

Ανέδοιο Κεντρική Επισκοπική Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΒΕΡΟΙΑΣ

Αριθ. ελ.

3496/53

Εξ αγοράς

Τζιμπρόττα

GRVER-00430

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Επιμνημόνιος
ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

XENOPHONTIS

COMMENTARII

RECOGNOVIT

WALTHER GILBERT

EDITIO STEREOTYPA MINOR

LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI

MDCCCXCVIII

Δημόσια Βιβλιοθήκη Βερολίνου
1898

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

† 000 ΒΕΡΟΙΑΣ

6692

Αριθ. είς

3496/63

ΔΩΡΕΑ

Βιβλιοθήκη
Αρκαδίου

LIPSIÆ: TYPIS B. G. TEUBNERI.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

His locis depravatas librorum lectiones intactas reliqui:

- I, 2, 33. Post ἐδεικνύτην αὐτῷ ex §. 31 addenda sunt: *ὅν νομοθέται ὄντες ἔγραψαν, λόγων τέχνην μὴ διδάσκειν.*
- I, 3, 8. 10. Ἀλκιβιάδου | lege Ἀξιόχου (cf. Symp. 4, 12 ss.).
- II, 1, 7. τοὺς ἐγκρατεῖς τούτων | lege τοὺς οὕτω πεπαιδευμένους vel simile.
- II, 1, 24. διέσει | lege διαιτήσει aut διάξεις.
- II, 1, 34. διώκει | lege διήει aut διηγείτο.
- II, 1, 4. ἄξιος εἶναι | lege ἄξιον εἶναι.
- II, 5, 5. ὥσπερ ὅταν . . . τοῦ εὐρόντος | lege ὥσπερ οἰκέτην πονηρόν τις πωλεῖ καὶ ἀποδίδεται τοῦ εὐρόντος.
- II, 8, 5. ὑπαίτιον | lege ὑπαίτιος.
- III, 9, 5. ἀρετῇ | lege σοφία.
- IV, 1, 2. οἰκίαν | lege οἶκον.

Uncinis huius formae: < . . > inclusi locos per se Xenophonte non indignos.

SUMMARIA.

I. Defenditur Socrates ab utroque accusatorum crimine; ostenditur eum minime contemptorem patriorum deorum fuisse, rerum naturae autem exquirendae studium improbasse (cap. I, 1); probatur Socratem iuvenes non corrupisse, idque inde a §. 9 Polycratias rhetoris criminibus quibusdam allatis et refutatis (cap. I, 2).

II. Demonstratur profuisse potius Socratis exemplum et colloquia:

Sacrificandi precandique ratione et sequenda deorum voluntate eum rectum fuisse deorum cultorem (I, 3, 1—4).

In cibo potu venere temperantiam eum et ipsum secutum esse et aliis commendasse (I, 3, 5 ss.). [Deos esse atque hominibus consulere demonstrat Socrates I, 4.] Temperantiam oratione commendat Socrates (I, 5). Antiphontem sophistam obicientem sibi victum habitumque tenuem [et gratis docendi consuetudinem] refellit (I, 6). <Quomodo Socrates ab iactantia averterit homines I, 7.> Socratis de voluptate et temperantia cum Aristippo Cyrenaeo disputatio, qua ostenditur temperantia tantum et perferendis laboribus homines ad imperandum aptos et ab aliorum insidiis tutos fieri, atque eos famem sitim labores cetera propter fructum libenter perferre; adiungitur Prodicus de Hercule pubescente fabula (II, 1).

Lamprocleum filium matri iratum placat et pietatis causas docet (II, 2). Fratres invicem sibi iratos placat, concordiam commendans (II, 3). De amicitiae pretio (II, 4). Explorare se quemque, quanti ab amicis aestimari possit, et ut magni aestimetur elaborare debere (II, 5). De amicis cum deligendis

Angustiis amicorum aut consilio dato Socrates occurrit aut suadens ut alter alterum adiuuaret: Aristarcho consilium dat, ut cognatae eius lanificio similique opera alantur (II, 7). Euthero mercede operam locanti consilium dat, ut convenientius eligat vitae genus (II, 8). Critonem Archedemi amicitia a sycophantis tutum reddit (II, 9). Hermogenem ut adiuuet, Diodoro persuadet (II, 10).

Quae et quanta imperatorem scire necessarium sit, docet Socrates, Dionysodori disciplinam imperatoriam irridens (III, 1). Ostenditur summum imperatoris officium esse eos quibus praesit reddere beatos (III, 2). Cuidam praefecto equitum creato demonstrat Socrates in officio eius esse ut et equos et equites meliores faciat, eaque de causa etiam oratione ei opus esse (III, 3). Exponit Nicomachidi, bonum choragum et oeconomicum posse etiam imperatorem esse bonum (III, 4). De revocandis ad pristinam fortitudinem et felicitatem Atheniensibus et de inscientia plerorumque ducum Atheniensium disputat cum Pericle minore (III, 5). Glauconem imperitum adulescentem a capessenda republica avertit (III, 6). Charmidem verecundantem cohortatur ad capessendam rempublicam (III, 7).

Captiosis Aristippi quaestionibus respondens Socrates exponit bonum et pulcrum quidque non per se esse, sed ad id ad quod bene se habeat; et docet pulchra talia esse aedificia qualia utilia sint (III, 8). Fructuosas Socratis sententiae de fortitudine, de sapientia et modestia, de iustitia, de furore, de invidia, de otio, de optimo negotio (III, 9). Cum artificibus de ipsorum arte disserit, Parrhasio pictori suadens animos non pingere nisi pulcros et vitis liberos, Clitonem statuarium adhortans, ut etiam animi affectus exprimat, Pistiae loricarum artificis id, quod ille in loriciis faciendis appetat, ratione approbans (III, 10). Cum Theodota meretrice de arte amatorum alliciendorum confabulatur Socrates (III, 11). De bona valetudine et robore corporis per exercitia gymnastica quaerendum Epigene colloquitur (III, 12). Varia Socratis commemorantur anaphthegmata (III, 13). Sermones Socratis convivales frugalitatem commendant (III, 14).

Exponuntur variae artes, quibus Socrates diversas iuvenum

ingenia, ut disciplinae se mandarent, excitaverit (IV, 1). Exemplo Euthydemī demonstratur, quomodo Socrates adolescentem sapientiae suae opinione inflatum tam diu versaverit, quoad confiteretur omnium se illarum rerum, quae antea callere se existimaverat, esse plane ignarum (IV, 2). [Socrates non prius ad rempublicam aut quamlibet artem capessendam invenes incitandos esse statuebat quam eorum animus esset praeceptis ad virtutem conformatus. Igitur Euthydemum docet deos hominibus consulere et propterea colendos esse IV, 3. Cum Hippiā sophista disputans contendit iusta esse, quae legibus conveniant, et legum humanarum iurisque civilis auctoritatem demonstrans et alias leges sive ius naturale ad deos ipsos referens IV, 4. Euthydemum ad temperantiam cohortatur IV, 5.] Genus et ratio docendi disserendique, qualī usus est Socrates, exemplis explicatur: eis quae docuit et disseruit de notione pietatis et iustitiae, sapientiae, boni et pulcri, fortitudinis, denique regni et dominatus, aristocratiae et plutocratiae (IV, 6, 1—12). Generatim quo disserverit modo exponitur (IV, 6, 13—15). Ostenditur Socratem etiam ad studium geometriae, astronomiae, arithmeticae, denique etiam rerum corpori salubrium aut non salubrium incitasse, sed item, quatenus quidque tractari voluerit (IV, 7).

III. Conclusio (IV, 8).

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ.

[Α.]

Πολλάκις ἐθαύμασα, τίσι ποτὲ λόγοις Ἀθηναίους¹ ἔπεισαν οἱ γραψάμενοι Σωκράτη, ὥς ἕξιος εἶη θανάτου τῇ πόλει. ἡ μὲν γὰρ γραφή κατ' αὐτοῦ τοιαῦδε τις ἦν· ἀδικεῖ Σωκράτης, οὐς μὲν ἡ πόλις νομίζει θεοὺς οὐ νομίζων, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέρων· ἀδικεῖ δὲ καὶ τοὺς νέους διαφθείρων.

Πρῶτον μὲν οὖν ὥς οὐκ ἐνόμιζεν οὐς ἡ πόλις νο-² μίζει θεοὺς ποῖω ποτ' ἐχρήσαντο τεκμηρίω; θύων τε γὰρ φανερὸς ἦν πολλάκις μὲν οἴκοι, πολλάκις δὲ ἐπὶ τῶν κοινῶν τῆς πόλεως βωμῶν, καὶ μαντικῇ χρώμενος οὐκ ἀφανὴς ἦν. διετεθρύλητο γὰρ ὥς φαίη Σωκράτης τὸ δαιμόνιον ἑαυτῷ σημαίνειν· ὅθεν δὴ καὶ μέλιστα μοι δοκοῦσιν αὐτὸν αἰτιάσασθαι καινὰ δαιμόνια εἰσφέρειν. ὁ δ' οὐδὲν καινότερον εἰσέφερε τῶν ἄλλων, ὅσοι μαν-³ τικὴν νομίζοντες οἰωνοῖς τε χρώνται καὶ φήμαις καὶ συμβόλοις καὶ θυσίαις. οὗτοί τε γὰρ ὑπολαμβάνουσιν οὐ τοὺς ὀρνίθας οὐδὲ τοὺς ἀπαντῶντας εἰδέναι τὰ συμφέροντα τοῖς μαντενομένοις, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς διὰ τούτων αὐτὰ σημαίνειν, κάκεινος δὲ οὕτως ἐνόμιζεν. ἀλλ' οἱ μὲν πλεῖστοί φασιν ὑπὸ τε τῶν ὀρνίθων καὶ⁴ τῶν ἀπαντῶντων ἀποτρέπεσθαι τε καὶ προτρέπεσθαι·

τευδομένους ἐπεμπεύ, εἰ ποσὶται, καὶ τοὺς μελλόντας
 οἴκους τε καὶ πόλεις καλῶς διαθήσειν μαντικῆς ἔφη
 προσδεῖσθαι· τεκτονικὸν μὲν γάρ ἢ χαλκευτικὸν ἢ
 γεωργικὸν [ἢ ἀνθρώπων ἀρχικὸν] ἢ τῶν τοιούτων
 ἔργων ἐξεταστικὸν ἢ λογιστικὸν ἢ οἰκονομικὸν ἢ στρα-
 τηρικὸν γενέσθαι, πάντα τὰ τοιαῦτα μαθητέα καὶ
 ἄνθρωπον γνώμη αἰρετὰ ἐνόμιζεν εἶναι· τὰ δὲ μέγιστα
 τῶν ἐν τούτοις ἔφη τοὺς θεοὺς ἑαυτοῖς καταλείπεσθαι,
 ὧν οὐδὲν δῆλον εἶναι τοῖς ἀνθρώποις. οὔτε γάρ τῳ
 καλῶς ἀγρὸν φυτευσαμένῳ δῆλον ὅστις καρπώσεται,
 οὔτε τῳ καλῶς οἰκίαν οἰκοδομησαμένῳ δῆλον ὅστις
 ἐνοικῆσει, οὔτε τῳ στρατηγικῷ δῆλον εἰ συμφέρει
 στρατηγεῖν, οὔτε τῳ πολιτικῷ δῆλον εἰ συμφέρει τῆς
 πόλεως προστατεῖν, οὔτε τῳ καλὴν γῆμαντι, [ἐν' ἐν-
 φραίνηται,] δῆλον εἰ διὰ ταύτην ἀνιάσεται, οὔτε τῳ
 θυνατοῦς ἐν τῇ πόλει κηδεστὰς λαβόντι δῆλον εἰ διὰ

τούτους στερησεται της πολεως. τούτους δε μηδὲν τῶν
τοιούτων οἰομένους εἶναι δαιμόνιον, ἀλλὰ πάντα τῆς
ἀνθρωπίνης γνώμης, δαιμονῶν ἔφη· δαιμονῶν δὲ καὶ
τούς μαντευομένους ἃ τοῖς ἀνθρώποις ἔδωκαν οἱ θεοὶ
μαθοῦσι διακρίνειν, οἷον εἰ τις ἐπερωτῇ πότερον
ἐπιστάμενον ἡνιοχεῖν ἐπὶ ξειῆρος λαβεῖν κρείττον ἢ μὴ
ἐπιστάμενον, ἢ πότερον ἐπιστάμενον κυβερνᾶν ἐπὶ
τῇ ναυῇ κρείττον λαβεῖν ἢ μὴ ἐπιστάμενον, ἢ ἃ ἔξ-
εστιν ἀριθμῆσαντας ἢ μετρήσαντας ἢ στήσαντας εἰδέναι,
τούς τὰ τοιαῦτα παρὰ τῶν θεῶν πυνθανομένους ἀθέ-
μιτα ποιεῖν ἤγειτο. ἔφη δὲ δεῖν, ἃ μὲν μαθόντας ποιεῖν
ἔδωκαν οἱ θεοί, μανθάνειν, ἃ δὲ μὴ δῆλα τοῖς ἀνθρώ-
ποις ἐστί, πειραῖσθαι διὰ μαντικῆς παρὰ τῶν θεῶν πυν-
θῆναι· τοὺς θεοὺς γὰρ οἷς ἂν ὧσιν ἴλεω σημαίνειν.

Ἀλλὰ μὴν ἐκείνός γε αἰεὶ μὲν ἦν ἐν τῷ φανερῷ· 10
πρῶτον γὰρ εἰς τοὺς περιπάτους καὶ τὰ γυμνάσια ἦει
καὶ πληθούσης ἀγορᾶς ἐκεῖ φανερός ἦν, καὶ τὸ λοιπὸν
αἰεὶ τῆς ἡμέρας ἦν ὅπου πλείστοις μέλλοι συνέσεσθαι·
καὶ ἔλεγε μὲν ὥς τὸ πολὺ, τοῖς δὲ βουλομένοις ἔξῃ
ἀκούειν. οὐδείς δὲ πάποτε Σωκράτους οὐδὲν ἄσεβες 11
οὐδὲ ἀνόσιον οὔτε πράττοντος εἶδεν οὔτε λέγοντος
ἤκουσεν. οὐδὲ γὰρ περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως ἥπερ
τῶν ἄλλων οἱ πλείστοι διελέγετο σκοπῶν ὅπως ὁ κα-
λούμενος ὑπὸ τῶν σοφιστῶν κόσμος εἴη καὶ τίσιν
ἀνάγκαις ἕκαστα γίγνεται τῶν οὐρανίων, ἀλλὰ καὶ τοὺς
φροντίζοντας τὰ τοιαῦτα μωραίνοντας ἀπεδείκνυε. καὶ 12
πρῶτον μὲν αὐτῶν ἐσχόπει πότερὰ ποτε νομίσαντες
ἱκανῶς ἤδη τὰνθρώπινα εἰδέναι ἔρχονται ἐπὶ τὸ περὶ
τῶν τοιούτων φροντίζειν, ἢ τὰ μὲν ἀνθρώπινα παρέν-
τες, τὰ δαιμόνια δὲ σκοποῦντες ἡγοῦνται τὰ προσ-
ήκοντα πράττειν. ἐθαύμαζε δ' εἰ μὴ φανερόν αὐτοῖς 13

μαίνομένων τούς μὲν οὐδὲ τὰ δεινὰ δεδιέναι, τοὺς δὲ
 καὶ τὰ μὴ φοβερὰ φοβεῖσθαι, καὶ τοῖς μὲν οὐδ' ἐν
 ὄχλῳ δοκεῖν αἰσχρὸν εἶναι λέγειν ἢ ποιεῖν ὅτιον,
 τοῖς δὲ οὐδ' ἐξιτητέον εἰς ἀνθρώπους εἶναι δοκεῖν,
 καὶ τοὺς μὲν οὐδ' ἱερὸν οὔτε βωμὸν οὔτ' ἄλλο τῶν
 θείων οὐδὲν τιμᾶν, τοὺς δὲ καὶ λίθους καὶ ξύλα τὰ
 τυχόντα καὶ θηρία σέβεσθαι· τῶν τε περὶ τῆς τῶν
 πάντων φύσεως μεριμνώντων τοῖς μὲν δοκεῖν ἐν μόνον
 τὸ ὄν εἶναι, τοῖς δ' ἄπειρα τὸ πλῆθος, καὶ τοῖς μὲν
 ἀεὶ πάντα κινεῖσθαι, τοῖς δ' οὐδὲν ἂν ποτε κινηθῆναι·
 καὶ τοῖς μὲν πάντα γίνεσθαι τε καὶ ἀπολλύσθαι, τοῖς
 δὲ οὔτ' ἂν γενέσθαι ποτὲ οὐδὲν οὔτε ἀπολέσθαι.
 15 ἐσκόπει δὲ περὶ αὐτῶν καὶ τάδε, ἄρ' ὥσπερ οἱ τὰν-
 θρώπεια μανθάνοντες ἡγοῦνται τοῦθ' ὅτι ἂν μάθωσιν
 ἑαυτοῖς τε καὶ τῶν ἄλλων ὅτῳ ἂν βούλωνται ποιῆσαι,
 οὕτω καὶ οἱ τὰ θεία ζητούντες νομίζουσιν, ἐπειδὴ
 γινώσκουσιν αἷς ἀνάγκαις ἕκαστα γίνεσθαι, ποιῆσαι, ὅταν
 βούλωνται, καὶ ἀνέμους καὶ ὕδατα καὶ ὥρας καὶ ὅταν
 ἂν ἄλλου δέωνται τῶν τοιούτων, ἢ τοιούτον μὲν οὐδὲν
 οὐδ' ἐλπίζουσιν, ἀρκεῖ δ' αὐτοῖς γινῶναι μόνον ἢ τῶν
 16 τοιούτων ἕκαστα γίνεσθαι. περὶ μὲν οὖν τῶν ταῦτα
 πραγματευομένων τοιαῦτα ἔλεγεν· αὐτὸς δὲ περὶ τῶν
 ἀνθρωπείων ἀεὶ διελέγετο σκοπῶν τί εὖσεβές, τί ἀσε-
 βές, τί καλόν, τί αἰσχρόν, τί δίκαιον, τί ἄδικον, τί
 σωτηροσύνη, τί μανία, τί ἀνδρεία, τί δειλία, τί πόλις,
 τί πολιτικός, τί ἀρχὴ ἀνθρώπων, τί ἀρχικὸς ἀνθρώ-
 πων, καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ἃ τοὺς μὲν εἰδότες ἠγεῖτο

καλοὺς καὶ κακοὺς εἶναι, τοὺς δ' ἀγνοοῦντας ἀνδραπο-
δώδεις ἂν δικαίως κεκλησθῇ.

Ὅσα μὲν οὖν μὴ φανερὰ ἦν ὅπως ἐγίνωσκεν,¹⁷
οὐδὲν θαυμαστὸν ὑπὲρ τούτων περὶ αὐτοῦ παραγνῶ-
ναι τοὺς δικαστάς· ὅσα δὲ πάντες ᾔδεσαν, οὐ θαυμα-
στὸν εἰ μὴ τούτων ἐνεθυμίσθησαν· βουλευσας γάρ¹⁸
ποτε καὶ τὸν βουλευτικὸν ὄρκον ὁμώσας, ἐν ᾧ ἦν κατὰ
τοὺς νόμους βουλευσέειν, ἐπιστάτης ἐν τῷ δήμῳ γενό-
μενος, ἐπιθυμίσαντος τοῦ δήμου παρὰ τοὺς νόμους [ἐν-
νέα στρατηγούς] μιᾷ ψήφῳ τοὺς ἀμφὶ Θράσυλλον καὶ
Ἐρασιμίδην ἀποκτείνειν πάντας, οὐκ ᾔθέλησεν ἐπιψη-
φίσειν, ὀργιζομένου μὲν αὐτῷ τοῦ δήμου, πολλῶν δὲ καὶ
δυνατῶν ἀπειλοῦντων· ἀλλὰ περὶ πλείονος ἐποιήσατο
εὐοχεῖν ἢ χαρίσασθαι τῷ δήμῳ παρὰ τὸ δίκαιον καὶ
φυλάξασθαι τοὺς ἀπειλοῦντας. καὶ γὰρ ἐπιμελεῖσθαι¹⁹
θεοὺς ἐνόμιζεν ἀνθρώπων οὐχ ὅν τρόπον οἱ πολλοὶ νο-
μίζουσιν· οὗτοι μὲν γὰρ οἴονται τοὺς θεοὺς τὰ μὲν
εἰδέναι, τὰ δ' οὐκ εἰδέναι· Σωκράτης δὲ πάντα μὲν
ἡγεῖτο θεοὺς εἰδέναι, τὰ τε λεγόμενα καὶ πράττομενα
καὶ τὰ σιγῇ βουλευόμενα, πανταχοῦ δὲ παρεῖναι καὶ ση-
μαίνειν τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν ἀνθρωπείων πάντων.

Θαυμάζω οὖν ὅπως ποτὲ ἐπέσθησαν Ἀθηναῖοι²⁰
Σωκράτη περὶ θεοὺς μὴ σωφρονεῖν, τὸν ἀσεβὲς μὲν
οὐδέν ποτε [περὶ τοὺς θεοὺς] οὐτ' εἰπόντα οὐτε πρά-
ξαντα, τοιαῦτα δὲ καὶ λέγοντα καὶ πράττοντα [περὶ
θεῶν] οἷά τις ἂν καὶ λέγων καὶ πράττων εἴη τε καὶ
νομίζοιτο εὐσεβέστατος.

Θαυμαστὸν δὲ φαίνεται μοι καὶ τὸ πεισθῆναι τι-
νας ὥς Σωκράτης τοὺς νέους διέφθειρεν, ὅς ποτε τοῖς
εἰρημένοις πρῶτον μὲν ἀφροδισίων καὶ γαστρὸς πάν-
των ἀνθρώπων ἐγκρατέστατος ἦν, εἶτα ποτε γειμῶνα

καὶ θένος καὶ πάντας πόρους καρτερικώτατος, ἐτι δὲ
πρὸς τὸ μετρίων δεῖσθαι πεπαιδευμένος οὕτως ὥστε
πάνν μικρὰ κεκτημένος πάνν ἡρόδως ἔχειν ἀρκοῦντα.
2 πῶς αὖν αὐτὸς ὦν τοιοῦτος ἔλλους ἂν ἢ ἀσεβεῖς ἢ
παρὰ νόμους ἢ λίχνους ἢ [ἀφροδισίων] ἀκρατεῖς ἢ πρὸς
τὸ πονεῖν μαλακούς ἐποίησεν; ἄλλ' ἔπαυσε μὲν τούτων
πολλούς, ἀρετῆς ποιήσας ἐπιθυμεῖν καὶ ἐλπίδας πα-
ρασχών, ἂν ἑαυτῶν ἐπιμελῶνται, καλοὺς ἀγαθούς
3 ἔσεσθαι· καίτοι γε οὐδεπώποτε ὑπέσχετο διδάσκαλος
εἶναι τούτου, ἀλλὰ τῷ φανερόν ἐστιν τοιοῦτος ὦν ἐλ-
πίζειν ἐποίει τοὺς συνδιατρίβοντας ἑαυτῷ μιμουμέ-
4 νους ἐκείνον τοιοῦτους γενήσεσθαι. ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ
σώματος αὐτός τε οὐκ ἡμέλει τοὺς τ' ἀμελοῦντας οὐκ
ἐπὶ ἡνείκε· τὸ μὲν οὖν ὑπερεσθίοντα ὑπερπονεῖν ἀπεδοκί-
μαζε, τὸ δέ, ὅσα ἡδέως ἢ ψυχῇ δέχεται, ταῦτα ἱκανῶς
ἐκπονεῖν ἐδοκίμαζε· ταύτην γὰρ τὴν ἔξιν ὀργισμένην τε
ἱκανῶς εἶναι καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν οὐκ ἐμποδί-
5 ζειν ἔφη. [ἄλλ' οὐ μὴν θρυπτικός γε οὐδὲ ἀλαστονικός ἦν
οὗτ' ἀμπεχόνη οὐθ' ὑποδέσει οὔτε τῇ ἄλλῃ διαίτῃ.] οὐ
μὴν οὐδ' ἐρασιχρημάτους γε τοὺς συνόντας ἐποίει. τῶν
μὲν γὰρ ἄλλων ἐπιθυμιῶν ἔπαυσε, τοὺς δὲ ἑαυτοῦ ἐπιθυ-
6 μούντας οὐκ ἐπράττετο χρήματα. τούτου δ' ἀπεχόμενος
ἐνδομιζεν ἐλευθερίας ἐπιμελεῖσθαι· τοὺς δὲ λαμβάνον-
τας τῆς ὀμιλίας μισθὸν ἀνδραποδιστάς ἑαυτῶν ἀπεκά-
λει διὰ τὸ ἀναγκαῖον αὐτοῖς εἶναι διαλέγεσθαι παρ'
7 ὧν [αὐτῶν] λάβοιεν τὸν μισθόν. ἐθαύμαζε δ' εἰ τις ἀρετὴν
ἐπαγγελλόμενος ἀργύριον πράττειτο καὶ μὴ νομίζοι τὸ
μέγιστον κέρδος ἔξιν φίλον ἀγαθὸν κτησάμενος, ἀλλὰ
φοβόιτο μὴ ὁ γινόμενος καλὸς ἀγαθὸς τῷ τὰ μέγιστα
8 εὐεργετήσωνται μὴ τὴν μεγίστην χάριν ἔξοι. Σακράτης
δὲ ἐπηγγείλατο μὲν οὐδενὶ πώποτε τοιοῦτον οὐδέν,

ἐπίσταντε δὲ τῶν συνόντων ἑαυτῷ τοὺς ἀποδεξαμένους
ἅπερ αὐτὸς ἐδοκίμαζεν εἰς τὸν πάντα βίον ἑαυτῷ τε καὶ
ἀλλήλοις φίλους ἀγαθοὺς ἔσεσθαι. πῶς ἂν οὖν ὁ τοι-
ούτος ἀνὴρ διαφθεῖροι τοὺς νέους; εἰ μὴ ἄρα ἡ τῆς
ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστίν.

Ἄλλὰ νῆ Δία, ὁ κατήγορος ἔφη, ὑπερορᾶν ἐποίει
τῶν καθεστώτων νόμῳ τοὺς συνόντας, λέγων ὡς μω-
ρον εἶη τοὺς μὲν τῆς πόλεως ἄρχοντας ἀπὸ κυάμου
καθιστάναι, κυβερνήτῃ δὲ μηδένα ἐθέλειν χρῆσθαι κυα-
μευτῷ μηδὲ τέκτονι μηδ' αὐλητῇ μηδ' ἐπ' ἄλλα τοι-
αῦτα, ἃ πολλῷ ἐλάττωνας βλάβας ἁμαρτανόμενα ποιεῖ
τῶν περὶ τὴν πόλιν ἁμαρτανομένων· τοὺς δὲ τοιού-
τους λόγους ἐπαίρειν ἔφη τοὺς νέους καταφρονεῖν τῆς
καθεστῶσης πολιτείας καὶ ποιεῖν βιαίους. ἐγὼ δ' οἶμαι
τοὺς φρόνησιν ἀσκοῦντας καὶ νομίζοντας ἱκανοὺς ἔσε-
σθαι τὰ συμφέροντα διδάσκειν τοὺς πολίτας ἥμισυ
γίγνεσθαι βιαίους, εἰδότας ὅτι τῇ μὲν βίᾳ πρὸς εἰσὶν
ἐχθραὶ καὶ κίνδυνοι, διὰ δὲ τοῦ πείθειν ἀκινδύνως
τε καὶ μετὰ φιλίας ταῦτα γίγνεται. οἱ μὲν γὰρ βια-
σθέντες ὡς ἀφαιρεθέντες μισοῦσιν, οἱ δὲ πεισθέντες ὡς
κεχαρισμένοι φιλοῦσιν. οὐκ οὖν τῶν φρόνησιν ἀσκοῦν-
των τὸ βιάζεσθαι, ἀλλὰ τῶν ἰσχὺν ἄνευ γνώμης ἐχόν-
των [τὰ τοιαῦτα πράττειν] ἐστίν. ἀλλὰ μὴν καὶ συμ-
μάχων ὁ μὲν βιάζεσθαι τολμῶν θέοιτ' ἂν οὐκ ὀλίγων,
ὁ δὲ πείθειν δυνάμενος οὐδενός· καὶ γὰρ μόνος ἡγοῖτ'
ἂν δύνασθαι πείθειν. καὶ φρονεῖν δὲ τοῖς τοιούτοις
ἥμισυ συμβαίνει· τίς γὰρ ἀποκτεῖναι τινα βούλοιτ'
ἂν μᾶλλον ἢ ζῶντι πειθομένῳ χρῆσθαι;

Ἄλλ', ἔφη γε ὁ κατήγορος, Σωκράτει ὁμιλητὰ γε-
νομένῳ Κριτίας τε καὶ Ἀλκιβιάδης πλείστα κακὰ τὴν
πόλιν ἐποίησάτην. Κριτίας μὲν γὰρ τῶν ἐν τῇ ὀλιγαρ-

- χία πάντων πλεονεκτίστατός τε καὶ βιαίотας [καὶ φο-
 νικώτατος] ἐγένετο, Ἀλκιβιάδης δὲ αὖ τῶν ἐν τῇ δημο-
 κρατίᾳ πάντων ἀκρατέστατός τε καὶ ὑβριστότατος [καὶ
 13 βιαίотας]. ἐγὼ δ', εἰ μὲν τι κακὸν ἐκείνω τὴν πόλιν
 ἐποίησάτην, οὐκ ἀπολογήσομαι· τὴν δὲ πρὸς Σωκράτη
 14 συνουσίαν αὐτοῖν ὥς ἐγένετο διηγῆσομαι. ἐγενέσθην
 μὲν γὰρ δὴ τῶ ἄνδρι τούτῳ φύσει φιλοτιμοτάτῳ πάν-
 των Ἀθηναίων, βουλομένῳ τε πάντα δι' ἑαυτῶν πράτ-
 τεσθαι καὶ πάντων ὀνομαστοτάτῳ γενέσθαι. ἤδεσαν
 δὲ Σωκράτη ἀπ' ἐλαχίστων μὲν χρημάτων αὐταρχέ-
 σταια ζῶντα, τῶν ἡδονῶν δὲ πασῶν ἐγκρατέστατον
 ὄντα, τοῖς δὲ διαλεγομένοις αὐτῷ πᾶσι χρόνον ἐν
 15 τοῖς λόγοις ὅπως βούλοιο. ταῦτα δὲ ὁρῶντε καὶ ὄντι
 οἷῳ προεῖρησθον, πότερόν τις αὐτῷ φῆ τοῦ βίου τοῦ
 Σωκράτους ἐπιθυμήσαντε καὶ τῆς σωφροσύνης, ἢ
 ἐκείνος εἶχεν, ὀρέξασθαι τῆς ὁμιλίας αὐτοῦ, ἢ νομί-
 σαντε, εἰ ὁμιλησάτην ἐκείνῳ, γενέσθαι αὖ ἱκανωτάτῳ
 16 λέγειν τε καὶ πράττειν; ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι, θεοῦ
 διδόντος αὐτοῖν ἢ ζῆν ὅλον τὸν βίον ὥσπερ ζῶντα
 Σωκράτη εἴρῳν ἢ τεθνάναι, ἔλῃσθαι αὖ μᾶλλον αὐτῷ
 τεθνάναι. ὁ γὰρ δ' ἐγενέσθην ἐξ ὧν ἐπραξάτην· ὥς
 γὰρ τάχιστα κρείττονε τῶν συγγιγνομένων ἡγησάσθην
 εἶναι, εὐθὺς ἀποπηδήσαντε Σωκράτους ἐπραττέτην τὰ
 πολιτικά, ὧν περ ἕνεκα Σωκράτους ὤρεχθήτην.
 17 Ἴσως οὖν εἴποι τις αὖ πρὸς ταῦτα ὅτι ἐχρῆν τὸν
 Σωκράτη μὴ πρότερον τὰ πολιτικά διδάσκειν τοὺς
 συνόντας ἢ σωφρονεῖν. ἐγὼ δὲ πρὸς τοῦτο μὲν οὐκ
 ἀντιλέγω· πάντας δὲ τοὺς διδάσκοντας ὁρῶ αὐτοὺς
 18 δεικνύοντας τε τοῖς μαθητανοῦσιν ἥπερ αὐτοὶ ποιοῦσιν
 καὶ διδάσκουσιν καὶ τῷ λόγῳ προσβιβάζοντας. οἶδα δὲ
 καὶ Σωκράτη δεικνύοντα τοῖς συνοῦσιν ἑαυτὸν καλὸν

καγαθὸν ὄντα καὶ διαλεγόμενον κάλλιστα περὶ ἀρετῆς καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρωπίνων. οἶδα δὲ καὶ ἐνὶ σωφροσύνῃ, ἔστε Σωκράτει συνήστην, οὐ φοβουμένω μὴ ζημιούντο ἢ παίσιοντο ὑπὸ Σωκράτους, ἀλλ' οἰομένω τότε κράτιστον εἶναι τοῦτο πράττειν.

Ἰσως οὖν εἴποιεν ἂν πολλοὶ τῶν φασκόντων φι- 19
λοσοφεῖν ὅτι οὐκ ἔν ποτε ὁ δίκαιος ἄδικος γένοιτο, οὐδὲ ὁ σώφρων ὑβριστής, οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν ὧν μέθησίς ἐστιν ὁ μαθὼν ἀνεπιστήμων ἂν ποτε γένοιτο. ἐγὼ δὲ περὶ τούτων οὐχ οὕτω γινώσκω· ὁρῶ γὰρ ὥσπερ τὰ τοῦ σώματος ἔργα τοὺς μὴ τὰ σώματα ἀσχοῦντας οὐ δυναμένους ποιεῖν, οὕτω καὶ τὰ τῆς ψυχῆς ἔργα τοὺς μὴ τὴν ψυχὴν ἀσχοῦντας οὐ δυναμένους· οὔτε γὰρ ἂν δεῖ πράττειν οὔτε ὧν δεῖ ἀπέχεσθαι δύνανται. διὸ καὶ τοὺς υἱεῖς οἱ πατέρες, καὶ ὧσι σώφρονες, ὅμως 20 ἀπὸ τῶν ποιητῶν ἀνθρώπων εἰργουσιν, ὥς τὴν μὲν τῶν χρηστῶν ὁμιλίαν ἄσκησιν οὖσαν τῆς ἀρετῆς, τὴν δὲ τῶν ποιητῶν κατάλυσιν. μαρτυρεῖ δὲ καὶ τῶν ποιητῶν ὃ τε λέγων·

Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἀπ' ἐσθλὰ διδάξαι· ἦν δὲ κακοῖσι
συμμίσηγης, ἀπολεῖς καὶ τὸν ἐόντα νόον,
καὶ ὁ λέγων·

Αὐτὰρ ἀνὴρ ἀγαθὸς τοτὲ μὲν κακός, ἄλλοτε δ' ἐσθλός.
καὶ ἐγὼ δὲ μαρτυρῶ τούτοις· ὁρῶ γὰρ ὥσπερ τῶν ἐν μέ- 21
τρῳ πεποιημένων ἐπὶ τοὺς μὴ μελετῶντας ἐπιλα-
θασμένους, οὕτω καὶ τῶν διδασκαλικῶν λόγων τοῖς
ἀμελοῦσι λήθην ἐργινομένην. ὅταν δὲ τῶν νοουθε-
τικῶν λόγων ἐπιλάθῃται τις, ἐπιλέλησται καὶ ὧν ἡ
ψυχὴ πάσχει τῆς σωφροσύνης ἐπεθύμει· τούτων δ'
ἐπιλαθόμενον οὐδὲν θαναστὸν καὶ τῆς σωφροσύνης

- 22 ἐπιλαθέσθαι. ὁρῶ δὲ καὶ τοὺς εἰς φιλοποσίαν προαχθέντας [καὶ τοὺς εἰς ἔρωτας ἐγκυλισθέντας] ἦττον δυναμένους τῶν τε θεόντων ἐπιμελεῖσθαι καὶ τῶν μὴ θεόντων ἀπέχεσθαι. πολλοὶ γὰρ καὶ χρημάτων δυναμένοι φεῖδεσθαι, πρὶν ἔρᾶν, ἐρασθέντες οὐκέτι δύναται· καὶ τὰ χρήματα καταναλώσαντες, ὧν πρόσθεν ἀπείχοντο κερδῶν, αἰσχροὶ νομίζοντες εἶναι, τούτων
- 23 οὐκ ἀπέχονται. πῶς οὖν οὐκ ἐνδέχεται σωφρονήσαντα πρόσθεν αὐθις μὴ σωφρονεῖν καὶ δίκαια δυνηθέντα πράττειν αὐθις ἀδυνατεῖν; πάντα μὲν οὖν ἐμοιγε δοκεῖ τὰ καλὰ καὶ τὰγαθὰ ἀσκητὰ εἶναι, οὐχ ἥκιστα δὲ σωφροσύνη. ἐν τῷ γὰρ αὐτῷ σώματι συμπεφυτευμένοι τῇ ψυχῇ αἱ ἡδοναὶ πείθουσιν αὐτὴν μὴ σωφρονεῖν, ἀλλὰ τὴν ταχίστην ἑαυταῖς τε καὶ τῷ σώματι χαρίζεσθαι.
- 24 Καὶ Κριτίας δὴ καὶ Ἀλκιβιάδης, ἕως μὲν Σωκράτει συνήστην, ἐδυνάσθην ἐκείνῳ χρωμένῳ συμμάχου τῶν μὴ καλῶν ἐπιθυμιῶν κρατεῖν· ἐκείνου δ' ἀπαλλαγέντε, Κριτίας μὲν φυγὼν εἰς Θετταλίαν ἐκεῖ συνῆν ἀνθρώποις ἀνομία μᾶλλον ἢ δικαιοσύνη χρωμένοις Ἀλκιβιάδης δ' αὖ διὰ μὲν κάλλος [ὑπὸ πολλῶν καὶ σεμνῶν γυναικῶν θηρώμενος], ^{καὶ} διὰ δύναμιν (δὲ) τὴν ἐν τῇ πόλει καὶ τοῖς συμμάχοις ὑπὸ πολλῶν καὶ δυνατῶν [κολακεύειν] ἀνθρώπων διαδρυπτόμενος, ὑπὸ δὲ τοῦ δήμου τιμώμενος καὶ ῥαδίως πρωτεύων, ὥσπερ οἱ τῶν γυμνικῶν ἀγώνων ἀθλήται ῥαδίως πρωτεύοντες ἀμελοῦσι τῆς ἀσκήσεως, οὕτω καὶ ἐκεῖνος ἡμέλησεν αὐτοῦ
- 25 τοιούτων δὲ συμβάντων αὐτοῖν, καὶ ὠγκωμένῳ μὲν ἐπ' ἡλικίᾳ, ἐπηρμένῳ δ' ἐπὶ πλούτῳ, πεφνημένῳ δ' ἐπὶ δυνάμει, διατεθρυμμένῳ δὲ ὑπὸ πολλῶν ἀνθρώπων ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις [διεφθαρμένῳ] καὶ πολὺν χρόνον ἀπὸ Σωκράτους γεγονότε, τί θαυμαστόν ἐστι ὑπερηφάνου

ἐγενέσθην; εἶτα, εἰ μὲν τι ἐπλημελησάτην, τούτου²⁶
 Σωκράτη ὁ κατήγορος αἰτιᾶται; ὅτι δὲ νέω ὄντε αὐτῷ,
 ἥνίκα καὶ ἀγνωμονεστάτῳ καὶ ἀκρατεστάτῳ εἰκὸς εἶναι,
 Σωκράτης παρέσχε σῶφρονε, οὐδενὸς ἐπαινῶν δοκεῖ
 τῷ κατηγόρῳ ἄξιός εἶναι; οὐ μὴν τὰ γε ἕλλα οὕτω²⁷
 κρίνεται. τίς μὲν γὰρ ἀνλητής, τίς δὲ κιθαριστής, τίς
 δὲ ἄλλος διδάσκαλος ἱκανοὺς ποιήσας τοὺς μαθητάς,
 ἐνὲν πρὸς ἄλλους ἐλθόντες χεῖρονς φανῶσιν, αἰτίαν
 ἔχει τούτου; τίς δὲ πατήρ, ἐὰν ὁ παῖς αὐτοῦ συνδια-
 τρίβῃ τῷ σωφρονῇ, ὕστερον δὲ ἄλλῳ τῷ συγγενόμε-
 νος πονηρὸς γένηται, τὸν πρόσθεν αἰτιᾶται, ἄλλ' οὐχ,
 ὅσω ἂν παρὰ τῷ ὑστέρῳ χείρων φαίνεται, τοσοῦτῳ
 μᾶλλον ἐπαινεῖ τὸν πρότερον; ἄλλ' οἱ γε πατέρες αὐ-
 τοὶ συνόντες τοῖς υἱέσι, τῶν παιδῶν πλημμελούντων,
 οὐκ αἰτίαν ἔχουσιν, ἐὰν αὐτοὶ σωφρονῶσιν. οὕτω δὲ²⁸
 καὶ Σωκράτη δίκαιον ἦν κρίνειν· εἰ μὲν αὐτὸς ἐποίει
 τι φαῦλον, εἰκότως ἂν ἐδόκει πονηρὸς εἶναι· εἰ δ'
 αὐτὸς σωφρονῶν διετέλει, πῶς ἂν δικαίως τῆς οὐκ
 ἐνοῦσης αὐτῷ κακίας αἰτίαν ἔχοι; *ἄλλ'*

Ἄλλ' εἰ καὶ μηδὲν αὐτὸς πονηρὸν ποιῶν ἐκείνους²⁹
 φαῦλα πράττοντας ὁρῶν ἐπῆναι, δικαίως ἂν ἐπιτιμῶτο.
 [Κριτίαν μὲν τοίνυν αἰσθανόμενος ^{καὶ ἐκείνους} (ἐκείνους) Εὐθύδημον
 καὶ πειρῶνται χρῆσθαι, καθάπερ οἱ πρὸς τὰ φροδίσια τῶν
 σωμάτων ἀπολαύοντες, ἀπέτρεπε φάσκων ἀνελεύθερόν
 τε εἶναι καὶ οὐ πρόπον ἀνδρὶ καλῷ καγαθῷ τὸν ἐρώ-
 μενον, ὃ βούλεται πολλοῦ ἄξιός φαίνεσθαι, προσαιτεῖν
 ὥσπερ τοὺς πτωχοὺς ἱκετεύοντα καὶ δεόμενον προσ-
 δοῦναι, καὶ ταῦτα μηδενὸς ἀγαθοῦ. τοῦ δὲ Κριτίου³⁰
 τοῖς τοιούτοις οὐχ ὑπακούοντος οὐδὲ ἀποτρεπομένου,
 λέγεται τὸν Σωκράτη ἄλλων τε πολλῶν παρόντων καὶ
 τοῦ Εὐθύδημου εἰπεῖν ὅτι ὕκον αὐτῷ δοκοῖ πάσχειν

ὁ Κριτίας, ἐπιθυμῶν Εὐθυδήμῳ προσκνήσθαι ὥσπερ
 31 τὰ ὕδια τοῖς λίθοις. ἐξ ὧν δὴ καὶ ἐμίσει τὸν Σω-
 κράτη ὁ Κριτίας, ὥστε καὶ ὅτε τῶν τριάκοντα ὧν νο-
 μοθέτης μετὰ Χαρικλέους ἐγένετο, ἀπεμνημόνευσεν
 αὐτῷ καὶ ἐν τοῖς νόμοις ἔγραψε λόγων τέχνην μὴ
 δάσκειν, ἐπηρεάζων ἐκείνῳ καὶ οὐκ ἔχων ὅπῃ ἐπιλα-
 βοίτο, ἀλλὰ τὸ κοινῇ τοῖς φιλοσόφοις ὑπὸ τῶν πολλῶν
 ἐπιτιμώμενον ἐπιφέρων αὐτῷ καὶ διαβάλλων πρὸς τοὺς
 πολλοὺς· οὐδὲ γὰρ ἔγωγε οὐτ' αὐτὸς τοῦτο πάποιον
 Σωκράτους ἤκουσα οὐτ' ἄλλον του φάσκοντος ἀκού-
 32 κοέναι ἡσθόμην.) ἔδήλωσε δέ· ἐπεὶ γὰρ οἱ τριάκοντα
 πολλοὺς μὲν τῶν πολιτῶν καὶ οὐ τοὺς χειρίστους ἀπε-
 κτεινον, πολλοὺς δὲ προετρέποντο ἀδικεῖν, εἶπέ που
 Σωκράτης ὅτι θαυμαστόν οἱ δοκοίη εἶναι, εἰ τις γεν-
 μένος βοῶν ἀγέλης νομεὺς καὶ τὰς βοὺς ἐλάττους
 καὶ χείρους ποιῶν μὴ ὁμολογοίη κακὸς βουκόλος εἶναι
 ἔτι δὲ θαυμαστότερον, εἰ τις προστάτης γενόμενος πο-
 λεως καὶ ποιῶν τοὺς πολίτας ἐλάττους τε καὶ χείρους
 μὴ αἰσχύνεται μηδ' οἴεται κακὸς εἶναι προστάτης τῆς
 33 πόλεως. ἀπαγγελθέντος δὲ αὐτοῖς τούτου, καλέσαν-
 τιν τε Κριτίας καὶ ὁ Χαρικλῆς τὸν Σωκράτη τὸν τε νόμον
 ἐδείκνυντήν αὐτῷ καὶ τοῖς νέοις ἀπειπέτην μὴ διαλ-
 γασθαι. ὁ δὲ Σωκράτης ἐπῆρετο αὐτῷ, εἰ ἐξείη πι-
 34 θάνεσθαι, εἰ τι ἄγνοοῖτο τῶν προαγορευομένων. τὸ
 δ' ἐφάρτην. Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη, παρεσκεύασμαι μὲν πα-
 ρεσθαι τοῖς νόμοις· ὅπως δὲ μὴ δι' ἄγνοίαν λάθω
 παρανομήσας, τοῦτο βούλομαι σαφῶς μαθεῖν πα-
 ὤμων, πότερον τὴν τῶν λόγων τέχνην σὺν τοῖς ὀρθῶς
 λεγομένοις εἶναι νομίζοντες ἢ σὺν τοῖς μὴ ὀρθῶς ἀπα-
 ρεσθαι κελεύετε αὐτῆς. εἰ μὲν γὰρ σὺν τοῖς ὀρθῶς
 ὁμολογῶν ὅτι ἀφεκτέον ἂν εἴη τοῦ ὀρθῶς λέγειν· εἰ

σὺν τοῖς μὴ ὀρθῶς, δῆλον ὅτι πειρατέον ὀρθῶς λέγειν.
καὶ ὁ Χαρικλῆς ὀργισθεὶς αὐτῷ· Ἐπειδὴ, ἔφη, ὦ Σώ- 35
κρατες, ἄγνοεῖς, τάδε σοι εὐμαθέστερα ὄντα προαγο-
ρεύομεν, τοῖς νέοις ὕλως μὴ διαλέγεσθαι. καὶ ὁ Σω-
κράτης· Ἵνα τοίνυν, ἔφη, μὴ ἀμφίβολον ἦ [ὥς ἄλλο
τι ποιῶ ἢ τὰ προηγορευμένα], ὀρίσατέ μοι μέχρι πό-
σων ἐτῶν δεῖ νομίζειν νέους εἶναι τοὺς ἀνθρώπους.
καὶ ὁ Χαρικλῆς· Ὅσον περ, εἶπε, χρόνου βουλευεῖν οὐκ
ἔξεστιν, ὥς οὐπω φρονίμοις οὔσι· μηδὲ σὺ διαλέγον
νεωτέροις τριάκοντα ἐτῶν. Μηδ' ἐάν τι ὠνῶμαι, ἔφη, 36
ἢν πωλῇ νεώτερος τριάκοντα ἐτῶν, ἔρωμαι ὁπόσου
πωλεῖ; Ναὶ τὰ γε τοιαῦτα, ἔφη ὁ Χαρικλῆς· ἀλλὰ τοι
ἀγέ, ὦ Σώκρατες, εἰσθας εἰδὼς πῶς ἔχει τὰ πλεῖ-
στα ἐρωτῶν· ταῦτα οὖν μὴ ἐρώτα. Μηδ' ἀποκρίνωμαι
οὖν, ἔφη, ἔν τίς με ἐρωτᾷ νέος, ἐάν εἰδῶ, οἷον ποῦ
οἰκεῖ Χαρικλῆς ἢ ποῦ ἐστὶ Κριτίας; Ναὶ τὰ γε τοιαῦτα,
ἔφη ὁ Χαρικλῆς. ὁ δὲ Κριτίας· Ἀλλὰ τῶνδ' ἐγὼ σε 37
ἀπέχεσθαι, ἔφη, δεήσει, ὦ Σώκρατες, τῶν σκυτέων
καὶ τῶν τεκτόνων καὶ τῶν χαλκέων· καὶ γὰρ οἶμαι αὐ-
τοὺς ἤδη κατατετρίφθαι διαθρολυμένους ὑπὸ σοῦ.
Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τῶν ἐπομένων τούτοις,
τοῦ τε δικαίου καὶ τοῦ ὀσίου καὶ τῶν ἄλλων τῶν
τοιούτων; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Χαρικλῆς· καὶ τῶν βου-
κόλων γε· εἰ δὲ μή, φυλάττου ὅπως μὴ καὶ σὺ ἐλάτ-
τους τὰς βοῦς ποιήσης. ἔνθα καὶ δῆλον ἐγένετο ὅτι 38
ἀπαγγελθέντος αὐτοῖς τοῦ περὶ τῶν βοῶν λόγου ὠρ-
γίζοντο τῷ Σωκράτει.

Οἷα μὲν οὖν ἡ συνουσία ἐγγένοι Κριτία πρὸς
Σωκράτη καὶ ὡς εἶχον πρὸς ἀλλήλους, εἴρηται. φαίην 39
δ' αὖν ἔγωγε μηδενὶ μηδεμίαν εἶναι παιδευσιν παρὰ τοῦ
μὴ ἀρέσκοντος. Κριτίας δὲ καὶ Ἀλκιβιάδης οὐκ ἀρέ-

σκοντος αὐτοῖς Σωκράτους ὠμิลησάτην ὃν χρόνον ὠμι-
 λείτην αὐτῷ, ἀλλ' εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὠρμηκότε προεστάναι
 τῆς πόλεως. ἔτι γὰρ Σωκράτει συνόντες οὐκ ἄλλοις
 τισὶ μᾶλλον ἐπεχείρουν διαλέγεσθαι ἢ τοῖς μάλιστα
 40 πράττουσι τὰ πολιτικά. λέγεται γὰρ Ἀλκιβιάδην, πρὶν
 εἰκοσιν ἔτων εἶναι, Περικλεῖ ἐπιτρόπῳ μὲν ὄντι ἑαν-
 τυῷ, προστάτῃ δὲ τῆς πόλεως, τοιάδε διαλεχθῆναι περὶ
 41 νόμων· Εἰπέ μοι, φάναι, ὦ Περικλείς, ἔχοις ἂν με
 διδάξαι τί ἐστὶ νόμος; Πάντως δῆπου, φάναι τὸν Πε-
 ρικλέα. Δίδαξον δὴ πρὸς τῶν θεῶν, φάναι τὸν Ἀλ-
 κιβιάδην· ὡς ἐγὼ ἀκούων τινῶν ἐπαινουμένων, ὅτι
 νόμιμοι ἄνδρες εἰσίν, οἶμαι μὴ ἂν δικαίως τούτου
 42 τυχεῖν τοῦ ἐπαίνου τὸν μὴ εἰδότα τί ἐστὶ νόμος. Ἀλλ'
 οὐδὲν τι χαλεποῦ πράγματος ἐπιθυμεῖς, ὦ Ἀλκιβιάδη,
 φάναι τὸν Περικλέα, βουλόμενος γινῶναι τί ἐστὶ νόμος
 πάντες γὰρ οὗτοι νόμοι εἰσίν, οὓς τὸ πλῆθος συνελ-
 θὼν καὶ δοκιμάσαν ἐγραψε, φράζον, ἃ τε δεῖ ποιεῖν
 καὶ ἃ μὴ. Πότερον δὲ τὰγαθὰ νομίσαν δεῖν ποιεῖν ἢ
 τὰ κακά; Τὰγαθὰ νῆ Δία, φάναι, ὦ μειράκιον, τὰ δε-
 43 κακά οὐ. Ἐὰν δὲ μὴ τὸ πλῆθος, ἀλλ', ὥσπερ ὅποι
 ὀλιγαρχία ἐστίν, ὀλίγοι συνελθόντες γράψωσιν ὃ τι χρὴ
 ποιεῖν, ταῦτα τί ἐστὶ; Πάντα, φάναι, ὅσα ἂν τὸ κρα-
 τοῦν τῆς πόλεως βουλευσάμενοι, ἃ χρὴ ποιεῖν, γράψῃ
 νόμος καλεῖται. Κἂν τύραννος οὖν κρατῶν τῆς πό-
 λεως γράψῃ τοῖς πολίταις, ἃ χρὴ ποιεῖν, καὶ ταῦτα
 νόμος ἐστί; Καὶ ὅσα τύραννος ἄρχων, φάναι, γράφει
 44 καὶ ταῦτα νόμος καλεῖται. Βία δέ, φάναι, καὶ ἀνομία
 τί ἐστίν, ὦ Περικλείς; ἂρ' οὐχ ὅταν ὁ κρείττων τὸν
 ἥττω μὴ πείσας, ἀλλὰ βιασάμενος, ἀναγκάσῃ ποιεῖν
 ὃ τι ἂν αὐτῷ δοκῇ; Ἐμοιγε δοκεῖ, φάναι τὸν Περικλέα.
 Καὶ ὅσα ἄρα τύραννος μὴ πείσας τοὺς πολίτας ἀναγ-

κάζει ποιεῖν γράφων, ἀνομία ἐστί; Δοκεῖ μοι, φάναι τὸν Περικλέα· ἀνατίθεμαι γὰρ τό, ὅσα τύραννος μὴ πείσας γράφει, νόμον εἶναι. Ὅσα δὲ οἱ ὀλίγοι τοὺς⁴⁵ πολλοὺς μὴ πείσαντες, ἀλλὰ κρατοῦντες γράφουσι, πό-
τερον βίαν φῶμεν ἢ μὴ φῶμεν εἶναι; Πάντα μοι δοκεῖ, φάναι τὸν Περικλέα, ὅσα τις μὴ πείσας ἀναγκάζει τινὰ ποιεῖν, εἴτε γράφων εἴτε μὴ, βία μᾶλλον ἢ νόμος εἶναι. Καὶ ὅσα ἔρα τὸ πᾶν πλῆθος κρατοῦν τῶν τὰ χοήματα ἐχόντων γράφει μὴ πείσαν, βία μᾶλλον ἢ νόμος ἂν εἴη; Μάλα τοι, φάναι τὸν Περικλέα, ὃ Ἀλκιβιάδῃ, καὶ⁴⁶ ἡμεῖς τηλικούτοι ὄντες δεινοὶ τὰ τοιαῦτα ἤμεν· τοιαῦτα γὰρ καὶ ἐμελετώμεν καὶ ἐσοφίζόμεθα οἷάπερ καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ δοκεῖς μελετᾶν. τὸν δὲ Ἀλκιβιάδην φά-
ται· Εἶθε σοι, ὦ Περικλείς, τότε συνεγενόμην ὅτε δει-
νότατος ἑαυτοῦ [ταῦτα] ἦσθα.

Ἐπεὶ τοίνυν τάχιστα τῶν πολιτευομένων ὑπέλαβον⁴⁷ κρείττονες εἶναι, Σωκράτει μὲν οὐκέτι προσῆσαν· οὔτε γὰρ αὐτοῖς ἄλλως ἤρεσκεν, εἰ τε προσέλθοιεν, ὑπὲρ ὧν ἡμέραντον ἐλεγχόμενοι ἤχθοντο· τὰ δὲ τῆς πόλεως ἱπραιτον, ὧνπερ ἕνεκεν καὶ Σωκράτει προσῆλθον. ἀλλὰ Κρίτων τε Σωκράτους ἦν ὁμιλητῆς καὶ Χαιρεφῶν⁴⁸ καὶ Χαιρεκράτης καὶ Ἑρμογένης καὶ Σιμρίας καὶ Κέβης καὶ Φαιδῶνδας καὶ ἄλλοι, οἱ ἐκείνῳ συνῆσαν, οὐχ ἵνα δημηγορικοὶ ἢ δικαστικοὶ γένοιντο, ἀλλ' ἵνα καλοὶ τε κἀγαθοὶ γενόμενοι καὶ οἴκῳ καὶ οἰκέταις καὶ οἰκείοις καὶ φίλοις καὶ πόλει καὶ πολίταις δύναιτο καλῶς χρῆ-
σθαι. καὶ τούτων οὐδεὶς οὔτε νεώτερος οὔτε πρεσβύ-
τερος ὢν οὔτ' ἐποίησε κακὸν οὐδὲν οὔτ' αἰτίαν ἔσχεν.

Ἀλλὰ Σωκράτης γ', ἔφη ὁ κατήγορος, τοὺς πα-⁴⁹τέρας προπηλακίζειν ἐδίδασκε, πειθῶν μὲν τοὺς συν-
όντας ἑαυτῷ σοφωτέρους ποιεῖν τῶν πατέρων, φάσκων

δὲ κατὰ νόμον ἐξεῖναι παρὰ νόμον ἐλόντι καὶ τὸν πατέρα
 δῆσαι, τεκμηρίω τούτῳ χρῶμενος, ὥς τὸν ἀμαθέστε-
 50 ρον ὑπὸ τοῦ σοφωτέρου νόμιμον εἶη δεδέσθαι. Σω-
 κράτης δὲ τὸν μὲν ἀμαθίας ἔνεκα δεσμεύοντα δικαίως
 ἂν καὶ αὐτὸν ᾧετο δεδέσθαι ὑπὸ τῶν ἐπισταμένων ἢ
 μὴ αὐτὸς ἐπίσταται· καὶ τῶν τοιούτων ἔνεκα πολλάκις
 ἐσκόπει, τί διαφέρει μανίας ἀμαθία· καὶ τοὺς μὲν μαι-
 νομένους ᾧετο συμφερόντως ἂν δεδέσθαι καὶ ἑαυτοῖς
 καὶ τοῖς φίλοις, τοὺς δὲ μὴ ἐπισταμένους τὰ θέοντα
 51 δικαίως ἂν μανθάνειν παρὰ τῶν ἐπισταμένων. ἀλλὰ
 Σωκράτης γε, ἔφη ὁ κατήγορος, οὐ μόνον τοὺς πατέρας
 ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς ἐποίει ἐν ἀτιμίᾳ εἶναι
 παρὰ τοῖς ἑαυτῷ συνοῦσι, λέγων ὥς οὔτε τοὺς κάμνον-
 τας οὔτε τοὺς δικαζομένους οἱ συγγενεῖς ὠφελοῦσιν,
 ἀλλὰ τοὺς μὲν οἱ ἱατροί, τοὺς δὲ οἱ συνδικεῖν ἐπιστά-
 52 μενοι. ἔφη δὲ καὶ περὶ τῶν φίλων αὐτὸν λέγειν ὥς
 οὐδὲν ὕφελος εὖνους εἶναι, εἰ μὴ καὶ ὠφελεῖν δυνη-
 σονται· μόνους δὲ φάσκειν αὐτὸν ἀξιόους εἶναι τιμῇ
 τοὺς εἰδότας τὰ θέοντα καὶ ἐρμηνεύσαι θυναμένους·
 ἀναπεύθοντα οὖν τοὺς νέους αὐτὸν ὥς αὐτὸς εἶη σο-
 φώτατος τε καὶ ἄλλους ἱκανώτατος ποιῆσαι σοφούς,
 οὕτω διατιθέναι τοὺς ἑαυτῷ συνόντας ὥστε μηδαμοῦ
 53 παρ' αὐτοῖς τοὺς ἄλλους εἶναι πρὸς ἑαυτόν. ἐγὼ δ'
 αὐτὸν οἶδα μὲν καὶ περὶ πατέρων τε καὶ τῶν ἄλλων
 συγγενῶν [τε] καὶ περὶ φίλων ταῦτα λέγοντα· καὶ πρὸς
 τούτοις γε δὴ ὅτι τῆς ψυχῆς ἐξεληθούσης, ἐν ᾗ μόνη
 γίγνεται φρόνησις, τὸ σῶμα τοῦ οἰκαιοτάτου ἀνθρώ-
 54 που τὴν ταχίστην ἐξενεγκόντες ἀφανίζουσιν. ἔλεγε δ'
 ὅτι καὶ ζῶν ἕκαστος ἑαυτοῦ, ὃν πάντων μάλιστα φιλεῖ,
 τοῦ σώματος ὅ τι ἂν ἀχρεῖον ᾗ καὶ ἀνωφελές, αὐτός
 τε ἀφαιρεῖ καὶ ἄλλῳ παρέχει. αὐτοὶ τέ γε αὐτῶν

δυναχάς τε καὶ τρίχας καὶ τύλους ἀφαιροῦσι καὶ τοῖς
 ἰατροῖς παρέχουσι μετὰ πόνων τε καὶ ἀλγηδόνων καὶ
 ἀποτέμνειν καὶ ἀποκάειν καὶ τούτου χάριν οἰονται δεῖν
 αὐτοῖς καὶ μισθὸν τίνειν· καὶ τὸ σίαλον ἐκ τοῦ στό-
 ματος ἀποπτύουσιν ὥς δύνανται πορρωτάτω, διότι
 ὠφελεῖ μὲν οὐδὲν αὐτοὺς ἐνόν, βλέπτει δὲ πολὺ μᾶλ-
 λον. ταῦτ' οὖν ἔλεγεν οὐ τὸν μὲν πατέρα ζῶντα κατ- 55
 ορύττειν διδάσκων, ἑαυτὸν δὲ κατατέμνειν, ἀλλ' ἐπι-
 δεικνύων, ὅτι τὸ ἄφρον ἄτιμόν ἐστι, παρεκάλει ἐπι-
 μελεῖσθαι τοῦ ὥς φρονιμώτατον εἶναι καὶ ὠφελιμώτατον,
 ὅπως, ἔάν τε ὑπὸ πατρὸς ἔάν τε ὑπὸ ἀδελφοῦ ἔάν τε
 ὑπ' ἄλλον τινὸς βούληται τιμᾶσθαι, μὴ τῷ οἴκειος
 εἶναι πιστεύων ἀμελῇ, ἀλλὰ πειρᾶται, ὅφ' ὧν ἂν βού-
 ληται τιμᾶσθαι, τούτοις ὠφέλιμος εἶναι.

Ἔφη δ' αὐτὸν ὁ κατήγορος καὶ τῶν ἐνδοξοτάτων 56
 ποιητῶν ἐκλεγόμενον τὰ πονηρότατα καὶ τούτοις μαρ-
 τυρίοις χρῶμενον διδάσκειν τοὺς συνόντας κακούρ-
 γους τε εἶναι καὶ τυραννικούς, Ἡσιόδου μὲν τὸ

Ἔργον δ' οὐδὲν ὕνειδος, ἀεργίη δέ τ' ὕνειδος·
 τοῦτο δὴ λέγειν αὐτὸν ὥς ὁ ποιητὴς κελεύει μηδενὸς
 ἔργον μῆτ' ἀδίκου μῆτ' αἰσχροῦ ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ καὶ
 ταῦτα ποιεῖν ἐπὶ τῷ κέρδει. Σωκράτης δ' ἐπεὶ διομο- 57
 λογήσαιο τὸ μὲν ἐργάτην εἶναι ὠφέλιμόν τε ἀνθρώπῳ
 καὶ ἀγαθὸν εἶναι, τὸ δὲ ἀργὸν βλαβερόν τε καὶ κακόν,
 καὶ τὸ μὲν ἐργάζεσθαι ἀγαθόν, τὸ δ' ἀργεῖν κακόν,
 τοὺς μὲν ἀγαθόν τι ποιοῦντας ἐργάζεσθαι τε ἔφη καὶ
 ἐργάτας [ἀγαθοὺς] εἶναι, τοὺς δὲ κυβεύοντας ἢ τι ἄλλο
 πονηρὸν καὶ ἐπιζήμιον ποιοῦντας ἀργοὺς ἀπεκάλει. ἐκ
 δὲ τούτων ὀρθῶς ἂν ἔχοι τὸ

Ἔργον δ' οὐδὲν ὕνειδος, ἀεργίη δέ τ' ὕνειδος.

ὅτι Ὀδυσσεὺς

Ὅντινα μὲν βασιλῆα καὶ ἔξοχον ἄνδρα κιχείη,
τὸν δ' ἀγανοῖς ἐπέεσσιν ἐρητύσασκε παραστάς·
δαιμόνι', οὗ σε εἰοικε κακὸν ὥς δειδίσσεσθαι,
ἀλλ' αὐτὸς τε κᾶθησο καὶ ἄλλους ἰδρνε λαούς.
ὃν δ' αὖθις αἴημον τ' ἄνδρα ἰδοὶ βοδῶντά τ' ἐφεύρο,
τὸν σκηπτρῷ ἐλάσασκεν ὁμοκλήσασκέ τε μύθῳ·
δαιμόνι', ἀτρέμας ἦσο, καὶ ἄλλων μῦθον ἄκουε,
οἳ σέο φέρτεροί εἰσι· σὺ δ' ἀπτόλεμος καὶ ἄνακτις,
οὔτε ποτ' ἐν πολέμῳ ἐναρίθμιος οὔτ' ἐν βουλῇ.

ταῦτα δὴ αὐτὸν ἐξηγεῖσθαι, ὥς ὁ ποιητὴς ἐπαινεῖται
59 παῖεσθαι τοὺς δημότας καὶ πένητας. Σωκράτης δ' οὐ
ταῦτ' ἔλεγε· καὶ γὰρ ἑαυτὸν οὕτω γ' ἂν ᾔετο δεῖν
παῖεσθαι· ἀλλ' ἔφη δεῖν τοὺς μῆτε λόγῳ μῆτ' ἐργῳ
ὠφελίμους, ὄντας μῆτε στρατεύματι μῆτε πόλει μῆτε
αὐτῷ τῷ δήμῳ, εἴ τι δέοι, βοηθεῖν ἱκανούς, ἄλλως
τ' εἰάν πρὸς τούτῳ καὶ θρασείῃς ᾧσι, πάντα τρόπον
κωλύεσθαι, κἂν πάνυ πλούσιοι τυγχάνωσιν ὄντες.
60 ἀλλὰ Σωκράτης γε τὰναντία τούτων φανερὸς ἦν καὶ
δημοτικὸς καὶ φιλένθρωπος ὢν. ἐκεῖνος γὰρ πολλοὺς
ἐπιθυμητὰς καὶ ἀστοὺς καὶ ξένους λαβὼν οὐδένα πώ-
ποτε μισθὸν τῆς συνουσίας ἐπράξατο, ἀλλὰ πᾶσιν ἀφθό-
νως ἐπήρκει τῶν ἑαυτοῦ· ὧν τινες μικρὰ μέρη παρ'
ἐκείνου προῖκα λαβόντες πολλοῦ τοῖς ἄλλοις ἐπώλουν,
καὶ οὐκ ἦσαν ὥσπερ ἐκεῖνος δημοτικοί· τοῖς γὰρ μὴ
61 ἔχουσι χρήματα διδόναι οὐκ ἤθελον διαλέγεσθαι. ἀλλὰ
Σωκράτης γε καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους κόσμον
τῇ πόλει παρέτεχε, πολλῷ μᾶλλον ἢ Αἰχας τῇ Λακεδαι-
μονίῳ, ὃς ὀνομαστὸς ἐπὶ τούτῳ γέγονε. Αἰχας μὲν
γὰρ ταῖς γυμνοπαιδίαις τοὺς ἐπιδημοῦντας ἐν Λακε-

δαίμονι ξένους ἐδέξινιζε, Σωκράτης δὲ διὰ παντὸς τοῦ βίου τὰ ἑαυτοῦ δαπανῶν τὰ μέγιστα πάντα τοὺς βουλομένους ὠφέλει· βελτίους γὰρ ποιῶν τοὺς συγγιγνομένους ἀπέπεμπεν.

[Ἐμοὶ μὲν δὴ Σωκράτης τοιοῦτος ὢν ἐδόκει τιμῆς ἄξιος εἶναι τῇ πόλει μᾶλλον ἢ θανάτου. καὶ κατὰ τοὺς νόμους δὲ σκοπῶν ἂν τις τοῦθ' εὖροι. κατὰ γὰρ τοὺς νόμους, εἴαν τις φανερὸς γένηται κλέπτων ἢ λωποδυτῶν ἢ βαλλαντινιστορῶν ἢ τοιχωρρυχῶν ἢ ἀνδραποδιζόμενος ἢ ιεροσυλῶν, τούτοις θάνατός ἐστιν ἡ ξημία· ὢν ἐκεῖνος πάντων ἀνθρώπων πλεῖστον ἀπέειχεν. ἀλλὰ μὴν τῇ πόλει γε οὔτε πολέμου κακῶς συμβάντος οὔτε στάσεως οὔτε προδοσίας οὔτε ἄλλου κακοῦ οὐδεὶς πώποτε αἰτιος ἐγένετο· οὐδὲ μὴν ἰδίᾳ γε οὐδένα πώποτε ἀνθρώπων οὔτε ἁγαθῶν ἀπεστέρησεν οὔτε κακοῖς περιέβαλεν, ἀλλ' οὐδ' αἰτίαν τῶν εἰρημένων οὐδενὸς πώποτ' ἔσχε.] πῶς οὖν ἂν ἐνοχος εἴη τῇ γρᾶφῃ; ὅς ἀντὶ μὲν τοῦ μὴ νομίζειν θεοὺς, ὥς ἐν τῇ γρᾶφῃ ἐγγέγραπτο, φανερὸς ἦν θεραπεύων τοὺς θεοὺς μάλιστα πάντων ἀνθρώπων, ἀντὶ δὲ τοῦ διαφθεῖραι τοὺς νέους, ὃ δὴ ὁ γραψάμενος αὐτὸν ἡτιᾶτο, φανερὸς ἦν τῶν συνόντων τοὺς πονηρὰς ἐπιθυμίας ἔχοντας τούτων μὲν παύων, τῆς δὲ καλλίστης καὶ μεγαλοπρεπεστάτης ἀρετῆς, ἣ πόλεις τε καὶ οἶκοι εὖ οἰκοῦσι, προτρέπων ἐπιθυμεῖν· ταῦτα δὲ πράττειν πῶς οὐ μεγάλης ἄξιος ἦν τιμῆς τῇ πόλει;

Ὡς δὲ δὴ καὶ ὠφελεῖν ἐδόκει μοι τοὺς συνόντας τὰ μὲν ἔργῳ δεικνύων ἑαυτὸν οἷος ἦν, τὰ δὲ καὶ διαλεγόμενος, τούτων δὴ γράψω ὅπῃσα ἂν διαμνημονεύσω. τὰ μὲν τοίνυν πρὸς τοὺς θεοὺς φανερὸς ἦν καὶ ποιῶν καὶ λέγων ἥπερ ἡ Πυθία ἀποκρίνεται τοῖς

ἐρωτῶσι πῶς δεῖ ποιεῖν ἢ περὶ θυσίας ἢ περὶ προγό-
νων θεραπειᾶς ἢ περὶ ἄλλου τινὸς τῶν τοιούτων· ἢ τε
γὰρ Πυθία νόμῳ πόλεως ἀναιρεῖ ποιοῦντας εὐσεβῶς
ἂν ποιεῖν, Σωκράτης τε οὕτω καὶ αὐτὸς ἐποίει καὶ
τοῖς ἄλλοις παρήνει, τοὺς δὲ ἄλλως πως ποιοῦντας
2 περιέρχους καὶ ματαίους ἐνόμιζεν εἶναι. καὶ ἡὔχετο
δὲ πρὸς τοὺς θεοὺς ἀπλῶς τὰγαθὰ διδόναι, ὥς τοὺς
θεοὺς κάλλιστα εἰδότες ὅποια ἀγαθὰ ἐστὶ· τοὺς δ'
εὐχομένους χρυσίον ἢ ἄργύριον ἢ τυραννίδα ἢ ἄλλο
τι τῶν τοιούτων οὐδὲν διάφορον ἐνόμιζεν εὐχεσθαι
ἢ εἰ κυβείαν ἢ μάχην ἢ ἄλλο τι εὐχοντο τῶν φανερώς
3 ἀδύλων ὅπως ἀποβήσοιτο. θυσίας δὲ θυῶν μικρὰς
ἀπὸ μικρῶν οὐδὲν ἡγεῖτο μειοῦσθαι τῶν ἀπὸ πολλῶν
καὶ μεγάλων πολλὰ καὶ μεγάλα θυόντων. οὔτε γὰρ
τοῖς θεοῖς ἔφη καλῶς ἔχειν, εἰ ταῖς μεγάλαις θυσίαις
μᾶλλον ἢ ταῖς μικραῖς ἔχαιρον· πολλάκις γὰρ ἂν αὐτοῖς
τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον ἢ τὰ παρὰ τῶν χρηστῶν
εἶναι κεχαρισμένα· οὔτ' ἂν τοῖς ἀνθρώποις ἄξιον εἶναι
ξῆν, εἰ τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον ἢν κεχαρισμένα
τοῖς θεοῖς ἢ τὰ παρὰ τῶν χρηστῶν· ἀλλ' ἐνόμιζε τοὺς
θεοὺς ταῖς παρὰ τῶν εὐσεβεστάτων τιμαῖς μάλιστα χαί-
ρειν. ἐπαινέτης δ' ἦν καὶ τοῦ ἔπους τούτου·

Καδδύναμιν δ' ἔρδειν ἰερ' ἀθανάτοισι θεοῖσι,
καὶ πρὸς φίλους ὅς καὶ ξένους καὶ πρὸς τὴν ἑλλην δίαι-
ταν καλὴν ἔφη παραίνεσθαι εἶναι τὴν Καδδύναμιν δ'
4 ἔρδειν. εἰ δέ τι δόξειεν αὐτῷ σημαίνεσθαι παρὰ τῶν
θεῶν, ἦτιον ἂν ἐπέλθῃ παρὰ τὰ σημαινόμενα ποιῆ-
σαι ἢ εἰ τις αὐτὸν ἐπειθεν ὁδοῦ λαβεῖν ἡγεμόνα τυφλὸν
καὶ μὴ εἰδύτα τὴν ὁδὸν ἀντὶ βλέποντος καὶ εἰδότες
καὶ τῶν ἄλλων δὲ μωρίαν κατηγορεῖ, οἵτινες παρὰ τὴν
ὑπὸ τῶν θεῶν σημαινόμενα ποιοῦσιν τι, φυλαττόμενα

τὴν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἀδοξίαν· αὐτὸς δὲ πάντα τὰνθρώπινα ὑπερεώρα πρὸς τὴν παρὰ τῶν θεῶν συμβουλίαν

Διαίτη δὲ τὴν τε ψυχὴν ἐπαίδευσε καὶ τὸ σῶμα ἢ χρώμενος ἂν τις, εἰ μὴ τι δαιμόνιον εἴη, θαρραλέως καὶ ἀσφαλῶς διάγοι καὶ οὐκ ἂν ἀπορήσειε τοσαύτης δαπάνης. οὕτω γὰρ εὐτελὴς ἦν, ὥστ' οὐκ οἶδ' εἰ τις οὕτως ἂν ὀλίγα ἐργάζοιτο ὥστε μὴ λαμβάνειν τὰ Σωκράτει ἀρκοῦντα. σίτω μὲν γὰρ τοσαύτῳ ἐχρῆτο, ὅσον ἡδέως ἦσθις, καὶ ἐπὶ τοῦτο οὕτω παρεσκευασμένος ἦι ὥστε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ σίτου ὄψον αὐτῷ εἶναι ποτὸν δὲ πᾶν ἡδὺ ἦν αὐτῷ διὰ τὸ μὴ πίνειν, εἰ μὴ διψῶι. εἰ δέ ποτε κληθεὶς ἐθελήσειεν ἐπὶ δεῖπνον ἔλθειν, ὃ τοῖς πλείστοις ἐργαδέστατόν ἐστιν, ὥστε φυλάσσασθαι τὸ ὑπὲρ τὸν κόρον ἐμπίμπλασθαι, τοῦτο ῥαδίως πάνυ ἐφυλάττετο. τοῖς δὲ μὴ δυναμένοις τοῦτο ποιεῖν συνεβούλευε φυλάττεσθαι τὰ πείθοντα μὴ πεινῶντας ἐσθίειν μηδὲ διψῶντας πίνειν· καὶ γὰρ τὰ λυμαινόμενα γαστέρας καὶ κεφαλᾶς καὶ ψυχᾶς ταῦτ' ἔφη εἶναι. οἶεσθαι δ' ἔφη ἐπισκώπτων καὶ τὴν Κίρκην ὅς τ' ποιεῖν τοιούτοις πολλοῖς δειπνίζουσαν· τὸν δὲ Ὀδυσσεύα Ἑρμοῦ τε ὑποθημοσύνη καὶ αὐτὸν ἐγκρατῇ ὄντα καὶ ἀποσχόμενον τοῦ ὑπὲρ τὸν κόρον τῶν τοιούτων ἄπτεσθαι, διὰ ταῦτα οὐ γενέσθαι ὄν. τοιαῦτα μὲν περὶ τούτων ἐπαίξεν ἄμα σπουδάζων.

Ἀφροdisίων δὲ παρήγει τῶν καλῶν ἰσχυρῶς ἀπέχεσθαι· οὐ γὰρ ἔφη ῥάδιον εἶναι τῶν τοιούτων ἀπτόμενον σωφρονεῖν. ἀλλὰ καὶ Κριτόβουλον ποτε τὸν Κριτῶνος πνθόμενος, ὅτι ἐφίλησε τὸν Ἀλκιβιάδου υἱὸν καλὸν ὄντα, παρόντος τοῦ Κριταβούλου ἤρετο Ξενοφῶντα· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ξενοφῶν, σὺ σὺ Κριτόβουλον

ἐνόμιζες εἶναι τῶν σωφρονικῶν ἀνθρώπων μᾶλλον ἢ
 τῶν θρασέων καὶ τῶν προνοητικῶν μᾶλλον ἢ τῶν
 ἀνοήτων τε καὶ ῥιποκινδύνων; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ
 Ξενοφῶν. Νῦν τοίνυν νόμιζε αὐτὸν θερμορρότατον
 εἶναι καὶ λεωρρότατον· οὗτος κἂν εἰς μαχαίρας κυβί-
 0 στήσειε κἂν εἰς πῦρ ἄλαιοτο. Καὶ τί δὴ, ἔφη ὁ Ξενο-
 φῶν, ἰδὼν ποιοῦντα τοιαῦτα κατέγνωκας αὐτοῦ; Οὐ
 γὰρ οὗτος, ἔφη, ἐτόλμησε τὸν Ἀλκιβιάδου υἱὸν φιλή-
 σαι, ὄντα εὐπροσώποτατον καὶ ὠραιότατον; Ἄλλ' εἰ
 μέντοι, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, τοιοῦτόν ἐστι τὸ ῥιποκίνδυνον
 ἔργον, κἂν ἐγὼ δοκῶ μοι τὸν κίνδυνον τοῦτον ὑπό-
 1 μείναι. Ὡς τλήμων, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τί ἂν οἶε
 παθεῖν καλὸν φιλήσας; ἄρ' οὐκ ἂν αὐτίκα μάλα δοῦλος
 μὲν εἶναι αὐτ' ἐλευθέρου, πολλὰ δὲ δαπανᾶν εἰς βλα-
 βερὰς ἡδονάς, πολλήν δὲ ἀσχολίαν ἔχειν τοῦ ἐπιμελεῖ-
 θῆναι τινος καλοῦ κάγαθοῦ, σπουδάζειν δ' ἀναγκασθῆ-
 2 ναι ἔφ' οἷς οὐδ' ἂν μαινόμενος σπουδάζειεν; Ὡς
 Ἡράκλεις, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ὡς δεινὴν τινα λέγεις
 δύναμιν τοῦ φιλήματος εἶναι. Καὶ τοῦτο, ἔφη ὁ Σω-
 κράτης, θαυμάζεις; οὐκ οἶσθ' ὅτι τὰ φαλάγγια οὐδ'
 ἡμιωβελιαῖα τὸ μέγεθος ὄντα προσάψαμενα μόνον τῶν
 στόματι ταῖς τε ὀδύναις ἐπιτρέβει τοὺς ἀνθρώπους καὶ
 τοῦ φρονεῖν ἐξίστησι; Ναί μὰ Δί', ἔφη ὁ Ξενοφῶν.
 3 ἐνίησι γάρ τι τὰ φαλάγγια κατὰ τὸ δῆγμα. Ὡς μῶρος,
 ἔφη ὁ Σωκράτης, τοὺς δὲ καλοὺς οὐκ οἶε φιλοῦντας
 ἐνιέναι τι, ὅτι σὺ οὐχ ὀρέῃς; οὐκ οἶσθ' ὅτι τοῦτο τὸ
 θηρίον, ὃ καλοῦσι καλὸν καὶ ὠραῖον, τοσοῦτον δεινό-
 τερόν ἐστι τῶν φαλαγγίων, ὅσῳ ἐκεῖνα μὲν ἀψάμενα
 τοῦτο δὲ οὐδ' ἀπτόμενον, εἰάν τις αὐτὸ θεᾷται, ἐνίησι
 τι καὶ πάνυ πρόσωθεν τοιοῦτον ὥστε μαίνεσθαι ποιεῖν.
 [ὥς δὲ καὶ οἱ ἑρώτες τοξόται διὰ τοῦτο καλοῦνται,

ὅτι καὶ πρόσωθεν οἱ καλοὶ τιτρώσκουσιν.] ἀλλὰ συμβουλεύω σοι, ὦ Ξενοφῶν, ὅποτεν ἴδῃς τινὰ καλόν, φεύγειν προτροπᾶδην. σοὶ δ', ὦ Κριτόβουλε, συμβουλεύω ἀπενιαυτίσαι· μόλις γὰρ ἂν ἴσῃς ἐν τοσούτῳ χρόνῳ [τὸ δῆγμα] ὑγιῆς γένοιο. οὕτω δὴ καὶ ἀφροδισιάζειν ¹⁴ τοὺς μὴ ἀσφαλῶς ἔχοντας πρὸς ἀφροδίσια ᾤετο χρῆναι πρὸς τοιαῦτα, οἷα μὴ πάνυ μὲν θεομένου τοῦ σώματος οὐκ ἂν προσδέξαιτο ἢ ψυχῇ, θεομένου δὲ οὐκ ἂν πράγματα παρέχοι. αὐτὸς δὲ πρὸς ταῦτα φανερὸς ἦν οὕτω παρεσκευασμένος ὥστε ῥᾶον ἀπέχεσθαι τῶν καλλίστων καὶ ὠραιωτάτων ἢ οἱ ἄλλοι τῶν αἰσχίστων καὶ ἀσροτάτων. [περὶ μὲν δὴ βρώσεως καὶ πόσεως καὶ ἀφροδισίων οὕτω ¹⁵ παρεσκευασμένος ἦν καὶ ᾤετο οὐδὲν ἂν ἦττον ἀρκούντως ἡδεσθαι τῶν πολλὰ ἐπὶ τούτοις πραγματευομένων, λυπεῖσθαι δὲ πολὺ ἔλαττον.]

✓ <Εἰ δέ τινες Σωκράτη νομίζουσιν, οἷς ἔνιοι γρά-IV
φουσί τε καὶ λέγουσι περὶ αὐτοῦ τεκμαιρόμενοι, προ-
τρέψασθαι μὲν ἀνθρώπους ἐπ' ἀρετὴν κράτιστον γε-
νέσθαι, προαγαγεῖν δ' ἐπ' αὐτὴν οὐχ ἱκανὸν, σκεψάμενοι
μὴ μόνον ἃ ἐκεῖνος κολαστηρίου ἕνεκα τοὺς πάντ'
οἰομένους εἰδέναι ἐρωτῶν ἠλεγχεν, ἀλλὰ καὶ ἃ λέγων
συνημέρενε τοῖς συνδιατρίβουσι, δοκιμαζόντων εἰ ἱκανὸς
ἦν βελτίους ποιεῖν τοὺς συνόντας. λέξω δὲ πρῶτον ἃ ²
ποτε αὐτοῦ ἤκουσα περὶ τοῦ δαιμονίου διαλεγόμενον
πρὸς Ἀριστόδημον τὸν μικρὸν ἐπικαλούμενον. κατα-
μαθὼν γὰρ αὐτὸν οὔτε θύοντα τοῖς θεοῖς οὔτε μαντικῇ
χρῶμενον, ἀλλὰ καὶ τῶν ποιούντων ταῦτα καταγελῶντα·
Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀριστόδημε, ἔστιν οὔστινας ἀνθρώ-
πους τεθαύμακας ἐπὶ σοφία; Ἔγωγ', ἔφη. καὶ ὅς' Ἀέξον ³
ἡμῖν, ἔφη, τὰ ὀνόματα αὐτῶν. Ἐπὶ μὲν τοίνυν ἐπὶ
ποιήσει Ὅμηρον ἔγωγε μάλιστα τεθαύμακα, ἐπὶ δὲ

διθυράμβῳ Μελανιππίδην, ἐπὶ δὲ τραγωδίᾳ Σοφοκλέα,
 ἐπὶ δὲ ἀνδριαντοποιίᾳ Πολύκλειτον, ἐπὶ δὲ ζωγραφίᾳ
 4 Ζεῦξιν. Πότερά σοι δοκοῦσιν οἱ ἀπεργαζόμενοι εἰδωλοὶ
 ἔφρονά τε καὶ ἀκίνητα ἀξιοθαυμαστότεροι εἶναι ἢ οὐ
 ζῶντα ἔφρονά τε καὶ ἐνεργά; Πολὺ νῆ Δία οἱ ζῶντες
 εἶπαρ γε μὴ τύχῃ τινί, ἀλλ' ὑπὸ γνώμῃς ταῦτα γίνεσθαι.
 Τῶν δὲ ἀτεκμάρτως ἐχόντων ὅτου ἔνεκά ἐστι καὶ τῶν
 φανερώς ἐπ' ὠφελείᾳ ὄντων πότερα τύχῃς καὶ πότερα
 γνώμῃς ἔργα κρίνεις; Πρέπει μὲν τὰ ἐπ' ὠφελείᾳ γιγνώ-
 5 σμενα γνώμῃς εἶναι ἔργα. Οὐκοῦν δοκεῖ σοι ὁ ἐξ ἀρχῆς
 ποιῶν ἀνθρώπους ἐπ' ὠφελείᾳ προσθεῖναι αὐτοῖς δι'
 ὧν αἰσθάνονται ἕκαστα, ὁφθαλμοὺς μὲν ὥσθ' ὁρᾶν τὰ
 ὁρατὰ, ὦτα δὲ ὥστ' ἀκούειν τὰ ἀκουστά; ὁσμῶν γε
 μὴν, εἰ μὴ ῥῖνες προστεθέντες, τί ἂν ἡμῖν ὑφελος
 ᾗν; τίς δ' ἂν αἰσθησις ᾗν γλυκέων καὶ δριμέων καὶ
 πάντων τῶν διὰ στόματος ἡδέων, εἰ μὴ γλῶττα τούτων
 6 γνῶμων ἐνεργάσθῃ; πρὸς δὲ τούτοις οὐ δοκεῖ σοι καὶ
 τὰδε προνοίας ἔργοις εἰσκέυαι, τό, ἐπεὶ ἀσθενὴς μὲν
 ἐστὶν ἡ ὕψις, βλεφάροις αὐτὴν θυρῶσαι, αἶ, ὅταν μὲν
 αὐτῇ χρῆσθαι τι δέη, ἀναπετάννυνται, ἐν δὲ τῷ ὕπνῳ
 συγκλείεται, ὥς δ' ἂν μὴδὲ ἄνεμοι βλάπτωσιν, ἡθμῶν
 βλεφαρίδας ἐμφύσαι, ὁφρῦσι τε ἀπογειῶσαι τὰ ὑπὲρ
 τῶν ὀμμάτων, ὥς μὴδ' ὁ ἐκ τῆς κεφαλῆς ἰδρώς κα-
 κουργῇ· τὸ δὲ τὴν ἀκοὴν δέχεσθαι μὲν πάσας φωνάς,
 ἐμπύπλασθαι δὲ μήποτε· καὶ τοὺς μὲν πρόσθεν ὁδόντας
 πᾶσι ῥέοις οἴους τέμνειν εἶναι, τοὺς δὲ γομφίους οἴους
 παρὰ τούτων δεξαμένους λεαίνειν· καὶ στόμα μὲν, δι'
 οὐ ὧν ἐπιθυμεῖ τὰ ζῶα εἰσπέμπεται, πλησίον ὁφθαλ-
 μῶν καὶ ῥινῶν καταθεῖναι, ἐπεὶ δὲ τὰ ἀποχωροῦντα
 δυσχερὴ, ἀποστρέφει τοὺς τούτων ὀχετοὺς [καὶ ἀπενεγ-
 χεῖ] ἢ δυνάστων προσπατάει ἀπὸ τοῦ αἰσθησέμεναι τὰ

οὕτω προνοητικῶς πεπραγμένα ἀπορεῖς πότῃρα τύχης
 ἢ γνώμης ἔργα ἐστίν; Οὐ μὰ τὸν Δι', ἔφη, ἀλλ' οὕτω γ
 γε σκοποῦμένῃ πάνν ἔοικε ταῦτα σοφοῦ τινος δημιουργοῦ
 καὶ φιλοξῆφον τεχνήμασι. Τὸ δὲ ἐμφυῖσαι μὲν ἐρωτᾷ
 τῆς τεκνοποιίας, ἐμφυῖσαι δὲ ταῖς γειναμέναις ἐρωτᾷ
 τοῦ ἐκτρέφειν, τοῖς δὲ τραφεῖσι μέγιστον μὲν πόθου
 τοῦ ζῆν, μέγιστον δὲ φόβου τοῦ θανάτου; Ἀμέλει καὶ
 ταῦτα ἔοικε μηχανήμασί τινος ζῶα εἶναι βουλευσαμένου.
 Σὺ δ' ἐν σαυτῷ φρόνιμόν τι δοκεῖς ἔχειν; Ἐρώτᾳ 8
 γοῦν καὶ ἀποκρινοῦμαι. Ἄλλοθι δὲ οὐδαμοῦ οὐδὲν
 οἶμι φρόνιμον εἶναι; καὶ ταῦτ' εἰδὼς ὅτι γῆς τε μικρὸν
 μέρος ἐν τῷ σώματι πολλῆς οὐσῆς ἔχεις καὶ ὑγραστ
 βραχὺ πολλοῦ ὕδατος καὶ τῶν ἄλλων δῆπου μεγάλων
 ὕδατων ἐκάστου μικρὸν μέρος λαβόντι τὸ σῶμα συνήρ-
 μοσταί σοι· νοῦν δὲ μόνον ἔρα οὐδαμοῦ ὕδατος
 εὐτυχῶς πως δοκεῖς συναρπάσαι, καὶ τάδε τὰ ὑπερ-
 μεγέθη καὶ πληθος ἀπειρα δι' ἀφροσύνην τινὰ οὕτως
 οἶμι εὐτάκτως ἔχειν; Μὰ Δι' οὐ γὰρ ὁρῶ τοὺς κυρίους, 9
 ὥσπερ τῶν ἐνθάδε γιγνομένων τοὺς δημιουργοὺς. Οὐδὲ
 γὰρ τὴν σαυτοῦ σύγῃ ψυχὴν ὁρᾷς, ἢ τοῦ σώματος κυρία
 ἐστίν; ὥστε κατὰ γε τοῦτο ἔξεστί σοι λέγειν, ὅτι οὐδὲν
 γνώμη, ἀλλὰ τύχῃ πάντα πράττεις. καὶ ὁ Ἀριστό- 10
 δημος· Οὗτοι, ἔφη, ἐγώ, ὃ Σώκρατες, ὑπερορῶ τὰ
 δαιμόνιον, ἀλλ' ἐκεῖνο μεγαλοπρεπέστερον ἡγοῦμαι ἢ
 ὥς τῆς ἐμῆς θεραπείας προσδεῖσθαι. Οὐκοῦν, ἔφη,
 ὥσπερ μεγαλοπρεπέστερον ὅν ἀξιοῖ σὲ θεραπεύειν, το-
 σοῦτόν μᾶλλον τιμητέον αὐτό. Εὖ ἰσθι, ἔφη, ὅτι, εἰ 11
 νομίζοιμι θεοὺς ἀνθρώπων τι φροντίζειν, οὐκ ἂν
 ἀμελοῖην αὐτῶν. Ἐπειτ' οὐκ οἶμι φροντίζειν; οἱ προ-
 του μὲν μόνον τῶν ζῶων ἀνθρώπων ὁρθὸν ἀνέστησαν·
 ἢ δὲ ὁρθότης καὶ ποσορᾶν πλέον ποιεῖ δύνασθαι καὶ

13 δε συνεχῶς μέχρι γήρως πάντα παρέχειν· οὐ τοίνυν
 μόνον ἤρκεσε τῷ θεῷ τοῦ σώματος ἐπιμεληθῆναι, ἀλλ',
 ὅπερ μέγιστόν ἐστι, καὶ τὴν ψυχὴν κρατίστην τῷ ἀν-
 θρώπῳ ἐνέφυσε. τίς γὰρ ἄλλον ζῶον ψυχὴν πρωτά-
 μεν θεῶν τῶν τὰ μέγιστα καὶ κάλλιστα συνταξάντων
 ἤσθηται ὅτι εἰσὶ; τί δὲ φύλον ἄλλο ἢ ἀνθρώποι θεοῦς
 θεραπεύουσι; ποία δὲ ψυχὴ τῆς ἀνθρωπίνης ἰκανωτέρα
 προφυλάττεσθαι ἢ λιμὸν ἢ δόσος ἢ ψύχη ἢ θάλαππη, ἢ
 νόσοις ἐπικουρῆσαι, ἢ ῥώμην ἀσκήσαι, ἢ πρὸς μάθησιν
 ἐκπονῆσαι, ἢ ὅσα ἂν ἀκούσῃ ἢ ἰδῇ ἢ μάθῃ ἰκανωτέρα
 14 ἐστὶ διαμεμνησθαι; οὐ γὰρ πάνυ σοὶ κατὰδὲλον ἵτι
 παρὰ τὰλλα ζῶα ὥσπερ θεοὶ ἀνθρώποι βιοτεύουσι,
 φύσει καὶ τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ κρατιστεύοντες;
 οὔτε γὰρ βόδις ἂν ἔχων σῶμα, ἀνθρώπου δὲ γνώμην
 ἰδύναι· ἂν πράττειν ἢ ἐβούλετο, οὐθ' ὅσα χεῖρας ἔχει,
 ἀφρονα δ' ἐστί, πλέον οὐδ' ἐν ἔχει. σὺ δ' ἀμφοτέρων
 τῶν πλείστου ἀξίων τετυχηκώς οὐκ οἶε σοῦ θεοῦ
 ἐπιμελεῖσθαι; ἀλλ' ὅταν τί ποιήσωσι, νομίζεις αὐτοὺς
 15 σοῦ φροντίζειν; Ὅταν πέμπωσιν, ὥσπερ σοὶ σὺ φῆς
 πέμπειν αὐτοὺς, συμβούλους ὅ τι γοῇ ποιεῖν καὶ μὴ

ποιεῖν. Ὅταν δὲ Ἀθηναίοις, ἔφη, πυνθανομένοις τι
 διὰ μαντικῆς φράζωσιν, οὐ καὶ σοὶ δοκεῖς φράζειν αὐ-
 τοὺς, οὐδ' ὅταν τοῖς Ἑλλήσι τέρατα πέμποντες προ-
 σημαίνωσιν, οὐδ' ὅταν πᾶσιν ἀνθρώποις, ἀλλὰ μόνον σὲ
 ἐξαιροῦντες ἐν ἀμελείᾳ κατατίθενται; οἶει δ' ἂν τοὺς 16
 θεοὺς τοῖς ἀνθρώποις δόξαν ἐμφῦσαι ὥς ἱκανοὶ εἶσιν
 εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν, εἰ μὴ δυνατοὶ ἦσαν, καὶ ἀνθρώ-
 πους ἐξαπατωμένους τὸν πάντα χρόνον οὐδέποτ' ἂν
 αἰσθῆσθαι; οὐχ ὁρᾷς; ὅτι τὰ πολυχρονιώτατα καὶ σφώ-
 τατα τῶν ἀνθρωπίνων, πόλεις καὶ πόλις, θεοσεβέστατά
 ἐσσι, καὶ αἱ φρονιμώταται ἡλικίαι θεῶν ἐπιμελέσονται;
 ὦραθέ, ἔφη, κατάμαθε ὅτι καὶ ὁ σὸς νοῦς ἐνὼν τὸ 17
 σὸν σῶμα ὅπως βούλεται μεταχειρίζεται. οἰεσθαι οὖν
 χρὴ καὶ τὴν ἐν τῷ παντὶ φρόνησιν τὰ πάντα, ὅπως
 ἂν αὐτῇ ἡδὺ ἦ, οὕτω τίθεσθαι, καὶ μὴ τὸ σὸν μὲν
 ἥμα δύνασθαι ἐπὶ πολλὰ στάδια ἐξικνεῖσθαι, τὸν δὲ
 τοῦ θεοῦ ὀφθαλμὸν ἀδύνατον εἶναι ἅμα πάντα ὁρᾶν,
 μηδὲ τὴν σὴν μὲν ψυχὴν καὶ περὶ τῶν ἐνθάδε καὶ
 περὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Σικελίᾳ δύνασθαι φροντί-
 ζειν, τὴν δὲ τοῦ θεοῦ φρόνησιν μὴ ἱκανὴν εἶναι ἥμα
 πάντων ἐπιμελεῖσθαι. ἦν μέντοι, ὥσπερ ἀνθρώπους 18
 θεραπεύων γιγνώσκεις τοὺς ἀντιθεραπεύειν ἐθέλοντας
 καὶ χαριζόμενος τοὺς ἀντιχαριζομένους καὶ συμβουλευό-
 μενος κατὰμινθάνεις τοὺς φρονίμους, οὕτω καὶ τῶν
 θεῶν πείραν λαμβάνης θεραπεύων, εἰ τί σοι θελήσουσι
 περὶ τῶν ἀδῆλων ἀνθρώποις συμβουλεύειν, γνώσει τὸ
 θεῖον ὅτι τοσοῦτον καὶ τοιοῦτόν ἐστιν ὥσθ' ἅμα πάντα
 ὁρᾶν καὶ πάντα ἀκούειν καὶ πανταχοῦ παρῆναι καὶ
 ἅμα πάντων ἐπιμελεῖσθαι. ἐμοὶ μὲν οὖν ταῦτα λέγων 19
 οὐ μόνον τοὺς συνόντας ἐδόκει ποιεῖν, ὅποτε ὑπὸ τῶν
 ἀνθρώπων ὁρώντο, ἀπέγεσθαι τῶν ἀνοσίων τε καὶ

ἀδίκων καὶ αἰσχροῶν, ἀλλὰ καὶ ὅποτε ἐν ἐρημίᾳ εἶεν,
ἐπείπερ ἡγήσαντο μηδὲν ἂν ποτε ὧν πρᾶττοιεν θεοῦ
διαλαθεῖν.)

- V. [Εἰ δὲ δὴ καὶ ἐγκράτεια καλὸν τε καὶ ἀγαθὸν ἀνδρὶ
κτῆμά ἐστιν, ἐπισκεψώμεθα εἰ τι προυβίβαξε λέγων
εἰς ταύτην τοιαύδε·] Ὡς ἄνδρες, εἰ πολέμου ἡμῶν γενο-
μένου βουλοίμεθα ἐλέσθαι ἄνδρα, ὑφ' οὗ μάλιστα αἱ
αὐτοὶ μὲν σφωζοίμεθα, τοὺς δὲ πολεμίους χειροίμεθα
ἄρ' ὄντινα αἰσθανοίμεθα ἥτις γαστρός ἢ οἴνου
ἄφροδισίῳ [ἢ πόνου] ἢ ὕπνου, τοῦτον ἂν αἰροίμεθα
καὶ πῶς ἂν οἰηθείημεν τὸν τοιοῦτον ἢ ἡμᾶς σῶσαι
2 τοὺς πολεμίους κρατῆσαι; εἰ δ' ἐπὶ τελευτῇ τοῦ βίου
γενόμενοι βουλοίμεθα τῷ ἐπιτρέψαι ἢ παιδας ἄρρενα
παιδεῦσαι ἢ θυγατέρας παρθένους διαφυλάξαι ἢ χρή-
ματα διασῶσαι, ἄρ' ἀξιόπιστον εἰς ταῦθ' ἡγησάμεθα
ἂν τὸν ἀκρατῆ; δούλω δ' ἀκρατεῖ ἐπιτρέψαιμεν ἂν
βουσιμήματα ἢ ταμιεῖα ἢ ἔργων ἐπιστάσιαν; διάκονον δ'
καὶ ἀγοραστήν τοιοῦτον ἐθελήσαιμεν ἂν προῖκα λαβεῖν
3 ἀλλὰ μὴν εἰ γε μηδὲ δοῦλον ἀκρατῇ διεξαίμεθ' ἅ-
πῳ οὐκ ἄξιον αὐτόν γε φυλάξασθαι τοιοῦτον γενέσθαι
καὶ γὰρ οὐχ ὥσπερ οἱ πλεονέκται τῶν ἄλλων ἀφαιρού-
μενοι χρήματα ἑαυτοὺς δοκοῦσι πλουτίζειν, οὕτως
ἀκρατῆς τοῖς μὲν ἄλλοις βλαβερός, ἑαυτῷ δ' ὠφέλιμος
ἀλλὰ κακοῦργος μὲν τῶν ἄλλων, ἑαυτοῦ δὲ πολὺ κα-
κουργότερος, εἰ γε κακοῦργότατόν ἐστι μὴ μόνον τὸ
οἶκον τὸν ἑαυτοῦ φθείρειν, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα κα-
4 τήν ψυχὴν. [ἐν συνουσίᾳ δὲ τίς ἂν ἡσθείη τῷ τοιούτῳ
ὅν εἰδείη τῷ ὕψῳ τε καὶ τῷ οἴνῳ χαίροντα μᾶλλον
τοῖς φίλοις καὶ τὰς πόρνας ἀγαπῶντα μᾶλλον ἢ τοὺς
ἐταίρους; ἄρα γε οὐχ ὅτι πάντα ἄνδρα, ἡγησάμενος
τὴν ἐγκράτειαν ἀρετῆς εἶναι κρηπίδα, ταύτην πρῶτον

ἐν τῇ ψυχῇ κατασκευάσασθαι; τίς γὰρ ἂν ἄνευ ταύτης ἢ ἢ μάθοι τι ἀγαθὸν ἢ μελετήσῃεν ἀξιολόγως; ἢ τίς οὐκ ἂν ταῖς ἡδοναῖς δουλεύων αἰσχροῶς διατεθείη καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν;] ἐμοὶ μὲν δοκεῖ νῦν τὴν Ἡραν [ἐλευθέρῳ μὲν ἀνδρὶ εὐκτὸν εἶναι μὴ τυχεῖν δούλου τοιούτου,] δουλεύοντα [δὲ] ταῖς τοιαύταις ἡδοναῖς ἱκετευτέον τοὺς θεοὺς δεσποτῶν ἀγαθῶν τυχεῖν· οὕτω γὰρ ἂν μόνως ὁ τοιοῦτος σωθείη. [ταιαῦτα δὲ λέγων ἤκει ἐγκρατέστερον τοῖς ἔργοις ἢ τοῖς λόγοις ἐκείνου ἐπεδείκνυν· οὐ γὰρ μόνου τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν ἐκράτει, ἀλλὰ καὶ τῆς διὰ τῶν χρημάτων, νομίζων τὸν παρὰ τοῦ τυχόντος χρήματα λαμβάνοντα δεσπότην αὐτοῦ καθιστάναι καὶ δουλεύειν δουλείᾳ οὐδεμιᾶς ἡττοῦ αἰσχρόν.]

Ἄξιον δ' αὐτοῦ καὶ ἡ πρὸς Ἀντιφῶντα τὸν σοφί-VI
στην διελέχθη μὴ παραλιπεῖν. ὁ γὰρ Ἀντιφῶν ποτε βουλόμενος τοὺς συνουσιαστὰς αὐτοῦ παρελῆσθαι προσ-
ελθὼν τῷ Σωκράτει παρόντων αὐτῶν ἔλεξε τάδε·
ὦ Σώκρατες, ἐγὼ μὲν ὥμην τοὺς φιλοσοφοῦντας εὐ-2
δαιμονεστέρους χρῆναι γίνεσθαι· σὺ δέ μοι δοκεῖς
πάναντία τῆς φιλοσοφίας ἀπολελανκέναι. ζῆς γοῦν οὕτως ὥς οὐδ' ἂν εἰς δούλος ὑπὸ δεσπότη διαιωόμενος μένεις· σιτία τε σιτεῖ καὶ ποτὰ πίνει τὰ φαυλότατα, καὶ ἱμάτιον ἡμφίεσαι σὺ μόνον φαῦλον, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ θέρους τε καὶ χειμῶνος, ἀνυπόδητός τε καὶ ἀχέτων διατελεῖς. καὶ μὴν χρήματά γε σὺ λαμβάνεις, ἃ καὶ ἀκτωμένους εὐφραίνει καὶ κεκτημένους ἐλευθεριώτερόν τε καὶ ἡδιον ποιεῖ ζῆν. εἰ οὖν ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων ἔργων οἱ διδάσκαλοι τοὺς μαθητὰς μιμητὰς ἐκείνων ἀποδεικνύουσιν, οὕτω καὶ σὺ τοὺς συνόντας διαθήσεις, νόμιζε κακοδαιμονίας διδάσκαλος εἶναι. καὶ ὁ Σωκράτης

4 πρὸς ταῦτα εἶπε· Δοκεῖς μοι, ὦ Ἀντιφῶν, ὑπειληφέναι
 με οὕτως ἀνισαρῶς ζῆν, ὥστε πέπεισμαι σὲ μᾶλλον ἀποθαι-
 νειν ἢ ἐλέσθαι ἢ ζῆν ὥσπερ ἐγώ. ἴθι οὖν ἐπισκεψώ-
 5 μεθα τί χαλεπὸν ἥσθησαι τοῦμοῦ βίον. πότερον οὐ-
 τοῖς μὲν λαμβάνουσιν ἀργύριον ἀναγκαῖόν ἐστιν ἀπερ-
 γάζεσθαι τοῦτο ἐφ' ᾧ ἂν μισθὸν λάβωσιν, ἐμοὶ δὲ μὴ
 λαμβάνοντι οὐκ ἀνάγκη διαλέγεσθαι ᾧ ἂν μὴ βούλωμαι,
 ἢ τὴν δίκαιάν μου φανλίζεις ὥς ἦττον μὲν ὑγιεινὸν
 ἐσθίουντος ἐμοῦ ἢ σοῦ, ἦττον δὲ ἰσχύν παρέχοντα; ἢ
 ὥς χαλεπώτερα πορεύεσθαι τὰ ἐμὰ δίκαιήματα τῶν
 σῶν διὰ τὸ σπανιώτερά τε καὶ πολυτελέστερα εἶναι;
 ἢ ὥς ἡδῖω σοι ἢ σὺ παρασκευάζει ὄντα ἢ ἐμοὶ ἢ ἐγώ;
 οὐκ οἶσθ' ὅτι ὁ μὲν ἡδίστα ἐσθίων ἡκίστα ὕψου δεῖται,
 ὁ δὲ ἡδίστα πίνων ἡκίστα τοῦ μὴ παρόντος ἐπιθυμεῖ
 6 ποτοῦ; τὰ γε μὴν ἱμάτια οἶσθ' ὅτι οἱ μεταβαλλόμενοι
 ψυχροὺς καὶ θάλλπους ἔνεκα μεταβάλλονται, καὶ ὑποδή-
 ματα ὑποδοῦνται, ὅπως μὴ διὰ τὰ λυποῦντα τοὺς πόδας
 κωλύωνται πορεύεσθαι· ἡδὴ οὖν ποτε ἥσθον ἐμὲ ἢ
 διὰ ψυχρὸς μᾶλλον τοῦ ἐνθον μένοντα, ἢ διὰ θάλλπος
 μαχόμενόν τῳ περὶ σκιᾶς, ἢ διὰ τὸ ἀλγεῖν τοὺς πόδας
 7 τοῦ βαδίζοντα ὑποὶ ἂν βούλωμαι; οὐκ οἶσθ' ὅτι οἱ
 φύσει ἀσθενέστατοι τῷ σώματι μελετήσαντες τῶν ἰσχυ-
 ροτάτων ἀμελησάντων κρείττους τε γίνονται πρὸς
 ἢ ἂν μελετήσωσι καὶ ὅῃον αὐτὰ φέρουσιν; ἐμοὶ δὲ
 ἄρα οὐκ οἶει, τῷ σώματι ἅει τὰ συντηγγάζοντα μελε-
 τῶντι καρτερεῖν, πάντα ὅῃον φέρειν σοῦ μὴ μελετῶν-
 8 τος; τοῦ δὲ μὴ δουλεύειν γαστρὶ μηδ' ὕπνῳ καὶ λαγνείᾳ
 οἶει τι ἄλλο αἰτιώτερον εἶναι ἢ τὸ ἕτερά ἔχειν τούτων
 ἡδῖω, ἢ οὐ μόνον ἐν χρειᾷ ὄντα εὐφραίνει, ἀλλὰ καὶ
 ἐλπιδας παρέχοντα ὠφελήσειν αἰεὶ; καὶ μὴν τοῦτό γε
 οἶσθα, ὅτι οἱ μὲν οἰόμενοι μηδὲν εὖ πράττειν οὐκ

εὐφραίνονται, οἱ δὲ ἡγοῦμενοι καλῶς προχωρεῖν ἑαυ-
τοῖς ἢ γεωργίαν ἢ ναυκληρίαν ἢ ἄλλ' ὃ τι ἂν τυγχά-
νωσιν ἐργαζόμενοι ὥς εὖ πράττοντες εὐφραίνονται·⁹
οἶμαι οὖν ἀπὸ πάντων τούτων τὸσαύτην ἡδονὴν εἶναι
ὅσην ἀπὸ τοῦ ἑαυτὸν τε ἡγεῖσθαι βελτίῳ γίνεσθαι
καὶ φίλους ἀμείνους κτῆσθαι; ἐγὼ τοίνυν διατελῶ
ταῦτα νομίζων. εἰ δὲ δὴ φίλους ἢ πόλιν ὠφελεῖν
δέη, ποτέρῳ ἢ πλείων σχολή τούτων ἐπιμελεῖσθαι, τῷ
ὥς ἐγὼ νῦν ἢ τῷ ὥς σὺ μακαρίζεις διαιωμένῳ; στρα-
τεύοιτο δὲ πότερος ἂν ῥᾶον, ὁ μὴ δυνάμενος ἔννευ
πολυτελοῦς διαίτης ζῆν ἢ ὃ τὸ παρὸν ἐρκοίη; ἐκ-
πολιορκηθεῖη δὲ πότερος ἂν θάπτον, ὁ τῶν χαλεπωτά-
των εὖρεῖν δεόμενος, ἢ ὁ τοῖς ῥάστοις ἐντυγχάνειν
ἐρκούντως χρώμενος; εἰκας, ὦ Ἀντιφῶν, τὴν εὐδαί-¹⁰
μονίαν οἰομένῳ τρυφήν καὶ πολυτέλειαν εἶναι· ἐγὼ
δὲ νομίζω τὸ μὲν μηδενὸς δέεσθαι θεῖον εἶναι, τὸ δ'
ὥς ἐλαχίστων ἐγγυτάτω τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ μὲν θεῖον
κράτιστον, τὸ δ' ἐγγυτάτω τοῦ θεοῦ ἐγγυτάτω τοῦ
κράτιστον.

Πάλιν δέ ποτε ὁ Ἀντιφῶν διαλεγόμενος τῷ Σω-¹¹
κράτει· ὦ Σώκρατες, ἐγὼ τοί σε δίκαιον μὲν νομίζω,
σοφὸν δὲ οὐδ' ὁπωσιτιοῦν· δοκεῖς δέ μοι καὶ αὐτὸς
τοῦτο γινώσκειν· οὐδένα γοῦν τῆς συνουσίας ἀργύριον
πράττει. καίτοι τό γε ἱμάτιον ἢ τὴν οἰκίαν ἢ ἄλλο
τι ὧν κέκτησαι νομίζων ἀργυρίου ἄξιον εἶναι οὐδενὶ
ἂν μὴ ὅτι προῖκα δοίης, ἀλλ' οὐδ' ἔλαττον τῆς ἀξίας
λαβών. δῆλον δὴ ὅτι εἰ καὶ τὴν συνουσίαν ᾧου τινὸς¹²
ἀξίαν εἶναι, καὶ ταύτης ἂν οὐκ ἔλαττον τῆς ἀξίας
ἀργύριον ἐπράττου. δίκαιος μὲν οὖν ἂν εἴης, ὅτι οὐκ
ἐξαπατᾷς ἐπὶ πλεονεξίᾳ, σοφὸς δὲ οὐκ ἂν, μηδενὸς γε
ἀξία ἐπιστάμενος. ὁ δὲ Σωκράτης πρὸς ταῦτα εἶπεν·¹³

13 Ὁ Ἀντιφῶν, παρ' ἡμῶν νομίζεται τὴν ὥραν καὶ τὴν
 σοφίαν ὁμοίως μὲν καλὸν, ὁμοίως δὲ αἰσχρὸν διατί-
 θεσθαι εἶναι. τὴν τε γὰρ ὥραν ἐὰν μὲν τις ἀργυρίου
 πωλῇ τῷ βουλομένῳ, πόρονον αὐτὸν ἀποκαλοῦσιν, ἐὰν
 δέ τις, ὃν ἂν γινῶ καλὸν τε καὶ ἀγαθὸν ἐραστὴν ὄντα
 τοῦτον φίλον ἐκντῶ ποιῇται, σώφρονα νομίζομεν· καὶ
 τὴν σοφίαν ὡσαύτως τοὺς μὲν ἀργυρίου τῷ βουλομένῳ
 πωλοῦντας σοφιστὰς [ὥσπερ πόρονους] ἀποκαλοῦσιν·
 ὅστις δέ, ὃν ἂν γινῶ εὐφυνᾶ ὄντα, διδάσκων, ὃ τι ἐ-
 ἔχη ἀγαθόν, φίλον ποιεῖται, τοῦτον νομίζομεν, ἃ τῷ
 14 καλῷ καὶ ἀγαθῷ πολίτῃ προσήκει, ταῦτα ποιεῖν. ἐγὼ δὲ
 οὐν καὶ αὐτὸς, ὃ Ἀντιφῶν, ὥσπερ ἄλλος τις ἢ ἱππεύς
 ἀγαθῷ ἢ κυνὶ ἢ ὕρηνι ἡδεται, οὕτω καὶ ἐτι μᾶλλον
 ἡδομαι φίλοις ἀγαθοῖς, καὶ ἐὰν τι ἔχω ἀγαθόν, δι-
 δάσκω, καὶ ἄλλοις συνίστημι παρ' ὧν ἂν ἡγάωμαι
 ὠφελήσεσθαι τι αὐτοὺς εἰς ἀρετὴν· καὶ τοὺς θησαυ-
 ροὺς τῶν πάλαι σοφῶν ἀνδρῶν, οὓς ἐκεῖνοι κατέλιπον
 ἐν βιβλίῳ γράψαντες, ἀνελίσσων κοινῇ σὺν τοῖς φι-
 λοῖς διέρχομαι, καὶ ἐὰν τι ὀρώμεν ἀγαθόν, ἐκλεγόμεθα
 καὶ μέγα νομίζομεν κέρδος, ἐὰν ἁλλήλοις φίλοι γιγνώ-
 μεθα. ἐμοὶ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούοντι ἐδόκει αὐτὸς τι
 μακάριον εἶναι καὶ τοὺς ἀκούοντας ἐπὶ καλοκἀγα-
 θίαν ἔχειν.

15 Καὶ πάλιν ποτὲ τοῦ Ἀντιφῶντος ἐρομένου αὐτοῦ
 πῶς ἄλλους μὲν ἡγοῖτο πολιτικοὺς ποιεῖν, αὐτὸς δ' οὐ
 πράττει τὰ πολιτικά, εἰπερ ἐπίσταται· Ποτέρως δ' ἔτι
 εἴη, ὃ Ἀντιφῶν, μᾶλλον τὰ πολιτικά πράττοιμι, ἢ
 μόνος αὐτὰ πράττοιμι ἢ εἰ ἐπιμελομένην τοῦ ὥς πλεονέ-
 στους ἱκανοὺς εἶναι πράττειν αὐτά;

VII Ἐπισκεψώμεθα δὲ εἰ καὶ ἀλαξουεῖας ἀποτρέπω-
 τινος συνόντας ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι προέτρεπεν· ἀ-

γὰρ ἔλεγεν, ὥς οὐκ εἴη καλλίστην ὁδὸς ἐπ' εὐδοκίαν, ἣ
 δεῖ ἥς ἂν τις ἀγαθὸς τοῦτο γένοιτο, ὃ καὶ δοκεῖν βού-
 λαιτο. ὅτι δ' ἀληθῆ ἔλεγεν, ὧδ' ἐδίδασκειν. Ἐνθου-²
 μώμεθα γάρ, ἔφη, εἰ τις μὴ ὦν ἀγαθὸς ἀνλητῆς δοκεῖν
 βούλοιτο, τί ἂν αὐτῷ ποιητέον εἴη. ἄρ' οὐ τὰ ἔξω
 τῆς τέχνης μιμητέον τοὺς ἀγαθοὺς ἀνλητάς; καὶ πρῶτον
 μέν, ὅτι ἐκείνοι σκευὴν τε καλὴν κέκτηνται καὶ ἀκολού-
 θους πολλοὺς περιάγονται, καὶ τούτῳ ταῦτα ποιητέον·
 ἔπειτα, ὅτι ἐκείνους πολλοὶ ἐπαινοῦσι, καὶ τούτῳ πολ-
 λούς ἐπαινέτας παρασκευαστέον. ἀλλὰ μὴν ἔργον γε
 οὐδαμοῦ ληπτέον, ἢ εὐθὺς ἐλεγχθῆσεται γελοῖος ὢν
 καὶ οὐ μόνον ἀνλητῆς κακός, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος ἀλα-
 ξών. καίτοι πολλὰ μὲν δαπανῶν, μηδὲν δ' ὠφελού-
 μενος, πρὸς δὲ τούτοις κακοδοξῶν πῶς οὐκ ἐπιπόνως
 τε καὶ ἀλυσιτελῶς καὶ καταγελάστως βιώσεται; ὥς δ' 8
 αὐτῶς εἰ τις βούλοιτο στρατηγὸς ἀγαθὸς μὴ ὦν φαί-
 νεσθαι ἢ κυβερνήτης, ἐννοῶμεν, τί ἂν αὐτῷ συμβαίνοι.
 ἄρ' οὐκ ἂν, εἰ μὲν ἐπιθυμῶν τοῦ δοκεῖν ἱκανὸς εἶναι
 ταῦτα πράττειν μὴ δύναίτο πείθειν, τοῦτ' εἴη λυπηρόν;
 εἰ δὲ πείσειεν, ἔτι ἀθλιώτερον; θῆλον γάρ ὅτι κυβερνᾶν
 κατασταθείς ὁ μὴ ἐπιστάμενος ἢ στρατηγεῖν ἀπολέσειεν
 ἂν οὐς ἥκιστα βούλοιτο καὶ αὐτὸς αἰσχυρῶς ἂν καὶ
 κακῶς ἀπαλλάξειεν. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πλούσιον καὶ 1
 τὸ ἀνδρεῖον καὶ τὸ ἰσχυρὸν μὴ ὄντα δοκεῖν ἀλυσιτελὲς
 ἀπέφαινε· προστάττεσθαι γάρ αὐτοῖς ἔφη μείζω ἢ κατὰ
 δύναμιν, καὶ μὴ δυναμένους ταῦτα ποιεῖν, δοκοῦντας
 ἱκανοὺς εἶναι, συγγνώμης οὐκ ἂν τυγχάνειν. ἀπατεῶνα 2
 δ' ἐκάλει οὐ μικρὸν μὲν οὐδ' εἰ τις ἀργύριον ἢ σκεῦος
 παρὰ τον πειθοῖ λαβὴν ἀποστεροίη, πολὺ δὲ μέγιστον
 ὅστις μηδενὸς ἄξιος ὢν ἐξηπατήκοι πείθων ὥς ἱκανὸς
 εἴη τῆς πόλεως ἡγεῖσθαι. ἔμοι μὲν οὖν ἐδόκει καὶ

τοῦ ἀλαζονεύεσθαι ἀποτρέπειν τοὺς συνόντας τοιαύτους
διαλεγόμενος.]

[B.]

- 1 [Ἐδόκει δέ μοι καὶ τοιαῦτα λέγων προτρέπειν τοὺς
συνόντας ἀσκεῖν ἐγκράτειαν πρὸς ἐπιθυμίαν βρωτῶν
καὶ ποτοῦ [καὶ λαγνείας] καὶ ὕπνου καὶ ῥίγους καὶ
θάλπους καὶ πόνου.] γνοὺς δέ τινα τῶν συνόντων
ἀκολαστοτέρως ἔχοντα [πρὸς τὰ τοιαῦτα]. Εἰπέ μοι
ἔφη, ὦ Ἀρίστιππε, εἰ δέοι σε παιδεύειν παραλαβόντα
δύο τῶν νέων, τὸν μὲν, ὅπως ἱκανὸς ἔσται ἄρχεῖν
τὸν δ', ὅπως μὴδ' ἀντιποιήσεται ἀρχῆς, πῶς ἂν ἐκά-
τερον παιδεύοις; βούλει σκοπῶμεν, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῆς
τροφῆς ὥσπερ ἀπὸ τῶν στοιχείων; καὶ ὁ Ἀρίστιππος
ἔφη· Δοκεῖ γοῦν μοι ἡ τροφή ἀρχὴ εἶναι· οὐδὲ γὰρ
2 ἕξω γ' ἂν τις, εἰ μὴ τρέφοιτο. Οὐκοῦν τὸ μὲν βούλε-
σθαι σίτου ἵπτεσθαι, ὅταν ὥρα ἦκη, ἀμφοτέροις εἰκό-
παραγίγνεσθαι; Εἰκὸς γάρ, ἔφη. Τὸ οὖν προαιρεῖσθαι
τὸ κατεπεῖγον μᾶλλον πράττειν ἢ τῇ γαστρὶ χαρίζεσθαι
πότερον ἂν αὐτῶν ἐθίζοιμεν; Τὸν εἰς τὸ ἄρχεῖν, ἔφη,
νὴ Δία παιδεύομενον, ὅπως μὴ τὰ τῆς πόλεως ἄπρακτα
γίγνηται παρὰ τὴν ἐκείνου ἀρχήν. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ
ὅταν πιεῖν βούλωνται, τὸ δύνασθαι διψῶντα ἀνέχε-
3 σθαι τῷ αὐτῷ προσθετέον; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Τὸ
δὲ ὕπνου ἐγκρατὴ εἶναι, ὥστε δύνασθαι καὶ ὀψὲ κοι-
μηθῆναι καὶ πρὶν ἀναστῆναι καὶ ἀγρυπνήσαι, εἰ
δέοι, ποτέρῳ ἂν προσθείημεν; Καὶ τοῦτο, ἔφη, τὸ
αὐτῷ. [Τί δέ, ἔφη, τὸ ἀφροδισίων ἐγκρατὴ εἶναι, ὥστε
μὴ διὰ ταῦτα κωλύεσθαι πράττειν, εἰ τι δέοι; Καὶ
τοῦτο, ἔφη, τῷ αὐτῷ.] Τί δέ; τὸ μὴ φεύγειν τοῦ

πόνους, ἀλλ' ἐθέλοντήν ὑπομένειν ποτέρῳ ἂν προσ-
 θείημεν; Καὶ τοῦτο, ἔφη, τῷ ἄρχειν παιδευομένῳ.
 Τί δέ; τὸ μαθεῖν, εἴ τι ἐπιτήδειόν ἐστι μάθημα πρὸς
 τὸ κρατεῖν τῶν ἀντιπάλων, ποτέρῳ ἂν προσθεῖναι
 μᾶλλον πρέποι; Πολὺν νῆ Δί', ἔφη, τῷ ἄρχειν παιδευο-
 μένῳ· καὶ γὰρ τῶν ἄλλων οὐδὲν ὄφελος ἄνευ τῶν
 τοιούτων μαθημάτων. [Οὐκοῦν ὁ οὕτω πεπαιδευμένος
 ἦττον ἂν δοκεῖ σοι ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων ἢ τὰ λοιπὰ
 ζῶα ἀλλίσκεσθαι; τούτων γὰρ δήπου τὰ μὲν γαστρὶ
 δελεαζόμενα, καὶ μάλα ἐνια δυνσώπουμένα, ὅμως τῇ
 ἐπιθυμίᾳ τοῦ φαγεῖν ἀγόμενα πρὸς τὸ δέλεαρ ἀλίσκονται,
 τὰ δὲ ποιῶ ἐνεδρεύεται. Πάνν μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν
 καὶ ἄλλα ὑπὸ λαγνείας, οἷον οἱ τε ὕρτυγες καὶ οἱ
 πέροδικες, πρὸς τὴν τῆς θηλείας φωνὴν τῇ ἐπιθυμίᾳ
 καὶ τῇ ἐλπίδι τῶν ἀφροδισίων φερόμενοι καὶ ἐξιστά-
 μενοι τοῦ τὰ δεινὰ ἀναλογίζεσθαι, τοῖς θηράτροις ἐμ-
 πίπτουσι; συνέφη καὶ ταῦτα.] Οὐκοῦν δοκεῖ σοι αἰσχροὺν
 εἶναι ἀνθρώπῳ τὰντὰ πάσχειν τοῖς ἀφρονεστάτοις τῶν
 θηρίων; [Ὡςπερ οἱ μοιχοὶ εἰσέρχονται εἰς τὰς εἰρκίας,
 εἰδότες ὅτι κίνδυνος τῷ μοιχεύοντι ἂν τε ὁ νόμος ἀπειλεῖ
 παθεῖν καὶ ἐνεδρευθῆναι καὶ ληφθέντα ὑβρισθῆναι· καὶ
 τηλικούτων μὲν ἐπικειμένων τῷ μοιχεύοντι κακῶν τε
 καὶ αἰσχροῶν, ὅντων δὲ πολλῶν τῶν ἀπολυσόντων τῆς
 τῶν ἀφροδισίων ἐπιθυμίας ἐν ἀδείᾳ, ὅμως εἰς τὰ ἐπι-
 κίνδυνα φέρεσθαι ἄρ' οὐκ ἤδη τοῦτο παντάπασι κακο-
 δαιμονωντός ἐστιν.] Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη. Τὸ δὲ εἶναι
 μὲν τὰς ἀναγκαιοτάτας πλείστας πράξεις τοῖς ἀνθρώ-
 πους ἐν ὑπαίθρῳ, οἷον τὰς τε πολεμικὰς καὶ τὰς
 γεωργικὰς καὶ τῶν ἄλλων οὐ τὰς ἐλαχίστας, τοὺς δὲ
 πολλοὺς ἀγυμνάστως ἔχειν πρὸς τε ψύχῃ καὶ θάλλῃ
 οὐ δοκεῖ σοι πολλὴ ἀμέλεια εἶναι; συνέφη, καὶ τοῦτο

Οὐκοῦν δοκεῖ σοι τὸν μέλλοντα ἄρχειν ἀσκεῖν δεῖν καὶ
 7 ταῦτα εὐπειῶς φέρειν; Πάνν μὲν οὖν, ἔφη.] Οὐκοῦν
 εἰ τοὺς † ἐγκρατεῖς τούτων ἀπάντων εἰς τοὺς ἀρχικοὺς
 τάττομεν, τοὺς ἀδυνάτους ταῦτα ποιεῖν εἰς τοὺς μὴδ'
 ἀντιποιησομένους τοῦ ἄρχειν τάξομεν; συνόφη καὶ
 τοῦτο. Τί οὖν; ἐπειδὴ καὶ τούτων ἑκατέρου τοῦ φύλου
 τὴν τάξιν οἶσθα, ἥδη ποτ' ἐπεσκεΐσω, εἰς ποτέραν τῶν
 8 τάξεων τούτων σαντὸν δικαίως ἂν τάττοις; "Εγὼ γ',
 ἔφη ὁ Ἀρίστιππος· καὶ οὐδαμῶς γε τάττω ἑμαυτὸν εἰς
 τὴν τῶν ἄρχειν βουλομένων τάξιν. καὶ γὰρ πάνν μοι
 δοκεῖ ἄφρονος ἀνθρώπου εἶναι τό, μεγάλου ἔργου ὄντος
 τοῦ ἑαυτῷ τὰ δέοντα παρασκευάζειν, μὴ ἀρκεῖν τοῦτο
 ἀλλὰ προσαναθέσθαι τὸ καὶ τοῖς ἄλλοις πολίταις ὥς
 δέονται πορίζειν· καὶ ἑαυτῷ μὲν πολλὰ ὧν βούλεται
 ἐλλείπειν, τῆς δὲ πόλεως προεσιῶτα, ἔάν μὴ πάντ'
 9 ὅσα ἡ πόλις βούλεται καταπράττει, τούτου θίγκην ὑπέχει
 τοῦτο πῶς οὐ πολλὴ ἀφροσύνη ἐστί; καὶ γὰρ ἀξιούσαι
 αἱ πόλεις τοῖς ἄρχουσιν ὥσπερ ἐγὼ τοῖς οἰκέταις χρῆ-
 σθαι. ἐγὼ τε γὰρ ἀξιῶ τοὺς θεράποντας ἐμοὶ μὲν
 ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια παρασκευάζειν, αὐτοὺς δὲ μηδενὸς
 τούτων ἄπτεσθαι, αἱ τε πόλεις οἶονται χρῆναι τοῦ
 ἄρχοντος ἑαυταῖς μὲν ὥς πλεῖστα ἀγαθὰ πορίζειν, αὐ-
 τοὺς δὲ πάντων τούτων ἀπέχεσθαι. ἐγὼ οὖν τοὺς μὲν
 βουλομένους πολλὰ πράγματα ἔχειν αὐτοὺς τε καὶ
 ἄλλοις παρέχειν οὕτως ἂν παιδεύσας εἰς τοὺς ἀρχικοὺς
 καταστήσαιμι· ἑμαυτὸν γε μέντοι τάττω εἰς τοὺς βου-
 10 λομένους ἢ ὁἷστά τε καὶ ἡδίστα βιοτεύειν. καὶ ὁ Σω-
 κράτης ἔφη· Βούλει οὖν καὶ τοῦτο σκεψώμεθα, πότερον
 ἡδίων ζῶσιν, οἱ ἄρχοντες ἢ οἱ ἀρχόμενοι; Πάνν μὲν
 οὖν, ἔφη. Πρῶτον μὲν τοίνυν τῶν ἐθνῶν ὧν ἡμεῖς
 ἴσμεν ἐν μὲν τῇ Ἀσίᾳ Πέρσαι μὲν ἄρχουσιν, ἄρχοντες

δὲ Σύροι καὶ Φρύγες καὶ Ἀυδοί· ἐν δὲ τῇ Εὐρώπῃ
 Σκύθαι μὲν ἄρχουσι, Μαιῶται δὲ ἄρχονται· ἐν δὲ τῇ
 Αἰβύῃ Καρχηδόνιοι μὲν ἄρχουσι, Αἰβύες δὲ ἄρχονται.
 τούτων οὖν ποτέρους ἡδίων οἶει ζῆν; ἢ τῶν Ἑλλήνων,
 ἐν οἷς καὶ αὐτὸς εἶ, πότεροί σοι δοκοῦσιν ἡδίων, οἱ
 κρατοῦντες ἢ οἱ κρατούμενοι, ζῆν; Ἀλλ' ἐγὼ τοι, ἔφη ¹¹
 ὁ Ἀρίστιππος, οὐδὲ εἰς τὴν δουλείαν ἐμαυτὸν τίττω,
 ἀλλ' εἶναι τίς μοι δοκεῖ μέση τούτων ὁδός, ἣν πειρῶ-
 μαι βαδίζειν, οὔτε δι' ἀρχῆς οὔτε διὰ δουλείας, ἀλλὰ
 δι' ἐλευθερίας, ἥπερ μάλιστα πρὸς εὐδαιμονίαν ἄγει.
 Ἀλλ' εἰ μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ οὔτε δι' ἀρχῆς ¹²
 οὔτε διὰ δουλείας ἡ ὁδὸς αὕτη φέρει, οὕτω μὴδὲ δι'
 ἀνθρώπων, ἴσως ἂν τι λέγοις· εἰ μὲντοι ἐν ἀνθρώποις
 ὦν μῆτε ἄρχειν ἀξιῶσεις μῆτε ἄρχεσθαι μὴδὲ τοὺς
 ἄρχοντας ἐκὼν θεραπεύσεις, οἶμαί σε ὁρᾶν, ὥς ἐπί-
 στανται οἱ κρείττους τοὺς ἥττους καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ
 κλάοντες καθιστάντες δούλοις χρῆσθαι. ἢ λανθάνουσιν ¹³
 σε οἱ ἄλλων σπειράντων καὶ φυτευσάντων τὸν τε σῖ-
 στον τέμνοντες καὶ δεινδροκοποῦντες καὶ πάντα τρόπον
 πολιορκοῦντες τοὺς ἥττους καὶ μὴ θέλοντας θερα-
 पेύειν, ἕως ἂν πείσωσιν ἐλέσθαι δουλεύειν ἀντὶ τοῦ
 πολεμεῖν τοῖς κρείττοις; καὶ ἰδίᾳ αὖ οἱ ἄνδρες καὶ
 δυνατοὶ τοὺς ἀνάνδρους καὶ ἀδυνάτους οὐκ οἶσθ' ὅτι
 καταδουλωσάμενοι καρποῦνται; Ἀλλ' ἐγὼ τοι, ἔφη,
 ἵνα μὴ πάσχω ταῦτα, οὐδ' εἰς πολιτείαν ἐμαυτὸν κατα-
 κλείω, ἀλλὰ ξένος πανταχοῦ εἰμι. καὶ ὁ Σωκράτης ¹⁴
 ἔφη· Τοῦτο μὲντοι ἤδη λέγεις θεινὸν πάλαισμα. τοὺς
 γὰρ ξένους, ἐξ οὗ ὃ τε Σίνις καὶ ὁ Σαίρων καὶ ὁ
 Προκρούστης ἀπέθανον, οὐδαὶς ἐτι ἀδικεῖ; ἀλλὰ νῦν
 οἱ μὲν πολιτευόμενοι ἐν ταῖς πατρίσι καὶ νόμους τί-
 θενται, ἵνα μὴ ἀδικῶνται, καὶ φίλους πρὸς τοῖς

- ἀναγκαίοις καλουμένοις ἑλλους κτῶνται βοηθοῦς, καὶ
 ταῖς πόλεσιν ἐρύματα περιβάλλονται, καὶ ὅπλα κτῶνται
 οἷς ἀμύνονται τοὺς ἀδικοῦντας, καὶ πρὸς τούτοις ἑλ-
 λους ἐξωθεν συμμάχους κατασκευάζονται, καὶ οἱ μὲν
 15 ταῦτα πάντα κεκτημένοι ὅμως ἀδικοῦνται, σὺ δὲ οὐδέ
 μὲν τούτων ἔχων, ἐν δὲ ταῖς ὁδοῖς, ἐνθα πλεῖστοι
 ἀδικοῦνται, πολὺν χρόνον διατρέβων, εἰς ὅποιαν πό-
 λιν ἂν πόλιν ἀφίκη, τῶν πολιτῶν πάντων ἡττων ὢν κα-
 τοικοῦτος, οἷς μάλιστα ἐπιτίθενται οἱ βουλόμενοι ἀδ-
 κεῖν, ὅμως διὰ τὸ ξένος εἶναι οὐκ ἂν οἶε ἀδικηθῆναι
 ἢ διότι αἱ πόλεις σοι κηρύττουσιν ἀσφάλειαν καὶ προσ-
 εῖναι καὶ ἀπιόντι, θαρρεῖς; ἢ διότι καὶ δοῦλος ἂν οἶε
 τοιοῦτος εἶναι οἷος μηδενὶ δεσπότῃ λυσιτελεῖν; τίς γὰρ
 ἂν ἐθέλοι ἑνὶ ἄνθρωπον ἐν οἰκίᾳ ἔχειν πονεῖν μὲν μηδὲ
 10 ἐθέλοντα, τῇ δὲ πολυτελεστάτῃ διαίτῃ χαίροντα; σκε-
 ψώμεθα δὲ καὶ τοῦτο, πῶς οἱ δεσπόται τοῖς τοιούτοις
 οἰκέταις χρῶνται. ἄρα οὐ τὴν μὲν λαγνεῖαν αὐτῶν
 τῷ λιμῷ σωφρονίζουσι; κλέπτειν δὲ κωλύουσιν ἀπο-
 κλείοντες ὅθεν ἂν τι λαβεῖν ἦ; τοῦ δὲ δραπετεύειν
 δεσμοῖς ἀπεύγουσι; τὴν ἀργίαν δὲ πληγαῖς ἐξαναγκά-
 ζουσιν; ἢ σὺ πῶς ποιεῖς, ὅταν τῶν οἰκετῶν τινα τοι-
 15 οῦτον ὄντα καταμανθάνῃς; Κολάζω, ἔφη, πᾶσι κακοῖς
 ἕως ἂν δουλεύειν ἀναγκάσω. ἀλλὰ γάρ, ὦ Σώκρατες,
 οἱ εἰς τὴν βασιλικὴν τέχνην παιδευόμενοι, ἣν δοκεῖ
 μοι σὺ νομίζειν εὐδαιμονίαν εἶναι, τί διαφέρουσι τῶν
 ἐξ ἀνάγκης κακοπαθόντων, εἰ γε πεινήσουσι καὶ δι-
 ψήσουσι καὶ ῥιγώσουσι καὶ ἀγρυπνήσουσι καὶ τὰλλα
 πάντα μοχθήσουσιν ἐκόντες; ἐγὼ μὲν γάρ οὐκ οἶ-
 ῶ τι διαφέρει τὸ αὐτὸ δέσμα ἐκόντα ἢ ἔκοντα μασ-
 γοῦσθαι [ἢ ἕως τὸ αὐτὸ σῶμα πᾶσι τοῖς τοιούτοις
 ἐκόντα ἢ ἔκοντα πολιορκεῖσθαι] ἄλλο γε ἢ ἀφροσύνη

πρόσσεστι τῷ θέλοντι τὰ λυπηρὰ ὑπομένειν. Τί δέ, ὦ 18
 Ἀρίστιππε; ὁ Σωκράτης ἔφη, οὐ δοκεῖ σοι τῶν τοι-
 ούτων διαφέρειν τὰ ἐκούσια τῶν ἀκουσίων, ἥ ὁ μὲν
 ἐκὼν πεινῶν φάγοι ἂν ὅποτε βούλοιτο καὶ ὁ ἐκὼν
 διψῶν πίοι καὶ τᾶλλα ὡσαύτως, τῷ δ' ἐξ ἀνάγκης
 ταῦτα πάσχοντι οὐκ ἔξεστιν ὅπῃ βούληται παύε-
 σθαι; ἔπειτα ὁ μὲν ἐκουσίως ταλαιπωρῶν ἐπ' ἀγαθῇ
 ἐλπίδι πονῶν εὐφραίνεται, οἷον οἱ τὰ θηρία θηρῶντες
 ἐλπίδι τοῦ λήψεσθαι ἡδέως μοχθοῦσι· καὶ τὰ μὲν 19
 τοιαῦτα ἄθλα τῶν πόνων μικροῦ τινος ἄξιά ἐστι, τοὺς
 δὲ πονοῦντας, ἵνα φίλους ἀγαθοὺς κτήσωνται, ἢ ὅπως
 ἐχθροὺς χειρώσωνται, ἢ ἵνα δυνατοὶ γενόμενοι καὶ
 τοῖς σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς καὶ τὸν ἑαυτῶν οἶκον
 καλῶς οἰκῶσι καὶ τοὺς φίλους εὖ ποιῶσι καὶ τὴν
 πατρίδα εὐεργετῶσι, πῶς οὐκ οἰεσθαι χρή τούτους καὶ
 πονεῖν ἡδέως εἰς τὰ τοιαῦτα καὶ ζῆν εὐφραينوμένους,
 ἀγαμένους μὲν ἑαυτούς, ἐπαινουμένους δὲ καὶ ζηλου-
 μένους ὑπὸ τῶν ἄλλων; ἔτι δὲ αἱ μὲν ᾠδαιουργαὶ καὶ 20
 ἐκ τοῦ παραχοῆμα ἡδοναὶ οὔτε σώματι εὐεξίαν ἱκαναί
 εἰσιν ἐνεργάζεσθαι, ὥς φασιν οἱ γυμνασταί, οὔτε ψυχῇ
 ἐπιστήμην ἀξιόλογον οὐδεμίαν ἐμποιοῦσιν, αἱ δὲ διὰ
 καρτερίας ἐπιμέλειαί τῶν καλῶν τε καὶ ἀγαθῶν ἔργων
 ἐξικνεῖσθαι ποιοῦσιν, ὥς φασιν οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες. λέγει
 δέ που καὶ Ἡσίοδος·

Τὴν μὲν γὰρ κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἔστιν ἐλέσθαι
 ῥηιδίως· λείη μὲν ὁδός, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει.
 τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρωτὰ θεοὶ προπάρχοιθεν ἔθνη καὶ
 ἀθάνατοι· μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος εἰς αὐτὴν
 καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον· ἐπὶ δ' εἰς ἄκρον ἵκηται,
 ῥηιδίῃ δὲ ἔπειτα πέλει, χαλεπὴ περ ἐοῦσα.
 μαρτυρεῖ δὲ καὶ Ἐπίχαρμος ἐν τῷδε·

40
Τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τὰγάθ' οἱ θεοί.
καὶ ἐν ἄλλῳ δὲ [τόπῳ φησίν].

Ὁ πονηρὲς, μὴ τὰ μαλακὰ μῶσο, μὴ τὰ σκληρὰ ἔχῃς.

- 21 καὶ Προδίκος δὲ ὁ σοφὸς ἐν τῷ συγγράμματι τῷ περὶ
Ἡρακλέους, ὑπερδὴ καὶ πλείστοις ἐπιδείκνυται, ὥσαυ-
τως περὶ τῆς ἀρετῆς ἀποφαίνεται, ὥδὲ πως λέγων,
ὅσα ἐγὼ μέμνημαι. φησὶ γάρ Ἡρακλέα, ἐπεὶ ἐκ παίδων
εἰς ἡβὴν ὠρμάτο, ἐν ᾗ οἱ νέοι ἤδη αὐτοκράτορες γι-
γνόμενοι δηλοῦσιν εἴτε τὴν δι' ἀρετῆς ὁδὸν τρέφονται
ἐπὶ τὸν βίον εἴτε τὴν διὰ κακίας, ἐξελθόντα εἰς ἡσυχίαν
22 καθῆσθαι ἀποροῦντα ποτέραν τῶν ὁδῶν τρέπηται· καὶ
φανῆναι αὐτῷ δύο γυναῖκας προσιέναι μεγάλας, τὴν
μὲν ἑτέραν εὐπρεπῇ τε ἰδεῖν καὶ ἐλευθέριον φύσει,
κεκοσμημένην τὸ μὲν χρῶμα καθαρότητι, τὰ δὲ ὄμματα
αἰδοῖ, τὸ δὲ σχῆμα σωφροσύνη, ἐσθῆτι δὲ λευκῇ, τὴν
δ' ἑτέραν τεθραμμένην μὲν εἰς πολυσαρκίαν τε καὶ
ἀπαλότητα, κεκαλλωπισμένην δὲ τὸ μὲν χρῶμα ὥστε
λευκοτέραν τε καὶ ἐρυθροτέραν τοῦ ὕψους δοκεῖν φαίνε-
σθαι, τὸ δὲ σχῆμα ὥστε δοκεῖν ὀρθοτέραν τῆς φύσεως
εἶναι, τὰ δὲ ὄμματα ἔχειν ἀναπεπταμένα, ἐσθῆτα δὲ
ἐξ ἧς ἂν μάλιστα ἡ ὥρα διαλάμποι· κατασκοπεῖσθαι
δὲ θαμὰ ἑαυτήν, ἐπισκοπεῖν δὲ καὶ εἴ τις ἄλλος αὐτὴν
θεᾷται, πολλάκις δὲ καὶ εἰς τὴν ἑαυτῆς σκιὰν ἀπο-
23 βλέπειν. ὥς δ' ἐγένοντο πλησιαίτερον τοῦ Ἡρακλέους,
τὴν μὲν πρόσθεν ῥηθεῖσαν ἰέναι τὸν αὐτὸν τρόπον,
τὴν δ' ἑτέραν φθάσαι βουλομένην προσδραμεῖν τῷ
Ἡρακλεῖ καὶ εἰπεῖν· Ὁρῶ σε, ὦ Ἡράκλεις, ἀποροῦντα
ποιᾶν ὁδὸν ἐπὶ τὸν βίον τρέπη. εἰν οὖν ἐμὲ φίλην
ποιησάμενος, [ἐπὶ] τὴν ἡδίστην τε καὶ ῥᾳστώνην ὁδὸν
ἔξω σε, καὶ τῶν μὲν τεργυνῶν οὐδενὸς ἄγρευστος ἔσει,

τῶν δὲ χαλεπῶν ἄπειρος διαβιώσει. πρῶτον μὲν γὰρ οὐ πολέμων οὐδὲ πραγμάτων φροντιεῖς, ἀλλὰ σκοπούμενος † διέσει τί ἂν κεχαρισμένον ἢ σιτίον ἢ ποτὸν εὖροις, ἢ τί ἂν ἰδῶν ἢ ἀκούσας τερφθεῖης, ἢ τίνων ἂν ὁσφραινόμενος ἢ ἀπτόμενος ἡσθεῖης, [τίσι δὲ παιδικοῖς ὁμιλῶν μάλιστα ἂν εὐφρανθεῖης] καὶ πῶς ἂν μαλακώτατα καθεύδῃς, καὶ πῶς ἂν ἀπουνώτατα τούτων πάντων τυγχάνῃς. εἰν δέ ποτε γένηται τις ὑποψία σπάνεως ἂφ' ὧν ἔσται ταῦτα, οὐ φόβος μὴ σε ἀγάγῃ ἐπὶ τὸ πονοῦντα καὶ ταλαιπωροῦντα τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ ταῦτα πορίζεσθαι, ἀλλ' οἷς ἂν οἱ ἄλλοι ἐργάζωνται, τούτοις σὺ χρήσει, οὐδενὸς ἀπεχόμενος ὅθεν ἂν δυνατόν ἢ τι κερδᾶναι. πανταχόθεν γὰρ ὠφελεῖσθαι τοῖς ἐμοῖ συνοῦσιν ἐξουσίαν ἐγὼ παρέχω. καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἀκούσας ταῦτα· Ὡ γύναι, ἔφη, ὄνομα δέ σοι τί ἐστίν; ἢ δέ· Οἱ μὲν ἐμοὶ φίλοι, ἔφη, καλοῦσί με Εὐδαιμονίαν, οἱ δὲ μισοῦντές με [ὑποκοριζόμενοι] ὀνομάζουσι Κακίαν. καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἑτέρα γυνὴ προσ-
 ελθοῦσα εἶπε· Καὶ ἐγὼ ἦκω πρὸς σέ, ὦ Ἡράκλεις, εἰδούια τοὺς γεννήσαντάς σε καὶ τὴν φύσιν τὴν σὴν ἐν τῇ παιδείᾳ καταμαθοῦσα, ἐξ ὧν ἐλπίζω, εἰ τὴν πρὸς ἐμὲ ὁδὸν τράποις, σφόδρ' ἂν σε τῶν καλῶν καὶ σεμνῶν ἀγαθῶν ἐργάτην γενέσθαι καὶ ἐμὲ ἐτι πολὺ ἐντιμωτέραν καὶ ἐπ' ἀγαθοῖς διαπρεπεστέραν φανῆναι, οὐκ ἐξαπατήσω δέ σε προοιμίῳ ἡδονῆς, ἀλλ' ἥπερ αἱ θεοὶ διέθεσαν τὰ ὄντα διηγῆσομαι μετ' ἀληθείας. τῶν γὰρ ὄντων ἀγαθῶν καὶ καλῶν οὐδὲν ἄνευ πόνου καὶ ἐπιμελείας οἱ θεοὶ διδούσιν ἀνθρώποις, ἀλλ' εἴτε τοὺς θεοὺς ἴλεως εἶναι σοι βούλει, θεραπευτέον τοὺς θεοὺς, εἴτε ὑπὸ φίλων ἐθέλεις ἀγαπᾶσθαι, τοὺς φίλους εὐεργετητέον, εἴτε ὑπὸ τινος πόλεως ἐπιθυμεῖς τιμᾶσθαι,

τὴν πόλιν ὠφελητέον, εἴτε ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος πάσης
 ἀξίοις ἐπ' ἀρετῇ θαυμάζεσθαι, τὴν Ἑλλάδα πειρατέον
 εὖ ποιεῖν, εἴτε γῆν βούλει σοι καρποὺς ἀφιδόνους
 φέρειν, τὴν γῆν θεραπευτέον, εἴτε ἀπὸ βοσκημάτων
 οἶσι δεῖν πλουτίζεσθαι, τῶν βοσκημάτων ἐπιμελητέον,
 εἴτε διὰ πολέμου ὁρμῆς αὐξέσθαι καὶ βούλει δύνασθαι
 τοὺς τε φίλους ἐλευθεροῦν καὶ τοὺς ἐχθροὺς χειροῦ-
 σθαι, τὰς πολεμικὰς τέχνας αὐτὰς τε παρὰ τῶν ἐπιστα-
 μένων μαθητέον καὶ ὕπως αὐταῖς δεῖ χρῆσθαι ἀσκητέον·
 εἰ δὲ καὶ τῷ σώματι βούλει δυνατὸς εἶναι, τῇ γνώμῃ
 ὑπηρετεῖν ἐπισητέον τὸ σῶμα καὶ γυμναστέον σὺν πᾶ-
 29 νοις καὶ ἰδρωτι. καὶ ἡ Κακία ὑπολαβοῦσα εἶπεν, ὥς
 φησι Προδίκος· Ἐννοεῖς, ὦ Ἡράκλειε, ὥς χαλεπὴν καὶ
 μακρὰν ὁδὸν ἐπὶ τὰς εὐφροσύνας ἢ γυνὴ σοι αὕτη
 ὀνηγεῖται; ἐγὼ δὲ ῥαδίαν καὶ βραχείαν ὁδὸν ἐπὶ τὴν
 30 εὐδαιμονίαν ἄξω σε. καὶ ἡ Ἀρετὴ εἶπεν· ὦ τλήμων,
 τί δὲ σὺ ἀγαθὸν ἔχεις; ἢ τί ἡδὺ οἶσθα μηδὲν τούτων
 ἕνεκα πράττειν ἐθέλουσα; ἦτις οὐδὲ τὴν τῶν ἡδέων
 ἐπιθυμίαν ἀναμένεις, ἀλλὰ πρὶν ἐπιθυμῆσαι πάντων
 ἐμπίμπλασαι, πρὶν μὲν πεινῆν ἐσθίουσα, πρὶν δὲ διψῆν
 πίνουσα, ἵνα μὲν ἡδέως φάγῃς, ὀψοποιίας μηχανωμένη,
 ἵνα δὲ ἡδέως πῖνῃς, οἴνου τε πολυτελεῖς παρασκευάζει
 καὶ τοῦ θέρους χιόνα περιθέουσα ζῆταις, ἵνα δὲ καθ-
 υπνώσῃς ἡδέως, οὐ μόνον τὰς στρωμνὰς μαλακὰς,
 ἀλλὰ καὶ [τὰς κλῖνας καὶ] τὰ ὑπόβαστρα ταῖς κλῖναις
 παρασκευάζει· οὐ γὰρ διὰ τὸ πονεῖν, ἀλλὰ διὰ τὸ
 μηδὲν ἔχειν ὃ τι ποιῆς ὑπνου ἐπιθυμεῖς· [τὰ δ' ἀφρο-
 δίσια πρὸ τοῦ θέεσθαι ἀναγκάζεις, πάντα μηχανωμένη
 καὶ γυναιξὶ τοῖς ἀνδράσι χρωμένη] οὕτω γὰρ παιδεύεις
 τοὺς ἑαυτῆς φίλους, τῆς μὲν νυκτὸς ὑβρίζουσα, τῆς
 31 δ' ἡμέρας τὸ χρησιμώτατον κατακοιμίζουσα. ἀθάνατος

δὲ οὐσα ἐκ θεῶν μὲν ἀπέρριψαι, ὑπὸ δὲ ἀνθρώπων
 ἀγαθῶν ἀτιμάζει· τοῦ δὲ πάντων ἡδίστου ἀκούσματος,
 ἐπαίνου σεαυτῆς, ἀνῆκουσ εἶ, καὶ τοῦ πάντων ἡδίστου
 θεάματος ἀθέατος· οὐδὲν γὰρ πώποτε σεαυτῆς ἔργον
 καλὸν τεθέασαι. τίς δ' ἂν σοι λεγούσῃ τι πιστεύσεις;
 τίς δ' ἂν δεομένη τινὸς ἐπαρκέσειεν; ἢ τίς ἂν εὐ
 φρονῶν τοῦ σοῦ θιάσου τολμήσειεν εἶναι; οἱ νέοι μὲν
 ὄντες τοῖς σώμασιν ἀδύνατοί εἰσι, πρεσβύτεροι δὲ γενό-
 μενοι ταῖς ψυχαῖς ἀνόητοι, ἀπόνως μὲν λιπαροὶ διὰ
 νεότητος τρεφόμενοι, ἐπιπόνως δὲ αὐχμηροὶ διὰ γήρως
 περῶντες, τοῖς μὲν πεπραγμένοις αἰσχυνόμενοι, τοῖς δὲ
 πρακτομένοις βαρυνόμενοι, τὰ μὲν ἡδέα ἐν τῇ νεότητι
 διιδραμόντες, τὰ δὲ χαλεπὰ εἰς τὸ γήρας ἀποθέμενοι.
 ἐγὼ δὲ σύνειμι μὲν θεοῖς, σύνειμι δὲ ἀνθρώποις τοῖς 82
 ἀγαθοῖς· ἔργον δὲ καλὸν οὔτε θεῶν οὔτ' ἀνθρώπειον
 χωρὶς ἐμοῦ γίγνεται. τιμῶμαι δὲ μάλιστα πάντων
 καὶ παρὰ θεοῖς καὶ παρὰ ἀνθρώποις οἷς προσήκει,
 ἀγαπητῇ μὲν συνεργὸς τεχνίταις, πιστῇ δὲ φύλαξ
 οἴκων δεσπόταις, εὐμενῆς δὲ παρυστάταις οἰκέταις, ἀγαθῇ
 δὲ συλλήπτρια τῶν ἐν εἰρήνῃ πόνων, βεβαία δὲ τῶν
 ἐν πολέμῳ σύμμαχος ἔργων, ἀρίστη δὲ φιλίας κοινωνός.
 ἔστι δὲ τοῖς μὲν ἐμοῖς φίλοις ἡδέα μὲν καὶ ἀπράγμων 88
 σίτων καὶ ποτῶν ἀπόλαυσις· ἀνέχονται γὰρ ἕως ἂν
 ἐπιθυμήσωσιν αὐτῶν. ὕπνος δ' αὐτοῖς πάρεστιν ἡδίων
 ἢ τοῖς ἀμόχθοις, καὶ οὔτε ἀπολείποντες αὐτὸν ἄχθονται
 οὔτε διὰ τοῦτον μεθιδᾶσι τὰ δεόντα πράττειν. καὶ οἱ
 μὲν νέοι τοῖς τῶν πρεσβυτέρων ἐπαῖνοις χαίρουσιν, οἱ
 δὲ γεραίτεροι ταῖς τῶν νέων τιμαῖς ἀγάλλονται· καὶ
 ἡδέως μὲν τῶν πρῶτων πράξεων μέμνηται, εὖ δὲ
 τὰς παρούσας ἡδοναὶ πράττοντες, οἱ' ἐμὲ φίλοι μὲν
 θεοὶς ὄντες, ἀγαπητοὶ δὲ φίλοις, τίμιοι δὲ πατρίσιν·

ἀγαθῶν Ἡρακλείης, ἐξεῖσι διαπονησάμενῳ τὴν μακαρί-
14 στωτάτην εὐδαιμονίαν κεκτῆσθαι. οὕτω πως † διώκει
Πρόδικος τὴν ὑπ' Ἀρετῆς Ἡρακλέους παιδεύειν· ἐκ-
σημῆσε μάλιστα τὰς γνώμας ἐπὶ μεγαλειότεροις ῥήμασιν
ἢ ἐγὼ νῦν. σοὶ δ' οὖν ἄξιον, ὦ Ἀρίστιππε, τούτων
ἐνθυμουμένῳ πειρᾶσθαι τι καὶ τῶν εἰς τὸν μέλλοντα
χρόνον τοῦ βίου φροντίζειν.

II. Αἰσθόμενος δὲ ποτε Λαμπροκλέα τὸν πρεσβύτα-
τον υἱὸν αὐτοῦ πρὸς τὴν μητέρα χαλεπαίνοντα· Εἰπέ-
μοι, ἔφη, ὦ παῖ, οἶσθ' ἄ τις ἀνθρώπους ἀχαρίστους
καλουμένους; Καὶ μάλα, ἔφη ὁ νεανίσκος. Κατα-
μεμάθηκας οὖν τοὺς τί ποιούντας τὸ ὄνομα τοῦτο
ἀποκαλοῦσιν; Ἐγὼ γ', ἔφη· τοὺς γὰρ εὖ παθόντας,
ὅταν δυνάμενοι χάριν ἀποδοῦναι μὴ ἀποδῶσιν, ἀχα-
ρίστους καλοῦσιν. Οὐκοῦν δοκοῦσί σοι ἐν τοῖς ἀδι-
κοῖς καταλογίζεσθαι τοὺς ἀχαρίστους; Ἐμοιγε, ἔφη.

2 Ἦδη δέ ποτ' ἐσκέψω εἰ ἄρα, ὥσπερ τὸ ἀνδραποδίζε-
σθαι τοὺς μὲν φίλους ἄδικόν εἶναι δοκεῖ, τοὺς δὲ
πολεμίους δίκαιον, οὕτω καὶ τὸ ἀχαριστεῖν πρὸς μὲν
τοὺς φίλους ἄδικόν ἐστι, πρὸς δὲ τοὺς πολεμίους δι-
καιον; Καὶ μάλα, ἔφη· καὶ δοκεῖ μοι, ὅφ' οὗ ἔν τις
εὖ παθὼν εἴτε φίλου εἴτε πολεμίου μὴ πειρᾶται χάριν
3 ἀποδιδόναι, ἄδικος εἶναι. Οὐκοῦν, εἰ γ' οὕτως ἔχει
τοῦτο, εἰλικρινῆς τις ἂν εἴη ἀδικία ἢ ἀχαριστία; συνω-
μολόγει. Οὐκοῦν ὅσῳ ἔν τις μείζω ἀγαθὰ παθὼν μὴ
ἀποδιδῶ χάριν, τοσοῦτ' ἀδικώτερος ἂν εἴη; συνέφη
καὶ τοῦτο. Τίνας οὖν, ἔφη, ὑπὸ τίνων εὐροίμεν ἂν
μείζω εὐεργετημένους ἢ παῖδας ὑπὸ γονέων; οὓς οἱ

γονεῖς ἐκ μὲν οὐκ ὄντων ἐποίησαν εἶναι, τοσαῦτα δὲ καλὰ ἰδεῖν καὶ τοσούτων ἀγαθῶν μετασχεῖν, ὅσα οἱ θεοὶ παρέχουσι τοῖς ἀνθρώποις· ἃ δὴ καὶ οὕτως ἡμῖν δοκεῖ παντὸς ἄξια εἶναι, ὥστε πάντες τὸ καταλιπεῖν αὐτὰ πάντων μάλιστα φεύγομεν καὶ αἱ πόλεις ἐπὶ τοῖς μεγίστοις ἀδικήμασι ζημίαν θανάτου πεποιθήκασιν ὥς οὐκ ἂν μείζονος κακοῦ φόβῳ τὴν ἀδικίαν παύσαιτες, καὶ μὴν οὐ τῶν γε ἀφροδισίων ἔνεκα παιδοποιεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους ὑπολαμβάνεις, ἐπεὶ τούτου γε τῶν ἀπολυσόντων μεσταὶ μὲν αἱ ὁδοί, μεστὰ δὲ τὰ οἰκήματα. φανεροὶ δ' ἐσμέν καὶ σκοπούμενοι, ἐξ ὁποίων ἂν γυναικῶν βέλτιστα ἡμῖν τέκνα γένοιτο· αἷς συντελθύντες τεκνοποιούμεθα.] καὶ ὁ μὲν γε ἀνὴρ τὴν τε συντεκνο- ποιήσουσαν ἑαυτῷ τρέφει καὶ τοῖς μέλλουσιν ἔσεσθαι παισὶ προπαρασκευάζει πάντα, ὅσα ἂν οἴηται συνοῖσθαι αὐτοῖς πρὸς τὸν βίον, καὶ ταῦτα ὥς ἂν δύνηται πλείστα· ἡ δὲ γυνή ὑποδεξαμένη τε φέρει τὸ φορτίον τοῦτο, βαρυνομένη τε καὶ κινδυνεύουσα περὶ τοῦ βίου καὶ μεταδιδούσα τῆς τροφῆς ἢ καὶ αὐτὴ τρέφεται, καὶ σὺν πολλῷ πόνῳ διενεγκούσα καὶ τεκοῦσα τρέφει τε καὶ ἐπιμελεῖται, οὔτε προπεπονθυῖα οὐδὲν ἀγαθὸν οὔτε γιγνώσκον τὸ βρέφος, ὅφ' ὅτου εἰς πάσχει, οὐδὲ σημαίνειν δυνάμενον ὅτου δαΐται, ἀλλ' αὐτὴ στοχαζομένη τέ τε συμφέροντα καὶ τὰ κεχαρισμένα πειρᾶται ἐκπληροῦν καὶ τρέφει πολὺν χρόνον καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ὑπομένουσα πονεῖν, οὐκ εἰδυῖα τίνα τούτων χάριν ἀπολήψεται. καὶ οὐκ ἀρκεῖ θρῆψαι μόνον, ἀλλὰ καὶ, ἐπειδὴν δόξωσιν ἱκανοὶ εἶναι οἱ παῖδες μανθάνειν, ἃ μὲν ἂν αὐτοὶ ἔχωσιν αἱ γονεῖς ἀγαθὰ πρὸς τὸν βίον, διδάσκουσιν, ἃ δ' ἂν οἴωνται ἕλλον ἱκανώτερον εἶναι διδάξαι, πέμπουσι πρὸς τοῦτον θαπαγῶντες, καὶ

ἐπιμελοῦνται πάντα ποιῶντες ὥπως οἱ παῖδες αὐτοῦ.
 7 γένωνται ὡς δυνατόν βέλτιστοι. πρὸς ταῦτα ὁ νεανί-
 σκος εἶπεν· Ἀλλὰ τοι εἰ καὶ πάντα τρέφει πεποίηκε καὶ
 ἄλλα τούτων πολλαπλάσια, οὐδεὶς ἂν δύναίτο αὐτῇ
 1 ἀνασχέσθαι τὴν χαλεπότητα. καὶ ὁ Σωκράτης· Πό-
 τερα δέ, ἔφη, οἶμι θηρίου ἀγριότητα δυσφορωτέραν
 εἶναι ἢ μητρὸς; Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη, μητρὸς τῆς γα-
 τοιαύτης. Ἦδη πώποτε οὖν ἢ δακοῦσα κακὸν τί σοι
 ἐδωκεν ἢ λακτίσασα, οἷα ὑπὸ θηρίων ἤδη πολλοὶ
 8 ἐπαθον; Ἀλλὰ νῆ Δία, ἔφη, λέγει ἂ οὐκ ἂν τις ἐπὶ
 1 τῷ βίῳ παντὶ βούλοιντο ἀκοῦσαι. Σὺ δὲ πόσα, ἔφη
 Σωκράτης, οἶμι ταύτῃ [δυσάνεκτα] καὶ τῇ φωνῇ καὶ
 τοῖς ἔργοις ἐκ παιδίου δυσκολαίνων καὶ ἡμέρας καὶ
 νυκτὸς πράγματα παρασχεῖν, πόσα δὲ λυπῆσαι κάμνων.
 Ἀλλ' οὐδεπώποτε αὐτὴν, ἔφη, οὐτ' εἶπα οὐτ' ἐποίησα
 9 οὐδὲν ἐφ' ᾧ ἠσχύνθη. Τί δ'; οἶμι, ἔφη, χαλεπώτερον
 εἶναι σοι ἀκοῦειν ὢν αὕτη λέγει ἢ τοῖς ὑποκριταῖς
 ὅταν ἐν ταῖς τραγωδίαις ἀλλήλους τὰ ἔσχατα λέγωσι.
 Ἀλλ', οἶμαι, ἐπειδὴ οὐκ οἶονται τῶν λεγόντων οὐ-
 τὸν ἐλέγχοντα ἐλέγχειν ἵνα ζημιώσῃ οὔτε τὸν ἀπε-
 λοῦντα ἀπειλεῖν ἵνα κακὸν τι ποιήσῃ, ὁσθίως φέρουσιν.
 Σὺ δ' εὖ εἰδώς, ὅτι ἂ λέγει σοι ἡ μήτηρ οὐ μόνον
 οὐδὲν κακὸν νοοῦσα λέγει, ἀλλὰ καὶ βουλομένη σοι
 ἀγαθὰ εἶναι ὅσα οὐδενὶ ἄλλῳ, χαλεπαίνεις; ἢ νομίζεις
 κακόνου τὴν μητέρα σοι εἶναι; Ὅθ' ὀνείρα, ἔφη· τοῦ-
 10 γε οὐκ οἶμαι. καὶ ὁ Σωκράτης· Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ
 ταύτην, εὖ νοῦν τέ σοι οὐσαν καὶ ἐπιμελομένην ὡς
 μάλιστα δύναται κάμνοντος ὥπως ὑγιάνῃς τε καὶ ὅπως
 τῶν ἐπιτηδείων μηδενὸς ἐνδεής ἔσῃ, καὶ πρὸς τοῦτο
 πολλὰ τοῖς θεοῖς εὐχομένην [ἀγαθὰ] ὑπὲρ σου καὶ
 εὐχὰς ἀποδιδούσαν, χαλεπὴν εἶναι γῆς; ἐγὼ μὲν οἶμι

εἰ τοιαύτην μὴ δύνασθαι φέρειν μητέρα, τάχαθ' αὖ σε οὐ
 δύνασθαι φέρειν. εἰπὲ δέ μοι, ἔφη, πότερον ἄλλον 11
 τινὰ οἶσι δεῖν θεραπεύειν; ἢ παρεσκεύασαι μηδενὶ
 ἀνθρώπων πειρᾶσθαι ἀρέσκειν μηδὲ πείθεσθαι μήτε
 στρατηγῷ μήτε ἄλλῳ ἄρχοντι; Ναὶ μὰ Δί' ἔγωγε,
 ἔφη. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τῷ γείτονι βούλει 12
 σὺ ἀρέσκειν, ἵνα σοὶ καὶ πῦρ ἐναύῃ, ὅταν τούτου δέμῃ,
 καὶ ἀγαθοῦ τέ σοι γίγνηται συλλήπτωρ κἄν τι σφαλ-
 λόμενος τύχῃς, εὐνοικῶς ἐγγυθῆν βοηθῇ σοι; Ἐγώ γε,
 ἔφη. Τί δέ; συνοδοιπόρου ἢ σύμπλου, ἢ εἰ τῷ ἄλλῳ
 ἐντυγχάνοις, οὐδὲν ἂν σοὶ διαφέρῃ φίλον ἢ ἐχθρὸν
 γενέσθαι, ἢ καὶ τῆς παρὰ τούτων εὐνοίας οἶσι δεῖν
 ἐπιμελεῖσθαι; Ἐγώ γε, ἔφη. Εἴτα τούτων μὲν ἐπιμελεῖ- 13
 σθαι παρεσκεύασαι, τὴν δὲ μητέρα τὴν πάντων μάλιστα
 σε φιλοῦσαν οὐκ οἶσι δεῖν θεραπεύειν; οὐκ οἶσθ' ὅτι
 καὶ ἡ πόλις ἄλλῃς μὲν ἀχαριστίας σὺνδεμίας ἐπιμελεῖται
 οὐδὲ δικάζει, ἀλλὰ περιορᾷ τοὺς εὖ πεπονθότας χάριν
 οὐκ ἀποδιδόντας, ἐὰν δέ τις γονέας μὴ θεραπεύῃ,
 ταύτῃ δίκην τε ἐπιτίθῃσι καὶ ἀποδοκιμάζουσα οὐκ ἐπὶ
 ἔρχεται τούτων, ὥς οὔτε ἂν τὰ ἱερὰ εὐσεβῶς θυόμενα
 ὑπὲρ τῆς πόλεως τούτου θύοντος οὔτε ἄλλα καλῶς
 καὶ δικαίως οὐδὲν ἂν τούτου πράξαντος; καὶ νῆ Δία
 ἐὰν τις τῶν γονέων τελευτησάντων τοὺς τάφους μὴ
 κοσμήῃ, καὶ τοῦτο ἐξετάζει ἡ πόλις ἐν ταῖς τῶν ἀρχόν-
 των δοκιμασίαις. σὺ οὖν, ὦ παῖ, ἐὰν σωφρονῇς, τοὺς 14
 μὲν θεοὺς παραιτήσῃ συγγνώμονάς σοι εἶναι, εἰ τι
 παρημέληκας τῆς μητρὸς, μή σε καὶ οὗτοι νομίσαντες
 ἀχάριστοι εἶναι οὐκ ἐθελήσωσιν εὖ ποιεῖν, τοὺς δὲ
 ἀνθρώπους φυλάξει μή σε κίσθόμενοι τῶν γονέων
 ἀμελοῦντα πάντες ἀτιμάσωσιν, εἴτα ἐν ἐρημίᾳ φίλον
 ἀναφανῇς. εἰ γάρ σε ὑπολάβοιεν πρὸς τοὺς γονεῖς

ἀχάριστον εἶναι, οὐδεὶς ἂν νομίσειεν εὖ σε ποιήσας χάριν ἀπολήψεσθαι.

- II. Χαιρεφῶντα δέ ποτε καὶ Χαιρεκράτη, ἀδελφῷ μὲν ὄντε ἀλλήλοιν, ἑαυτῷ δὲ γνωρίμῳ, αἰσθόμενος διαφερομένῳ, ἰδὼν τὸν Χαιρεκράτη· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Χαιρέκρατες, οὐ δῆπου καὶ σὺ εἰ τῶν τοιούτων ἀνθρώπων, οἳ χρησιμώτερον νομίζουσι χρήματα ἢ ἀδελφοὺς; καὶ ταῦτα τῶν μὲν ἀφρόνων ὄντων, τοῦ δὲ φρονίμου, καὶ τῶν μὲν βοηθείας δεομένων, τοῦ δὲ βοηθεῖν δυναμένου, καὶ πρὸς τούτοις τῶν μὲν πλειόνων ὑπαρχόντων, τοῦ δὲ ἐνός. θαυμαστόν δὲ καὶ τοῦτο, εἰ τις τοὺς μὲν ἀδελφοὺς ζημίαν ἡγεῖται, ὅτι οὐ καὶ τὰ τῶν ἀδελφῶν κέκτηται, τοὺς δὲ πολίτας οὐκ ἡγεῖται ζημίαν, ὅτι οὐ καὶ τὰ τῶν πολιτῶν ἔχει· ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν δύνανται λογίζεσθαι, ὅτι κρεῖττον σὺν πολλοῖς οἰκοῦντα ἀσφαλῶς τάρκοῦντα ἔχειν ἢ μόνον διαιτῶμενον τὰ τῶν πολιτῶν ἐπικινδύνως πάντα κέκτησθαι, ἐπὶ δὲ τῶν ἀδελφῶν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἀγνοοῦσιν· καὶ οἰκέτας μὲν οἱ δυνάμενοι ἄνουνται, ἵνα συνεργοὺς ἔχωσι, καὶ φίλους κτῶνται, ὥς βοηθῶν δεόμενοι, τῶν δ' ἀδελφῶν ἀμελοῦσιν, ὥσπερ ἐκ πολιτῶν μὲν γιγνομένους φίλους, ἐξ ἀδελφῶν δὲ οὐ γιγνομένους. καὶ μὴν πρὸς φιλίαν μέγα μὲν ὑπάρχει τὸ ἐκ τῶν αὐτῶν φῦναι, μέγα δὲ τὸ ὁμοῦ τραφῆναι, ἐπεὶ καὶ τοῖς θηρίοις πόθος τις ἐγγίγνεται τῶν συντροφῶν· πρὸς δὲ τούτοις καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τιμῶσί τε μᾶλλον τοὺς συναδέλφους ὄντας τῶν ἀναδέλφων καὶ ἦττον τούτοις ἐτίθενται. καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν· Ἄλλ' εἰ μὲν, ὦ Σώκρατες, μὴ μέγα εἴη τὸ διάφορον, ἴσως ἂν δέοι φέρειν τὸν ἀδελφὸν καὶ μὴ μικρῶν ἕνεκα φεύγειν· ἀγαθὸν γάρ, ὥσπερ καὶ σὺ λέγεις, ἀδελφὸς ὢν αἶον

θεῖ· ὁπότε μέντοι παντός ἐνδέοι καὶ πᾶν τὸ ἐναντιώ-
 τατον εἴη, τί ἂν τις ἐπιχειροῖη τοῖς ἀδυνάτοις; καὶ ὁ 6
 Σωκράτης ἔφη· Πότερα δέ, ὦ Χαιρέκρατες, οὐδενὶ
 ἀρέσκει δύνатаι Χαιρεφῶν, ὥσπερ οὐδὲ σοί, ἢ ἔστιν
 οἷς καὶ πάννυ ἀρέσκει; Διὰ τοῦτο γάρ τοι, ἔφη, ὦ
 Σώκρατες, ἄξιόν ἐστιν ἐμοὶ μισεῖν αὐτόν, ὅτι ἄλλοις
 μὲν ἀρέσκειν δύνатаι, ἐμοὶ δὲ ὅπου ἂν παρῇ πανταχοῦ
 καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ζημίᾳ μᾶλλον ἢ ὠφέλειά ἐστιν.
 Ἄρ' οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ ἵππος τῷ ἀνεπιστή- 7
 μοι μὲν, ἐργχειροῦντι δὲ χρῆσθαι ζημίᾳ ἐστίν, οὕτω
 καὶ ἀδελφός, ὅταν τις αὐτῷ μὴ ἐπιστάμενος ἐργχειρῇ
 χρῆσθαι, ζημίᾳ ἐστί; Πῶς δ' ἂν ἐγὼ, ἔφη ὁ Χαιρέκρά- 8
 τής, ἀνεπιστήμων εἶην ἀδελφῷ χρῆσθαι, ἐπιστάμενός
 γε καὶ εὖ λέγειν τὸν εὖ λέγοντα καὶ εὖ ποιεῖν τὸν
 εὖ ποιοῦντα; τὸν μέντοι καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πειρώ-
 μενον ἐμὲ ἀπᾶν οὐκ ἂν θυναίμην οὐτ' εὖ λέγειν
 οὐτ' εὖ ποιεῖν, ἀλλ' οὐδὲ πειράσσομαι. καὶ ὁ Σωκρά- 9
 τής ἔφη· Θαυμαστά γε λέγεις, ὦ Χαιρέκρατες, εἰ
 κῆνα μὲν, εἰ σοι ἦν ἐπὶ προβάτοις ἐπιτήδειος ὢν καὶ
 τοὺς μὲν ποιμένας ἡσπάζετο, σοὶ δὲ προσιόντι ἐχα-
 λέπαινε, ἀμελήσας ἂν τοῦ ὀργίζεσθαι ἐπειρῶ εὖ ποιή-
 σας πρᾶννειν αὐτόν, τὸν δὲ ἀδελφὸν φῆς μὲν μέγα
 ἀγαθὸν εἶναι ὅντα πρὸς σὲ οἶον δεῖ, ἐπίστασθαι δὲ
 ὁμολογῶν καὶ εὖ ποιεῖν καὶ εὖ λέγειν οὐκ ἐπιχειρεῖς
 μηχανᾶσθαι ὅπως σοι ὡς βέλτιστος ἦ. καὶ ὁ Χαι- 10
 ρεκράτης· Δέδοικα, ἔφη, ὦ Σώκρατες, μὴ οὐκ ἔχω
 ἐγὼ τοσαύτην σοφίαν ὥστε Χαιρεφῶντα ποιῆσαι πρὸς
 ἐμὲ οἶον δεῖ. Καὶ μὴν οὐδέν γε ποικίλον, ἔφη ὁ
 Σωκράτης, οὐδὲ καινὸν δεῖ ἐπ' αὐτόν, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ,
 μηχανᾶσθαι, οἷς δὲ καὶ σὺ ἐπίστασαι αὐτὸς οἶομαι
 ἂν αὐτόν ἀλόντα περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι σε. Οὐκ ἂν 11

- φθάνουσιν, ἔφη, λέγων, εἴ τι ἤσθ' ἰσαί με φίλτρον ἐπιστάμενον ὃ ἐγὼ εἰδὼς λέληθα ἐμαυτὸν. Λέγε δὴ μοι, ἔφη, εἴ τινα τῶν γνωρίμων βούλοιο κατεργάσασθαι, ὅποτε θύοι, καλεῖν σε ἐπὶ δεῖπνον, τί ἂν ποιοίης; Ἀῖνον ὅτι κατάρχοιμ' ἂν τοῦ αὐτοῦ, ὅτε θύοιμι, κα-
- 12 λείν ἐκείνον. Εἰ δὲ βούλοιο τῶν φίλων τινὰ προτρέψασθαι, ὅποτε ἀποδημοίης, ἐπιμελεῖσθαι τῶν σῶν, τί ἂν ποιοίης; Ἀῖνον ὅτι πρότερος ἂν ἐγχειροίην ἐπι-
- 13 μελεῖσθαι τῶν ἐκείνου, ὅποτε ἀποδημοίῃ. Εἰ δὲ βούλοιο ξένον ποιῆσαι ὑποδέχεσθαι σεαυτὸν, ὅποτε ἔλθοις εἰς τὴν ἐκείνου, τί ἂν ποιοίης; Ἀῖνον ὅτι καὶ τοῦτον πρότερος ὑποδεχοίμην ἂν, ὅποτε ἔλθοι Ἀθήναζε· καὶ εἰ γε βουλοίμην αὐτὸν προθυμεῖσθαι διαπραττεῖν μοι ἐφ' ᾧ ἤκοιμι, δῆλον ὅτι καὶ τοῦτο δέοι ἂν πρότερος
- 14 αὐτὸν ἐκείνῳ ποιεῖν. Πάντ' ἄρα σύγε τὰ ἐν ἀνθρώποις φίλτρα ἐπιστάμενος πάσαι ἀπεκρύπτου· ἢ ὀκνεῖς, ἔφη, ἄρξαι, μὴ αἰσχρὸς φανῇς, ἔαν πρότερος τὸν ἀδελφὸν εὖ ποιῇς; καὶ μὴν πλείστον γε δοκεῖ ἀνὴρ ἐπαῖνον ἄξιος εἶναι, ὃς ἂν φθάνῃ τοὺς μὲν πολεμίους κακῶς ποιῶν, τοὺς δὲ φίλους εὐεργετῶν. εἰ μὲν οὖν ἐδόκει μοι Χαιρεφῶν ἡγεμονικώτερος εἶναι σοῦ πρὸς τὴν φιλίαν ταύτην, ἐκείνου ἂν ἐπειρώμην πείθειν πρότερον ἐγχειρεῖν τῷ σέ φίλῳ ποιεῖσθαι· νῦν δέ μοι σὺ δοκεῖς ἡγεμὸς μᾶλλον ἂν ἐξεργάσασθαι τοῦτο. καὶ ὁ Χαιρεφῶν
- 15 τῆς εἶπεν· Ἀτοπα λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ οὐδαμῶς πρὸς σοῦ, ὅς γε κελεύεις ἐμὲ νεώτερον ὄντα καθηγεῖσθαι· καίτοι τούτου γε παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις τὰναντία νομίζεται, τὸν πρεσβύτερον ἡγεῖσθαι παντὸς καὶ λόγου
- 16 καὶ ἔργου. Πῶς; ἔφη ὁ Σωκράτης· οὐ γὰρ καὶ δδοῖς παραχωρῆσαι τὸν νεώτερον πρεσβυτέρῳ συντυγχάνοντι πανταχοῦ νομίζεται καὶ καθήμενον ὑπαναστῆναι καὶ

κοίτη μαλακῇ τιμῆσαι καὶ λόγων ὑπεῖξαι; ὠγαθέ, μὴ
 ὄκνει, ἔφη, ἀλλ' ἐργαίρει τὸν ἄνθρωπον καταπραΰνειν,
 καὶ πάννυ ταχύ σοι ὑπακούσεται· οὐχ ὁρᾷς ὡς φιλότι-
 μός ἐστι καὶ ἐλευθέριος; τὰ μὲν γὰρ ποιητὰ ἀνθρώπια
 οὐκ ἂν ἄλλως μᾶλλον ἔλοις ἢ εἰ δοίης τι, τοὺς δὲ
 καλοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους προσφιλῶς χρώμενος μά-
 λιστ' ἂν κατεργάσαιτο. καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν· Ἐάν 17
 οὖν ἐμοῦ ταῦτα ποιοῦντος ἐκείνος μηδὲν βελτίων γίγνη-
 ται; Τί γὰρ ἄλλο, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἢ κινδυνεύσεις
 ἐπιδείξαι σὺ μὲν χρηστός τε καὶ φιλάδελφος εἶναι,
 ἐκείνος δὲ φαυλός τε καὶ οὐκ ἄξιος εὐεργεσίας; ἀλλ'
 οὐδὲν οἶμαι τούτων ἔσεσθαι· νομίζω γὰρ αὐτόν, ἐπειδὴν
 αἰσθῆται σε προκαλούμενον ἑαυτὸν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ-
 του, πάννυ φιλονικῆσειν ὥπως περιγένηται σοι καὶ λόγῳ
 καὶ ἔργῳ εὖ ποίων. νῦν μὲν γὰρ οὕτως, ἔφη, δυνάκει- 18
 σθον, ὥσπερ εἰ τῷ χεῖρε, ὡς ὁ θεὸς ἐπὶ τῷ συλλαμ-
 βάνειν ἀλλήλων ἐποίησεν, ἀφεμένω τούτου τρέποιντο
 πρὸς τὸ διακωλύειν ἀλλήλῳ, ἢ εἰ τῷ πόδε θείᾳ μοίρᾳ
 πεποιημένῳ πρὸς τὸ συνεργεῖν ἀλλήλῳ, ἀμελήσαντε
 τούτου ἐμποδίζοιεν ἀλλήλῳ· οὐκ ἂν πολλὴ ἁμαρτία εἴη 19
 καὶ κακοδαιμονία τοῖς ἐπ' ὠφελείᾳ πεποιημένοις ἐπὶ
 βλάβῃ χρῆσθαι; καὶ μὴν ἀδελφῶ γε, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὁ
 θεὸς ἐποίησεν ἐπὶ μείζονι ὠφελείᾳ ἀλλήλῳ ἢ χεῖρέ
 τε καὶ πόδε καὶ ὀφθαλμῶ καὶ τὰλλα ὅσα ἀδελφὰ ἔφυσεν
 ἀνθρώποις. χεῖρες μὲν γὰρ, εἰ δέοι αὐτάς τὰ πλέον
 ὀργυιᾶς διέχοντα ἅμα ποιῆσαι, οὐκ ἂν δύναιτο· πόδες
 δὲ οὐδ' ἂν ἐπὶ τὰ ὀργυιᾶν διέχοντα ἔλθοιεν ἅμα, ὀφθαλ-
 μοὶ δὲ οἱ δοκοῦντες ἐπὶ πλείστον ἐξικνεῖσθαι οὐδ' ἂν
 τῶν ἐτι ἐγγυτέρῳ ὄντων τὰ ἐμπροσθεν ἅμα καὶ τὰ
 ὑπισθεν ἰδεῖν δύναιτο· ἀδελφῶ δὲ φίλῳ ὅντε καὶ
 πολὺν διεστώτε πρᾶττετον ἅμα ἐπ' ὠφελείᾳ ἀλλήλῳ.

ἀποσπανόντων τε ἀμφοτέρων ἐπὶ μὲν τοῖς οἰκέταις ἀχθο-
μένους τε καὶ ζημίαν ἡγουμένους, ἐπὶ δὲ τοῖς φίλοις
οὐδὲν οἰομένους ἐλαττοῦσθαι, καὶ τῶν μὲν ἄλλων
κτημάτων οὐδὲν ἐὼντας ἀθεράπευτον οὐδ' ἀνεπίσκη-
πτον, τῶν δὲ φίλων ἐπιμελείας δεομένων ἀμελοῦντας.
4 ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ὁρᾷν ἔφη τοὺς πολλοὺς τῶν μὲν
ἄλλων κτημάτων καὶ πένυ πολλῶν αὐτοῖς ὄντων τὸ
πλῆθος εἰδύτας, τῶν δὲ φίλων ὀλίγων ὄντων οὐ μόνον
τὸ πλῆθος ἀγνοοῦντας, ἀλλὰ καὶ τοῖς πυνθανομένοις
τοῦτο καταλέγειν ἐγχειρήσαντας, οὓς ἐν τοῖς φίλοις
ἔθεσαν, πάλιν τούτους ἀνατίθεσθαι· τοσοῦτον αὐτοῦ
5 τῶν φίλων φροντίζειν, καίτοι πρὸς ποῖον κτῆμα τῶν
ἄλλων παραβυλλόμενος φίλος ἐγασθὸς οὐκ ἂν πολλῶν
κρεῖττων φανείη; ποῖος γάρ ἵππος ἢ ποῖον ζεύγος
οὕτω χρήσιμον ὥσπερ ὁ χρησιὸς φίλος; ποῖον δὲ
ἐνδράπεδον ἢ τινας εἴησι καὶ παραμύνημον; ἢ ποῖον

ἄλλο κτῆμα οὕτω πάγχρηστον; ὁ γὰρ ἀγαθὸς φίλος ἑαυτὸν τάττει πρὸς πᾶν τὸ ἐλλείπον τῷ φίλῳ καὶ τῆς τῶν ιδίων κατασκευῆς καὶ τῶν κοινῶν πράξεων, καὶ τὲ τινα εὖ ποιῆσαι δέη, συνεπισχύνει, ἂν τέ τις φόβος ταράττῃ, συμβοηθεῖ, τὰ μὲν συναλίσκων, τὰ δὲ συμπράττων, καὶ τὰ μὲν συμπεῖθων, τὰ δὲ βιάζομενος, καὶ εὖ μὲν πράττοντας πλείστα εὐφραίνων, σφαλλομένους δὲ πλείστα ἐπανορθῶν. ἃ δὲ αἱ τε χεῖρες ἑκάστω ὑπηρετοῦσι καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ προορῶσι καὶ τὰ ὦτα προακούουσι καὶ οἱ πόδες διανύτουσι, τούτων φίλος εὐεργετῶν οὐδενὸς λείπεται· πολλάκις δὲ ἂ πρὶ αὐτοῦ τις ἢ οὐκ ἐξεργάσατο ἢ οὐκ εἶδεν ἢ οὐκ ἤκουσεν ἢ οὐκ ὠνήνυσεν, ταῦθ' ὁ φίλος πρὸ τοῦ φίλου ἐξήρκεσεν. ἄλλ' ὅμως ἔνιοι δένδρα μὲν πειρῶνται θεραπεύειν τοῦ καρποῦ ἕνεκεν, τοῦ δὲ παμφωροτάτου κτήματος, ὃ καλεῖται φίλος, ἀργῶς καὶ ἀνειμένως οἱ πλείστοι ἐπιμέλονται.

Ἦκουσα δὲ ποτε καὶ ἄλλον αὐτοῦ λόγον, ὃς ἐδόξεν μοι προτρέπειν τὸν ἀκούοντα ἐξετάζειν ἑαυτὸν ὁπόσου τοῖς φίλοις ἄξιος εἴη. ἰδὼν γὰρ τινα τῶν συνόντων ἀμελοῦντα φίλου πενίᾳ πιεζομένου, ἦρετο Ἀντισθένης ἐναντίον τοῦ ἀμελοῦντος αὐτοῦ καὶ ἄλλων πολλῶν· Ἄρ', ἔφη, ὦ Ἀντίσθενες, εἰσὶ τινες ἄξιοι φίλων, ὥσπερ οἴκετῶν; τῶν γὰρ οἴκετῶν ὁ μὲν που δυοῖν μυᾶν ἄξιός ἐστιν, ὁ δὲ [οὐδ'] ἡμιμυαίου, ὁ δὲ πέντε μυῶν, ὁ δὲ καὶ δέκα· Νικίας δὲ ὁ Νικηράτου λέγεται ἐπιστάτην εἰς τὰργύρεα πρίασθαι ταλάντου· σκοποῦμαι δὴ τοῦτο, ἔφη, εἰ ἄρα, ὥσπερ τῶν οἴκετῶν, οὕτω καὶ τῶν φίλων εἶσιν ἄξιοι. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀντισθένης· ἐγὼ γοῦν βουλοίμην ἂν τὸν μὲν τινα φίλον μοι εἶναι μᾶλλον ἢ δῆρ' ἑκατὸν, τὸν δ' οὐδ' ἂν

ἡμιμυαίαν προτιμησαίμην, τὸν δὲ καὶ πρὸ δεκά μηνῶν
ἐλοίμην ἂν, τὸν δὲ [πρὸ] πάντων χρημάτων καὶ πόνων
ἐπαιράμην ἂν φίλον μοι εἶναι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σω-
κράτης, εἴ γε ταῦτα τοιαῦτά ἐστι, καλῶς ἂν ἔχοι
ἐξετάζειν τινὰ ἑαυτόν, πόσου ἄρα τυγχάνει τοῖς φι-
λοις ἄξιος ὢν, καὶ πειρᾶσθαι ὥς πλείστου ἄξιος εἶναι,
ἵνα ἤτιον αὐτὸν οἱ φίλοι προδιδῶσιν. ἐγὼ γάρ τοι
ἔφη, πολλάκις ἀκούων τοῦ μὲν ὅτι προύδωκεν αὐτὸν
φίλος ἀνὴρ, τοῦ δ' ὅτι μὲν ἂν ἀνθ' ἑαυτοῦ μᾶλλον
εἴλετο ἀνὴρ, ὃν ᾔετο φίλον εἶναι, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα
σκοπῶ, μή, ὥσπερ ὅταν τις οἰκέτην πονηρὸν πωλῇ
καὶ ἀποδῶται τοῦ εὐρόντος, οὕτω καὶ τὸν πονηρὸν
φίλον, ὅταν ἐξῇ τὸ πλεόν τῆς ἀξίας λαβεῖν, ἐπαγωγῶν
ἢ ἀποδίδοσθαι· τοὺς δὲ χρηστοὺς οὔτε οἰκέτας πάν-
τι πωλουμένους ὁρῶ οὔτε φίλους προδιδομένους.

71. Ἐδόκει δέ μοι καὶ εἰς τὸ δοκιμάζειν φίλους ὁποι-
οὺς ἄξιον κτᾶσθαι φρενοῦν τοιαύδε λέγων· Εἰπέ μοι
ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, εἰ θεοίμεθα φίλου ἀγαθοῦ, πῶς
ἂν ἐπιχειροίμεν σκοπεῖν; ἄρα πρῶτον μὲν ζητητέον.
ὅστις ἄρχει γαστροῦ τε καὶ φιλοποσίας καὶ λαγνείας
καὶ ὕπνου καὶ ἀργίας; ὁ γὰρ ὑπὸ τούτων κρατού-
μενος οὔτ' αὐτὸς ἑαυτῷ δύναται ἂν οὔτε φίλῳ τὰ δέ-
οντα πράττειν. Μὰ Δί' οὐ δῆτα, ἔφη. Οὐκοῦν τοῦ
μὲν ὑπὸ τούτων ἀρχομένου ἀφεκτέον δοκεῖ σοι εἶναι;
2 Πάννυ μὲν οὖν, ἔφη. Τί γάρ; ἔφη, ὅστις θαλασσηρὸς
ὢν μὴ αὐτάρχης ἐστίν, ἀλλ' ἀεὶ τῶν πλησίον δεῖται,
καὶ λαμβάνων μὲν μὴ δύναται ἀποδιδόναι, μὴ λαμβέ-
νων δὲ τὸν μὴ δίδοντα μισεῖ, οὐ δοκεῖ σοι καὶ οὗτος
χαλεπὸς φίλος εἶναι; Πάννυ γ', ἔφη. Οὐκοῦν ἀφεκτέον
καὶ τούτου; Ἀφεκτέον μέντοι, ἔφη. Τί γάρ; ὅστις
3 χρηματίζεται μὲν δύναται, πολλῶν δὲ χρημάτων

ἐπιθυρεῖ, καὶ διὰ τοῦτο δυσσύμβολός ἐστι, καὶ λαμβάνων μὲν ἤδεται, ἀποδιδόναι δὲ μὴ βούλεται; Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ἔφη, οὗτος ἐστὶ πονηρότερος ἐκείνου εἶναι. Τί δ'; ὅστις διὰ τὸν ἔρωτα τοῦ χρηματίζεσθαι μὴδὲ πρὸς ἓν ἄλλο σχολὴν ποιεῖται ἢ ὁπόθεν αὐτός τι κερδαίνει; Ἀφεντέον καὶ τοῦτον, ὥς ἐμοὶ δοκεῖ· ἀνωφελές γάρ ἂν εἴη τῷ χρωμένῳ. Τί δέ; ὅστις στασιώδης τέ ἐστι καὶ ἠέλων πολλοὺς τοῖς φίλοις ἐχθροὺς παρέχειν; Φευκτέον νῆ Δία καὶ τοῦτον. Εἰ δέ τις τούτων μὲν τῶν κακῶν μὴδὲν ἔχει, εὖ δὲ πάσχων ἀνέχεται, μὴδὲν φροντίζων τοῦ ἀντενεργεῖν; Ἀνωφελές ἂν εἴη καὶ οὗτος. ἀλλὰ ποῖον, ὦ Σώκρατες, ἐπιχειρήσομεν φίλον ποιεῖσθαι; Οἶμαι μὲν, ὅς ἂν τὰναντία τούτων ἢ ἐγκρατής μὲν ἢ τῶν τοῦ σώματος ἡδονῶν, εὖοικος δὲ καὶ εὐσύμβολος ὢν τυγχάνῃ καὶ φιλότικος πρὸς τὸ μὴ ἐλλείπεσθαι εὖ ποιῶν τοὺς εὐεργετοῦντας αὐτόν, ὥστε λυσιτελεῖν τοῖς χρωμένοις. Πῶς οὖν ἂν ταῦτα δοκιμάσαιμεν, ὦ Σώκρατες, πρὸ τοῦ χρῆσθαι; Τοὺς μὲν ἀνδριαντοποιοὺς, ἔφη, δοκιμάζομεν οὐ τοῖς λόγοις αὐτῶν τεκμαιρόμενοι, ἀλλ' ὅν ἂν ὁρῶμεν τοὺς πρόσθεν ἀνδριάντας καλῶς εἰργασμένον, τοῦτω πιστεύομεν καὶ τοὺς λοιποὺς εὖ ποιήσειν. Καὶ ἄνδρα δὴ λέγεις, ἔφη, ὅς ἂν τοὺς φίλους τοὺς πρόσθεν εὖ ποιῶν φαίνεται, δῆλον εἶναι καὶ τοὺς ὕστερον εὐεργετήσονται; Καὶ γὰρ ἵπποις, ἔφη, ὅν ἂν ὁρῶ τοῖς πρόσθεν καλῶς χρώμενον, τοῦτον καὶ ἄλλοις οἶμαι καλῶς χρῆσθαι. Εἶεν, ἔφη· ὅς δ' ἂν ἡμῖν ἄξιός φιλίας δοκῇ εἶναι, πῶς χρὴ φίλον τοῦτον ποιεῖσθαι; Πρῶτον μὲν, ἔφη, τὰ παρὰ τῶν θεῶν ἐπισκεπτέον, εἰ συμβουλεύουσιν αὐτόν φίλον ποιεῖσθαι. Τί οὖν; ἔφη, ὅν ἂν ἡμῖν τε δοκῇ καὶ αἱ θεοὶ μὴ ἐναντιῶνται, ἔγεις εἰπεῖν ὅπως οὗτος ἡγοατέος;

- 9 Μὰ Δί', ἔφη, οὐ κατὰ πόδας ὥσπερ ὁ λαγῶς οὐδ' ἀπάτη ὥσπερ αἱ ὀρνιθες οὐδὲ βία ὥσπερ οἱ κάπροι ἄκοντα γὰρ φίλον ἔλειν ἐργῶδες· χαλεπὸν δὲ καὶ θήσαντα κατέχειν ὥσπερ δοῦλον· ἐχθροὶ γὰρ μᾶλλον
 10 ἢ φίλοι γίνονται οἱ ταῦτα πάσχοντες. Φίλοι δὲ πῶς, ἔφη. Εἶναι μὲν τινὰς φασιν ἐπιδόας, ὧς οἱ ἐπιστάμενοι ἐπάδοντες οἷς ἂν βούλωνται φίλους αὐτοὺς ποιοῦνται· εἶναι δὲ καὶ φίλτρα, οἷς οἱ ἐπιστάμενοι πρὸς οὓς ἂν βούλωνται χρώμενοι φιλοῦνται ὑπ' αὐτῶν. Πόθεν οὖν,
 11 ἔφη, ταῦτα μάθοιμεν ἄν; Ἄ μὲν αἱ Σειρήνες ἐπῆδον τῷ Ὀδυσσεῖ, ἤκουσας Ὀμήρου, ὧν ἐστὶν ἀρχὴ τοιᾶδε τις·

Δεῦρ' ἄγε δῆ, πολύαιν' Ὀδυσσεῦ, μέγα κῦδος Ἀχαιῶν.

- Ταύτην οὖν, ἔφη, τὴν ἐπιδόην, ὦ Σώκρατες, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις αἱ Σειρήνες ἐπάδουσαι κατεῖχον,
 12 ὥστε μὴ ἀπιέναι ἀπ' αὐτῶν τοὺς ἐπασθέντας; Οὐκ ἄλλὰ τοῖς ἐπ' ἀρετῇ φιλοτιμουμένοις οὕτως ἐπῆδον. Σχεδόν τι λέγεις τοιαῦτα χρῆναι ἐκάστῳ ἐπάδειν, οἷα μὴ νομιεῖ ἀκούων τὸν ἐπαινοῦντα καταργεῶντα λέγειν; Οὕτω μὲν γὰρ ἐχθρίων τ' ἂν εἴη καὶ ἀπελαύνει τοὺς ἀνθρώπους ἀφ' ἑαυτοῦ, εἰ τὸν εἰδότα ὅτι μικρὸς τε καὶ αἰσχροὺς καὶ ἀσθενὲς ἐστὶν ἐπαινοίη λέγων ὅτι καλὸς τε καὶ μέγας καὶ ἰσχυρὸς ἐστίν. Ἄλλας δέ τινας
 13 οἶσθα ἐπιδόας; Οὐκ ἄλλ' ἤκουσα μὲν ὅτι Περικλῆς πολλὰς ἐπίστατο, ὧς ἐπάδων τῇ πόλει ἐποίει αὐτὴν φιλεῖν αὐτόν. Θεμιστοκλῆς δὲ πῶς ἐποίησε τὴν πόλιν φιλεῖν αὐτόν; Μὰ Δί' οὐκ ἐπάδων, ἀλλὰ περιέψας τι
 14 ἀγαθὸν αὐτῇ. Δοκεῖς μοι λέγειν, ὦ Σώκρατες, ὥς, εἰ μέλλομεν ἀγαθὸν τινα κτήσεσθαι φίλον, αὐτοὺς ἡμᾶς ἀγαθοὺς δεῖ γενέσθαι λέγειν τε καὶ πράττειν. Σὺ δ' ὦρον, ἔφη ὁ Σωκράτης, οἷόν τ' εἶναι καὶ πονηρὸν

ὄντα χρηστοὺς φίλους κτήσασθαι; Ἐὼρων γάρ, ἔφη ὁ
 Κριτόβουλος, ῥήτοράς τε φαύλους ἀγαθοὺς δὴμηγόρους
 φίλους ὄντας, καὶ στρατηγεῖν οὐχ ἱκανοὺς πάνυ στρα-
 τηγικοῖς ἀνδράσιν ἑταίρους. Ἄρ' οὖν, ἔφη, καί, περὶ 10
 οὗ διαλεγόμεθα, οἷσθ' αἰνὰς οἱ ἀνωφελεῖς ὄντες ὠφελί-
 μους δύνανται φίλους ποιεῖσθαι; Μὰ Δί' οὐ δῆτ',
 ἔφη· ἀλλ' εἰ ἀδύνατόν ἐστι ποιηρὸν ὄντα καλοὺς
 καὶ ἀγαθοὺς φίλους κτήσασθαι, ἐκεῖνο ἤδη μέλει μοι, εἰ
 ἔστιν αὐτὸν καλὸν καὶ ἀγαθὸν γενόμενον ἐξ ἐτοίμου τοῖς
 καλοῖς καὶ ἀγαθοῖς φίλον εἶναι. Ὁ ταράττει σε, ὦ Κριτό- 15
 βουλε, ὅτι πολλάκις ἀνδρας καὶ τὰ καλὰ πράττοντας
 καὶ τῶν αἰσχυρῶν ἀπεχομένους ὁρᾷς ἀντὶ τοῦ φίλους
 εἶναι στασιάζοντας ἀλλήλοισι καὶ χαλεπώτερον χρωμέ-
 νους τῶν μηδεὶος ἀξίων ἀνθρώπων. Καὶ οὐ μόνον 18
 γ', ἔφη ὁ Κριτόβουλος, οἱ ἰδιῶται τοῦτο ποιοῦσιν,
 ἀλλὰ καὶ πόλεις αἱ τῶν τε καλῶν μάλιστα ἐπιμελόμεναι
 καὶ τὰ αἰσχυρὰ ἥμισυ προσιέμεναι πολλάκις πολεμικῶς
 ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας. ἂ λογιζόμενος πάνυ ἀθύμως 20
 ἔχω πρὸς τὴν τῶν φίλων κτῆσιν· οὔτε γὰρ τοὺς πονη-
 ροὺς ὁρῶ φίλους ἀλλήλοισι δυναμένους εἶναι· πῶς γὰρ
 ἂν ἢ ἀχάριστοι ἢ ἀμελεῖς ἢ πλεονέκται ἢ ἀπιστοι ἢ
 ἀκρατεῖς ἄνθρωποι δύναιτο φίλοι γενέσθαι; οἱ μὲν
 οὖν πονηροὶ πάντως ἐμοίγε δοκοῦσιν ἀλλήλοισι ἐχθροὶ
 μᾶλλον ἢ φίλοι πεφυκέναι. ἀλλὰ μὴν, ὥσπερ σὺ λέγεις, 25
 οὐδ' ἂν τοῖς χρηστοῖς οἱ πονηροὶ ποτε συναρμόσειεν
 εἰς φιλίαν· πῶς γὰρ οἱ τὰ πονηρὰ παιοῦντες τοῖς τὰ
 τοιαῦτα μισοῦσι φίλοι γένοιεν; ἂν; εἰ δὲ δὴ καὶ οἱ
 ἀρετὴν ἀσκοῦντες στασιάζουσιν τε περὶ τοῦ πρωτεύειν
 ἐν ταῖς πόλεσι καὶ φθονοῦντας ἑαυτοῖς μισοῦσιν ἀλλή-
 λους, τίνας ἐτι φίλοι ἐβονται καὶ ἐν τίσιν ἀνθρώποις
 εὖνοια καὶ πίστις ἔσται; Ἀλλ' ἔχει μέν, ἔφη ὁ Σωκράτης. 30

ποικίλως πως ταῦτα, ὧ Κριτόβουλε. φύσει γὰρ ἔχου-
 οί ἄνθρωποι τὰ μὲν φιλικὰ· δέονται τε γὰρ ἀλλήλοις
 καὶ ἑλεοῦσι καὶ συνεργοῦντες ὠφελοῦσι καὶ τοῦτο συν-
 τες χάριν ἔχουσιν ἀλλήλοις· τὰ δὲ πολεμικά· τὰ
 γὰρ αὐτὰ καλὰ καὶ ἡδέα νομίζοντες ὑπὲρ τούτων
 χονται καὶ διχογνωμονοῦντες ἐναντιοῦνται· πολεμοῦ-
 δὲ καὶ ἔρις καὶ ὀργή· καὶ δυσμενὲς μὲν ὁ τοῦ πλεον-
 22 κτεῖν ἔρως, μισητὸν δὲ ὁ φθόνος. ἀλλ' ὅμως διὰ τοῦ-
 πάντων ἡ φιλία διαδυομένη συνάπτει τοὺς καλοὺς
 κάραθους. διὰ γὰρ τὴν ἀρετὴν αἰροῦνται μὲν ἅ-
 πόνου τὰ μέτρια κεκτῆσθαι μᾶλλον ἢ διὰ πολέ-
 πάντων κυριεύειν, καὶ δύνανται πεινῶντες καὶ διψῶ-
 ἀλύπως σίτον καὶ ποτοῦ κοινωνεῖν καὶ τοῖς τῶν ὥρα
 ἀφροδισίοις ἡδόμενοι καρτερεῖν, ὥστε μὴ λυπεῖν
 23 μὴ προσήκει· δύνανται δὲ καὶ χρημάτων οὐ μόνον
 τοῦ πλεονεκτεῖν ἀπεχόμενοι νομίμως κοινωνεῖν, ἀ-
 καὶ ἐπαρκεῖν ἀλλήλοις· δύνανται δὲ καὶ τὴν ἑριν-
 μόνον ἀλύπως, ἀλλὰ καὶ συμφερόντως ἀλλήλοις δι-
 θεσθαι καὶ τὴν ὀργὴν κωλύειν εἰς τὸ μεταμελησόμε-
 προῖέναι· τὸν δὲ φθόνον παντάπασιν ἀφαιροῦσι,
 μὲν ἑαυτῶν ἀγαθὰ τοῖς φίλοις οἰκεία παρέχοντες,
 24 δὲ τῶν φίλων ἑαυτῶν νομίζοντες. πῶς οὖν οὐκ ἐ-
 τοὺς καλοὺς κάραθους καὶ τῶν πολιτικῶν τιμῶν
 μόνον ἀβλαβεῖς, ἀλλὰ καὶ ὠφελίμους ἀλλήλοις κοι-
 νοὺς εἶναι; οἱ μὲν γὰρ ἐπιθυμοῦντες ἐν ταῖς πό-
 τιμᾶσθαι τε καὶ ἄρχειν, ἵνα ἐξουσίαν ἔχωσι χρή-
 τε κλέπτειν καὶ ἀνθρώπους βιάζεσθαι καὶ ἡδυνπαθ-
 25 ἄδικοί τε καὶ πονηροὶ ἂν εἴεν καὶ ἀδύνατοι ἂν
 συναρμόσαι. εἰ δέ τις ἐν πόλει τιμᾶσθαι βουλόμει-
 ὅπως αὐτός τε μὴ ἀδικῇται καὶ τοῖς φίλοις τὰ δίκ-
 βοηθεῖν δύνηται, καὶ ἄρξας ἀγαθόν τι ποιεῖν

πατρίδα πειρᾶται, διὰ τί ὁ τοιοῦτος ἄλλω τοιούτῳ οὐκ
 ἂν δύναίτο συναρμόσαι; πότερον τοὺς φίλους ὠφε-
 λεῖν μετὰ τῶν καλῶν κάγαθῶν ἢ τὸν οὐκ ὀφελόμενον;
 τὴν πόλιν εὐεργετεῖν ἀδυνατώτερος ἐστὶ καλοὺς κάγα-
 θοὺς ἔχων συνεργοὺς; ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς γυμνασίοις 26
 ἀγῶσι δὴλόν ἐστιν, ὅτι, εἰ ἐξῆν τοῖς κρατίστοις συνθε-
 μένους ἐπὶ τοὺς χείρους ἵέναι, πάντας ἂν τοὺς ἀγῶνας
 οὗτοι ἐνίκων καὶ πάντα τὰ ἄθλα οὗτοι ἐλάμβανον.
 ἔπει οὖν ἐκεῖ μὲν οὐκ ἔωσι τοῦτο ποιεῖν, ἐν δὲ τοῖς
 πολιτικοῖς, ἐν οἷς οἱ καλοὶ κάγαθοι κρατιστεύουσιν,
 οὐδέ τις κωλύει μεθ' οὗ ἂν τις βούληται τὴν πόλιν
 εὐεργετεῖν, πῶς οὐ λυσιτελεῖ τοὺς βελτίστους φίλους
 κτησάμενον πολιτεύεσθαι, τοῦτοις κοινωνοῖς καὶ συνερ-
 γοῖς τῶν πράξεων μᾶλλον ἢ ἀνταγωνισταῖς χρώμενον;
 ἀλλὰ μὴν κάκεινο δὴλον, ὅτι καὶ πολέμῃ τις τινι, 27
 συμμάχων δεήσεται, καὶ τούτων πλειόνων, ἢ καλοῖς
 κάγαθοῖς ἀντιτάττηται· καὶ μὴν οἱ συμμαχεῖν ἐθέ-
 λοντες εὖ ποιητέοι, ἢ ἐθέλωσι προθυμεῖσθαι· πολὺ
 δὲ κρεῖττον τοὺς βελτίστους ἐλάττους εὖ ποιεῖν ἢ
 τοὺς χείρους πλείους ὄντας· οἱ γὰρ πονηροὶ πολὺ
 πλειόνων εὐεργεσιῶν ἢ οἱ χρηστοὶ δέονται. ἀλλὰ θαρ- 28
 ρῶν, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, πειρῶ ἀγαθὸς γίνεσθαι,
 καὶ τοιοῦτος γενόμενος θηρᾶν ἐπιχείρει τοὺς καλοὺς
 τε κάγαθοὺς. ἴσως δ' ἂν τί σοι ἀγῶ συλλαβεῖν εἰς
 τὴν τῶν καλῶν τε κάγαθῶν θήραν ἔχοιμι διὰ τὸ ἐρω-
 τικὸς εἶναι· δεινῶς γάρ, ὦν ἂν ἐπιθυμήσω ἀνθρώπων,
 ὅλος ὡρμημαὶ ἐπὶ τὸ φιλῶν τε αὐτοὺς ἀντιφιλεῖσθαι
 ὑπ' αὐτῶν καὶ ποθῶν ἀντιποθεῖσθαι καὶ ἐπιθυμῶν
 συνεῖναι [καὶ] ἀντεπιθυμεῖσθαι τῆς συνουσίας· ὁρῶ δὲ 29
 καὶ σοὶ τούτων δεήσον, ὅταν ἐπιθυμήσῃς φιλίαν πρὸς
 τινος ποιεῖσθαι· μὴ οὖν ἀποκρύπτου με οἷς ἂν βούλοιο

φίλος γενέσθαι· διὰ γὰρ τὸ ἐπιμελεῖσθαι τοῦ ἀρέσκειν
 τῷ ἀρέσκοντί μοι οὐκ ἀπειρώς οἶμαι ἔχειν πρὸς θήραν
 30 ἀνθρώπων. καὶ ὁ Κριτόβουλος ἔφη· Καὶ μὴν, ὦ
 Σωκράτες, τούτων ἐγὼ τῶν μαθημάτων πάσαι ἐπιθυμῶ
 ἄλλως τε καὶ εἰ ἐξαρχέσει μοι ἡ αὐτὴ ἐπιστήμη ἐπὶ
 τοὺς ἀγαθοὺς τὰς ψυχὰς καὶ ἐπὶ τοὺς καλοὺς τὰ σώ-
 31 ματα. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Ἄλλ', ὦ Κριτόβουλε,
 οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἐμῇ ἐπιστήμῃ τὸ τὰς χεῖρας προσ-
 φέροντα ποιεῖν ὑπομένειν τοὺς καλοὺς. πέπεισμαι ὅτι
 καὶ ἀπὸ τῆς Σκύλλης διὰ τοῦτο φεύγειν τοὺς ἀνθρώ-
 πους, ὅτι τὰς χεῖρας αὐτοῖς προσέφερε· τὰς δὲ γὰρ
 Σειρήνας, ὅτι τὰς χεῖρας οὐδενὶ προσέφερον, ἀλλὰ
 πᾶσι πόρρωθεν ἐπῆδον, πάντας φασὶν ὑπομένειν καὶ
 32 ἀκούοντας αὐτῶν κηλεῖσθαι. καὶ ὁ Κριτόβουλος ἔφη·
 Ὡς οὐ προσοίσειν τὰς χεῖρας, εἰ τι ἔχεις ἀγαθὸν
 εἰς φίλων κτήσιν, δίδασκε. Οὐδὲ τὸ στόμα οὖν, ἔφη
 ὁ Σωκράτης, πρὸς τὸ στόμα προσοίσεις; Θάρρει, ἔφη
 ὁ Κριτόβουλος· οὐδὲ γὰρ τὸ στόμα πρὸς τὸ στόμα
 προσοίσω οὐδενί, ἐὰν μὴ καλὸς ᾖ. Εὐθύς, ἔφη, σὺ γε,
 ὦ Κριτόβουλε, τὸνναντίον τοῦ συμφέροντος εἰρηκας.
 οἱ μὲν γὰρ καλοὶ τὰ τοιαῦτα οὐχ ὑπομένουσιν· οἱ δὲ
 αἰσχροὶ καὶ ἡδώς προσίενται, νομίζοντες διὰ τὴν
 33 ψυχὴν καλοὶ καλεῖσθαι. καὶ ὁ Κριτόβουλος ἔφη· Ὡς
 τοὺς μὲν καλοὺς φιλήσοντός μου, τοὺς δ' ἀγαθοὺς
 καταφιλήσοντος, θαρρῶν δίδασκε τῶν φίλων τὰ θηρα-
 τικά. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Ὅταν οὖν, ὦ Κριτόβουλε,
 φίλος τινὶ βούλῃ γενέσθαι, ἑάσεις με καταιπεῖν σου
 πρὸς αὐτὸν ὅτι ἄγασαί τε αὐτοῦ καὶ ἐπιθυμεῖς φίλος
 αὐτοῦ εἶναι; Κατηγόρει, ἔφη ὁ Κριτόβουλος· οὐδένα
 34 γὰρ οἶδα μισοῦντα τοὺς ἐπαινοῦντας· Ἐὰν δὲ σου
 προσκατηγορήσω, ἔφη, ὅτι διὰ τὸ ἄγασθαι αὐτοῦ καὶ

εὐνοϊκῶς ἔχεις πρὸς αὐτόν, ἄρα μὴ διαβάλλεσθαι δό-
 ξεις ὑπ' ἐμοῦ; Ἀλλὰ καὶ αὐτῷ μοι, ἔφη, ἐγγίγνεται
 εὐνοια πρὸς σὺν ἂν ὑπολάβω εὐνοϊκῶς ἔχειν πρὸς ἐμέ.
 Ταῦτα μὲν δὴ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐξέσται μοι λέγειν 35
 περὶ σοῦ πρὸς σὺν ἂν βούλῃ φίλους ποιήσασθαι· εἰ
 δέ μοι ἐτι ἐξουσίαν δῶς λέγειν περὶ σοῦ ὅτι ἐπιμελήσῃς
 τε τῶν φίλων εἰ καὶ οὐδενὶ οὕτω χαίρεις ὥς φίλοις
 ἀγαθοῖς, καὶ ἐπὶ τε τοῖς καλοῖς ἔργοις τῶν φίλων
 ἀγάλλῃ οὐχ ἥττον ἢ ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ καὶ ἐπὶ τοῖς
 ἀγαθοῖς τῶν φίλων χαίρεις οὐδὲν ἥττον ἢ ἐπὶ τοῖς
 ἑαυτοῦ, ὅπως τε ταῦτα γίγνηται τοῖς φίλοις οὐκ ἀπο-
 κάμνεις μηχανώμενος, καὶ ὅτι ἐγνωκας ἄνδρος ἀρετὴν
 εἶναι νικᾶν τοὺς μὲν φίλους εὖ ποιοῦντα, τοὺς δ'
 ἐχθροὺς κακῶς, πάντῃ ἂν οἶμαι σοι ἐπιτήδειον εἶναι
 με σύνθηρον τῶν ἀγαθῶν φίλων. Τί οὖν, ἔφη ὁ 36
 Κριτόβουλος, ἐμοὶ τοῦτο λέγεις, ὥσπερ οὐκ ἐπὶ σοὶ ἂν
 ὅ τι ἂν βούλῃ περὶ ἐμοῦ λέγειν; Μὰ Δί' οὐχ, ὥς ποτε
 ἐγὼ Ἀσπασίας ἤκουσα· ἔφη γὰρ τὰς ἀγαθὰς προμνη-
 σιρίδας μετὰ μὲν ἀληθείας τὰγαθὰ διαγγελλούσας δει-
 νὰς εἶναι συνάγειν ἀνθρώπους εἰς κηδεῖαν, ψευδομένας
 δ' οὐκ ἐθέλειν ἐπαινεῖν· τοὺς γὰρ ἐξαπατηθέντας
 ἅμα μισεῖν ἀλλήλους τε καὶ τὴν προμνησμένην. Ἄ
 δὴ καὶ ἐγὼ πεισθὲς ὁρθῶς ἔχειν ἡγαῦμαι οὐκ ἐξεῖναι
 μοι περὶ σοῦ λέγειν ἐπαινοῦντι οὐδὲν ὅ τι ἂν μὴ
 ἀληθεύω. Σὺ μὲν ἄρα, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, τοιοῦτός 37
 μοι φίλος εἴ, ὦ Σώκρατες, αἴος, ἂν μὲν τι αὐτὸς ἔχω
 ἐπιτήδειον εἰς τὸ φίλους κτήσασθαι, συλλαμβάνειν μοι·
 εἰ δέ μὴ, οὐκ ἂν ἐθέλοις πλάσας τι εἰπεῖν ἐπὶ τῇ ἐμῇ
 ὠφελείᾳ. Πότερα δ' ἂν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Κριτό-
 βουλε, δοκῶ σοι μάλλον ὠφελεῖν σε τὰ ψευδῇ ἐπαινῶν
 ἢ πείθων πειρώσασθαι σε ἀγαθὸν ἄνδρα γενέσθαι; εἰ δέ 38

μη φαιερὸν οὕτω σοι, ἐκ τῶνδε σκέψαι· εἰ γὰρ σε
 βουλόμενος φίλον ποιῆσαι ναυκλήρῳ ψευδόμενος ἐπι-
 νοίῃν, φάσκων ἀγαθὸν εἶναι κυβερνήτην, ὃ δέ μοι
 πεισθεὶς ἐπιτρέψει σοι τὴν ναὺν μὴ ἐπισταμένῳ κυ-
 βερῆαν, ἔχεις τινὰ ἐλπίδα μὴ ἂν σαυτὸν τε καὶ τὴν
 ναὺν ἀπολέσαι; ἢ εἰ σοι πείσαιμι κοινῇ τὴν πόλιν
 ψευδόμενος ὥς ἂν στρατηγικῶ τε καὶ δικαστικῶ καὶ
 πολιτικῶ ἑαυτὴν ἐπιτρέψαι, τί ἂν οἴει σεαυτὸν καὶ
 τὴν πόλιν ὑπὸ σοῦ παθεῖν; ἢ εἰ τινας ἰδίᾳ τῶν πολι-
 τῶν πείσαιμι ψευδόμενος ὥς ὅντι οἰκονομικῶ τε καὶ
 ἐπιμελεῖ τὰ ἑαυτῶν ἐπιτρέψαι, ἅρ' οὐκ ἂν πείθων
 διδοὺς ἅμα τε βλαβερὸς εἶη καὶ καταγέλαστος φαίνοιο;
 39 ἀλλὰ συντομωτάτῃ τε καὶ ἀσφαλεστάτῃ καὶ καλλίστῃ
 ὁδῷ, ὧ Κριτόβουλε, ὅ τι ἂν βούλῃ δοκεῖν ἀγαθὸς
 εἶναι, τοῦτο καὶ γενέσθαι ἀγαθὸν πειρᾶσθαι· ὅσαι δ'
 ἐν ἀνθρώποις ἀρεταὶ λέγονται, σκοπούμενος εὐρήσεις
 πάσας μαθήσει τε καὶ μελέτῃ αὐξανομένας. ἐγὼ μὲν
 οὖν, ὧ Κριτόβουλε, οἶμαι δεῖν ἡμᾶς τὰς ἀρετὰς με-
 λετᾶν· εἰ δὲ σύ πως ἄλλως γινώσκεις, δίδασκε. καὶ
 ὁ Κριτόβουλος· Ἄλλ' αἰσχυροίμην ἂν, ἔφη, ὧ Σώ-
 κρατες, ἀντιλέγων τούτοις· οὔτε γὰρ καλὰ οὔτε ἀληθῆ
 λέγοιμ' ἂν.

Π. Καὶ μὴν τὰς ἀπορίας γε τῶν φίλων τὰς μὲν δι'
 ἄγνοίαν ἐπειρᾶτο γνώμῃ ἀκείσθαι, τὰς δὲ δι' ἐνδειαν
 διδάσκων κατὰ δύναμιν ἀλλήλοις ἐπαρκεῖν. ἐρῶ δὲ
 καὶ ἐν τούτοις ἃ σύννοια αὐτῷ. Ἀρίσταρχον γὰρ ποτε
 ὄρων σκυθρωπῶς ἔχοντα· Ἔοικας, ἔφη, ὧ Ἀρίσταρχε,
 βαρέως φέρειν τι· χρὴ δὲ τοῦ βάρους μεταδιδόναι
 τοῖς φίλοις· ἴσως γὰρ ἂν τί σε καὶ ἡμεῖς κομφίσαμεν.
 2 καὶ ὁ Ἀρίσταρχος· Ἄλλὰ μὴν, ἔφη, ὧ Σώκρατες, ἐν
 πολλῇ γέ εἰμι ἀπορίᾳ. ἐπεὶ γὰρ ἐστασίασεν ἡ πόλις,

ἡν-εὐφρονισμὸς τοῦ ἐρω

πολλῶν φυγόντων εἰς τὸν Πειραιᾶ, συνελήλυθασιν ὥς
ἐμὲ καταλελειμμέναι ἀδελφαί τε καὶ ἀδελφιδαῖ καὶ
ἀνεψιαί τοσαῦται ὥστ' εἶναι ἐν τῇ οἰκίᾳ τέτταρας καὶ
ὀκτα τοὺς ἐλευθέρους. λαμβάνομεν δὲ οὔτε ἐκ τῆς
γῆς οὐδέν· οἱ γὰρ ἐναντίοι κρατοῦσιν αὐτῆς· οὔτ'
ἀπὸ τῶν οἰκίδων· ὀλιγανθρωπία γὰρ ἐν τῷ ἄστει γί-
γνυται. τὰ ἐπιπλα δὲ οὐδεὶς ὠνεῖται· οὐδὲ δανείσα-
σθαι οὐδαμῶθεν ἔστιν ἀργύριον, ἀλλὰ πρότερον ἂν
τίς μοι δοκεῖ ἐν τῇ ὁδῷ ζητῶν εὑρεῖν ἢ δανειζόμενος
λαβεῖν. χαλεπὸν μὲν οὖν ἔστιν, ὦ Σώκρατες, τοὺς
οἰκέτους περιορᾶν ἀπολλυμένους, ἀδύνατον δὲ τοσού-
τους τρέφειν ἐν τοιούτοις πράγμασιν. ἀκούσας οὖν ἡ
ταῦτα ὁ Σωκράτης· Τί ποτὲ ἔστιν, ἔφη, ὃ τι Κερά-
μων μὲν πολλοὺς τρέφων οὐ μόνον ἑαυτῷ τε καὶ τοῦ-
τοις τὰ ἐπιτηδεῖα δύναται παρῆχειν, ἀλλὰ καὶ περι-
ποιεῖται τοσαῦτα ὥστε καὶ πλουτεῖν, σὺ δὲ πολλοὺς
τρέφων δέδοικας μὴ δι' ἐνδεῖαν τῶν ἐπιτηδεῶν ἅπαν-
τες ἀπόλησθε; Ὅτι νῆ Δί', ἔφη, ὁ μὲν δούλους τρέφει,
ἐγὼ δ' ἐλευθέρους. Καὶ πρότερον, ἔφη, τοὺς παρὰ σοὶ ἡ
ἐλευθέρους οἶαι βελτίους εἶναι ἢ τοὺς παρὰ Κεράμωνι
δούλους; Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη, τοὺς παρ' ἐμοὶ ἐλευθέ-
ρους. Οὐκοῦν, ἔφη, αἰσχρὸν τὸν μὲν ἀπὸ τῶν πονη-
ροτέρων εὐπορεῖν, σὲ δὲ πολλῷ βελτίους ἔχοντα ἐν
ἀπορίᾳ εἶναι; Νῆ Δί', ἔφη, ὁ μὲν γὰρ τεχνίτας τρέφει,
ἐγὼ δ' ἐλευθερίῳ πεπαιδευμένους. Ἄρ' οὖν, ἔφη, ὁ
τεχνίται εἰσὶν οἱ χρήσιμόν τι ποιεῖν ἐπιστάμενοι; Μά-
λιστά γ', ἔφη. Οὐκοῦν χρησιμὰ γ' ἄλφειται; Σφόδρα
γε. Τί δ' ἄρτοι; Οὐδέν ἦτιον. Τί γάρ, ἔφη, ἱμάτιά
τε ἀνδρεία καὶ γυναικεῖα καὶ χιτωνίσκοι καὶ χλαμύδες
καὶ ἔξωμίδες; Σφόδρα γ', ἔφη, καὶ πάντα ταῦτα χρήσιμα.
Ἐπειτα, ἔφη, οἱ παρὰ σοὶ τούτων οὐδέν ἐπίστανται

6 ποιεῖν; Πάντα μὲν οὖν, ὥς ἐγῶμαι. Εἰτ' οὐκ οἶσθε
 ὅτι ἀφ' ἐνὸς μὲν τούτων, ἀλφιτοποιίας, Ναυσικλῆος
 οὐ μόνον ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς οἰκέτας τρέφει, ἀλλὰ
 πρὸς τούτοις καὶ ὅς πολλὰς καὶ βοῦς, καὶ περιποιεῖται
 τοσαῦτα ὥστε καὶ τῇ πόλει πολλάκις λειτουργεῖν, ἡ
 δὲ ἀργοποιίας Κύρηβος τὴν τε οἰκίαν πᾶσαν διατρέφει
 καὶ ξῆ δαψιλῶς, Δημάδας δ' ὁ Κολλυτεὺς ἀπὸ γλῆκος
 7 μυθοῦργίας, Μένων δ' ἀπὸ χλαυδοποιίας, Μεγαρόντιος
 δ' οἱ πλεῖστοι ἀπὸ ἐξαμιδοποιίας διατρέφονται; Ἰ
 Δί', ἔφη, οὗτοι μὲν γὰρ ἀνούμενοι βαρβάρους ἀνθρώ
 8 πους ἔχουσιν, ὥστ' ἀναγκάζειν ἐργάζεσθαι ἢ καλ
 9 ἔχει, ἐγὼ δ' ἐλευθέρους τε καὶ συγγενεῖς. Ἐπεὶ
 ἔφη, ὅτι ἐλεύθεροί τ' εἰσὶ καὶ συγγενεῖς σοί, οἷα χρῆμα
 αὐτοὺς μηδὲν ἄλλο ποιεῖν ἢ ἐσθίειν καὶ καθεύδειν
 10 πότερον καὶ τῶν ἄλλων ἐλευθέρων τοὺς οὕτω ζῶντας
 11 ἄμεινον διάγοντας ὁρᾷς καὶ μᾶλλον εὐδαιμονίζεις
 τοὺς, ἢ ἐπίστανται χρήσιμα πρὸς τὸν βίον, τοὺς
 ἐπιμελομένους; ἢ τὴν μὲν ἀργίαν καὶ τὴν ἀμέλειαν
 αἰσθάνει τοῖς ἀνθρώποις πρὸς τε τὸ μαθεῖν, ἢ προσή
 ἐπίστασθαι, καὶ πρὸς τὸ μνημονεύειν, ἢ ἂν μάθω
 καὶ πρὸς τὸ ὑγιαίνειν τε καὶ ἰσχύειν τοῖς σώμασι
 12 πρὸς τὸ κησασθαι τε καὶ σφάζειν τὰ χρήσιμα πρὸς
 13 τὸν βίον ὠφέλιμα ὄντα, τὴν δ' ἐργασίαν καὶ τὴν ἐ
 14 8 μέλειαν οὐδὲν χρήσιμα; ἔμαθον δέ, ἃ φῆς αὐτὰς ἐπίσ
 15 σθαι, πότερον ὥς οὕτε χρήσιμα ὄντα πρὸς τὸν βίον
 οὕτε ποιήσουςαι αὐτῶν οὐδέν, ἢ τοῦναντίον ὥς
 ἐπιμελησόμεναι τούτων καὶ ὠφελήσόμεναι ἀπ' αὐτῶν
 16 ποτέρως γὰρ ἂν μᾶλλον ἄνθρωποι σωφρονοῖεν, οἱ
 γοῦντες ἢ τῶν χρησίμων ἐπιμελόμενοι; ποτέρως δ'
 17 δικαιότεροι εἶεν, εἰ ἐργάζονται ἢ εἰ ἀργοῦντες βί
 18 9 λεύοιεντο περὶ τῶν ἐπιτηδείων; ἀλλὰ καὶ νῦν μὲν,

ἐξῶμαι, οὔτε σὺ ἐκείνας φιλεῖς οὔτ' ἐκείναι σέ. σὺ μὲν ἡγούμενος αὐτὰς ἐπιζημίους εἶναι σεαυτῷ, ἐκείναι δὲ σέ ὀρωσάαι ἀχθόμενον ἐφ' ἑαυταῖς· ἐκ δὲ τούτων κίνδυνος μείζω τε ἀπέχθειαν γίγνεσθαι καὶ τὴν προγεγονυῖαν χάριν μειοῦσθαι. εἰ δὲ προστατήσης ὅπως ἐνεργοὶ ᾧσι, σὺ μὲν ἐκείνας φιλήσεις, ὁρῶν ὠφελίμους σεαυτῷ οὕσας, ἐκείναι δὲ σέ ἀγαπήσουσιν, αἰσθόμεναι χαίροντα αὐταῖς, τῶν δὲ προγεγονυῖων εὐεργεσιῶν ἡδίων μεμνημένοι τὴν ἐπ' ἐκείνων χάριν ἀνέξήσετε, καὶ ἐκ τούτων φιλικώτερόν τε καὶ οἰκειότερον ἀλλήλοις ἔχετε. εἰ μὲν τοίνυν αἰσχροὺν τι ἐμελλον ἐργάσεσθαι, 10 θάνατον ἀντ' αὐτοῦ προαιρετέον ἦν· νῦν δὲ ἃ μὲν δοκεῖ κάλλιστα καὶ προεπωθέστατα γυναικὶ εἶναι ἐπίστανται, ὥς εἰκε· πάντες δὲ ἃ ἐπίστανται ῥᾷστά τε καὶ τάχιστα καὶ κάλλιστα καὶ ἡδίστα ἐργάζονται. μὴ οὖν ὀκνεῖ, ἔφη, ταῦτα εἰσηγεῖσθαι αὐταῖς ἃ σοὶ τε λυσιτελήσει καὶ ἐκείναις· καί, ὥς εἰκός, ἡδέως ὑπακούουσιν. Ἀλλὰ νῆ τοὺς θεοὺς, ἔφη ὁ Ἀρίσταρχος, οὕτω μοι 11 δοκεῖς καλῶς λέγειν, ὥ Σωκράτες, ὥστε πρόσθεν μὲν οὐ προσεῖμην δανείσασθαι, εἰδὼς ὅτι ἀναλώσας ὃ ἐν λάβῳ οὐχ ἔξω ἀποδοῦναι, νῦν δέ μοι δοκῶ εἰς ἐργὴν ἀφορμὴν ὑπομενεῖν αὐτὸ ποιῆσαι.

Ἐκ τούτων δὲ ἐπορίσθη μὲν ἀφορμή, ἐωρήθη δὲ 12 ἔρια· καὶ ἐργαζόμεναι μὲν ἡρίστων, ἐργασάμεναι δὲ ἐδειπνοῦν, ἰλαραὶ δὲ ἀντὶ σκυθρωπῶν ἦσαν· καὶ ἀντὶ ὑπορωμένων ἑαυτοὺς ἡδέως ἀλλήλους ἐώρων, καὶ αἱ μὲν ὥς κηδεμόνα ἐφίλον, ὃ δὲ ὥς ὠφελίμους ἡγάπα. τέλος δὲ ἐλθὼν πρὸς τὸν Σωκράτη χαίρων διηγεῖτο ταῦτά τε καὶ ὅτι αἰτιῶνται αὐτὸν μόνον τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ ἀργὸν ἰσθίειν. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Εἴπα μὲν 13 λέγεις αὐταῖς τὸν τοῦ κυνὸς λόγον; φασὶ γάρ, ὅτε

φωνηεντα ἦν τὰ ζῶα, τὴν οἶν πρὸς τὸν δεσπότην εἰ-
πεῖν· Θαυμαστὸν ποιεῖς, ὃς ἡμῖν μὲν ταῖς καὶ ἐρι-
σαι καὶ ἄρνας καὶ τυρὸν παρεχούσαις οὐδὲν δίδως ὃ
τι ἂν μὴ ἐκ τῆς γῆς λάβωμεν, τῷ δὲ κυνί, ὃς οὐδὲν
τοιούτων σοι παρέχει, μεταδίδως οὐπερ αὐτὸς ἔχει·
14 σίτον. τὸν κύνα οὖν ἀκούσαντα εἰπεῖν· Ναὶ μὰ Δί'
ἐγὼ γάρ εἰμι ὃ καὶ ὑμᾶς αὐτάς σφάζων ὥστε μήτε ὑπ'
ἀνθρώπων κλέπτεσθαι μήτε ὑπὸ λύκων ἀρπάζεσθαι·
ἐπεὶ ὑμεῖς γε, εἰ μὴ ἐγὼ προφυλάττοιμι ὑμᾶς, οὐδ'
ἂν νέμεσθαι θύναισθε, φοβούμεναι μὴ ἀπόλησθε. οὕτω
δὲ λέγεται καὶ τὰ πρόβατα συγχωρῆσαι τὸν κύνα
προτιμᾶσθαι. καὶ σὺ οὖν ἐκείναις λέγε ὅτι ἀντὶ κυνὸς
εἰ φύλαξ καὶ ἐπιμελητής, καὶ διὰ σέ οὐδ' ὑφ' ἐνὸς
ἀδικούμεναι ἀσφαλῶς τε καὶ ἡδέως ἐργαζόμεναι ζῶσιν.

Π. "Ἄλλον δέ ποτε ἀρχαῖον ἑταῖρον διὰ χρόνον ἰδών·
Πόθεν, ἔφη, Εὐδήροε, φαίνεται; Ἐπὶ μὲν τὴν κατάλυσιν
τοῦ πολέμου, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐκ τῆς ἀποδημίας,
νυνὶ μέντοι αὐτόθεν. ἐπειδὴ γὰρ ἀφηγρήθημεν τὰ ἐν
τῇ ὑπερυρίᾳ κτήματα, ἐν δὲ τῇ Ἀττικῇ ὁ πατήρ μοι
οὐδὲν κατέλιπεν, ἀναγκάζομαι νῦν ἐπιδημήσας τῷ σώ-
ματι ἐργαζόμενος τὰ ἐπιτήδεια πορίζεσθαι. δοκεῖ δὲ
μοι τοῦτο κρεῖττον εἶναι ἢ δέεσθαι τινος ἀνθρώπων.
ἄλλως τε καὶ μηδὲν ἔχοντα ἐφ' ὅτῳ ἂν δανειζοίμην.
2 Καὶ πόσον ἂν χρόνον οἶε σοι, ἔφη, τὸ σῶμα ἱκανὸν
εἶναι μισθοῦ τὰ ἐπιτήδεια ἐργάζεσθαι; Μὰ τὸν Δί',
ἔφη, οὐ πολλὸν χρόνον. Καὶ μήν, ἔφη, ὅταν γε πρε-
σβύτερος γένη, δῆλον ὅτι διαπάνης μὲν δεήσει, μισθὸν
δὲ οὐδεὶς σοι θελήσει τῶν τοῦ σώματος ἔργων διδόναι.
3 Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Οὐκοῦν, ἔφη, κρεῖττον ἐστὶν
αὐτόθεν τοῖς τοιούτοις τῶν ἔργων ἐπιτίθεσθαι, ἢ καὶ
πρεσβυτέρῳ γενομένῳ ἐπαρκέσει, καὶ προσελθόντα τῷ

τῶν πλείονα χρήματα κεκτημένων, [τῷ] δεομένῳ τοῦ συνεπιμελησομένου, ἔργων τε ἐπιστατοῦντα καὶ συγκομίζοντα καρποὺς καὶ συμφυλάττοντα τὴν οὐσίαν, ὠφελοῦντα ἀντωφελεῖσθαι. Χαλεπῶς ἂν, ἔφη, ἐγώ, ὦ Σώκρατες, δουλείαν ὑπομείναιμι. Καὶ μὴν οἳ γε ἐν ταῖς πόλεσι προστατεύοντες καὶ τῶν δημοσίων ἐπιμελοῦμενοι οὐ δουλοπρεπέστεροι ἔνεκα τούτου, ἀλλ' ἐλευθεριώτεροι νομίζονται. Ὅλως, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὅ τὸ ὑπαίτιον εἶναι τινι οὐ πάννυ προσέμεναι. Καὶ μὴν, ἔφη, Εὐθιρε, οὐ πάννυ γε ῥᾷδιόν ἐστιν εὗρεῖν ἔργον ἐφ' ᾧ οὐκ ἂν τις αἰτίαν ἔχοι. χαλεπὸν γάρ οὕτω τι ποιῆσαι ὥστε μηδὲν ἁμαρτεῖν, χαλεπὸν δὲ καὶ ἀναμαρτητῶς τι ποιήσαντα μὴ ἀγνώμονι κριτῇ περιτυχεῖν· ἐπεὶ καὶ οἷς νῦν ἐργάζεσθαι φῆς θαναμάζω εἰ ῥᾷδιόν ἐστιν ἀνέγκλητον διαγίγνεσθαι. χρὴ οὖν πειραῶσθαι τοὺς φιλαίτιους φεύγειν καὶ τοὺς εὐγνώμονας διώκειν, καὶ τῶν πραγμάτων ὅσα μὲν δύνασθαι ποιεῖν ὑπομένειν, ὅσα δὲ μὴ δύνασθαι φυλάττεσθαι, ὅ τι δ' ἂν πράττης, τούτου ὥς κάλλιστα καὶ προθυμότατα ἐπιμελεῖσθαι. οὕτω γὰρ ἥκιστ' ἂν μὲν σε οἶμαι ἐν αἰτίᾳ εἶναι, μάλιστα δὲ τῇ ἀπορίᾳ βοήθειαν εὗρεῖν, ῥᾷστα δὲ καὶ ἀκινδυνότατα ζῆν καὶ εἰς τὸ γῆρας διαρκέστατα.

Οἶδα δὲ ποτε αὐτὸν καὶ Κρίτωνος ἀκούσαντα, ὥς [X] χαλεπὸν ὁ βίος Ἀθήνησιν εἶη ἀνδρὶ βουλομένῳ τὰ ἑαυτοῦ πράττειν. Νῦν γάρ, ἔφη, ἐμέ τινες εἰς δίκας ἔγρουσιν, οὐχ ὅτι ἀδικοῦνται ὑπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ὅτι νομίζουσιν ἥδιον ἂν με ἀργύριον τελέσαι ἢ πράγματα ἔχειν. καὶ ὁ Σωκράτης· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Κρίτων, κούρας δὲ τρέφεις, ἵνα σοι τοὺς λύκους ἀπὸ τῶν προβάτων ἀπερύκωσι; Καὶ μάλα, ἔφη· μᾶλλον γάρ μοι λυσιτελεῖ τρέφειν ἢ μὴ. Οὐκ ἂν οὖν θροέφαις καὶ

ἄνδρα, ὅστις ἐθέλοι τε καὶ δύναιτο τοῦ ἀπερυκεῖν
3 τοὺς ἐπιχειροῦντας ἀδικεῖν σε; Ἡδέως γ' ἂν, ἔφη, εἰ
μὴ φοβοίμην ὅπως μὴ ἐπ' αὐτόν με τράποιτο. Τί δ'
ἔφη, οὐχ ὅρῳς ὅτι πολλῶ ἡδιόν ἐστι χαριζόμενον οἷον
σοὶ ἀνδρὶ ἢ ἀπεχθόμενον ὠφελεῖσθαι; εὖ ἰσθ' ὅτι
εἰσὶν ἐνθάδε τῶν τοιούτων ἄνδρων, οἳ πάντες ἂν φιλοτι-
μηθεῖεν φίλῳ σοι χρῆσθαι.

4 | Καὶ ἐκ τούτων ἀνευρίσκουσιν Ἀρχέδημον, πάν-
μὲν ἱκανὸν εἰπεῖν τε καὶ πράξαι, πένητα δέ· οὐ γὰρ
ἦν οἷος ἀπὸ παντὸς κερδαίνειν, ἀλλὰ φιλόχρηστός τι
καὶ ἔφη ὅρῳστον εἶναι ἀπὸ τῶν συκοφαντῶν λαμβά-
ναι. (τοῦτ' οὖν ὁ Κρίτων, ὁπότε συγκομίζοι ἢ σῖτον
ἢ ἔλαιον ἢ οἶνον ἢ ἔρια ἢ τι ἄλλο τῶν ἐν ἀγορᾷ γιγνο-
μένων χρησίμων πρὸς τὸν βίον, ἀφελὼν ἂν ἔδωκε
καὶ ὁπότε θυοί, ἐκάλει, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα ἐπε-
5 μελεῖτο. νομίσας δὲ ὁ Ἀρχέδημος ἀποστροφὴν οἱ τὸν
Κρίτωνος οἶκον μάλα περιεῖπεν αὐτόν, καὶ εὐθύς του-
τῶν συκοφαντούντων τὸν Κρίτωνα ἀνευρίσκει πολλὰ
μὲν ἀδικήματα, πολλοὺς δ' ἐχθρούς· καὶ προσεκαλέσατο
εἰς δίκην δημοσίαν, ἐν ἣ αὐτὸν ἔδει κριθῆναι ὅ τι
6 δεῖ παθεῖν ἢ ἀποτίσαι. ὁ δὲ συνειδὼς αὐτῷ πολλὰ
καὶ πονηρὰ πάντ' ἐποίει ὥστε ἀπαλλαγῆναι τοῦ Ἀρ-
χεδήμου. ὁ δὲ Ἀρχέδημος οὐκ ἀπηλλάττετο, ἕως τῶν
7 τε Κρίτωνα ἀφῆκε καὶ αὐτῷ χρήματα ἔδωκεν. ἐπεὶ
δὲ τοῦτό τε καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὁ Ἀρχέδημος διεπράξατο,
ἦδη τότε, ὥσπερ, ὅταν νομεὺς ἀγαθὸν κύννα ἔχη, καὶ
οἱ ἄλλοι νομεῖς βούλονται πλησίον αὐτοῦ τὰς ἀγέλας
ἰστάναι, ἵνα τοῦ κυνὸς ἀπολαύωσιν, οὕτω δὴ καὶ
Κρίτωνος πολλοὶ τῶν φίλων ἐθέοντο καὶ σφίσι παρ-
8 ἔχειν φύλακα τὸν Ἀρχέδημον. ὁ δὲ Ἀρχέδημος τῷ
Κρίτῳ ἡδέως ἐχαρίζετο, καὶ οὐχ ὅτι μόνος ὁ Κρίτων

ἐν ἡσυχίᾳ ἦν, ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ. εἰ δέ τις αὐτῷ τούτων αἷς ἀπήχθετο ὀνειδίζοι ὥς ὑπὸ Κρίτωνος ὠφελοῦμενος καλοκαθεύει αὐτόν. Πότερον οὖν, ἔφη ὁ Ἀρχέδημος, αἰσχρὸν ἐστὶν εὐεργετούμενον ὑπὸ χρηστῶν ἀνθρώπων καὶ ἀντευεργετοῦντα τοὺς μὲν τοιούτους φίλους ποιεῖσθαι, τοῖς δὲ πονηροῖς διαφέρεισθαι, ἢ τοὺς μὲν καλοὺς ἀγαθοὺς ἀδικεῖν πειρώμενον ἐχθροὺς ποιεῖσθαι, ταῖς δὲ πονηροῖς συνεργοῦντα πειράσθαι φίλους ποιεῖσθαι καὶ χρῆσθαι τούτοις ἀντ' ἐκείνων; ἐκ δὲ τούτου εἰς τε τῶν Κρίτωνος φίλων Ἀρχέδημος ἦν καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων Κρίτωνος φίλων ἐτιμάτο.

Οἶδα δὲ καὶ Διοδώρῳ αὐτὸν ἐταίρῳ ἵντι τοιάδε X διαλεχθέντα. Ἐπέ μοι, ἔφη, ὦ Διοδώρε, ἂν τίς σοι τῶν οἰκετῶν ἀποδρῇ, ἐπιμελεῖ ὅπως ἀνασώσῃ; Καὶ 2 ἄλλους γε νῆ Δί', ἔφη, παρακαλῶ, σώστρα τούτου ἀνακηρύττων. Τί γάρ; ἔφη, ἔάν τίς σοι κάμνη τῶν οἰκετῶν, τούτου ἐπιμελεῖ καὶ παρακαλεῖς ἰατρούς, ὅπως μὴ ἀποθάνῃ; Σφόδρα γ', ἔφη. Εἰ δέ τίς σοι τῶν γνωρίμων, ἔφη, πολὺ τῶν οἰκετῶν χρησιμώτερος ὢν κινδυνεύει δεῖ ἐνδεῖαν ἀπολέσθαι, οὐκ οἶε σοι ἄξιον εἶναι ἐπιμεληθῆναι ὅπως διασωθῇ; καὶ μὴν οἶσθαι γε 3 ὅτι οὐκ ἀγνώμων ἐστὶν Ἑρμογένης, αἰσχύνοιτο δ' ἂν, εἰ ὠφελοῦμενος ὑπὸ σοῦ μὴ ἀντωφελοῖν σε· καίτοι τὸ ὑπηρέτην ἔχοντα τε καὶ εὖνον καὶ παραμόνιμον [καὶ τὸ κελευόμενον ἱκανὸν ποιεῖν] ἔχειν καὶ μὴ μόνον τὸ κελευόμενον ἱκανὸν ὄντα ποιεῖν, ἀλλὰ δυνάμενον καὶ ἅψ' ἑαυτοῦ χρήσιμον εἶναι καὶ προνοεῖν καὶ προ- 4 βουλευέσθαι πολλῶν οἰκετῶν οἴμαι ἀντάξιον εἶναι. οἱ 4 μέντοι ἀγαθοὶ οἰκονόμοι, ὅταν τὸ πολλοῦ ἄξιον μικροῦ ἕξῃ πρίασθαι, τότε φασὶ δεῖν ὠνεῖσθαι· νῦν δὲ διὰ τὰ πράγματα εὐωνοτάτους ἐστὶ φίλους ἀγαθοὺς

κτιθῆσθαι. καὶ ὁ Διόδωρος· Ἀλλὰ καλῶς γε, ἔφη,
λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ κέλευσον ἐλθεῖν ὥς ἐμὲ τὸν
'Ερμογένη. Μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἔγωγε· νομίζω γὰρ
οὔτε σοὶ κάλλιον εἶναι τὸ καλέσαι ἐκεῖνον τοῦ αὐτὸν
ἐλθεῖν πρὸς ἐκεῖνον οὔτ' ἐκείνῳ μεῖζον ἀγαθὸν τὸ
πραχθῆναι ταῦτα ἢ σοί. οὕτω δὴ ὁ Διόδωρος ὄχλητο
πρὸς τὸν 'Ερμογένη· καὶ οὐ πολὺ τελέσας ἐκτίσαστο
φίλον, ὃς ἔργον εἶχε σκοπεῖν ὅ τι ἂν ἢ λέγων ἢ πράτ-
των ὠφελοῖν τε καὶ εὐφραίνει Διόδωρον.

[Γ.]

1. Ὅτι δὲ τοὺς ὀρεγομένους τῶν καλῶν ἐπιμελεῖ-
σθαι ὀρέγοντο ποιῶν ὠφέλει, νῦν τοῦτο διηγήσομαι.
ἀκούσας γάρ ποτε Διογυσδόδωρον εἰς τὴν πόλιν ἦκειν
ἐπαγγελλόμενον στρατηγεῖν διδάξαι, ἔλεξε πρὸς τινα
τῶν συνόντων, ὃν ἤσθάνετο βουλόμενον τῆς τιμῆς
2 ταύτης ἐν τῇ πόλει τυχεῖν· Αἰσχροὺν μέντοι, ὦ νεανία,
τὸν βουλόμενον ἐν τῇ πόλει στρατηγεῖν, ἐξὸν τοῦτο
μαθεῖν, ἀμελήσαι αὐτοῦ· καὶ δικαίως ἂν οὗτος ὑπὸ
τῆς πόλεως ζημιοῖτο πολὺ μᾶλλον ἢ εἰ τις ἀνδριάντας
3 ἐργολαβοῖν μὴ μεμαθηκὼς ἀνδριαντοποιεῖν. ὅλης γὰρ
τῆς πόλεως ἐν τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις ἐπιτρεπομένης
τῷ στρατηγῷ, μεγάλα τὰ τε ἀγαθὰ κατορθοῦντος αὐτοῦ
καὶ τὰ κακὰ διαμαρτάνοντος εἰκὸς γίνεσθαι. πῶς οὖν
οὐκ ἂν δικαίως ὁ τοῦ μὲν μανθάνειν τοῦτο ἀμελῶν,
τοῦ δὲ αἰρεθῆναι ἐπιμελόμενος ζημιοῖτο; τοιαῦτα μὲν
4 δὴ λέγων ἐπεισεν αὐτὸν ἐλθόντα μανθάνειν. ἐπεὶ δὲ
μεμαθηκὼς ἦκε, προσέπαιζεν αὐτῷ λέγων· Οὐ δοκεῖ
ὁμῖν, ὦ ἄνδρες, ὥσπερ Ὅμηρος τὸν Ἀγαμέμνονα

γεραρόν ἐφη εἶναι, οὕτω καὶ ὅδε στρατηγεῖν μαθὼν
 γεραιώτερος φαίνεσθαι; καὶ γὰρ, ὥσπερ ὁ καθαρίζειν
 μαθὼν, καὶ εἰ μὴ καθάρῃ, καθαριστὴς ἐστὶ, καὶ ὁ
 μαθὼν ἰᾶσθαι, καὶ μὴ ἰατρῆν, ὅμως ἰατρός ἐστιν,
 οὕτω καὶ ὅδε ἀπὸ τοῦδε τοῦ χρόνου διατελεῖ στρα-
 τηγὸς ὢν, καὶ μὴ μὲν αὐτὸν ἔλθῃ. ὁ δὲ μὴ ἐπιστά-
 μενος οὔτε στρατηγὸς οὔτε ἰατρός ἐστιν, οὐδ' εἰ μὴ
 ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων αἰρεθῇ. ἀτάρ, ἐφη, ἵνα καί, ⁶
 εἰ μὴ ἡμῶν τις ἢ ταξιαρχῇ ἢ λοχαγῇ σοι, ἐπιστημονέ-
 στεροι τῶν πολεμικῶν ὦμεν, λέξον ἡμῖν πόθεν ἡροῦσά
 σε διδάσκειν τὴν στρατηγίαν. καὶ ὅς· Ἐκ τοῦ αὐτοῦ,
 ἐφη, εἰς ὕπερ καὶ ἐτελεύτα· τὰ γὰρ τακτικά ἐμέ γε
 καὶ ἄλλ' οὐδὲν ἐδίδαξεν. Ἀλλὰ μὲν, ἐφη ὁ Σωκράτης, ⁷
 τοῦτό γε πολλοστὸν μέρος ἐστὶ στρατηγίας. καὶ γὰρ
 παρὰ σκευαστικὸν τῶν εἰς τὸν πόλεμον τὸν στρατηγὸν
 εἶναι χρῆ καὶ ποριστικὸν τῶν ἐπιτηδεῶν τοῖς στρατιώ-
 ταις καὶ μηχανικὸν καὶ ἐργαστικὸν καὶ ἐπιμελῆ καὶ
 καρτερικὸν καὶ ἀγχίνου καὶ φιλόφρονά τε καὶ ὠμόν
 καὶ ἀπλοῦν τε καὶ ἐπίβουλον καὶ φυλακτικὸν τε καὶ
 κλέπτην καὶ προστικὸν καὶ ἄρπαγα καὶ φιλόδορον καὶ
 πλεονέκτην καὶ ἀσφαλῆ καὶ ἐπιθετικόν, καὶ ἄλλα πολλὰ
 καὶ φύσει καὶ ἐπιστήμῃ δεῖ τὸν εὖ στρατηγήσοντα
 ἔχειν. καλὸν δὲ καὶ τὸ τακτικὸν εἶναι· πολὺ γὰρ ⁸
 διαφέρει στρατεύμα τεταγμένον ἀτάκτου, ὥσπερ λίθοι
 τε καὶ πλύνθοι καὶ ξύλα καὶ κέραμος ἀτάκτως μὲν
 ἐρριμμένα οὐδὲν χρήσιμά ἐστιν, ἐπειδὴν δὲ ταχθῇ
 κάτω μὲν καὶ ἐπιπολῆς τὰ μήτε σπόμενα μήτε τηκό-
 μενα, οἳ τε λίθοι καὶ ὁ κέραμος, ἐν μέσῳ δὲ αἱ τε
 πλύνθοι καὶ τὰ ξύλα, ὥσπερ ἐν οἰκοδομίᾳ συντίθεται,
 τότε γίννεται πολλοῦ ἄξιον κτῆμα, οἰκία. Ἀλλὰ πάννυ, ⁹
 ἐφη ὁ νεανίσκος, ὅμοιον, ὦ Σώκρατες, εἰσηκας, καὶ

- γὰρ ἐν τῷ πολέμῳ τοὺς τε πρώτους ἀρίστους δαί τάττειν καὶ τοὺς τελευταίους, ἐν μέσῳ δὲ τοὺς χειρίστους, ὥνα ὑπὸ μὲν τῶν ἄγωνται, ὑπὸ δὲ τῶν ὠθῶνται. **Εἰ** μὲν τοίνυν, ἔφη, καὶ διαγιννώσκειν σε τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τοὺς κακοὺς ἐδίδαξεν· εἰ δὲ μή, τί σοι ὄφελος ὧν ἔμαθες; οὐδὲ γὰρ εἰ σε ἀργύριον ἐκέλευσε πρῶτον μὲν καὶ τελευταῖον τὸ κάλλιστον τάττειν, ἐν μέσῳ δὲ τὸ χειρίστον, μὴ διδάξας διαγιννώσκειν τὸ τε καλὸν καὶ τὸ κίβδηλον, οὐδὲν ἂν σοι ὄφελος ἦν. Ἀλλὰ μὰ **Δί'**, ἔφη, οὐκ ἐδίδαξεν· ὥστε αὐτοὺς ἂν ἡμᾶς δέοι τοὺς τε ἀγαθοὺς καὶ τοὺς κακοὺς κρίνειν. Τί οὖν σκοποῦμεν, ἔφη, πῶς ἂν αὐτῶν μὴ διαμαρτάνοιμεν; Βούλομαι, ἔφη ὁ νεανίσκος. Οὐκοῦν, ἔφη, εἰ μὲν ἀργύριον θέοι ἀρπάξουσιν, τοὺς φιλαργυρωτάτους πρώτους καθιστάντες ὀρθῶς ἂν τάττοιμεν; Ἐμοιγε δοκεῖ. Τὸ δὲ τοὺς κινδυνεύειν μέλλοντας; ἄρα τοὺς φιλοτιμοτάτους προτακτέον; Οὗτοι γοῦν εἰσιν, ἔφη, οἱ ἔνεκα ἐπαίνου κινδυνεύειν ἐθέλοντες. οὐ τοίνυν οὗτοί γε ἄδηλοι, ἀλλ' ἐπιφανεῖς πανταχοῦ ὄντες εὐεύρετοι αἰετῶν. **Ἀτάρ**, ἔφη, πότερά σε τάττειν μόνον ἐδίδαξεν ἢ καὶ ὅπῃ καὶ ὅπως χρηστέον ἐκάστη τῶν τάξεων; Οὐ πάννυ, ἔφη. Καὶ μὴν πολλά γ' ἐστὶ πρὸς αὐτοὺς τάττειν οὔτε ἄγειν ὡσαύτως προσήκει. Ἀλλὰ μὰ **Δί'**, ἔφη, οὐ διεσαφήνιζε ταῦτα. **Νή Δί'**, ἔφη, πάλιν τοίνυν ἐλθὼν ἐπανερῶτα· ἦν γὰρ ἐπίσθηται καὶ μὴ ἀναιδὴς ἢ αἰσχυνεῖται ἀργύριον εἰληφὼς ἐνδεᾶ σε ἀποπέμψασθα.
- Π.** Ἐντυχὼν δὲ ποτε στρατηγεῖν ἡρημένῳ τῷ· Τοῦτο ἔνεκεν, ἔφη, Ὅμηρον οἶμι τὸν Ἀγαμέμνονα προσαγορεύσθαι ποιμένα λαῶν; ἄρα γε ὅτι, ὡσπερ τὸν ποιμένα δεῖ ἐπιμελεῖσθαι, ὅπως σῶαί τε ἔσονται αἱ οἶες καὶ τὰ ἐπιτεήδεια ἔξουσιν καί, οὐ ἔνεκα τρέφονται, τοῦτο

ἔσται, οὕτω καὶ τὸν στρατηγὸν ἐπιμελεῖσθαι δεῖ, ὅπως
σῶσί τε οἱ στρατιῶται ἔσονται καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔξουσιν
καί, οὗ ἕνεκα στρατεύονται, τοῦτο ἔσται; στρατεύονται
δὲ, ἵνα κρατοῦντες τῶν πολεμίων εὐδαιμονέστεροι ᾧσιν.
ἢ τί δήποτε οὕτως ἐπήνεσε τὸν Ἀγαμέμνονα εἰπών·²

Ἀμφότερον, βασιλεὺς τ' ἀγαθὸς κρατερός τ' αἰχμητής;

ἄρα γε ὅτι αἰχμητής τε κρατερός ἂν εἴη, οὐκ εἰ μόνος
αὐτὸς εὖ ἀγωνίζοιτο πρὸς τοὺς πολεμίους, ἀλλ' εἰ καὶ
παντὶ τῷ στρατοπέδῳ τούτου αἴτιος εἴη, καὶ βασιλεὺς
ἀγαθός, οὐκ εἰ μόνον τοῦ ἑαυτοῦ βίου καλῶς προ-
εστήκοι, ἀλλ' εἰ καί, ὧν βασιλεύοι, τούτοις εὐδαιμονίας
αἴτιος εἴη; καὶ γὰρ βασιλεὺς αἰρεῖται οὐχ ἵνα ἑαυτοῦ³
καλῶς ἐπιμελῇται, ἀλλ' ἵνα καὶ οἱ ἐλόμενοι δι' αὐτὸν
εὖ πράττωσι· καὶ στρατεύονται δὲ πάντες, ἵνα ὁ βίος
αὐτοῖς ὡς βέλτιστος ᾗ, καὶ στρατηγοὺς αἰροῦνται τού-
του ἕνεκα, ἵνα πρὸς τοῦτο αὐτοῖς ἡγεμόνες ᾧσι. δεῖ⁴
οὖν τὸν στρατηγοῦντα τοῦτο παρασκευάζειν τοῖς ἐλο-
μένοις αὐτὸν στρατηγόν· καὶ γὰρ οὔτε κάλλιον τού-
του ἄλλο θάδιον εὐρεῖν οὔτε αἰσχίον τοῦ ἐναντίου.
καὶ οὕτως ἐπισκοπῶν τίς εἴη ἀγαθοῦ ἡγεμόνος ἀρετὴ
τὰ μὲν ἄλλα περιήρει, κατέλιπε δὲ τὸ εὐδαίμονας
ποιεῖν ὧν ἂν ἡγῇται.

Καὶ ἱππαρχεῖν δὲ τινι ἡρημένῳ οἶδ' ἄποτε αὐτὸν^{III}
τοιιάδε διαλεχθέντα· Ἐχούεις ἄν, ἔφη, ὦ νεανία, εἰπεῖν
ἡμῖν ὅτου ἕνεκα ἐπεθύμησας ἱππαρχεῖν; οὐ γὰρ δὴ
τοῦ πρώτος τῶν ἱππέων ἐλαύνειν· καὶ γὰρ οἱ ἱππο-
τοξόται τούτου γε ἀξιοῦνται· προελαύνουσι γοῦν καὶ
τῶν ἱππάρχων. Ἀληθῆ ἴ λέγεις, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ
τοῦ γνωσθῆναί γε· ἐπεὶ καὶ οἱ μαινόμενοί γε ὑπὸ
πάντων γινώσκονται. Ἀληθές, ἔφη, καὶ τοῦτο λέγεις.²

Ἄλλ' ἔρη ὅτι τὸ ἱππικὸν οἶει τῇ πόλει βέλτιον ἢ
 ποιήσας παραδοῦναι καί, εἴ τις χρεία γίγνεται ἱππέων,
 τούτων ἡγούμενος ἀγαθοῦ τινος αἷτιος γενέσθαι τῇ
 πόλει; Καὶ μάλα, ἔφη. Καὶ ἔστι γε νῆ Δ', ἔφη ὁ
 Σωκράτης, καλόν, ἐὰν δύνῃ ταῦτα ποιῆσαι. ἡ δὲ ἀρχή
 που ἐφ' ἧς ἡρῆσαι ἵππων τε καὶ ἀμβατῶν ἔστιν. Ἔστι
 3 γὰρ οὖν, ἔφη. Ἴθι δὴ λέξον ἡμῖν τοῦτο πρῶτον, ὅπως
 διακονεῖ τοὺς ἵππους βελτίους ποιῆσαι. καὶ ὅς· Ἀλλὰ
 τοῦτο μὲν, ἔφη, οὐκ ἐμὸν οἶμαι τὸ ἔργον εἶναι, ἀλλὰ
 4 ἰδίᾳς ἕκαστον δεῖν τοῦ ἑαυτοῦ ἵππου ἐπιμελεῖσθαι. Ἐάν
 οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, παρέχονται σοι τοὺς ἵππους οἱ
 μὲν οὕτω κακόποδας ἢ κακοσκελεῖς ἢ ἀσθενεῖς, οἱ δὲ
 οὕτως ἀτρόφους, ὥστε μὴ δύνασθαι ἀκολουθεῖν, οἱ δὲ
 οὕτως ἀναγώγους ὥστε μὴ μένειν ὅπου ἂν σὺ τάξῃς
 οἱ δὲ οὕτω λακτιστάς ὥστε μὴδὲ τάξαι δυνατόν εἶναι
 τί σοι τοῦ ἱππικοῦ ὄφελος ἔσται; ἢ πῶς δυνησεί τοιού-
 των ἡγούμενος ἀγαθὸν τι ποιῆσαι τὴν πόλιν; καὶ ὅς·
 Ἀλλὰ καλῶς τε λέγεις, ἔφη, καὶ πειράσομαι τῶν ἵππων
 5 εἰς τὸ δυνατόν ἐπιμελεῖσθαι. Τί δέ; τοὺς ἱππέας οὐ
 ἐπιχειρήσεις, ἔφη, βελτίονας ποιῆσαι; Ἐγὼ γ', ἔφη,
 οὐκοῦν πρῶτον μὲν ἀναβατικωτέρους ἐπὶ τοὺς ἵππους
 ποιήσεις [αὐτούς]; Δεῖ γοῦν, ἔφη· καὶ γὰρ εἴ τι
 6 αὐτῶν καταπέσοι, μᾶλλον ἂν οὕτω σφάζοιτο. Τί γάρ
 ἐάν που κινδυνεύειν δέῃ, πότερον ἐπάγειν τοὺς πολε-
 μίους ἐπὶ τὴν ἄμμον κελεύσεις, ἐνθαπερ εἰώδατε ἱπ-
 πεύειν, ἢ πειράσει τὰς μελέτας ἐν τοιούτοις ποιῆσθαι
 7 χωρίοις ἐν οἷοις περ οἱ πόλεμοι γίνονται; Βέλτιον
 γοῦν, ἔφη. Τί γάρ; τοῦ βάλλειν ὥς πλείστους ἀπὸ
 τῶν ἵππων ἐπιμέλειάν τινα ποιήσει; Βέλτιον γοῦν
 ἔφη, καὶ τοῦτο. Θήγειν δὲ τὰς ψυχὰς τῶν ἱππέων καὶ
 ἐξοργίζειν πρὸς τοὺς πολεμίους, ἅπερ ἀλκιμωτέρους

ποιεῖ, διανενόησαι; Εἰ δὲ μή, ἀλλὰ νῦν γε πειράσομαι, ἔφη. Ὅπως δέ σοι πεῖθονται οἱ ἱππεῖς πεφρόντικώς 8
 τι; ἄνευ γὰρ οὐδὲν οὔτε ἵππων οὔτε ἱππέων ἀγα-
 θῶν καὶ ἀλκίμων οὐδὲν ὄφελος. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη·
 ἀλλὰ πῶς ἂν τις μάλιστα, ὧς Σώκρατες, ἐπὶ τοῦτο αὐ-
 τοὺς προτρέψαιτο; Ἐκεῖνο μὲν δήπου οἶσθα, ὅτι ἐν 9
 παντὶ πράγματι οἱ ἄνθρωποι τούτοις μάλιστα ἐθέλουνσι
 πείθεσθαι οὐς ἂν ἡγῶνται βελτίστους εἶναι. καὶ γὰρ
 ἐν νόσῳ, ὃν ἂν ἡγῶνται ἰατρικώτατον εἶναι, τούτῳ
 μάλιστα πείθονται, καὶ ἐν πλοίῳ [οἱ πλέοντες], ὃν ἂν
 κυβερνητικώτατον, καὶ ἐν γεωργίᾳ, ὃν ἂν γεωργικώτα-
 τον. Καὶ μάλα, ἔφη. Οὐκοῦν εἰκός, ἔφη, καὶ ἐν ἱπ-
 πικῇ, ὃς ἂν μάλιστα εἰδὼς φαίνεται ἂ δεῖ ποιεῖν, τούτῳ
 μάλιστα ἐθέλειν τοὺς ἄλλους πείθεσθαι. Ἐάν οὖν, ἔφη, 10
 ἐγὼ, ὧς Σώκρατες, βέλτιστος ὢν αὐτῶν δῆλος ὢ, ἀρκέσει
 μοι τοῦτο εἰς τὸ πείθεσθαι αὐτοὺς ἐμοί; Ἐάν γε πρὸς
 τούτῳ, ἔφη, διδάξης αὐτοὺς ὥς τὸ πείθεσθαί σοι κάλ-
 λιόν τε καὶ σωτηριώτερον αὐτοῖς ἔσται. Πῶς οὖν, ἔφη,
 τοῦτο διδάξω; Πολὺ νῆ Δί', ἔφη, ῥᾶον ἢ εἰ σοι θεοὶ
 διδάσκουν ὥς τὰ κακὰ τῶν ἀγαθῶν ἀμείνω καὶ λυσι-
 τελέστερά ἐστι. Λέγεις, ἔφη, σὺ τὸν ἱππαρχον πρὸς 11
 τοῖς ἄλλοις ἐπιμελεσθαι δεῖν καὶ τοῦ λέγειν δύνασθαι;
 Σὺ δ' ὦρ', ἔφη, χρῆναι σιωπῇ ἱππαρχεῖν; ἢ οὐκ ἐντεθύ-
 μησαι, ὅτι, ὅσα τε νόμῳ μεμαθήκαμεν κάλλιστα ὄντα,
 δι' ὧν γε ζῆν ἐπιστάμεθα, ταῦτα πάντα διὰ λόγου
 ἐμάθομεν, καὶ εἴ τι ἄλλο καλὸν μανθάνει τις μάθημα,
 διὰ λόγου μανθάνει, καὶ οἱ ἄριστα διδάσκοντες μάλιστα
 λόγῳ χρῶνται καὶ οἱ τὰ σπουδαιότατα [μάλιστα] ἐπι-
 στάμενοι κάλλιστα διαλέγονται; ἢ τόδε οὐκ ἐντεθύ- 12
 μησαι, ὥς, ὅταν γε χορὸς εἰς ἐκ τῆσδε τῆς πόλεως
 γίγνηται, ὥσπερ ὁ εἰς Δῆλον πεμπόμενος, οὐδεὶς

- ἄλλοθεν οὐδαμόθεν τούτῳ ἐφάμιλλος γίνεται οὐδὲ
 εὐανδρία ἐν ἄλλῃ πόλει ὁμοία τῇ ἐνθάδε συνάγεται
- 13 Ἀληθῇ λέγεις, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν οὔτε εὐφωνία τοσοῦτοι
 διαφέρουσιν Ἀθηναῖοι τῶν ἄλλων οὔτε σωμάτων με-
 γέθει καὶ ῥώμῃ, ὅσον φιλοτιμία, ἥπερ μάλιστα παρ-
 οξύνει πρὸς τὰ καλὰ καὶ ἔντιμα. Ἀληθές, ἔφη, καὶ
- 14 τοῦτο. Οὐκοῦν οἶει, ἔφη, καὶ τοῦ ἱππικοῦ τοῦ ἐνθάδε
 εἰ τις ἐπιμεληθείη, [ὥς] πολὺ ἂν καὶ τοῦτο διενεργεῖ
 τῶν ἄλλων ὅπλων τε καὶ ἱππων παρασκευῇ καὶ εὐταξίᾳ
 καὶ τῷ ἐτοιμῶς κινδυνεύειν πρὸς τοὺς πολεμίους, καὶ
 1 νομίσειαν ταῦτα ποιοῦντες ἐπαίνου καὶ τιμῆς τεύξε-
 15 σθαι; Εἰκός γε, ἔφη. Μὴ τοίνυν ὕκνει, ἔφη, ἄλλ’
 πειρῶ τοὺς ἄνδρας ἐπὶ ταῦτα προτρέπειν, ἀφ’ ὧν αὐτοὶ
 τε ὠφελήσεται καὶ οἱ ἄλλοι πολῖται διὰ σέ. Ἀλλὰ νῦν
 Δία πειράσομαι, ἔφη.
- IV. Ἰδὼν δὲ ποτε Νικομαχίδην ἐξ ἀρχαιρεσιῶν ἀπιόντα
 ἤρκετο· Τίνες, ὦ Νικομαχίδη, στρατηγοὶ ἤρηνται; καὶ
 ὅς· Οὐ γάρ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τοιοῦτοί εἰσιν Ἀθη-
 ναῖοι, ὥστε ἐμὲ μὲν οὐχ εἴλοντο, ὅς ἐκ καταλόγου
 1 στρατευόμενος κατατέτριμμαι καὶ λοχαγῶν καὶ ταξ-
 αρχῶν καὶ τραύματα ὑπὸ τῶν πολεμίων τοσαῦτα ἔχ-
 — ἄμα δὲ καὶ τὰς οὐλὰς τῶν τραυμάτων ἀπογυμνο-
 1 μενος ἐπεδείκνυνεν — Ἀντισθένη δέ, ἔφη, εἴλοντο τὸ
 οὔτε ὀπλίτην πῶ στρατευσάμενον ἐν τε τοῖς ἱππεύ-
 οὔδ’ ἐν περιβλεπτοῖς ποιήσαντα ἐπιστάμενόν τε ἄλλ-
 2 οὔδ’ ἐν ἡ χρήματα συλλέγειν; Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης,
 τοῦτο μὲν ἀγαθόν, εἰ γε τοῖς στρατιώταις ἱκανὸς ἔσται
 τὰ ἐπιτήδεια πορίζειν; Καὶ γὰρ οἱ ἔμποροι, ἔφη
 Νικομαχίδης, χρήματα συλλέγειν ἱκανοί εἰσιν. ἀλλ’
 3 οὐχ ἕνεκα τούτου καὶ στρατηγεῖν δύναιτ’ ἂν. καὶ
 Σωκράτης ἔφη· Ἀλλὰ καὶ φιλόνομος Ἀντισθένης ἐστίν.

ὁ στρατηγὸς προσεῖναι ἐπιτηδεῖον ἔστιν· οὐχ ὁρᾷς ὅτι καὶ ὁσάκις κεχορήγηκε πᾶσι τοῖς χοροῖς νενίκηκε; Μὰ Δί', ἔφη ὁ Νικομαχίδης, ἀλλ' οὐδὲν ὁμοίον ἔστι χοροῦ τε καὶ στρατεύματος προεστάναι. Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐδὲ πῶδ' ἔστι γε ὁ Ἀντισθένης οὐδὲ χορῶν διδασκαλίας ἔμπειρος ὢν ὅμως ἐγένετο ἱκανὸς εὐρεῖν τοὺς κρατίστους ταῦτα. Καὶ ἐν τῇ στρατιᾷ οὖν, ἔφη ὁ Νικομαχίδης, ἄλλους μὲν εὐρήσει τοὺς τάξοντας ἀντ' ἑαυτοῦ, ἄλλους δὲ τοὺς μαχουμένους. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἴαν γε καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς τοὺς κρατίστους, ὥσπερ ἐν τοῖς χορικοῖς, ἐξευρίσκη τε καὶ προαιρηται, εἰκότως ἂν καὶ τούτου νικηφόρος εἴη· καὶ θάπαναν δ' αὐτὸν εἰκὸς μᾶλλον ἂν ἐθέλειν εἰς τὴν σὺν ὅλῃ τῇ πόλει τῶν πολεμικῶν νίκην ἢ εἰς τὴν σὺν τῇ φυλῇ τῶν χορικῶν. Λέγεις σύ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὡς τοῦ θ' αὐτοῦ ἀνδρὸς ἔστι χορηγεῖν τε καλῶς καὶ στρατηγεῖν; Λέγω ἔγωγ', ἔφη, ὥς, ὅτου ἂν τις προστατεύῃ, εἴαν γιγνώσκῃ τε ὢν δεῖ καὶ ταῦτα πορίζεσθαι δύνηται, ἀγαθὸς ἂν εἴη προστάτης, εἴτε χοροῦ εἴτε οἴκου εἴτε πόλεως εἴτε στρατεύματος προστατεύοι· καὶ ὁ Νικομαχίδης· Μὰ Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἂν ποτε ᾤμην ἐγὼ σοῦ ἀκοῦσαι ὡς οἱ ἀγαθοὶ οἰκονόμοι ἀγαθοὶ στρατηγοὶ ἂν εἶεν. Ἴθι δ' ἡ, ἔφη, ἐξετάσωμεν τὰ ἔργα ἑκατέρου αὐτῶν, ἵνα εἰδῶμεν πότερον τὰ αὐτὰ ἔστιν ἢ διαφέρει τι. Πάνυ γε, ἔφη. Οὐκοῦν, ἔφη, τὸ μὲν τοὺς ἀρχομένους κατηκόους τε καὶ εὐπειθεῖς ἑαυτοῖς παρασκευάζειν ἀμφοτέρων ἔστιν ἔργον; Καὶ μάλα, ἔφη. Τί δέ; τὸ προστάττειν ἕκαστα τοῖς ἐπιτηδεύουσιν πράττειν; Καὶ τοῦτ', ἔφη. Καὶ μὴν τὸ τοὺς κακοὺς κολάζειν καὶ τοὺς ἀγαθοὺς τιμᾶν ἀμφοτέροισι οἶμαι προσήκειν. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Τὸ δὲ τοὺς ὑπηκόους εὐμενεῖς

ποιῆσθαι πῶς οὐ καλὸν ἀμφοτέροις; Καὶ τοῦτ', ἔφη.
 Συμμάχους δὲ καὶ βοηθοὺς προσάγεσθαι δοκεῖ σοι
 συμφέρειν ἀμφοτέροις ἢ οὐ; Πάννυ μὲν οὖν, ἔφη. Ἀλλὰ
 φυλακτικούς τῶν ὄντων οὐκ ἀμφοτέρους εἶναι προσήκει.
 Σφόδρα γ', ἔφη. Οὐκοῦν καὶ ἐπιμελεῖς καὶ φιλοπό-
 νους ἀμφοτέρους εἶναι προσήκει περὶ τὰ αὐτῶν ἔργα;
 10 Ταῦτα μὲν, ἔφη, πάντα ὁμοίως ἀμφοτέρων ἐστίν· ἄλλο
 τὸ μάχεσθαι οὐκέτι ἀμφοτέρων. Ἀλλ' ἐχθροὶ γε τοὶ
 ἀμφοτέροις γίνονται; Καὶ μάλα, ἔφη, τοῦτό γε. Οὐκαὶν
 11 τὸ περιγενέσθαι τούτων ἀμφοτέροις συμφέρει; Πάννυ γ',
 ἔφη· ἄλλ' ἐκεῖνο παριεῖς, ἂν ᾗ μάχεσθαι, τί ὠφελή-
 σει ἢ οἰκονομική; Ἐνταῦθα δῆπου καὶ πλείστον, ἔφη.
 ὁ γὰρ ἀγαθὸς οἰκονόμος, εἰδὼς ὅτι οὐδὲν οὕτω λυσι-
 τελεῖς τε καὶ κερδαλέων ἐστίν, ὥς τὸ μαχόμενον τοὺς
 πολεμίους νικᾶν, οὐδὲ οὕτως ἀλυσιτελεῖς τε καὶ ζη-
 μιῶδες, ὥς τὸ ἡττᾶσθαι, προθύμως μὲν τὰ πρὸς τὸ
 νικᾶν συμφέροντα ζητήσῃ καὶ παρασκευάζεται, ἐπιμελῶς
 δὲ τὰ πρὸς τὸ ἡττᾶσθαι φέροντα σκέπεται καὶ φυλάσσεται.
 ἐνεργῶς δ', ἂν τὴν παρασκευὴν ὁρᾷ νικητικὴν οὖσαν,
 μαχεῖται, οὐχ ἥκιστα δὲ τούτων, εἰάν ἀπαράσκευος ᾖ.
 12 φυλάσσεται συνάπτειν μάχην. μὴ καταφρόνει, ἔφη, ὡς
 Νικομαχίδῃ, τῶν οἰκονομικῶν ἀνδρῶν· ἢ γὰρ τῶν
 ἰδίων ἐπιμέλεια πλήθει μόνον διαφέρει τῆς τῶν κοινῶν,
 τὰ δὲ ἕλλα παραπλήσια ἔχει [τὸ δὲ μέγιστον, ὅτι οὐτε
 ἕνεκεν ἀνθρώπων οὐδετέρω γίγνεται οὔτε δι' ἄλλων μὲν
 ἀνθρώπων τὰ ἴδια πράττεται, δι' ἄλλων δὲ τὰ κοινὰ].
 οὐ γὰρ πολλοὶ τισὶν ἀνθρώποις οἱ τῶν κοινῶν ἐπιμελῶ-
 μενοι χρῶνται ἢ ὥσπερ οἱ τὰ ἴδια οἰκονομοῦντες· οἷς
 οἱ ἐπιστάμενοι χρῆσθαι καὶ τὰ ἴδια καὶ τὰ κοινὰ καλῶς
 πράττουσιν. οἱ δὲ μὴ ἐπιστάμενοι ἀμφοτέροισι πλη-

Περικλεῖ δέ ποτε τῷ τοῦ πάνυ Περικλέους υἱῷ Ὡ διαλεγόμενος· Ἐγὼ τοι, ἔφη, ὦ Περικλεῖς, ἐλπίδα ἔχω σοῦ στρατηγήσαντος ἀμείνω τε καὶ ἐνδοξοτέραν τὴν πόλιν εἰς τὰ πολεμικὰ ἐσεσθαι καὶ τῶν πολεμίων κρατήσειν. καὶ ὁ Περικλῆς· Βουλοίμην ἄν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἃ λέγεις· ὅπως δὲ ταῦτα γένοιτ' ἂν, οὐ δύναμαι γινῶναι. Βούλει οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, δια-
 λογιζόμενοι περὶ αὐτῶν ἐπισκοποῦμεν ὅπου ἤδη τὸ δυνατόν ἐστι; Βούλομαι, ἔφη. Οὐκοῦν οἶσθα, ἔφη, ὅτι πληθύνει μὲν οὐδὲν μείους εἰσὶν Ἀθηναῖοι Βοιωτῶν; Οἶδα γάρ, ἔφη. Σώματα δὲ ἀγαθὰ καὶ καλὰ πότερον ἐκ Βοιωτῶν οἶσι πλείω ἂν ἐκλεχθῆναι ἢ ἐξ Ἀθηναίων; Οὐδὲ ταύτῃ μοι δοκοῦσι λείπεσθαι. Εὐμενεστέρους δὲ ποτέρους ἑαυτοῖς εἶναι νομίζεις; Ἀθηναίους ἔγωγε· Βοιωτῶν μὲν γὰρ πολλοὶ πλεονεκτοῦμενοι ὑπὸ Θηβαίων δυσμενῶς αὐτοῖς ἔχουσιν, Ἀθήνησι δὲ οὐδὲν ὁρῶ τοιοῦτον. Ἀλλὰ μὴν φιλοτιμώτατοί γε καὶ μεγαλοφρονέ-
 σιατοι πάντων εἰσὶν· ὕπερ οὐχ ἥκιστα παροξύνει κιν-
 δυμεῦεν ὑπὲρ εὐδοξίας τε καὶ πατρίδος. Οὐδὲ ἐν τούτοις Ἀθηναῖοι μεμπτοί. Καὶ μὴν προγόνων γε καλὰ ἔργα οὐκ ἔστιν οἷς μείζω καὶ πλείω ὑπάρχει ἢ Ἀθηναίοις· ὧ πολλοὶ ἐπαιρόμενοι προτρέπονται τε ἀρετῆς ἐπιμελεῖσθαι καὶ ἄλκιμοι γίγνεσθαι. Ταῦτα μὲν ἀληθῆ λέγεις πάντα, ὦ Σώκρατες· ἀλλ' ὁρᾷς, ὅτι, ἀφ' οὗ ἢ τε σὺν Τολμίδῃ τῶν χιλίων ἐν Λεβαδείᾳ συμφορὰ ἐγένετο καὶ ἡ μεθ' Ἱπποκράτους ἐπὶ Ἀηλῶ, ἐκ τούτων τεταπεινῶνται μὲν ἢ τῶν Ἀθηναίων ὁδὸς πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς, ἐπῆρται δὲ τὸ τῶν Θηβαίων φρόνημα πρὸς τοὺς Ἀθηναίους· ὥστε Βοιωτοὶ μὲν, οἱ πρόσθεν οὐδ' ἐν τῇ ἑαυτῶν τολμῶντες Ἀθηναίοις ἄνευ Λακεδαι-
 μονίων τε καὶ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων ἀντιτάττεσθαι.

νῦν ἀπειλοῦσιν αὐτοὶ καθ' αὐτοὺς ἐμβαλεῖν εἰς τὴν
 Ἀττικὴν, Ἀθηναῖοι δέ, οἱ πρότερον [ὅτε Βοιωτοὶ μόνοι
 ἐγένοντο] πορθοῦντες τὴν Βοιωτίαν, φοβοῦνται, μὴ
 5 Βοιωτοὶ θηώσωσι τὴν Ἀττικὴν. καὶ ὁ Σωκράτης· Ἀλλ'
 αἰσθάνομαι μὲν, ἔφη, ταῦτα οὕτως ἔχοντα· δοκεῖ δέ
 μοι ἀνδρὶ ἀγαθῷ ἄρχοντι νῦν εὐαρεστοτέρως διακεῖ-
 σθαι ἢ πόλιν. τὸ μὲν γὰρ θάρρος ἀμέλειάν τε καὶ
 ὀρθοθυμίαν καὶ ἀπείθειαν ἐμβάλλει, ὁ δὲ φόβος προσ-
 εκτικωτέρους τε καὶ εὐπειθεστέρους καὶ εὐτακτοτέρους
 6 ποιεῖ. τεκμήρηαι δ' ἂν τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς
 ναυσίν· ὅταν μὲν γὰρ δῆπου μηδὲν φοβῶνται, μεστοὶ
 εἰσιν ἀταξίας· ἐστ' ἂν δὲ ἢ χειμῶνα ἢ πολεμίους
 θείσωσιν, οὐ μόνον τὰ κελευόμενα πάντα ποιῶσιν,
 ἀλλὰ καὶ σιγῶσι καραδοκοῦντες τὰ προσταχθησόμενα,
 7 ὥσπερ χορευταί. Ἀλλὰ μὲν, ἔφη ὁ Περικλῆς, εἰ γε
 νῦν μάλιστα πείθονται, ὥρα ἂν εἴη λέγειν, πῶς ἂν
 αὐτοὺς προτρεψαίμεθα πάλιν ἀνερασθῆναι τῆς ἀρχαίας
 8 ἀρετῆς τε καὶ εὐκλείας καὶ εὐδαιμονίας. Οὐκοῦν, ἔφη
 ὁ Σωκράτης, εἰ μὲν ἐβουλόμεθα χρημάτων αὐτοὺς ὥν
 οἱ ἄλλοι εἶχον ἀντιποιεῖσθαι, ἀποδεικνύντες αὐτοῖς
 ταῦτα πατρῷά τε ὄντα καὶ προσήκοντα μάλιστ' ἂν
 οὕτως αὐτοὺς ἐξωρμῶμεν ἀντέχεσθαι τούτων· ἐπεὶ δὲ
 τοῦ μετ' ἀρετῆς πρωτεύειν αὐτοὺς ἐπιμελεῖσθαι βου-
 λόμεθα, τοῦτ' αὖ δεικτέον ἐκ παλαιοῦ μάλιστα προσ-
 ἦκον αὐτοῖς, καὶ ὥς τούτου ἐπιμελόμενοι πάντων ἂν
 9 εἶεν κράτιστοι. Πῶς οὖν ἂν τοῦτο διδάσκοιμεν; Οἶμαι
 μὲν, εἰ τοὺς γε παλαιτάτους ὧν ἀκούομεν προγόνους
 αὐτῶν ἀναμνησκόμεν αὐτοὺς ἀκηκούτας ἀρίστους
 10 γεγονέναι. Ἄρα λέγεις τὴν τῶν θεῶν κρίσιν, ἣν οἱ
 περὶ Κέκροπα δι' ἀρετὴν ἐκρίναν; Ἀέγω γάρ, καὶ τὴν
 Ἐρεχθέως γε τροφὴν καὶ γένεσιν, καὶ τὸν πόλεμον

τον ἐπ' ἐκείνου γενόμενον πρὸς τοὺς ἐκ τῆς ἐχομένης
 ἡπαίρου πάσης, καὶ τὸν ἐφ' Ἑρακλειδῶν πρὸς τοὺς ἐν
 Πελοποννήσῳ, καὶ πάντας τοὺς ἐπὶ Θησέως πολε-
 μηθέντας, ἐν οἷς πᾶσιν ἐκεῖνοι δῆλοι γεγόνασι τῶν
 καθ' ἑαυτοὺς ἀνθρώπων ἀριστεύσαντες· εἰ δὲ βουλεῖ, ὃ 11
 ὕστερον οἱ ἐκείνων μὲν ἀπόγονοι, οὐ πολὺ δὲ πρὸ ἡμῶν
 γεγυόταες ἐπραξαν, τὰ μὲν αὐτοὶ καθ' αὐτοὺς ἀγωνιζό-
 μενοι πρὸς τοὺς κυριεύοντας τῆς τε Ἀσίας πάσης καὶ τῆς
 Εὐρώπης μέχρι Μακεδονίας καὶ πλείστην τῶν προγε-
 γυότων δύναμιν καὶ ἀφορμὴν κεκτημένους καὶ μέγιστα
 ἔργα κατειργασμένους, τὰ δὲ καὶ μετὰ Πελοποννησίων
 ἀριστεύοντες καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν· οἱ δὲ
 καὶ λέγονται πολὺ διενεγκεῖν τῶν καθ' αὐτοὺς ἀν-
 θρώπων. Αἰέγονται γάρ, ἔφη. Τοιγαροῦν πολλῶν μὲν 12
 μεταναστάσεων ἐν τῇ Ἑλλάδι γεγονυῶν διέμειναν ἐν
 τῇ ἑαυτῶν, πολλοὶ δὲ ὑπὲρ δικαίων ἀντιλέγοντες ἐπέ-
 τρεπον ἐκείνοις, πολλοὶ δὲ ὑπὸ κρείττωνων ὕβριζόμενοι
 κατέφενγον πρὸς ἐκείνους. καὶ ὁ Περικλῆς· Καὶ θαν- 13
 μάξω γ', ἔφη, ὃ Σώκρατες, ἡ πόλις ὅπως ποτ' ἐπὶ τὸ
 χεῖρον ἐκλινεν. Ἐγὼ μὲν, ἔφη, οἶμαι, ὁ Σωκράτης,
 ὥσπερ καὶ ἀθληταὶ τινες διὰ τὸ πολὺ ὑπερενεγκεῖν
 καὶ κρατιστεῦσαι καταρροσθυμήσαντες ὑστερίζουσι τῶν
 ἀντιπάλων, οὕτω καὶ Ἀθηναίους πολὺ διενεγκόντας
 ἀμελήσαι ἑαυτῶν καὶ διὰ τοῦτο χεῖρους γεγενῆναι. Νῦν 14
 οὖν, ἔφη, τί ἂν ποιοῦντες ἀναλάβοιεν τὴν ἀρχαίαν
 ἀρετήν; καὶ ὁ Σωκράτης· Οὐδὲν ἀπόκρυφον δοκεῖ μοι
 εἶναι, ἀλλ' εἰ μὲν ἐξευρόντες τὰ τῶν προγόνων ἐπι-
 τηδεύματα μηδὲν χεῖρον ἐκείνων ἐπιτηδεύοιεν, οὐδὲν
 ἂν χεῖρους ἐκείνων γενέσθαι· εἰ δὲ μή, τοὺς γε νῦν
 πρωτεύοντας μιμούμενοι καὶ τούτοις τὰ αὐτὰ ἐπιτη-
 δεύοντες, ὁμοίως μὲν τοῖς αὐτοῖς χρώμενοι οὐδὲν ἂν

- χείρους ἐκείνων εἶεν, εἰ δ' ἐπιμελέστερον, καὶ βελτίους.
 15 Ἀέγεις, ἔφη, πόρρω που εἶναι τῇ πόλει τὴν καλοκαγα-
 θίαν. πότε γὰρ οὕτως Ἀθηναῖοι ὥσπερ Λακεδαι-
 μόνιοι ἢ πρεσβυτέρους αἰδέσονται, οἳ ἀπὸ τῶν πατέρων
 ἄρχονται καταφρονεῖν τῶν γεραιτέρων, ἢ σωμασκήσουσιν
 οὕτως, οἳ οὐ μόνον αὐτοὶ εὐεξίας ἀμελοῦσιν, ἀλλὰ καὶ
 16 τῶν ἐπιμελομένων καταγελῶσι; πότε δὲ οὕτω πείθονται
 τοῖς ἄρχουσιν, οἳ καὶ ἀγάλλονται ἐπὶ τῷ καταφρονεῖν
 τῶν ἀρχόντων; ἢ πότε οὕτως ὁμονοήσουσιν, οἳ γε ἀντὶ
 μὲν τοῦ συνεργεῖν ἑαυτοῖς τὰ συμφέροντα ἐπηρεά-
 ζουσιν ἀλλήλοις καὶ φθονοῦσιν ἑαυτοῖς μᾶλλον ἢ τοῖς
 ἄλλοις ἀνθρώποις, μάλιστα δὲ πάντων ἐν τε ταῖς ἰδίαις
 συνόδοις καὶ ταῖς κοιναῖς διαφέρονται καὶ πλείστας
 θίκας ἀλλήλοις δικάζονται καὶ προαιροῦνται μᾶλλον
 οὕτω κερδαίνειν ἀπ' ἀλλήλων ἢ συνωφελοῦντες αὐτούς.
 τοῖς δὲ κοινοῖς ὥσπερ ἀλλοτρίοις χρώμενοι περὶ τούτων
 αὐτὸ μάχονται καὶ ταῖς εἰς τὰ τοιαῦτα δυνάμεσι μάλιστα
 17 χαίρουσιν; ἐξ ὧν πολλὴ μὲν ἀτηρία καὶ κακία τῇ πόλει
 ἐμφύεται, πολλὴ δὲ ἐχθρα καὶ μῖσος ἀλλήλων τοῖς
 πολίταις ἐγγίγνεται, δι' ἃ ἔγωγε μάλα φοβοῦμαι αἰεὶ,
 μὴ τι μείζον ἢ ὥστε φέρειν δύνασθαι κακὸν τῇ πόλει
 18 συμβῇ. Μηδαμῶς, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Περίκλεις,
 οὕτως ἡγοῦ ἀνηκέστῳ πονηρίᾳ νοσεῖν Ἀθηναίους. οὐχ
 ὁρᾷς, ὥς εὐτακτοὶ μὲν εἰσιν ἐν τοῖς ναυτικοῖς, εὐτάκτως
 δ' ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσι πείθονται τοῖς ἐπιστάταις,
 οὐδένων δὲ καταδεέστερον ἐν τοῖς χοροῖς ὑπηρετοῦσι
 19 τοῖς διδασκάλοις; Τοῦτο γάρ τοι, ἔφη, καὶ θαυμαστόν
 ἔστι, τὸ τοὺς μὲν τοιούτους παιδαρχεῖν τοῖς ἐφεστῶσι,
 τοὺς δὲ ὀπλίτας καὶ τοὺς ἱππεῖς, οἳ δοκοῦσι καλοκα-
 γαθία προκεκρίσθαι τῶν πολιτῶν, ἀπειθεστάτους εἶναι
 20 πάντων. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Ἡ δὲ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ

βουλῇ, ὦ Περίκλεις, οὐκ ἐκ τῶν δεδοκιμασμένων καθί-
 σιται; Καὶ μάλ᾽, ἔφη. Οἶσθα οὖν τινας, ἔφη, κάλλιον
 ἢ νομιμώτερον ἢ σεμνότερον ἢ δικαιότερον τάς τε δίκας
 δικάζοντας καὶ τᾶλλα πάντα πράττοντας; Οὐ μέφομαι,
 ἔφη, τούτοις. Οὐ τοίνυν, ἔφη, δεῖ ἀδυμεῖν ὥς οὐκ
 εὐτάκτων ὄντων Ἀθηναίων. Καὶ μὴν ἐν γὰρ τοῖς στρα-
 τωτικοῖς, ἔφη, ἐνθα μάλιστα δεῖ σωφρονεῖν τε καὶ
 εὐτακτεῖν καὶ πειθαρχεῖν, οὐδενὶ τούτων προσέχουσιν.
 Ἵσως γάρ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐν τούτοις οἱ ἥκιστα ἐπι-
 στάμενοι ἄρχουσιν αὐτῶν. οὐχ ὀρθῶς, ὅτι κιθαριστῶν
 μὲν καὶ χορευτῶν καὶ ὀρχηστῶν οὐδὲ εἰς ἐπιχειρεῖ
 ἄρχειν μὴ ἐπιστάμενος, οὐδὲ παλαιστῶν οὐδὲ παγκρα-
 τιστῶν; ἀλλὰ πάντες οἱ τούτων ἄρχοντες ἔχουσι δεῖξαι
 ὁπόθεν ἔμαθον ταῦτα ἐφ' οἷς ἐφαστᾶσι τῶν δὲ στρα-
 τηγῶν οἱ πλεῖστοι αὐτοσχεδιάζουσιν. οὐ μέντοι σέ γε ²¹
 τοιοῦτον ἐγὼ νομίζω εἶναι, ἀλλ' οἶμαι σε οὐδὲν ἥτιον
 ἔχειν εἰπεῖν ὁπότε στρατηγεῖν ἢ ὁπότε παλαίειν ἢ ῥῶα
 μαυθάνειν. καὶ πολλὰ μὲν οἶμαι σε τῶν πατρῶων
 στρατηγημάτων παρρηληφόντα διασφῆξιν, πολλὰ δὲ παν-
 ταχόθεν συνηχῆναι, ὁπόθεν οἶδόν τε ἦν μαθεῖν τι
 ὠφελίμον εἰς στρατηγίαν. οἶμαι δὲ σε πολλὰ μεριμνᾶν, ²²
 ὅπως μὴ λάθῃς σεαυτὸν ἀγνοῶν τι τῶν εἰς στρατηγίαν
 ὠφελίμων, καὶ ἐάν τι τοιοῦτον αἰσθῇ σεαυτὸν μὴ
 εἰδόντα, ζητεῖν τοὺς ἐπισταμένους ταῦτα, οὔτε δώρων
 οὔτε χαρίτων φειδόμενον, ὅπως μάθῃς παρ' αὐτῶν ἢ
 μὴ ἐπίστασαι καὶ συνεργοὺς ἀγαθοὺς ἔχῃς. καὶ ὁ Πε-
 ρικλῆς· Οὐ λανθάνεις με, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ὅτι οὐδ'
 οἶόμενός με τούτων ἐπιμελεῖσθαι ταῦτα λέγεις, ἀλλ'
 ἐγχειρῶν με διδάσκειν, ὅτι τὸν μέλλοντα στρατηγεῖν
 τούτων ἀπάντων ἐπιμελεῖσθαι δεῖ. ὁμολογῶ μέντοι
 καὶ γὰρ σοι ταῦτα. Τοῦτο δ', ἔφη, ὦ Περίκλεις, κατα-

νευόηκας, ὅτι πρόκειται τῆς χώρας ἡμῶν ὄρη μεγάλα, καθήκοντα ἐπὶ τὴν Βοιωτίαν, δι' ὧν εἰς τὴν χώραν εἰσοδοὶ στεναί τε καὶ προσάντεις εἰσὶ, καὶ ὅτι μέση διέξωσται ὄρεσιν ἐρυμνοῖς; Καὶ μάλα, ἔφη. Τί δέ; ἐκεῖνο ἀκήκοας, ὅτι Μυσοὶ καὶ Πισίδαι ἐν τῇ βασιλείᾳ χώρα κατέχοντες ἐρυμνὰ πᾶν χωρία καὶ κούφως ὀπλισμένοι δύνανται πολλὰ μὲν τὴν βασιλείᾳ χώραν καταθέοντες κακοποιεῖν, αὐτοὶ δὲ ζῆν ἐλεύθεροι; Καὶ τοῦτο γ', ἔφη, ἀκούω. Ἀθηναίους δ' οὐκ ἂν οἶει, ἔφη, μέχρι τῆς ἐλαφροῦς ἡλικίας ὀπλισμένους κονφοτέροις ὄπλοις καὶ τὰ προκείμενα τῆς χώρας ὄρη κατέχοντας βλαβερούς μὲν τοῖς πολέμοις εἶναι, μεγάλην δὲ προβολὴν τοῖς πολίταις τῆς χώρας κατεσκευάσθαι; καὶ ὁ Περικλῆς· Πάντ' οἶμαι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ ταῦτα χρήσιμα εἶναι. Εἰ τοίνυν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἀρέσκει σοι ταῦτα, ἐπιχειρεῖ αὐτοῖς, ὦ ἄριστε· ὃ τι μὲν γὰρ ἂν τούτων καταπράξῃς, καὶ σοὶ καλὸν ἔσται καὶ τῇ πόλει ἀγαθόν· ἐὰν δέ τι αὐτῶν ἀδυνατῇς, οὔτε τὴν πόλιν βλάβεις οὔτε σπαντὸν καταισχυναῖς.

Γλαύκωνα δὲ τὸν Ἀρίστωνος, ὅτ' ἐπιχειρεῖ δημῳγορεῖν, ἐπιθυμῶν προστατεύειν τῆς πόλεως οὐδέπω εἴκοσιν ἔτη γεγονώς, τῶν ἄλλων οἰκείων τε καὶ φίλων οὐδεὶς ἐδύνατο παῦσαι ἐλκόμενόν τε ἀπὸ τοῦ βήματος καὶ καταγέλαστον ὄντα· Σωκράτης δέ, εἵνοντας ὧν αὐτῷ διὰ τε Χαρμίδην τὸν Γλαύκωνος καὶ διὰ Πλάτωνα, μόνος ἔπαυσεν. ἐντυχὼν γὰρ αὐτῷ πρῶτον μὲν εἰς τὸ ἐθέλησαι ἀκούειν τοιάδε λέξας κατέσχευεν· Ὁ Γλαῦκων, ἔφη, προστατεύειν ἡμῖν διανενοῆσαι τῆς πόλεως; Ἐγώ γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες. Νῆ Δί', ἔφη, καλὸν γὰρ, εἴπερ τι καὶ ἄλλο τῶν ἐν ἀνθρώποις. δῆλον γὰρ ὅτι, ἐὰν τοῦτο διαπράξῃ, δυνατὸς μὲν ἔσει αὐτὸς

τυγχάνειν δτου ἂν ἐπιθυμῆς, ἱκανὸς δὲ τοὺς φίλους
 ὤφελειν, ἐπαρεῖς δὲ τὸν πατρῶον οἶκον, αὐξήσεις δὲ
 τὴν πατρίδα, ὀνομαστός δ' ἔσει πρῶτον μὲν ἐν τῇ
 πόλει, ἔπειτα ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἴσως δ', ὥσπερ Θεμιστο-
 κλῆς, καὶ ἐν τοῖς βαρβάροις· ὅπου δ' ἂν ᾖς, πανταχοῦ
 περίβλεπτος ἔσει. ταῦτ' οὖν ἀκούων ὁ Γλαῦκων ἐμε- 3
 γαλύνετο καὶ ἡδέως παρέμενε. μετὰ δὲ ταῦτα ὁ Σω-
 κράτης· Οὐκοῦν, ἔφη, τοῦτο μὲν, ὦ Γλαῦκων, δῆλον,
 ὅτι, εἴπερ τιμᾶσθαι βούλει, ὠφελήτεά σοι ἢ πόλις ἐστί;
 Πάνν μὲν οὖν, ἔφη. Πρὸς θεῶν, ἔφη, μὴ τοίνυν
 ἀποκρύψῃ, ἀλλ' εἶπον ἡμῖν ἐκ τίνος ἄρξει τὴν πόλιν
 εὐεργετεῖν. ἐπεὶ δὲ ὁ Γλαῦκων διεσιώπησεν, ὥς ἂν 4
 τότε σκοπῶν ὑπόθεν ἄρχοιτο· Ἄρ', ἔφη ὁ Σωκράτης,
 ὥσπερ φίλου οἴκου εἰ αὐξῆσαι βούλοιο, πλουσιώτεροι
 αὐτὸν ἐπιχειροῖς ἂν ποιεῖν, οὕτω καὶ τὴν πόλιν πει- 5
 ράσει πλουσιωτέραν ποιῆσαι; Πάνν μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκ- 6
 οὖν πλουσιωτέρα γ' ἂν εἴη προσόδων αὐτῇ πλειόνων
 γενομένων; Εἰκὸς γοῦν, ἔφη. Ἀέξου δὴ, ἔφη, ἐκ τίνων
 νῦν αἱ πρόσοδοι τῇ πόλει καὶ πόσαι τινές εἰσι; δῆλον
 γὰρ ὅτι ἔσκειναι, ἴνα, εἰ μὲν τινες αὐτῶν ἐνδεῶς ἔχουσιν,
 ἐκπληρώσης, εἰ δὲ παραλείπονται, προσπορίσης. Ἀλλὰ
 μὰ Δί', ἔφη ὁ Γλαῦκων, ταῦτά γε οὐκ ἐπέσκεμμαι.
 Ἀλλ' εἰ τοῦτο, ἔφη, παρέλιπες, τὰς γε δαπάνας τῆς 8
 πόλεως ἡμῖν εἰπέ· δῆλον γὰρ ὅτι καὶ τούτων τὰς
 περιττὰς ἀφαιρεῖν διανοεῖ. Ἀλλὰ μὰ τὸν Δί', ἔφη,
 οὐδὲ πρὸς ταῦτά πω ἐσχόλασα. Οὐκοῦν, ἔφη, τὸ μὲν
 πλουσιωτέραν τὴν πόλιν ποιεῖν ἀναβαλούμεθα· πῶς
 γὰρ οἶδν τε μὴ εἰδότα γε τὰ ἀναλώματα καὶ τὰς προσ-
 ὄδους ἐπιμεληθῆναι τούτων; Ἀλλ', ὦ Σώκρατες, ἔφη 7
 ὁ Γλαῦκων, δυνατόν ἐστι καὶ ἀπὸ πολεμίων τὴν πόλιν
 πλουτίζειν. Νῆ Δία σφόδρα γ', ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰάν

τις αὐτῶν κρείττων ἢ· ἦττων δὲ ὦν καὶ τὰ ὄντα προσ-
 8 αποβάλοι ἄν. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Οὐκοῦν, ἔφη, τὸν
 γε βουλευσόμενον, πρὸς οὔστινας δεῖ πολεμεῖν, τὴν τε
 τῆς πόλεως δύναμιν καὶ τὴν τῶν ἐναντίων εἰδέναι δεῖ,
 ἵνα, εἰ μὲν ἡ τῆς πόλεως κρείττων ἢ, συμβουλεύῃ
 ἐπιχειρεῖν τῷ πολέμῳ, εἰ δὲ ἦττων τῶν ἐναντίων,
 9 εὐλαβεῖσθαι πείθῃ. Ὅρθῶς λέγεις, ἔφη. Πρῶτον μὲν
 τοίνυν, ἔφη, λέξον ἡμῖν τῆς πόλεως τὴν τε περικλῆν
 καὶ τὴν ναυτικὴν δύναμιν, εἴτα τὴν τῶν ἐναντίων.
 Ἀλλὰ μὰ τὸν Δι', ἔφη, οὐκ ἂν ἔχοιμί σοι οὕτω γε
 ἀπὸ στόματος εἰπεῖν. Ἀλλ' εἰ γέγραπται σοι, ἔνεγκε,
 ἔφη· πάντῳ γὰρ ἡδέως ἂν τοῦτο ἀκούσαιμι. Ἀλλὰ μὰ
 10 τὸν Δι', ἔφη, οὐδὲ γέγραπται μοί πως. Οὐκοῦν, ἔφη,
 καὶ περὶ πολέμου συμβουλεύειν τὴν γε πρώτην ἐπι-
 στήσομεν· ἴσως γὰρ καὶ διὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν ἄρτι
 ἀρχόμενος τῆς προστατείας οὐπω ἐξήτακας. ἀλλὰ τοι
 περὶ γε φυλακῆς τῆς χώρας οἶδ' ὅτι ἤδη σοι μεμέληκε
 καὶ οἶσθα ὅπόσαι τε φυλακαὶ ἐπικαιροὶ εἰσι καὶ ὅπόσαι
 μὴ, καὶ ὅπόσοι τε φρουροὶ ἱκανοὶ εἰσι καὶ ὅπόσοι μὴ
 εἰσι· καὶ τὰς μὲν ἐπικαιροὺς φυλακὰς συμβουλεύσεις
 11 μείζονας ποιεῖν, τὰς δὲ περιττὰς ἀφαιρεῖν. Νῆ Δι',
 ἔφη ὁ Γλαύκων, ἀπάσας μὲν οὖν ἐγῶγε, ἔνεκά γε τοῦ
 οὕτως αὐτὰς φυλάττεσθαι ὥστε κλέπτεσθαι τὰ ἐκ τῆς
 χώρας. Ἐὰν δέ τις ἀφέλῃ γ', ἔφη, τὰς φυλακὰς, οὐκ
 οἶει καὶ ἀρπάζειν ἐξουσίαν ἐσεσθαι τῷ βουλομένῳ;
 ἀτάρ, ἔφη, πότερον ἐλθῶν αὐτὸς ἐξήτακας τοῦτο, ἢ
 πῶς οἶσθα ὅτι κακῶς φυλάττονται; Εἰκάζω, ἔφη.
 Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ περὶ τούτων, ὅταν μηκέτι εἰκάζωμεν,
 ἀλλ' ἤδη εἰδῶμεν, τότε συμβουλεύσομεν; Ἰσως, ἔφη
 12 ὁ Γλαύκων, βέλτιον. Εἰς γε μὴν, ἔφη, τάργύρεα οἶδ'
 ὅτι οὐκ ἀφίξει, ὥστ' ἔχειν εἰπεῖν διότι νῦν ἐλάττω ἢ

πρόσθεν προσέρχεται αὐτόθεν. Οὐ γὰρ οὖν ἐλήλυθα,
 ἔφη. Καὶ γὰρ νῆ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, λέγεται βαρὺν
 τὸ χωρίον εἶναι, ὥστε, ὅταν περὶ τούτου δέῃ συμβου-
 λεύειν, αὐτῇ σοι ἢ πρόφασις ἀρχέσει. Σκώπτομαι,
 ἔφη ὁ Γλαῦκων. Ἄλλ' ἐκείνου γέ τοι, ἔφη, οἶδ' ὅτι¹
 οὐκ ἡμέληκας, ἀλλ' ἔσκεψαι, πόσον χρόνον ἱκανός ἐστιν
 ὁ ἐκ τῆς χώρας γιγνόμενος σῖτος διατρέφειν τὴν πόλιν,
 καὶ πόσου εἰς τὸν ἐνιαυτὸν προσδέεται, ἵνα μὴ τοῦτο
 γε λάθῃ σέ ποτε ἢ πόλις ἐνδεὴς γενομένη, ἀλλ' εἰδὼς
 ἔχῃς ὑπὲρ τῶν ἀναγκαίων συμβουλεύων τῇ πόλει
 βοηθεῖν τε καὶ σφῆζειν αὐτήν. Λέγεις, ἔφη ὁ Γλαῦκων,
 παμμέγεθες πρᾶγμα, εἰ γε καὶ τῶν τοιούτων ἐπιμελεῖ-
 σθαι δεῖσει. Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐδ' ἂν¹
 τὸν ἑαυτοῦ ποτε οἶκον καλῶς τις οἰκήσειεν, εἰ μὴ
 πάντα μὲν εἴσεται ὧν προσδέεται, πάντων δὲ ἐπι-
 μελόμενος ἐκπληρώσει. ἀλλ' ἐπεὶ ἡ μὲν πόλις ἐκ
 πλειόνων ἢ μυρίων οἰκίδων συνέστηκε, χαλεπὸν δ' ἐστὶν
 ἡμᾶ τοσούτων οἰκῶν ἐπιμελεῖσθαι, πῶς οὐχ ἕνα τὸν
 τοῦ θεοῦ πρῶτον ἐπειράθῃς ἀνῆξσαι; δέεται δέ. κἂν
 μὲν τοῦτον δύνῃ, καὶ πλείοσιν ἐπιχειρήσεις· ἕνα δὲ
 μὴ δυνάμενος ὠφελῆσαι πῶς ἂν πολλοὺς γε δυνηθείης;
 ὥσπερ, εἰ τις ἓν τάλαντον μὴ δύναιτο φέρειν, πῶς οὐ
 φανερόν ὅτι πλείω γε φέρειν οὐδ' ἐπιχειρητέον αὐτῷ.
 Ἄλλ' ἔγωγ', ἔφη ὁ Γλαῦκων, ὠφελοῖμ' ἂν τὸν τοῦ
 θεοῦ οἶκον, εἰ μοι ἐθέλοι πείθεσθαι. Εἶπα, ἔφη ὁ
 Σωκράτης, τὸν θεοῦ οὐ δυνάμενος πείθειν, Ἀθηναίους
 πάντας μετὰ τοῦ θεοῦ νομίζεις δυνήσεσθαι ποιῆσαι
 πείθεσθαι σοι; φυλάττου, ἔφη, ὁ Γλαῦκων, ὅπως μὴ
 τοῦ εὐδοξεῖν ἐπιθυμῶν εἰς τὸνναντίον ἔλθῃς. ἢ οὐχ
 ὁρᾷς, ὥς σφαλερόν ἐστι τό, ὃ μὴ οἶδέ τις, ταῦτα ἢ
 λέγειν ἢ πράττειν; ἐνθυμοῦ δὲ τῶν ἄλλων, ὅσους οἶσθα

τοιούτους, οἳ φαίνονται καὶ λέγοντες ἢ μὴ ἴσασι καὶ πράττοντες, πότερά σοι δοκοῦσιν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἐπαίνου μᾶλλον ἢ ψόγου τυγχάνειν καὶ πότερον θαν-
 τ μάζεσθαι μᾶλλον ἢ καταφρονεῖσθαι· ἐνθυμοῦ δὲ καὶ τῶν εἰδότεων ὅ τι τε λέγουσι καὶ ὅ τι ποιοῦσι· καὶ ὥς ἐγὼ νομίζω, εὐρήσεις ἐν πᾶσιν ἔργοις· τοὺς μὲν εὐδοκιμοῦντάς τε καὶ θαυμαζομένους ἐκ τῶν μάλιστα ἐπισταμένων ὄντας, τοὺς δὲ κακοδοξοῦντάς τε καὶ κατω-
 σφρουομένους ἐκ τῶν ἀμαθεστάτων. εἰ οὖν ἐπιθυμεῖς εὐδοκιμεῖν τε καὶ θαυμάζεσθαι ἐν τῇ πόλει, πειρῶ κατεργάσασθαι ὥς μάλιστα τὸ εἰδέναι, ἃ βούλει πράττειν· ἔάν γάρ τούτῳ διενεγκὼν τῶν ἄλλων ἐπιχειρῇς τὰ τῆς πόλεως πράττειν, οὐκ ἂν θαυμάσαιμι εἰ πάντῃ ῥαδίως τύχοις ὧν ἐπιθυμεῖς.

I. Χαρμίδην δὲ τὸν Γλαύκιονος ὄρῳ ἀξιόλογον μὲν ἄνδρα ὄντα καὶ πολλῷ δυνατώτερον τῶν τὰ πολιτικὰ τότε πραττόντων, ὁκνοῦντα δὲ προσιέναι τῷ δήμῳ καὶ τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων ἐπιμελεῖσθαι· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Χαρμίδη, εἴ τις, ἱκανὸς ὢν τοὺς στεφανίτας ἀγῶνας νικᾶν καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸς τε τιμᾶσθαι καὶ τὴν πατρίδα ἐν τῇ Ἑλλάδι εὐδοκιμωτέραν ποιεῖν, μὴ θέλοι ἀγωνίζεσθαι, ποῖόν τινα τοῦτον νομίζοις ἂν τὸν ἄνδρα εἶναι; Ἀῆλον ὅτι, ἔφη, μαλακὸν τε καὶ δειλόν· Εἰ δέ τις, ἔφη, δυνατὸς ὢν τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων ἐπιμελόμενος τὴν τε πόλιν αὔξειν καὶ αὐτὸς διὰ τοῦτο τιμᾶσθαι, ὁκνοίῃ δὴ τοῦτο πράττειν, οὐκ ἂν εἰκότως δειλὸς νομίζοιτο; Ἴσως, ἔφη· ἄτάρ πρὸς τι με ταῦτ' ἐρωτᾷς; Ὅτι, ἔφη, οἶμαι σε δυνατὸν ὄντα ὁκνεῖν ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ταῦτα ὧν ἀνάγκη σοι μετέχειν πολίτῃ γε ὄντι. Τὴν δὲ ἐμὴν δύναμιν, ἔφη ὁ Χαρμίδης, ἐν ποίῳ ἔργῳ καταμεθῶν ταῦτά μου κατα-

γινώσκεις; *Εν ταῖς συνουσίαις, ἔφη, ἃς σὺναι τοῖς*
τῇ πόλεως πράττουσι· καὶ γὰρ ὅταν τι ἀνακοι-
νῶνται σοι, ὁρῶ σε καλῶς συμβουλευόντα, καὶ ὅταν
τι ἁμαρτάνωσιν, ὁρθῶς ἐπιτιμῶντα. Οὐ ταῦτόν ἐστιν, ἔ
φη, ὃ Σώκρατες, ἰδίᾳ τε διαλέγεσθαι καὶ ἐν τῷ
πλήθει ἀγωνίζεσθαι. Καὶ μὴν, ἔφη, ὃ γε ἀριθμεῖν
δυνάμενος οὐδὲν ἦπτον ἐν τῷ πλήθει ἢ μόνος ἀριθμεῖ,
καὶ οἱ κατὰ μόνας ἄριστα κιθαρίζοντες οὗτοι καὶ ἐν
τῷ πλήθει κρατιστεύουσιν. Αἰδῶ δὲ καὶ φόβον, ἔφη, 5
οὐχ ὁρᾷς ἐμφυτὰ τε ἀνθρώποις ὄντα καὶ πολλῷ μᾶλλον
ἐν τοῖς ὄχλοις ἢ ἐν ταῖς ἰδίαις ὁμιλίαις παριστάμενα;
Καὶ σέ γε διδάζων, ἔφη, ὥρμημαι, ὅτι οὔτε τοὺς φρο-
νιμωτάτους αἰδούμενος οὔτε τοὺς ἰσχυροτάτους φοβού-
μενος ἐν τοῖς ἀφρονεστάτοις τε καὶ ἀσθενεστάτοις
αἰσχύνει λέγειν. Πότερον γὰρ τοὺς γναφεῖς αὐτῶν ἢ 8
τοὺς σκυτεῖς ἢ τοὺς τέκτονας ἢ τοὺς χαλκεῖς ἢ τοὺς
γεωργοὺς ἢ τοὺς ἐμπόρους ἢ τοὺς ἐν τῇ ἀγορᾷ μετα-
βαλλομένους καὶ φροντίζοντας ὃ τι ἐλάττονος πριά-
μενοι πλείονος ἀποδῶνται αἰσχύνει; ἐκ γὰρ τούτων
ἅπαντων ἡ ἐκκλησία συνίσταται. τί δὲ οἶμαι διαφέρειν 7
ὃ σὺ ποιεῖς ἢ τῶν ἀσκητῶν ὄντα κρείττω τοὺς ἰδιώτας
φοβεῖσθαι; σὺ γὰρ τοῖς πρωτεύουσιν ἐν τῇ πόλει, ὧν
ἐνιοὶ καταφρονοῦσί σοι, ῥαδίως διαλεγόμενος καὶ τῶν
ἐπιμελομένων τοῦ τῇ πόλει διαλέγεσθαι πολὺ περιῶν
ἐν τοῖς μηδεπώποτε φροντίσαι τῶν πολιτικῶν μηδὲ
σοῦ καταπεφρονηκόσιν ὀκνεῖς λέγειν, δεδιὼς μὴ κατα-
γελασθῆς. Τί δ'; ἔφη, οὐ δοκοῦσί σοι πολλάκις οἷς 3
ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ὁρθῶς λεγόντων καταγελᾶν; Καὶ
γὰρ οἱ ἕτεροι, ἔφη· διὸ καὶ θαυμάζω σου, εἰ, ἐκεί-
νους, ὅταν τοῦτο ποιῶσι, ῥαδίως χειρούμενος, τούτοις
μηδένα τρόπον οἶμαι δυνήσεσθαι προσενεχθῆναι. ὦγαθέ, 11

μη ἀγνόει σεαυτὸν, μηδὲ ἀμάρτανε ἃ οἱ πλείστοι ἀμαρ-
 τάνουσιν· οἱ γὰρ πολλοὶ ὠρμηκότες ἐπὶ τὸ σκοπεῖν
 τὰ τῶν ἄλλων πράγματα οὐ τρέπονται ἐπὶ τὸ ἑαυτοὺς
 ἐξετάζειν. μὴ οὖν ἀπορραθῇμει τούτου, ἀλλὰ διατείνου
 μᾶλλον πρὸς τὸ σεαυτῷ προσέχειν. καὶ μὴ ἀμέλει τῶν
 τῆς πόλεως, εἴ τι δυνατόν ἐστι διὰ σέ βέλτιον ἔχειν·
 τούτων γὰρ καλῶς ἔχόντων οὐ μόνον οἱ ἄλλοι πολιταί,
 ἀλλὰ καὶ οἱ σοὶ φίλοι καὶ αὐτὸς σὺ οὐκ ἐλάχιστο
 ὠφελήσῃ.

III. Ἀριστίππου δὲ ἐπιχειροῦντος ἐλέγχειν τὸν Σω-
 κράτη, ὥσπερ αὐτὸς ὑπ' ἐκείνου τὸ πρότερον ἠλέγγετο,
 βουλούμενος τοὺς συνόντας ὠφελεῖν ὁ Σωκράτης ἀπε-
 κρίνατο οὐχ ὥσπερ οἱ φυλαττόμενοι μὴ πῃ ὁ λόγος
 ἐπαλλαχθῇ, ἀλλ' ὥς ἂν πεπεισμένος μάλιστα πράττειν
 I. 2 τὰ δεόντα. ὁ μὲν γὰρ αὐτὸν ἤρετο, εἴ τι εἰδείη ἀγα-
 θόν, ἵνα, εἴ τι εἴποι τῶν τοιούτων, οἷον ἢ σιτίον ἢ
 ποτὸν ἢ χρήματα ἢ ὑγίειαν ἢ ῥόμην ἢ τόλμαν, δεικνύου-
 ῖν τοῦτο κακὸν ἐνίστε ὄν. ὁ δὲ εἰδὼς, ὅτι, ἐάν τι
 ἐνοχλῇ ἡμᾶς, θεόμεθα τοῦ παύσοντος, ἀπεκρίνατο ἥπερ
 3 καὶ ποιεῖν κράτιστον· Ἀρά γε, ἔφη, ἐρωτᾷς με, εἴ τι
 οἶδα πυρετοῦ ἀγαθόν; Οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Ἀλλ' ὀφθαλ-
 μίας; Οὐδὲ τοῦτο. Ἀλλὰ λιμοῦ; Οὐδὲ λιμοῦ. Ἀλλὰ
 μὴν, ἔφη, εἴ γ' ἐρωτᾷς με, εἴ τι ἀγαθόν οἶδα ὃ μηδε-
 νὸς ἀγαθόν ἐστίν, οὐτ' οἶδα, ἔφη, οὔτε θέομαι.

4 Πάλιν δὲ τοῦ Ἀριστίππου ἐρωτῶντος αὐτόν, εἴ τι
 εἰδείη καλόν· Καὶ πολλά, ἔφη. Ἀρ' οὖν, ἔφη, πάντα
 ὁμοία ἀλλήλοις; Ὡς οἷόν τε μὲν οὖν, ἔφη, ἀνομοιό-
 τατα ἔνια. Πῶς οὖν, ἔφη, τὸ τῷ καλῷ ἀνόμοιον καλὸν
 ἂν εἴη; Ὅτι νῆ Δί', ἔφη, ἐστὶ μὲν τῷ καλῷ πρὸς
 ὁρόμον ἀνθρώπων ἄλλος ἀνόμοιος καλὸς πρὸς πάλην,
 ἐστὶ δὲ ἄσπις καλὴ πρὸς τὸ προβάλλεσθαι ὥς ἐνι

ἀνομοιοτάτη τῷ ἀκοντίῳ, καλῶ πρὸς τὸ σφόδρα τε καὶ
 ταχὺ φέρεσθαι. Οὐδὲν διαφερόντως, ἔφη, ἀποκρίνεται 5
 μοι ἢ ὅτε σε ἠρώτησα εἴ τι ἀγαθὸν εἰδείης. Σὺ δ'
 οἶσθαι, ἔφη, ἄλλο μὲν ἀγαθόν, ἄλλο δὲ καλὸν εἶναι;
 οὐκ οἶσθ' ὅτι πρὸς ταῦτά πάντα καλὰ τε καὶ ἀγαθὰ ἐστί;
 πρῶτον μὲν γάρ ἡ ἀρετὴ οὐ πρὸς ἄλλα μὲν ἀγαθόν,
 πρὸς ἄλλα δὲ καλόν ἐστίν, ἔπειτα οἱ ἄνθρωποι τὸ
 αὐτὸ τε καὶ πρὸς τὰ αὐτὰ καλοὶ τε καὶ ἀγαθοὶ λέγονται,
 πρὸς τὰ αὐτὰ δὲ καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων καλὰ
 τε καὶ ἀγαθὰ φαίνεται, πρὸς ταῦτά δὲ καὶ τὰλλα πάντα
 οἷς ἄνθρωποι χρῶνται καλὰ τε καὶ ἀγαθὰ νομίζεται, πρὸς
 ἅπαντα ἂν εὐχρηστα ἦ. Ἄρα οὖν, ἔφη, καὶ κόφινος κο- 6
 προφόρος καλόν ἐστί; Νὴ Δί', ἔφη, καὶ χρυσὴ γέ
 ἀσπὶς αἰσχροῦ, ἐὰν πρὸς τὰ ἑαυτῶν ἔργα ὁ μὲν καλῶς
 πεποιημένος ἦ, ἢ δὲ κακῶς. Λέγεις σὺ, ἔφη, καλὰ τε
 καὶ αἰσχροῦ τὰ αὐτὰ εἶναι; Καὶ νὴ Δί' ἔγωγ', ἔφη, 7
 ἀγαθὰ τε καὶ κακὰ· πολλάκις γὰρ τὸ τε λιμοῦ ἀγα-
 θὸν πυρετοῦ κακόν ἐστί καὶ τὸ πυρετοῦ ἀγαθὸν λιμοῦ
 κακόν ἐστί· πολλάκις δὲ τὸ μὲν πρὸς δρόμον καλόν
 πρὸς πάλην αἰσχροῦ, τὸ δὲ πρὸς πάλην καλόν πρὸς
 δρόμον αἰσχροῦ· πάντα γὰρ ἀγαθὰ μὲν καὶ καλὰ ἐστί
 πρὸς ἃ ἂν εὖ ἔχη, κακὰ δὲ καὶ αἰσχροῦ πρὸς ἃ ἂν
 κακῶς.

Καὶ οἰκίας δὲ λέγων τὰς αὐτὰς καλὰς τε εἶναι καὶ 8
 χρησίμους παιδεύειν ἔμοιγ' ἐδόκει, οἷας χρη. οἰκοδομεῖ-
 σθαι. ἐπεσκόπει δὲ ὧδε· Ἄρα γε τὸν μέλλοντα οἰκίαν,
 οἷαν χρη, ἔχειν τοῦτο δεῖ μηχανᾶσθαι, ὅπως ἡδίστη
 τε ἐνδιαιτῶσθαι καὶ χρησιμωτάτη ἔσται; τούτου δὲ 9
 ὁμολογουμένου· Οὐκοῦν ἡδὺ μὲν θέρους ψυχρινὴν
 ἔχειν, ἡδὺ δὲ χειμῶνος ἀλεεινήν; ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦτο
 συμφαίεν· Οὐκοῦν ἐν ταῖς πρὸς μεσημβρίαν βλεποί-

σαις οἰκίαις τοῦ μὲν χειμῶνος ὁ ἥλιος εἰς τὰς παστάδας
 ὑπολάμπει, τοῦ δὲ θέρους ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν
 στεγῶν πορευόμενος σκιὰν παρέχει. οὐκοῦν, εἰ γε
 7 καλῶς ἔχει ταῦτα οὕτω γίνεσθαι, οἰκοδομεῖν θεῖ ὑψη-
 λότερα μὲν τὰ πρὸς μεσημβρίαν, ἵνα ὁ χειμερινὸς ἥλιος
 μὴ ἀποκλείηται, χθαμαλότερα δὲ τὰ πρὸς ἄρκτον, ἵνα
 10 οἱ ψυχροὶ μὴ ἐμπίπτωσιν ἄνεμοι. ὥς δὲ συνελόντι
 εἶπεῖν, ὅποι πάσας ὥρας αὐτός τε ἂν ἡδίστα καταφεύγοι
 8 καὶ τὰ ὄντα ἀσφαλέστατα τιθοῖτο, αὕτη ἂν εἰκότως
 ἡδίστη τε καὶ καλλίστη οἰκῆσις εἴη. γραφαὶ δὲ καὶ
 ποικιλίαι πλείονας εὐφροσύνας ἀποστεροῦσιν ἢ παρ-
 ἔχουσι. — ναοὺς γε μὴν καὶ βωμοὺς χώραν ἔφη εἶναι
 πρεπωδεστάτην ἥτις ἐμφανεστάτη οὖσα ἀστιβεστάτη
 εἴη· ἡδὺ μὲν γὰρ ἰδόντας προσεῦξασθαι, ἡδὺ δὲ
 1 ἄγνως ἔχοντας προσιέναι.

X. Πάλιν δὲ ἐρωτῶμενος ἡ ἀνδρεία πότερον εἴη δι-
 δακτὸν ἢ φυσικόν· Οἶμαι μὲν, ἔφη, ὥσπερ σῶμα σώ-
 ματος ἰσχυρότερον πρὸς τοὺς πόνους φύεται, οὕτω καὶ
 ψυχὴν ψυχῆς ἐρωμενεστέραν πρὸς τὰ δεινὰ φύσει
 γίνεσθαι· ὁρῶ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς νόμοις τε καὶ ἔθεσι
 2 τρεφομένους πολὺ διαφέροντας ἀλλήλων τόλμη. νομίζω
 μέντοι πᾶσαν φύσιν μαθήσει καὶ μελέτη πρὸς ἀνδρείαν
 αὖξασθαι· δῆλον μὲν γὰρ ὅτι Σκύθαι καὶ Θράκες
 οὐκ ἂν τολμήσειαν ἀσπίδας καὶ δόρατα λαβόντες Λα-
 κεδαιμονίοις διαμάχεσθαι· φανερόν δ' ὅτι Λακεδαι-
 μόνιοι οὐτ' ἂν Θραξὶ πέλταις καὶ ἀκοντίοις οὔτε Σκύθαις
 3 τόξοις ἐθέλοιεν ἂν διαγωνίζεσθαι. ὁρῶ δ' ἔγωγε καὶ
 ἐπὶ τῶν ἄλλων πάντων ὁμοίως καὶ φύσει διαφέροντας
 ἀλλήλων τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐπιμελείᾳ πολὺ ἐπιδι-
 δόντας. ἐκ δὲ τούτων δῆλόν ἐστιν ὅτι πάντας χρῆ
 καὶ τοὺς εὐφροστερέους καὶ τοὺς ἀμβλυτέρους τὴν φύσιν,

ἐν οἷς ἂν ἀξιόλογοι βούλωνται γενέσθαι, ταῦτα καὶ μανθάνειν καὶ μελετᾶν.

Σοφίαν δὲ καὶ σωφροσύνην οὐ διώριζεν, ἀλλὰ τῷ 4
τὸ μὲν καλὰ τε καὶ ἀγαθὰ γινώσκοντα χρῆσθαι αὐτοῖς
καὶ τῷ τὰ κίσχυρὰ εἰδότες εὐλαβεῖσθαι σοφόν τε καὶ
σώφρονα ἔκρινε. προσερωτώμενος δέ, εἰ τοὺς ἐπιστα-
μένους μὲν ἃ δεῖ πράττειν, ποιῶντας δὲ τὰναντία
σοφούς τε καὶ ἀκρατεῖς εἶναι νομίζοι. Οὐδὲν γε μάλ-
λον, ἔφη, ἢ ἀσόφους τε καὶ ἀκρατεῖς· πάντας γὰρ
οἶμαι προαιρουμένους ἐκ τῶν ἐνδεχομένων, ἃ οἴονται
συμφορώτατα αὐτοῖς εἶναι, ταῦτα πράττειν· νομίζω
οὖν τοὺς μὴ ὀρθῶς πράττοντας οὔτε σοφούς οὔτε σώ-
φρους εἶναι. ἔφη δὲ καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν 5
ἄλλην πᾶσαν ἀρετὴν σοφίαν εἶναι. τὰ τε γὰρ δίκαια
καὶ πάντα ὅσα ἀρετῇ πράττεται καλὰ τε καὶ ἀγαθὰ εἶναι·
καὶ οὗτ' ἂν τοὺς ταῦτα εἰδότες ἄλλο ἀντὶ τούτων οὐδὲν
προελέσθαι οὔτε τοὺς μὴ ἐπισταμένους δύνασθαι πράτ-
τειν, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐγχειρῶσιν, ἁμαρτάνειν· οὕτω [καὶ]
τὰ καλὰ τε καὶ ἀγαθὰ τοὺς μὲν σοφούς πράττειν, τοὺς
δὲ μὴ σοφούς οὐ δύνασθαι, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐγχειρῶσιν,
ἁμαρτάνειν. ἐπεὶ οὖν τὰ τε δίκαια καὶ τὰλλα καλὰ
τε καὶ ἀγαθὰ πάντα † ἀρετῇ πράττεται, ὁηλον εἶναι ὅτι
καὶ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἄλλη πᾶσα ἀρετὴ σοφία ἐστὶ.
μανίαν γε μὴν ἐναντίον μὲν ἔφη εἶναι σοφίας, οὐ μὲντοι 6
γε τὴν ἀνεπιστημοσύνην μανίαν ἐνόμιζε· τὸ δὲ ἀγνοεῖν
ἑαυτὸν καί, ἃ μὴ οἶδε, δοξάζειν τε καὶ οἰεσθαι γι-
γνώσκειν ἐγγυτάτω μανίας ἐλογίζετο εἶναι. τῆς μὲντοι
πολλοὺς ἔφη, ἃ μὲν οἱ πλείστοι ἀγνοοῦσι, τοὺς διη-
μαρτηκότας τούτων οὐ φάσκειν μανέσθαι, τοὺς δὲ
διημαρτηκότας ὧν οἱ πολλοὶ γινώσκουσι μαινομένους
καλεῖν· ἐὰν τε γὰρ τις μέγας οὕτως οἴηται εἶναι 7

ὥστε κύπτειν τὰς πύλας τοῦ τείχους διεξιῶν, εἴαν τι οὕτως ἰσχυρὸς ὥστ' ἐπιχειρεῖν οἰκίας αἰρεσθαι ἢ ἄλλῳ τῷ ἐπιθέσθαι τῶν πᾶσι δῆλων ὅτι ἀδύνατά ἐστι, ταῦτοι μαίνεσθαι φάσκειν [τοὺς δὲ μικρὸν διαμαρτάνοντας οὐ δοκεῖν τοῖς πολλοῖς μαίνεσθαι, ἀλλ', ὥσπερ τὴν ἰσχυρὰν ἐπιθυμίαν ἔρωτα καλοῦσιν, οὕτω καὶ τὴν μεγάλην παράνοiam μαníαν αὐτοὺς καλεῖν].

8 Φθόνου δὲ σκοπῶν, ὃ τι εἶη, λύπην μὲν τινα ἐξηύρισκεν αὐτὸν ὄντα, οὔτε μέντοι τὴν ἐπὶ φίλων ἀτυχίαις οὔτε τὴν ἐπ' ἐχθρῶν εὐτυχίαις γιγνομένην, ἀλλὰ μόνους ἔφη φθονεῖν τοὺς ἐπὶ ταῖς τῶν φίλων εὐπραξίαις ἀνιωμένους. θαυμαζόντων δέ τινων εἰ τις φίλων τινα ἐπὶ τῇ εὐπραξίᾳ αὐτοῦ λυποῖτο, ὑπεμίμνησκεν, ὅτι πολλοὶ οὕτω πρὸς τινας ἔχουσιν, ὥστε κακῶς μὲν πράττοντας μὴ δύνασθαι περιορᾶν, ἀλλὰ βοηθεῖν ἀτυχούσιν, εὐτυχούντων δὲ λυπεῖσθαι. τοῦτο μέντοι φρονίμῳ μὲν ἀνδρὶ οὐκ ἂν συμβῆναι, τοὺς ἡλιθίους δὲ αἰεὶ πάσχειν αὐτό.

9 Σχολὴν δὲ σκοπῶν, τί εἶη, ποιῶντας μὲν τι τοὺς πλείστους εὐρίσκειν ἔφη· καὶ γὰρ τοὺς πεττεύοντας καὶ τοὺς γελωτοποιοῦντας ποιεῖν τι· πάντας δὲ τοῦτους ἔφη σχολάζειν· ἐξεῖναι γὰρ αὐτοῖς ἰέναι πράξοντας τὰ βελτίω τούτων. ἀπὸ μέντοι τῶν βελτιόνων ἐπὶ τὰ χεῖρω ἰέναι οὐδένα σχολάζειν· εἰ δέ τις ἴοι, τοῦτον ἀσχολίας αὐτῷ οὔσης κακῶς ἔφη τοῦτο πράττειν.

10 Βασιλεῖς δὲ καὶ ἄρχοντας οὐ τοὺς τὰ σκῆπτρα ἔχοντας ἔφη εἶναι οὐδὲ τοὺς ὑπὸ τῶν τυχόντων αἰρεθέντας οὐδὲ τοὺς κλήρω λαχόντας οὐδὲ τοὺς βιασαμένους οὐδὲ τοὺς ἐξαπατήσαντας, ἀλλὰ τοὺς ἐπισταμένους
11 ἄρχειν. ὁπότε γὰρ τις ὁμολογήσειε τοῦ μὲν ἄρχοντος εἶναι τὸ προστάττειν ὃ τι χρὴ ποιεῖν, τοῦ δὲ ἀρχομένου

τὸ πείθεσθαι, ἐπεδείκνυνεν ἐν τε νηὶ τὸν μὲν ἐπιστάμενον ἄρχοντα, τὸν δὲ ναύκληρον καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς ἐν τῇ νηὶ πάντας πειθόμενους τῷ ἐπισταμένῳ, καὶ ἐν γεωργίᾳ τοὺς κεκτημένους ἄγρους, καὶ ἐν νόσῳ τοὺς νοσοῦντας, καὶ ἐν σωμαστικῇ τοὺς σωμασκοῦντας, καὶ τοὺς ἄλλους πάντας οἷς ὑπάρχει τι ἐπιμελείας δεόμενον, ἂν μὲν αὐτοὶ ἠγῶνται ἐπίστασθαι ἐπιμελεῖσθαι — εἰ δὲ μὴ, τοῖς ἐπισταμένοις οὐ μόνον παροῦσι πειθόμενους, ἀλλὰ καὶ ἀπόντας μεταπεμπομένους, ὅπως ἐκείνοις πειθόμεναι τὰ δεόντα πράττωσιν· ἐν δὲ ταλασίᾳ καὶ τὰς γυναικας ἐπεδείκνυνεν ἄρχούσας τῶν ἀνδρῶν διὰ τὸ τὰς μὲν εἰδέναι ὅπως χρὴ ταλασιουργεῖν, τοὺς δὲ μὴ εἰδέναι. εἰ δέ τις πρὸς ταῦτα λέγοι, ὅτι τῷ τυράννῳ ἔξεστι μὴ πείθεσθαι τοῖς ὀρθῶς λέγουσι· Καὶ πῶς ἂν, ἔφη, ἔξεσθαι μὴ πείθεσθαι, ἐπικαιμένης γε ζημίας, εἴαν τις τῷ εὖ λέγοντι μὴ πείθῃται; ἐν ᾧ γὰρ ἂν τις πράγματι μὴ πείθῃται τῷ εὖ λέγοντι, ἀμαρτήσεται δῆπον, ἀμαρτάνων δὲ ζημιωθήσεται. εἰ δὲ φαίη τις τῷ τυράννῳ ἔξεῖναι καὶ ἀποκτείνειν τὸν εὖ φρονοῦντα· Τὸν δὲ ἀποκτείναντα, ἔφη, τοὺς κρατίστους τῶν συμβάχων οἶει ἀξίμιον γίνεσθαι ἢ ὥς ἐτιχε ζημιουῖσθαι; πότερα γὰρ ἂν μᾶλλον οἶει σφῆζεσθαι τὸν τοῦτο ποιοῦντα ἢ οὕτω καὶ τάχιστ' ἂν ἀπολέσθαι;

Ἐρομένον δὲ τινος αὐτόν, τί δοκῶν αὐτῷ κράτι-
στον ἀνδρὶ ἐπιτηδευμα εἶναι, ἀπεκρίνατο εὐπραξίαν.
Ἐρομένου δὲ πάλιν, εἰ καὶ τὴν εὐτυχίαν ἐπιτηδευμα νομίζοι εἶναι· Πᾶν μὲν οὖν τοῦναντίον ἔρωγ', ἔφη, τύχην καὶ προᾶξιν ἠγοῦμαι· τὸ μὲν γὰρ μὴ ζητοῦντα ἐπιτυχεῖν τινι τῶν δεόντων εὐτυχίαν οἶμαι εἶναι, τὸ δὲ μαθόντα τε καὶ μελετήσαντά τι εὖ ποιεῖν εὐπραξίαν νομίζω, καὶ οἱ τοῦτο ἐπιτηδεύοντες δοκροῦσί μοι εὖ

15 πράττειν. καὶ ἀριστοὺς δὲ καὶ θεοφιλεστάτους ἐφη
εἶναι ἐν μὲν γεωργίᾳ τοὺς τὰ γεωργικὰ εὖ πράττοντας,
ἐν δ' ἰατρείᾳ τοὺς τὰ ἰατρικὰ, ἐν δὲ πολιτείᾳ τοὺς τὰ
πολιτικά· τὸν δὲ μηδὲν εὖ πράττοντα οὔτε χρησίμου
οὐδὲν ἔφη εἶναι οὔτε θεοφιλῆ.

Κ. Ἀλλὰ μὴν καὶ εἰ ποτε τῶν τὰς τέχνας ἔχοντων
καὶ ἐργασίας ἕνεκα χρωμένων αὐταῖς διαλέγοιτό τινα,
καὶ τούτοις ὠφέλιμος ἦν. εἰσελθὼν μὲν γάρ ποτε πρὸς
Παρθράσιον τὸν ζωγράφον καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ· Ἄρα,
ἔφη, ὦ Παρθράσιε, ἡ γραφικὴ ἐστὶν εἰκασία τῶν ὀρω-
μένων; τὰ γοῦν κοῖλα καὶ τὰ ὑψηλὰ καὶ τὰ σκοτεινὰ
καὶ τὰ φωτεινὰ καὶ τὰ σκληρὰ καὶ τὰ μαλακὰ καὶ τὰ
τραχέα καὶ τὰ λεία καὶ τὰ νεὰ καὶ τὰ παλαιὰ σώματα
2 διὰ τῶν χρωμάτων ἀπεικάζοντες ἐκμιμεῖσθε. Ἀληθῆ
λέγεις, ἔφη. Καὶ μὴν τὰ γε καλὰ εἶδη ἀφομοιοῦντες,
ἐπειδὴ οὐ ῥᾶδιον ἐνὶ ἀνθρώπῳ περιτυχεῖν ἅμεμπτα
πάντα ἔχοντι, ἐκ πολλῶν συνάγοντες τὰ ἐξ ἑκάστου
3 κάλλιστα οὕτως ὅλα τὰ σώματα καλὰ ποιεῖτε φαίνεσθαι.
Ποιοῦμεν γάρ, ἔφη, οὕτω. Τί γάρ; ἔφη, τὸ πιθανώ-
τατον καὶ ἡδίστον καὶ φιλικώτατον καὶ ποθεινότατον
καὶ ἐρασιμώτατον ἀπομιμεῖσθε τῆς ψυχῆς ἡθος; ἢ οὐδὲ
μιμητόν ἐστι τοῦτο; Πῶς γὰρ ἂν, ἔφη, μιμητόν εἴη.
ὦ Σώκρατες, ὃ μήτε συμμετρίαν μήτε χρῶμα μήτε ὦν
4 οὐ εἶπας ἄρτι μηδὲν ἔχει μηδὲ ὅλως ὁρατὸν ἐστίν;
Ἄρ' οἶν, ἔφη, γίννεται ἐν ἀνθρώπῳ τό τε φιλοφρόνως
καὶ τὸ ἐχθρῶς βλέπειν πρὸς τινας; Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη.
Οὐκοῦν τοῦτό γε μιμητόν ἐν τοῖς ὅμμασι; Καὶ μάλα,
ἔφη. Ἐπὶ δὲ τοῖς τῶν φίλων ἀγαθοῖς καὶ τοῖς κακοῖς
ὁμοίως σοι δοκοῦσιν ἔχειν τὰ πρόσωπα οἳ τε φροντί-
ζοντες καὶ οἳ μὴ; Μὰ Δί' οὐ δῆτα, ἔφη· ἐπὶ μὲν
γὰρ τοῖς ἀγαθοῖς παιδοῖ, ἐπὶ δὲ τοῖς κακοῖς σκυθρωπῶ

γίνονται. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ ταῦτα δυνατὸν ἀπεικάζειν;
 Καὶ μάλ᾽, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ μεγαλοπρεπὲς τε⁵
 καὶ ἐλευθέριον καὶ τὸ ταπεινὸν τε καὶ ἀνελεύθερον
 καὶ τὸ σωφρονικὸν τε καὶ φρόνιμον καὶ τὸ ὀβριδικόν
 τε καὶ ἀπειρόκαλον καὶ διὰ τοῦ προσώπου καὶ διὰ
 πῶν σχημάτων καὶ ἐσώτων καὶ κινουμένων ἀνθρώπων
 διαφαίνει. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ ταῦτα
 μιμητά; Καὶ μάλ᾽, ἔφη. Πότερον οὖν, ἔφη, νομίζεις
 ἡδίων ὄραν τοὺς ἀνθρώπους δι' ὧν τὰ καλὰ τε ἀγαθὰ
 καὶ ἀγαπητὰ ἦδη φαίνεται ἢ δι' ὧν τὰ αἰσχροὶ τε καὶ
 πονηρὰ καὶ μισητά; Πολὺν νῆ Δί', ἔφη, διαφέρει, ὧ
 Σώκρατες.

Πρὸς δὲ Κλείωνα τὸν ἀνδριαντοποιὸν εἰσελθόν⁶
 πατε καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ. "Οτι μὲν, ἔφη, ὦ Κλεί-
 των, καλοί, οὓς ποιεῖς δρομεῖς τε καὶ παλαιστὰς καὶ
 πύκτας καὶ παγκρατιαστὰς, ὁρῶ τε καὶ οἶδα· ὃ δὲ μά-
 λιστα ψυχαγωγεῖ διὰ τῆς ὕψεως τοὺς ἀνθρώπους, τὸ
 ζωτικὸν φαίνεσθαι, πῶς τοῦτο ἐνεργάζει ταῖς ἀνδρι-
 ασί; ἐπεὶ δὲ ἀπορῶν ὁ Κλείων οὐ ταχὺ ἀπεκρίνατο·⁷
 "Αἶ", ἔφη, τοῖς τῶν ζώντων εἶδεσιν ἀπεικάζων τὸ ἔργου
 ζωτικωτέρους ποιεῖς φαίνεσθαι τοὺς ἀνδριάντας; Καὶ
 μάλ᾽, ἔφη. Οὐκοῦν τὰ τε ὑπὸ τῶν σχημάτων κατα-
 σπώμενα καὶ τὰνασπώμενα ἐν τοῖς σώμασι καὶ τὰ
 συμπιεζόμενα καὶ τὰ διελκόμενα καὶ τὰ ἐντεινόμενα
 καὶ τὰ ἀνιέμενα ἀπεικάζων ὁμοιότερά τε τοῖς ἀληθι-
 νοῖς καὶ πιθανώτερα ποιεῖς φαίνεσθαι; Πάννυ μὲν οὖν,
 ἔφη. Τὸ δὲ καὶ τὰ πάθη τῶν ποιούντων τι σωμάτων⁸
 ἀπομιμῆσθαι οὐ ποιεῖ τινα τέρψιν τοῖς θεωμένοις;
 Εἰκὸς γοῦν, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ τῶν μὲν μαχομένων
 ἀπειλητικὰ τὰ ὅμματα ἀπεικαστέον, τῶν δὲ νενικη-
 κῶτων εὐφροαινομένων ἢ ὕψις μιμητέα; Σφόδρα γ',

ἔφη. Δεῖ ἄρα, ἔφη, τὸν ἀνδριαντοποιὸν τὰ ἔργα τῆς ψυχῆς τῷ εἶδει προσεικάζειν.

- 9 Πρὸς δὲ Πιστίαν τὸν θωρακοποιὸν εἰσελθὼν, ἐπιδείξαντος αὐτοῦ τῷ Σωκράτει θώρακας εὖ ἐργασμένους· Νῆ τὴν Ἥραν, ἔφη, καλὸν γε, ὦ Πιστία, τὸ εὖρημα τὸ τὰ μὲν δεόμενα σκέπης τοῦ ἀνθρώπου σκεπάξειν τὸν θώρακα, ταῖς δὲ χερσὶ μὴ καλύειν χρή-
- 10 σθαι. ἤτάρ, ἔφη, λέξον μοι, ὦ Πιστία, διὰ τί οὐτ' ἰσχυροτέρους οὔτε πολυτελεστέρους τῶν ἄλλων ποιῶν τοὺς θώρακας πλείονος πωλεῖς; Ὅτι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, εὐρυθυμότερους ποιῶ. Τὸν δὲ ὁρῶν, ἔφη, πότερος μέτρον ἢ σταθμῷ ἀποδεικνύων πλείονος τιμῆ; οὐ γὰρ δὴ ἴσους γε πάντας οὐδὲ ὁμοίους οἶμαί σε ποιεῖν, εἰ γε ἀρμόττοντας ποιεῖς. Ἀλλὰ νῆ Δί', ἔφη, ποιῶ· οὐδὲν
- 11 γὰρ ὕφελός ἐστι θώρακος ἄνευ τούτου. Οὐκοῦν, ἔφη, σώματά γε ἀνθρώπων τὰ μὲν εὐρυθυμά ἐστι, τὰ δὲ ἄρρυθμα; Πάννυ μὲν οὖν, ἔφη. Πῶς οὖν, ἔφη, τῷ ἄρρυθμῳ σώματι ἀρμόττοντα τὸν θώρακα εὐρυθυμον ποιεῖς; Ὡςπερ καὶ ἀρμόττοντα, ἔφη· ὁ ἀρμόττιαν γὰρ
- 12 ἐστὶν εὐρυθυμος. Δοκεῖς μοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὸ εὐρυθυμον οὐ καθ' ἑαυτὸ λέγειν, ἀλλὰ πρὸς τὸν χρώμενον, ὥςπερ ἂν εἰ φαίης ἀσπίδα, ᾧ ἂν ἀρμόττη, τούτῳ εὐρυθυμον εἶναι, καὶ χλαμύδα, καὶ τᾶλλα ὡσαύ-
- 13 τως ἔοικεν ἔχειν τῷ σῶ λόγῳ. ἴσως δὲ καὶ ἄλλο τι οὐ μικρὸν ἀγαθὸν τῷ ἀρμόττειν πρόσεστι. Δίδαξον, ἔφη, ὦ Σώκρατες, εἰ τι ἔχεις. Ἦττον, ἔφη, τῷ βάρει πιέξουσιν οἱ ἀρμόττοντες τῶν ἀναρμόστων τὸν αὐτὸν σταθμὸν ἔχοντες. οἱ μὲν γὰρ ἀνάρμωστοι ἢ ὅλοι ἐκ τῶν ὤμων κρεμάμενοι ἢ καὶ ἕλλα τι τοῦ σώματος σφοδρὰ πιέζοντες δύσφοροι καὶ χαλεποὶ γίνονται· οἱ δὲ ἀρμόττοντες, διειλημμένοι τὸ βάρος τὸ μὲν ὑπὸ τῶν

κλειδῶν καὶ ἐπωμίδων, τὸ δ' ὑπὸ τῶν ὤμων, τὸ δὲ
 ὑπὸ τοῦ στήθους, τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ νώτου, τὸ δὲ ὑπὸ
 τῆς γαστροῦς, ὀλίγου δεῖν οὐ φορήματι. ἀλλὰ προσθή-
 ματι εἰοκάσιν. Εἰρηκας, ἔφη, αὐτὸ δι' ὅπερ ἔγωγε τὰ
 ἐμὰ ἔργα πλείστου ἄξια νομίζω εἶναι· ἐνιοι μέντοι
 τοὺς ποικίλους καὶ τοὺς ἐπιχρύσους θώρακας μᾶλλον
 ὠνοῦνται. Ἀλλὰ μήν, ἔφη, εἰ γε διὰ ταῦτα μὴ ἀρμότ-
 τουτας ὠνοῦνται, κακὸν ἔμοιγε δοκοῦσι ποικίλον τε
 καὶ ἐπίχρυσον ὠνεῖσθαι. ἄτάρ, ἔφη, τοῦ σώματος μὴ
 μένοντος, ἀλλὰ τοτὲ μὲν κυρτουμένου, τοτὲ δὲ ὀρθου-
 μένου, πῶς ἂν ἀκριβεῖς θώρακες ἀρμόττοιεν; Οὐδαμῶς,
 ἔφη. Λέγεις, ἔφη, ἀρμόττειν οὐ τοὺς ἀκριβεῖς, ἀλλὰ
 τοὺς μὴ λυποῦντας ἐν τῇ χρεῖᾳ. Αὐτὸς, ἔφη, τοῦτο
 λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ πάννυ ὀρθῶς ἀποδέχει.

Γυναικὸς δὲ ποτε οὔσης ἐν τῇ πόλει καλῆς, ἥ ἦ
 ὄνομα ἦν Θεοδότῃ, καὶ οἷας συνεῖναι τῷ πεῖθοντι, μνη-
 σθέντος αὐτῆς τῶν παρόντων τινὸς καὶ εἰπόντος, ὅτι
 κρεῖττον εἶη λόγου τὸ κάλλος τῆς γυναικὸς, καὶ ζω-
 γράφους φήσαντος εἰσιέναι πρὸς αὐτὴν ἀπεικασομένους,
 οἷς ἐκέλευν ἐπιδεικνύνειν ἑαυτῆς ὅσα καλῶς ἔχοι. Ἰτέον
 ἂν εἶη θεασομένους, ἔφη ὁ Σωκράτης· οὐ γὰρ δὴ
 ἀκούσασί γε τὸ λόγου κρεῖττον ἐστὶ καταμαθεῖν. καὶ
 ὁ διηγησάμενος· Οὐκ ἂν φθάνοιτ', ἔφη, ἀκολουθοῦντες.
 οὕτω μὲν δὴ πορευθέντες πρὸς τὴν Θεοδότην καὶ
 καταλαβόντες ζωγράφῳ τινὶ παρεστηκυῖαν ἐθεάσαντο.
 παυσάμενον δὲ τοῦ ζωγράφου· ὦ ἄνδρες, ἔφη ὁ
 Σωκράτης, πότερον ἡμᾶς δεῖ μᾶλλον Θεοδότῃ χάριν
 ἔχειν, ὅτι ἡμῖν τὸ κάλλος ἑαυτῆς ἐπέδειξεν, ἢ ταύτην
 ἡμῖν, ὅτι ἐθεασάμεθα; ἄρ' εἰ μὲν ταύτῃ ὠφελιμωτέρα
 ἐστὶν ἢ ἐπιδειξις, ταύτην ἡμῖν χάριν ἔχτεον, εἰ δὲ
 ἡμῖν ἢ θεᾷ, ἡμᾶς ταύτῃ; εἰπόντος δὲ τινος ὅτι δίκαια

λέγοι· Ουκοῦν, ἔφη, αὕτη μὲν ἤδη τε τὸν παρ' ἡμῶν
 ἐπαινον κερδαίνει καί, ἐπειδὴν εἰς πλείους διαγγείλω-
 μεν, πλείω ὠφελήσεται· ἡμεῖς δὲ ἤδη τε ὧν ἐθεασάμεθα
 ἐπιθυμοῦμεν ἄψασθαι καὶ ἄπιμεν ὑποκνιζόμενοι καὶ
 ἀπελθόντες ποθήσομεν. ἐκ δὲ τούτων εἰκὸς ἡμᾶς μὲν
 θεραπεύειν, ταύτην δὲ θεραπεύεσθαι. καὶ ἡ Θεοδότῃ·
 Νῆ Δί', ἔφη, εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, ἐμὲ ἂν οἶσι
 4 ὑμῖν τῆς θείας χάριν ἔχειν. ἐκ δὲ τούτου ὁ Σωκράτης
 ὁρῶν αὐτὴν τε πολυτελῶς κεκοσμημένην, καὶ μητέρα
 παροῦσαν αὐτῇ ἐν ἐσθῇτί τε καὶ θεραπείᾳ οὐ τῇ
 τυχοῦσῃ, καὶ θεραπεύνας πολλὰς καὶ εὖειδεις καὶ οὐδὲ
 ταύτας ἡμελημένως ἐχούσας, καὶ τοῖς ἄλλοις τὴν οἰκίαν
 ἀφθόνως κατεσκευασμένην· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Θεοδότῃ,
 ἔστι σοι ἀγρός; Οὐκ ἔμοιγ', ἔφη. Ἀλλ' ἄρα οἰκία
 προσόδους ἔχουσα; Οὐδὲ οἰκία, ἔφη. Ἀλλὰ μὴ χειρο-
 τέχναι τινές; Οὐδὲ χειροτέχναι, ἔφη. Πόθεν οὖν,
 ἔφη, τὰ ἐπιτήδεια ἔχεις; Ἐάν τις, ἔφη, φίλος μοι γενε-
 5 μενος εὖ ποιεῖν ἐθέλῃ, οὗτός μοι βίος ἐστί. Νῆ τὴν
 Ἥραν, ἔφη, ὦ Θεοδότῃ, καλὸν γε τὸ κτῆμα καὶ πολλῶ
 κρεῖττον οἴων τε καὶ αἰγῶν καὶ βοῶν, φίλων ἀγέλην
 κεκτῆσθαι. ἀτάρ, ἔφη, πότερον τῇ τύχῃ ἐπιτρέπεις,
 ἔάν τις σοι φίλος ὥσπερ μνία πρόσπτηται, ἢ καὶ αὐτῇ
 6 τι μηχανᾷ; Πῶς δ' ἂν, ἔφη, ἐγὼ τούτου μηχανῇν
 εὖροιμι; Πολὺ νῆ Δί', ἔφη, προσηκόντως μᾶλλον ἢ
 αἱ φάλαγγες· οἶσθα γὰρ ὥς ἐκεῖναι θηρῶσι τὰ πρὸς
 τὸν βίον· ἀράχνια γὰρ δῆπου λεπτὰ ὑψηλάμεναι, ὅ
 7 τι ἂν ἐνταῦθα ἐμπέσῃ, τούτῳ τροφῇ χρῶνται. Καὶ
 ἐμοὶ οὖν, ἔφη, συμβουλευεῖς ὑφήνασθαί τι θήρατρον;
 Οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε ἀτέχνως οἶεσθαι χρὴ τὸ πλείστου
 ἄξιον ἄγρευμα, φίλους, θηράσειν. οὐχ ὁρᾷς ὅτι καὶ
 τὸ μικροῦ ἄξιον, τοὺς λαγῶς, θηρῶντες πολλὰ τεχνά-

ζουσιν; ὅτι μὲν γὰρ τῆς νυκτός νέμονται, κύνας ε
 νυκτερευτικὰς πορισάμενοι, ταύταις αὐτοὺς θηρώσιν·
 ὅτι δὲ μεθ' ἡμέραν ἀποδιδράσκουσιν, ἄλλας κτῶνται
 κύνας, αἵτινες, ἣ ἂν ἐκ τῆς νομῆς εἰς τὴν εὐνὴν
 ἀπέλθωσι, τῇ ὁσμῇ αἰσθανόμεναι εὐρίσκουσιν αὐτούς·
 ὅτι δὲ ποδώκεις εἰσὶν ὥστε καὶ ἐκ τοῦ φανεροῦ τρέ-
 χοντες ἀποφεύγειν, ἄλλας αὖ κύνας ταχείας παρασκευά-
 ζονται, ἵνα κατὰ πόδας ἀλίσκωνται· ὅτι δὲ καὶ ταύτας
 αὐτῶν τινες ἀποφεύγουσι, δίκτυα ἰστιάσιν εἰς τὰς ἀτρα-
 ποὺς, ἣ φεύγουσιν, ἔν' εἰς ταῦτα ἐμπίπτοντες συμπαδί-
 ζονται. Τίτι οὖν, ἔφη, τοιούτῳ φίλους ἂν ἐγὼ θηρώην; ὃ
 'Εὰν νῆ Δί', ἔφη, ἀντὶ κυνὸς κτήσῃ, ὅστις σοι ἰχνεύων
 μὲν τοὺς φιλοκάλους καὶ πλουσίους εὐρήσει, εὐρὼν
 δὲ μηχανήσεται ὅπως ἐμβάλλῃ αὐτοὺς εἰς τὰ σὰ δίκτυα.
 Καὶ ποῦτα, ἔφη, ἐγὼ δίκτυα ἔχω; 'Εν μὲν θήπου, ἔφη, ἡ
 καὶ μάλα εὖ περιπλεκόμενον, τὸ σῶμα· ἐν δὲ τούτῳ
 ψυχὴν, ἣ καταμανθάνεις, καὶ ὡς ἂν ἐμβλέπουσα χαρί-
 ζοιο καὶ ὅ τι ἂν λέγουσα εὐφραίνοις, καὶ ὅτι δεῖ τὸν
 μὲν ἐπιμελόμενον ἀσμένως ὑποδέχεσθαι, τὸν δὲ τρυ-
 φῶντα ἀποκλείειν, καὶ ἀρρωστήσαντός γε φίλου φροντι-
 στικῶς ἐπισκέψασθαι καὶ καλὸν τι πράξαντος σφόδρα
 συνησθῆναι καὶ τῷ σφόδρα σοῦ φροντίζοντι ὅλη τῇ
 ψυχῇ κεχαρίσθαι· φιλεῖν γε μὴν εὖ οἶδ' ὅτι ἐπίστασαι
 οὐ μόνον μαλακῶς, ἀλλὰ καὶ εὐνοϊκῶς· καὶ ὅτι ἀρεστοί
 σοί εἰσιν οἱ φίλοι, οἶδ' ὅτι οὐ λόγῳ ἄλλ' ἐργῷ ἀνα-
 πείθεις. Μὰ τὸν Δί', ἔφη ἡ Θεοδότῃ, ἐγὼ τούτων
 οὐδὲν μηχανῶμαι. Καὶ μὴν, ἔφη, πολὺ διαφέρει τὸ
 κατὰ φύσιν τε καὶ ὀρθῶς ἀνθρώπῳ προσφέρεσθαι. καὶ
 γὰρ δὴ βίᾳ μὲν οὗτ' ἂν ἔλοις οὔτε κατάσχοις φίλον.
 εὐεργεσίᾳ δὲ καὶ ἡδονῇ τὸ θηρίον τοῦτο ἀλώσιμόν τε
 καὶ παραυνιμόν ἐστιν. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Δεῖ

τοίνυν, ἔφη, πρῶτον μὲν τοὺς φροντίζοντάς σου τοιαῦτα
 ἀξιοῦν, οἷα ποιούσιν αὐτοῖς μικρότατα μελήσει, ἔπειτα
 δὲ αὐτὴν ἀμείβεσθαι χαρίζομένην τὸν αὐτὸν τρόπον·
 οὕτω γὰρ ἔν μάλιστα φίλοι γίνονται καὶ πλεῖστον
 3 χρόνον φιλοῖεν καὶ μέγιστα εὐεργετοῖεν. χαρίζοιο δ'
 ἔν μάλιστα, εἰ θεομένοις ὁωροῖο τὰ παρὰ σεαυτῆς·
 ὁρᾷς γὰρ ὅτι καὶ τῶν βρωμάτων τὰ ἥδιιστα, ἐὰν μὲν
 8 τις προσφέρῃ πρὶν ἐπιθυμεῖν, ἀηδὴ φαίνεται, κεκορε-
 σμένοις δὲ καὶ βδελυγμίαν παρέχει, ἐὰν δὲ τις προσφέρῃ
 λιμὸν ἐμπουήσας, κἂν φανυλότερα ἢ, πάνν ἡδέα φαίνεται.
 1 Πῶς οὖν ἔν, ἔφη, ἐγὼ λιμὸν ἐμποιεῖν τῶν παρ' ἐμοὶ
 δυναίμην; Εἰ νῆ Δί', ἔφη, πρῶτον μὲν τοῖς κεκορε-
 σμένοις μήτε προσφέρουσ μήτε ὑπομιμνήσκοις, ἕως ἂν
 11 τῆς πλησμονῆς παυσάμενοι πάλιν δέωνται, ἔπειτα τοὺς
 θεομένους ὑπομιμνήσκοις ὡς κοσμιωτάτῃ τε ὁμιλίᾳ καὶ
 τῷ μὴ φαίνεσθαι βουλομένη χαρίζεσθαι καὶ διαφεύγουσα.
 ἕως ἂν ὡς μάλιστα δεηθῶσι· τηνικαῦτα γὰρ πολὺ
 διαφέρει τὰ αὐτὰ ὁωρα εἰ πρὶν ἐπιθυμῆσαι διδόναι.
 15 καὶ ἡ Θεοδότῃ· Τί οὖν οὐ σύ μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες,
 ἐγένου συνθηρατῆς τῶν φίλων; Ἐάν γε νῆ Δί', ἔφη,
 πείθῃς με σύ. Πῶς οὖν ἔν, ἔφη, πείσαιμί σε; Ζητή-
 σεις, ἔφη, τοῦτο αὐτὴ καὶ μηχανήσῃ, ἐάν τί μου δέῃ.
 16 Εἰσίδι τοίνυν, ἔφη, θαμινά. καὶ ὁ Σωκράτης ἐπισκώ-
 πτων τὴν αὐτοῦ ἀπραγμοσύνην· Ἀλλ', ὦ Θεοδότῃ, ἔφη,
 οὐ πάνν μοι ῥᾷδίον ἐστι σχολάσαι· καὶ γὰρ ἴδια
 πράγματα πολλὰ καὶ δημόσια παρέχει μοι ἀσχολίαν·
 εἰσὶ δὲ καὶ φίλοι μοι, αἵ οὔτε ἡμέρας οὔτε νυκτὸς
 ἀφ' αὐτῶν ἐάσουσί με ἀπιέναι, φίλτρα τε μανθάνουσαι
 17 παρ' ἐμοῦ καὶ ἐπωδάς. Ἐπίστασαι γὰρ, ἔφη, καὶ
 ταῦτα, ὦ Σώκρατες; Ἀλλὰ διὰ τί οἶει, ἔφη, Ἀπολλό-
 δωρόν τε τόνδε καὶ Ἀντισθένην οὐδέποτε μου ἀπολείπε-

σθαι; διὰ τί δὲ καὶ Κέβητα καὶ Σιμμίαν Θήβηθεν παραγίγνεσθαι; εὖ ἴσθι ὅτι ταῦτα οὐκ ἄνευ πολλῶν φίλων τε καὶ ἐπρωδῶν καὶ ὑγγῶν ἐστὶ. Χρησόν1
τοῖνυν μοι, ἔφη, τὴν ὑγγα, ἵνα ἐπὶ σοὶ πρῶτον ἔλκω
αὐτήν. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ αὐτὸς ἔλκεσθαι πρὸς
σέ βούλομαι, ἀλλὰ σέ πρὸς ἐμὲ πορεύεσθαι. Ἀλλὰ
πορεύσομαι, ἔφη· μόνον ὑποδέχου. Ἀλλ' ὑποδέξομαι
σε, ἔφη, ἐὰν μὴ τις φιλωτέρα σου ἔνδον ᾖ.

Ἐπιγένη δὲ τῶν συνόντων τινὰ νέον τε ὄντα καὶ ὃ
τὸ σῶμα κακῶς ἔχοντα ἰδὼν· Ὡς ἰδιωτικῶς, ἔφη, τὸ
σῶμα ἔχεις, ὦ Ἐπίγενης, καὶ ὅς· Ἰδιώτης γάρ, ἔφη,
εἰμί, ὦ Σώκρατες. Οὐδέν γε μᾶλλον, ἔφη, τῶν ἐν
Ὀλυμπίᾳ μελλόντων ἀγωνίζεσθαι· ἢ δοκεῖ σοι μικρὸς
εἶναι ὁ περὶ τῆς ψυχῆς πρὸς τοὺς πολεμίους ἀγὼν, ὃν
Ἀθηναῖοι θήσουσιν. ὅταν τύχωσι, καὶ μὴν οὐκ ὀλίγοι2
μὲν διὰ τὴν τοῦ σώματος καχεξίαν ἰποδνησχοῦσιν τε
ἐν τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις καὶ αἰσχροῦς σφύζονται·
πολλοὶ δὲ δι' αὐτὸ τοῦτο ζῶντες τε ἀλίσκονται καὶ
ἀλόντες ἦτοι δουλεύουσι τὸν λοιπὸν βίον, ἐὰν αὐτοὶ
τύχωσι, τὴν χαλεπωτάτην δουλείαν ἢ εἰς τὰς ἀνάγκας
τὰς ἀλγεινοτάτας ἐμπεσόντες καὶ ἐκτίσαντες ἐνίοτε πλεῖω
τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς τὸν λοιπὸν βίον ἐνδεεῖς τῶν
ἀναγκαίων ὄντες καὶ κακοπαθοῦντες διαζῶσι· πολλοὶ
δὲ θάξαν αἰσχροῦν κτῶνται διὰ τὴν τοῦ σώματος ἐδυ-
ναμίαν δοκοῦντες ἰποδειλιάειν. ἢ καταφρονεῖς τῶν8
ἐπιτιμίων τῆς καχεξίας τούτων, καὶ ῥαδίως ἂν οἶσι
φέρειν τὰ τοιαῦτα; καὶ μὴν οἶμαι γε πολλῷ ῥᾶ καὶ
ἡδῶ τούτων εἶναι, ὅ δὲ ὑπομένειν τὸν ἐπιμελόμενον
τῆς τοῦ σώματος εὐεξίας, ἢ ὑγιεινότερόν τε καὶ εἰς
τᾶλλα χρησιμώτερον νομίζεις εἶναι τὴν καχεξίαν τῆς
εὐεξίας, ἢ τῶν διὰ τὴν εὐεξίαν γιγνομένων καταφρονεῖς;

- 4 καὶ μὴν πάντα γε τάναντία συμβαίνει τοῖς εὖ τὰ σώ-
 ματα ἔχουσιν ἢ τοῖς κακῶς. καὶ γὰρ ὑγιαίνουσιν οἱ τὰ
 σώματα εὖ ἔχοντες καὶ ἰσχύουσι· καὶ πολλοὶ μὲν διὰ
 τοῦτο ἐκ τῶν πολεμικῶν ἀγώνων σφάζονται τε εὐσχη-
 μόνως καὶ τὰ δεινὰ πάντα διαφεύγουσι, πολλοὶ δὲ
 3 φίλοις τε βοηθοῦσι καὶ τὴν πατρίδα εὐεργετοῦσι καὶ
 διὰ ταῦτα χάριτος τε ἀξιοῦνται καὶ δόξαν μεγάλην
 κτῶνται καὶ τιμῶν καλλίστων τυγχάνουσι καὶ [διὰ
 ταῦτα] τὸν τε λοιπὸν βίον ἡδίων καὶ κάλλιον διαζῶσι
 καὶ τοῖς ἑαυτῶν παισὶ καλλίους ἀφορμὰς εἰς τὸν βίον
 5 καταλείπουσιν. οὗτοι γὰρ, ὅτι οὐκ ἀσκεῖ δημοσίᾳ ἢ
 4 πόλιν τὰ πρὸς τὸν πόλεμον, διὰ τοῦτο καὶ ἰδίᾳ ἀμελεῖν,
 ἀλλὰ μηδὲν ἦττον ἐπιμελεῖσθαι. εὖ γὰρ ἴσθι ὅτι οὐδὲ
 ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἀγωνίᾳ οὐδὲ ἐν πράξει οὐδεμιᾷ μετὸν
 1 ἔξεις διὰ τὸ βέλτιον τὸ σῶμα παρσκευάσθαι· πρὸς
 πάντα γὰρ ὅσα πράττουσιν ἄνθρωποι χρήσιμον τὸ σῶμα
 ἐστίν· ἐν πάσαις δὲ ταῖς τοῦ σώματος χρεῖαις πολὺ
 6 διαφέρει ὥς βέλτιστα τὸ σῶμα ἔχειν· ἐπεὶ καὶ ἐν ᾧ
 δοκεῖ ἐλαχίστη σώματος χρεῖα εἶναι, ἐν τῷ διανοεῖσθαι,
 11 τίς οὐκ οἶδεν ὅτι καὶ ἐν τούτῳ πολλοὶ μεγάλα σφάλ-
 λονται διὰ τὸ μὴ ὑγιαίνειν τὸ σῶμα; καὶ λήθη δὲ
 καὶ ἀθυρία καὶ δυσκολία καὶ μανία πολλάκις πολλοῖς
 διὰ τὴν τοῦ σώματος καχεξίαν εἰς τὴν διάνοιαν ἐμπί-
 1 7 πτουσιν οὕτως ὥστε καὶ τὰς ἐπιστήμας ἐκβάλλειν. τοῖς
 δὲ τὰ σώματα εὖ ἔχουσι πολλὴ ἀσφάλεια καὶ οὐδεὶς
 κίνδυνος διὰ γε τὴν τοῦ σώματος καχεξίαν τοιοῦτόν
 τι παθεῖν, εἰκὸς δὲ μᾶλλον πρὸς τάναντία τῶν διὰ
 τὴν καχεξίαν γιγνομένων [καὶ] τὴν εὐεξίαν χρήσιμον
 εἶναι· καίτοι τῶν γε τοῖς εἰρημένοις ἐναντίων ἕνεκα
 18 τί οὐκ ἔν τις νοῦν ἔχων ὑπομείνειεν; αἰσχροὶ δὲ καὶ
 τὸ διὰ τὴν ἀμέλειαν γηρᾶναι, πρὶν ἰδεῖν ἑαυτὸν ποῖος

ἂν κάλλιστος καὶ κράτιστος τῷ σώματι γένοιτο· ταῦτα δὲ οὐκ ἔστιν ἰδεῖν ἀμελοῦντα· οὐ γὰρ ἐθέλει αὐτόματα γίγνεσθαι.~

Ὁρμιζομένου δὲ ποτὲ τινος, ὅτι προσειπὼν τινα χαίρειν οὐκ ἀντιπροσερρήθη· Γελοῖον, ἔφη, τό, εἰ μὲν τὸ σῶμα κάκιον ἔχοντι ἀπήντησάς τω, μὴ ἂν ὀργίζεσθαι, ὅτι δὲ τὴν ψυχὴν ἀγροικοτέρως διακειμένην περιέτυχες, τοῦτό σε λυπεῖ.

Ἄλλου δὲ λέγοντος, ὅτι ἀηδῶς ἐσθίει· Ἀκουμένος, ἔφη, τούτου φάρμακον ἀγαθὸν διδάσκει. ἐρομένου δὲ Ποῖον; Παύσασθαι ἐσθίοντα, ἔφη· καὶ ἡδιόν τε καὶ εὐτελέστερον καὶ ὑγιεινότερον διάξειν παυσάμενον.

Ἄλλου δ' αὖ λέγοντος, ὅτι θερμὸν εἶη παρ' ἑαυτῷ τὸ ὕδωρ ὃ πίνει· Ὅταν ἔρ', ἔφη, βούλῃ θερμῷ λούσασθαι, ἔτοιμον ἔσται σοι. Ἄλλὰ ψυχρόν, ἔφη, ἐστὶν ὥστε λούσασθαι. Ἄρ' οὖν, ἔφη, καὶ οἱ οἰκέται σου ἕχθονται πίνοντές τε αὐτὸ καὶ λούμενοι αὐτῷ; Μὰ τὸν Δι', ἔφη· ἀλλὰ καὶ πολλάκις τεθαύμακα ὡς ἡδέως αὐτῷ πρὸς ἀμφοτέρω ταῦτα χρῶνται. Πότερον δέ, ἔφη, τὸ παρὰ σοὶ ὕδωρ θερμότερον πιεῖν ἐστὶν ἢ τὸ ἐν Ἀσκληπιοῦ; Τὸ ἐν Ἀσκληπιοῦ, ἔφη. Πότερον δὲ λούσασθαι ψυχρότερον τὸ παρὰ σοὶ ἢ τὸ ἐν Ἀμφιαράου; Τὸ ἐν Ἀμφιαράου, ἔφη. Ἐνθυμοῦ οὖν, ἔφη, ὅτι κινδυνεύεις δυσαρεστότερος εἶναι τῶν τε οἰκετῶν καὶ τῶν ἄρρωστούντων.

Κολάσαντος δὲ τινος ἰσχυρῶς ἀκόλουθον, ἤρετο τί χαλεπαίνει τῷ θεράποντι. Ὅτι, ἔφη, ὀψοφαγίστατός τε ὢν βλακώτατός ἐστι καὶ φιλαργυρώτατος ὢν ἄργότατος. Ἦδη ποτὲ οὖν ἐπεσκέψω, πότερος πλειόνων πληγῶν δεῖται, σὺ ἢ ὁ θεράπων;

Φοβουμένου δὲ τινος τὴν εἰς Ὀλυμπίαν ὁδόν· Τί, α

ἔφη, φοβεῖ τὴν πορείαν; οὐ καὶ οἴκοι σχεδὸν ὕλην τὴν ἡμέραν περιπατεῖς καὶ ἐκεῖσε πορευόμενος περιπατήσας ἀριστήσεις, περιπατήσας θειπνήσεις καὶ ἀναπαύσει; οὐκ οἶσθα ὅτι, εἰ ἐκτείναις τοὺς περιπάτους, οὐδ' ἐν πέντε ἢ ἑξ ἡμέραις περιπατεῖς, ῥαδίως δὲ Ἀθήνηθεν εἰς Ὀλυμπίαν ἀφίκοιο; χαριέστερον δὲ καὶ προεξορμᾶν ἡμέρα μιᾷ μᾶλλον ἢ ὕστερίζειν. τὸ μὲν γὰρ ἀναγκάζεσθαι περαιτέρω τοῦ μετρίου μηκύνει τὰς ὁδοὺς χαλεπόν, τὸ δὲ μιᾷ ἡμέρᾳ πλείονας πορευθῆναι πολλὴν ῥαστώνην παρέχει. κρεῖττον οὖν ἐν τῇ ὁρμῇ σπεύδειν ἢ ἐν τῇ ὁδῷ.

Ἔ. Ἄλλου δὲ λέγοντος, ὥς παρετάθη μακρὰν ὁδὸν πορευθεῖς, ἤρετο αὐτόν, εἰ καὶ φορτίον ἔφερε. Μὴ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη, ἀλλὰ τὸ ἱμάτιον. Μόνος δ' ἐπορεύου, ἔφη, ἢ καὶ ἀκόλουθός σοι ἡκολούθει; Ἐκολούθει, ἔφη. Πότερον κενός, ἔφη, ἢ φέρων τι; Φέρων νῆ Δί', ἔφη, τὰ τε στρώματα καὶ τᾶλλα σκεύη. Καὶ πῶς [τι], ἔφη, ἀπήλλαχεν ἐκ τῆς ὁδοῦ; Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ἔφη, βέλτιον ἐμοῦ. Τί οὖν; ἔφη, εἰ τὸ ἐκείνου φορτίον ἔδει σε φέρειν, πῶς ἂν οἶει διατεθῆναι; Κακῶς νῆ Δί', ἔφη· μᾶλλον δὲ οὐδ' ἂν ἐδυνήθην κομίσαι. Τοῦν τοσοῦτον ἦτιον τοῦ παιδὸς δύνασθαι πονεῖν πῶς ἡσχημένου δοκεῖ σοι ἀνδρὸς εἶναι;

V. Ὅποτε δὲ τῶν συνιόντων ἐπὶ δεῖπνον οἱ μὲν μικρὸν ὕψον, οἱ δὲ πολλὸν φέρουεν, ἐκέλευεν ὁ Σωκράτης τὸν παῖδα τὸ μικρὸν ἢ εἰς τὸ κοινὸν τιθέναι ἢ διανεμεῖν ἐκάστῳ τὸ μέρος. οἱ οὖν τὸ πολλὸν φέροντες ἡσχύνοντο τὸ τε μὴ κοινωνεῖν τοῦ εἰς τὸ κοινὸν τιθεμένου καὶ τὸ μὴ ἀντιτιθέναι τὸ ἑαυτῶν· ἐτίθεσαν οὖν καὶ τὸ ἑαυτῶν εἰς τὸ κοινόν. καὶ ἐπεὶ οὐδὲν πλεον εἶχον τῶν μικρὸν φερομένων, ἐπαύοντο πολλοῦ ὀψωνοῦντες.

Καταμαθὼν δὲ ποτε τῶν συνδείπνουμένων τινὰ 2
 τοῦ μὲν σίτου πεπαυμένον, τὸ δὲ ὄψον αὐτὸ καθ' αὐτὸ
 ἐσθίουσα, λόγου ὄντος περὶ ὀνομάτων, ἐφ' οἷον ἔργῳ
 ἕκαστον εἶη· Ἐχοιμεν ἄν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, εἰπεῖν, ἐπὶ
 ποῖῳ ποτὲ ἔργῳ ἄνθρωπος ὀψοφάγος καλεῖται; ἐσθί-
 ουσι μὲν γὰρ δὴ πάντες ἐπὶ τῷ σίτῳ ὄψον, ὅταν παρῇ·
 ἀλλ' οὐκ οἶμαί πω ἐπὶ τούτῳ γε ὀψοφάγοι καλοῦνται.
 Οὐ γὰρ οὖν, ἔφη τις τῶν παρόντων. Τί γάρ; ἔφη, 3
 ἂν τις ἄνευ τοῦ σίτου τὸ ὄψον αὐτὸ ἐσθίῃ, μὴ ἀσκή-
 σεως, ἀλλ' ἡδονῆς ἕνεκα, πότερον ὀψοφάγος εἶναι
 δοκεῖ ἢ οὐ; Σχολῇ γ' ἄν, ἔφη, ἕλλος τις ὀψοφάγος
 εἶη. καὶ τις ἕλλος τῶν παρόντων· Ὁ δὲ μικρῷ σίτῳ,
 ἔφη, πολὺ ὄψον ἐπεσθίων; Ἐμοὶ μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης,
 καὶ οὗτος δοκεῖ δικαίως ἂν ὀψοφάγος καλεῖσθαι· καὶ
 ὅταν γε οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τοῖς θεοῖς εὐχονται πολυ-
 καρπίαν, εἰκότως ἂν οὗτος πολυοψίαν εὐχαιτο. ταῦτα 4
 δὲ τοῦ Σωκράτους εἰπόντος, νομίσας ὁ νεανίσκος εἰς
 αὐτὸν εἰρησθαι τὰ λεχθέντα τὸ μὲν ὄψον οὐκ ἐπαύσατο
 ἐσθίων, ἄρτον δὲ προσέλαβε. καὶ ὁ Σωκράτης κατα-
 μαθὼν· Παρατηρεῖτ', ἔφη, τοῦτον οἱ πλησίον, ὁπότερα
 τῷ σίτῳ ὄψῳ ἢ τῷ ὄψῳ σίτῳ χρήσεται.

Ἄλλον δὲ ποτε τῶν συνδείπνων ἰδὼν ἐπὶ τῷ ἐνὶ 5
 ψωμῷ πλειόνων ὄψων γευόμενον· Ἄρα γένοιτ' ἄν,
 ἔφη, πολυτελεστέρα ὀψοποιία ἢ μᾶλλον τὰ ὕψα λυ-
 μαινομένη, ἢ ἣν ὀψοποιεῖται ὁ [ἕμα πολλὰ ἐσθίων καὶ]
 ἕμα παντοδαπὰ ἡδύσματα εἰς τὸ στόμα λαμβάνων;
 πλείῳ μὲν γε τῶν ὀψοποιῶν συμμιγνύων πολυτελέστερα
 ποιεῖ· ἀ δὲ ἐκεῖνοι μὴ συμμιγνύουσιν, ὥς οὐχ ἀρ-
 μότιοντα, ὁ συμμιγνύων, εἴπερ ἐκεῖνοι ὀρθῶς ποιοῦσιν,
 ἁμαρτάνει τε καὶ καταλύει τὴν τέχνην αὐτῶν· καίτοι 6
 πῶς οὐ γελοῖόν ἐστι παρασκευάζεσθαι μὲν ὀψοποιούς

τοὺς ἄριστα ἐπισταμένους, αὐτὸν δὲ μὴδ' ἀντιποιώμενον τῆς τέχνης ταύτης τὰ ὑπ' ἐκείνων ποιούμενα μετατιθέναι; καὶ ἄλλο δέ τι προσγίγνεται τῷ ἅμα πολλὰ ἐπεσθίειν ἐθισθέντι· μὴ παρόντων γὰρ πολλῶν μειονεκτεῖν ἂν τι δοκοίη ποθῶν τὸ σύνηθες· ὃ δὲ συνεθισθεὶς τὸν ἕνα ψωμὸν ἐν ὕψω προπέμπειν, ὅτε μὴ παρείη πολλά, δύναιτ' ἂν ἀλύπως τῷ ἐνὶ χρῆσθαι.

Ἔλεγε δὲ καί, ὥς τὸ εὖωχεῖσθαι ἐν τῇ Ἀθηναίων γλώττῃ ἐσθίειν καλοῖτο· τὸ δὲ εὖ προσκείσθαι ἔφη ἐπὶ τῷ ταῦτα ἐσθίειν, ὃ μήτε τὴν ψυχὴν μήτε τὸ σῶμα λυποῖη μηδὲ θυσεύρετα εἶη· ὥστε καὶ τὸ εὖωχεῖσθαι τοῖς κοσμίως διαιτωμένοις ἀνετίθεται.

[Δ.]

1. Οὕτω δὲ Σωκράτης ἦν ἐν παντὶ πράγματι καὶ πάντα τρόπον ὠφέλιμος, ὥστε σκοπομένῳ τῷ καὶ μετρίως αἰσθανομένῳ φανερόν εἶναι ὅτι οὐδὲν ὠφελιμώτερον ἦν τοῦ Σωκράτει συνεῖναι καὶ μετ' ἐκείνου διατρίβειν ὁπουοῦν καὶ ἐν ὁπουοῦν πράγματι· ἐπεὶ καὶ τὸ ἐκείνου μεμνηθῆναι μὴ παρόντος οὐ μικρὰ ὠφέλει τοὺς εἰωθότας τε αὐτῷ συνεῖναι καὶ ἀποδεχομένους ἐκείνου. καὶ γὰρ παίζων οὐδὲν ἤτιον ἢ σπουδάζων
2 ἐλυσσιτέλει τοῖς συνδιατρίβουσι. πολλάκις γὰρ ἔφη μὲν ἂν τις ἐρᾷ, φανερὸς δ' ἦν οὐ τῶν τὰ σώματα πρὸς ὥραν, ἀλλὰ τῶν τὰς ψυχὰς πρὸς ἀρετὴν εὖ πεφυκότων ἐπιέμενος. ἐτεκμαίρετο δὲ τὰς ἀγαθὰς φύσεις ἐκ τοῦ ταχύ τε μανθάνειν οἷς προσέχουεν καὶ μνημονεύειν ἃ μάθοιεν καὶ ἐπιθυμεῖν τῶν μαθημάτων πάντων δι' ὧν ἔστιν οἰκίαν τε καλῶς οἰκεῖν καὶ πόλιν καὶ τὸ

ὅλον ἀνθρώποις τε καὶ τοῖς ἀνθρωπίνοις πράγμασιν
 ἐν χρῆσθαι· τοὺς γὰρ τοιούτους ἡγεῖτο παιδευθέντας
 οὐκ ἂν μόνον αὐτοὺς τε εὐδαίμονας εἶναι καὶ τοὺς
 αὐτῶν οἴκους καλῶς οἰκεῖν, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἀνθρώ-
 πους καὶ πόλεις δύνασθαι εὐδαίμονας ποιεῖν. οὐ τὸν³
 αὐτὸν δὲ τρόπον ἐπὶ πάντας ἦεν, ἀλλὰ τοὺς μὲν οἴο-
 μένους φύσει ἀγαθοὺς εἶναι, μαθήσεως δὲ καταφρο-
 νούντας ἐδίδασκεν ὅτι αἱ ἄριστα δοκοῦσαι εἶναι φύσεις
 μέλιστα παιδείας δεόνται, ἐπιδεικνύων τῶν τε ἵππων
 τοὺς εὐφυεστάτους, θυμοειδεῖς τε καὶ σφοδροὺς ὄντας,
 αἱ μὲν ἐκ νέων θαρσύνειν, εὐχρηστοτάτους καὶ ἀρί-
 στοις γιγνομένους, εἰ δὲ ᾤδ' ἀμάσσοι γένοιτο, δυσ-
 καθεκτοτάτους καὶ φανλοτάτους· καὶ τῶν κυνῶν τῶν
 εὐφυεστάτων, φιλοπόνων τε οὐδῶν καὶ ἐπιθετικῶν τοῖς
 θηρίοις, τὰς μὲν καλῶς ἀχθεῖσας ἀρίστας γίγνεσθαι
 πρὸς τὰς θήρας καὶ χρησιμωτάτας, ἀναγῶγους δὲ γιγνο-
 μένας μεταίους τε καὶ μανιώδεις καὶ δυσπείθεστας.
 ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀνθρώπων τοὺς εὐφυεστάτους, ἐρρω-⁴
 μενεστάτους τε ταῖς ψυχαῖς ὄντας καὶ ἐξεργαστικωτάτους
 ὧν ἂν ἐργειῶσι, παιδευθέντας μὲν καὶ μαθόντας, ἃ
 δεῖ πράττειν, ἀρίστους τε καὶ ὠφελιμωτάτους γίγνε-
 σθαι· πλείστα γὰρ καὶ μέγιστα ἀγαθὰ ἐργάζεσθαι·
 ἀπαιδεύτους δὲ καὶ ἁμαθεῖς γενομένους κακίστους τε
 καὶ βλαβερωτάτους γίγνεσθαι· κρίνειν γὰρ οὐκ ἐπι-
 σταμένους, ἃ δεῖ πράττειν, πολλάκις πονηροῖς ἐπιχειρεῖν
 πράγμασι, μεγαλείους δὲ καὶ σφοδροὺς ὄντας δυσκαθ-
 ῖντους τε καὶ δυσάποτρέπτους εἶναι, διὸ πλείστα καὶ
 μέγιστα κακὰ ἐργάζεσθαι. τοὺς δ' ἐπὶ πλούτῳ μέγα⁵
 φρονούντας καὶ νομίζοντας οὐδὲν προσδεῖσθαι παιδείας,
 ἐξαρκέσειν δὲ σφίσι τὸν πλοῦτον οἰομένους πρὸς τὰ
 διαπραττέσθαι τε ὅ τι ἂν βούλωνται καὶ τιμᾶσθαι

ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐφρένου λέγων, ὅτι μῶρος μὲν εἴη, εἴ τις οἶεται μὴ μαθὼν τὰ τε ὠφέλιμα καὶ τὰ βλαβερά τῶν πραγμάτων διαγνώσσεσθαι, μῶρος δ', εἴ τις μὴ διαγιγνώσκων μὲν ταῦτα, διὰ δὲ τὸν πλοῦτον ὃ τι ἂν βούληται ποριζόμενος οἶεται δυνήσεσθαι τὰ συμφέροντα πράττειν, ἡλίθιος δ', εἴ τις μὴ δυνάμενος τὰ συμφέροντα πράττειν εὖ τε πράττειν οἶεται καὶ τὰ πρὸς τὸν βίον αὐτῷ [ἢ καλῶς ἢ] ἱκανῶς παρεσκευάσθαι. ἡλίθιος δὲ καί, εἴ τις οἶεται διὰ τὸν πλοῦτον, μηδὲν ἐπιστάμενος, δόξειν τι ἀγαθὸς εἶναι ἢ, μηδὲν ἀγαθὸν εἶναι δοκῶν, εὐδοκιμήσειν.

- Π. Τοῖς δὲ νομίζουσι παιδείας τε τῆς ἀρίστης τετυχηκέναι καὶ μέγα φρονουῖσιν ἐπὶ σοφίᾳ ὡς προσεφέρετο νῦν διηγήσομαι. καταμαθὼν γὰρ Εὐθύδημον τὸν καλὸν γράμματα πολλὰ συνειλεγμένον ποιητῶν τε καὶ σοφιστῶν τῶν εὐδοκιμωτάτων καὶ ἐκ τούτων ἤδη τε νομίζοντα διαφέρειν τῶν ἡλικιωτῶν ἐν σοφίᾳ καὶ μεγάλαν ἐλπίδας ἔχοντα πάντων διοίσειν τῷ δύνασθαι λέγειν τε καὶ πράττειν, πρῶτον μὲν, αἰσθανόμενος αὐτὸν διανεότητα οὐπω εἰς τὴν ἀγορὰν εἰσιόντα, εἴ δέ τι βούλοιτο διαπραξασθαι, καθίζοντα εἰς ἡνιοποιεῖόν τι τῶν ἐγγύς τῆς ἀγορᾶς, εἰς τοῦτο καὶ αὐτὸς ἦει τῶν μετ' ἑαυτοῦ τινας ἔχειν. καὶ πρῶτον μὲν πυνθανομένου τινὸς πότερον Θεμιστοκλῆς διὰ συνουσίαν τινὸς τῶν σοφῶν ἢ φύσει τοσοῦτον διήνεγκε τῶν πολιτῶν, ὥστε πρὸ ἐκείνου ἀποβλέπειν τὴν πόλιν, ὅποτε σπουδαίου ἀνδρὸς δεηθείη, ὃ Σωκράτης βουλόμενος κινεῖν τὸν Εὐθύδημον εὐηθες εἶπη εἶναι τὸ οἰεσθαι τὰς μὲν ὀλίγου ἀξίας τέχνας μὴ γίγνεσθαι σπουδαίους ἄνευ διδασκάλων ἱκανῶν, τὸ δὲ προσεσθάναι πόλεως, πάντων ἔργων μέγιστον ὄν, ἀπὸ ταυτομάτου παραγίγνεσθαι τοῖς ἀνθρώποις.

πάλιν δέ ποτε παρόντος τοῦ Εὐθύδημου, ὁρῶν αὐτὸν ὡς
 ἀποχωροῦντα τῆς συνεδρίας καὶ φυλαττόμενον μὴ δόξῃ
 τὸν Σωκράτη θαυμάζειν ἐπὶ σοφίᾳ· Ὅτι μὲν, ἔφη, ὦ
 ἄνδρες, Εὐθύδημος οὕτως ἐν ἡλικίᾳ γενόμενος, τῆς
 πόλεως λόγον περὶ τινος προτιθείσης, οὐκ ἀφέξεται
 τοῦ συμβουλευεῖν, εὐδελὸν ἐστὶν ἐξ ὧν ἐπιτηδεύει·
 δοκεῖ δέ μοι καλὸν προοίμιον τῶν δημηγοριῶν παρα-
 σκευάσασθαι φυλαττόμενος μὴ δόξῃ μανθάνειν τι παρὰ
 του. ὅηλον γὰρ ὅτι λέγειν ἀρχόμενος ὧδε προοιμιιάσε-
 ται· „Παρ' οὐδενὸς μὲν πώποτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι,
 οὐδὲν ἔμαθον, οὐδ' ἀκούων τινὰς εἶναι λέγειν τε καὶ
 πράττειν ἱκανοὺς ἐξήτησα τούτοις ἐντυχεῖν, οὐδ' ἐπε-
 μελήθην τοῦ διδάσκαλόν τινά μοι γενέσθαι τῶν ἐπι-
 σταμένων, ἀλλὰ καὶ τάναντία· διατετέλεκα γὰρ φεύγων
 οὐ μόνον τὸ μανθάνειν τι παρὰ τινος, ἀλλὰ καὶ τὸ
 δόξαι. ὅμως δὲ ὅ τι ἂν ἀπὸ ταῦτομάτου ἐπὶ μοι
 συμβουλευσῶ ὑμῖν.“ ἀρμόσειε δ' ἂν οὕτω προοιμιιά-
 ζεσθαι καὶ τοῖς βουλομένοις παρὰ τῆς πόλεως ἱατρικὸν
 ἔργον λαβεῖν· ἐπιτήδειόν γ' ἂν αὐτοῖς εἴη τοῦ λόγου
 ἄρχεσθαι ἐντεῦθεν· „Παρ' οὐδενὸς μὲν πώποτε, ὦ
 ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὴν ἱατρικὴν τέχνην ἔμαθον, οὐδ'
 ἐξήτησα διδάσκαλον ἑμαυτῷ γενέσθαι τῶν ἱατρῶν οὐ-
 δένα· διατετέλεκα γὰρ φυλαττόμενος οὐ μόνον τὸ
 μαθεῖν τι παρὰ τῶν ἱατρῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ δόξαι με-
 μαθηκέναι τὴν τέχνην ταύτην. ὅμως δέ μοι τὸ ἱατρι-
 κὸν ἔργον δοτε· πειράσσομαι γὰρ ἐν ὅσῳ ἀποκινδυ-
 νεύων μανθάνειν.“ πάντες οὖν οἱ παρόντες ἐγέλασαν
 ἐπὶ τῷ προοίμῳ, ἐπεὶ δὲ φανερόν ἦν ὅτι Εὐθύδημος ἤδη
 μὲν οἷς ὁ Σωκράτης λέγει προσέχων, ἔτι δὲ φυλατ-
 τόμενος αὐτός τι φθέγγεσθαι καὶ νομίζων τῇ σιωπῇ
 σωφροσύνης δόξαν περιβάλλεσθαι, τότε ὁ Σωκράτης

βουλόμενος αὐτὸν παῦσαι τούτου· Θαυμαστὸν γάρ,
 ἔφη, τί ποτε οἱ βουλόμενοι καθαρίζειν ἢ αὐλεῖν ἢ
 ἱππεύειν ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων ἱκανοὶ γενέσθαι
 πειρῶνται ὥς συνεχέστατα ποιεῖν, ὃ τι ἂν βούλωνται
 δυνατοὶ γενέσθαι, καὶ οὐ καθ' ἑαυτούς, ἀλλὰ παρὰ
 τοῖς ἀρίστοις δοκοῦσιν εἶναι, πάντα ποιοῦντες καὶ ὑπο-
 μένοντες ἕνεκα τοῦ μηδὲν ἄνευ τῆς ἐκείνων γνώμης
 ποιεῖν, ὥς οὐκ ἂν ἄλλως ἀξιόλογοι γινόμενοι· τῶν δὲ
 βουλομένων δυνατῶν γενέσθαι λέγειν τε καὶ πράττειν
 τὰ πολιτικὰ νομίζουσί τινες ἄνευ παρασκευῆς καὶ
 ἐπιμελείας αὐτόματοι ἐξαίφνης δυνατοὶ ταῦτα ποιεῖν
 7 ἔσεσθαι. καίτοι γε τοσοῦτῳ ταῦτα ἐκείνων δυσκα-
 τεργαστότερα φαίνεται, ὅσῳ περ πλείονων περὶ ταῦτα
 πραγματευομένων ἐλάττους οἱ κατεργαζόμενοι γίνονται.
 δῆλον οὖν ὅτι καὶ ἐπιμελείας δεόνται πλείονος καὶ
 8 ἰσχυροτέρας οἱ τούτων ἐπιέμενοι ἢ οἱ ἐκείνων. κατ'
 ἀρχὰς μὲν οὖν ἀκούοντος Εὐθύδημου τοιούτους λόγους
 ἔλεγε Σωκράτης· ὥς δ' ἥσθητο αὐτὸν ἐτοιμότερον ὑπο-
 μένοντα, ὅτε διαλέγοιτο, καὶ προθυμότερον ἀκούοντα,
 μόνος ἤλθεν εἰς τὸ ἡνιοποιεῖον. παρακαθεζομένου δ'
 αὐτῷ τοῦ Εὐθύδημου· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, τῷ
 ὄντι, ὥσπερ ἐγὼ ἀκούω, πολλὰ γράμματα συνήχας τῶν
 λεγομένων σοφῶν ἀνδρῶν γεγονέναι; καὶ ὁ Εὐθύδη-
 9 μος· Νὴ τὸν Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες· καὶ ἔτι γε συνάγω,
 ἕως ἂν κτήσωμαι ὥς ἂν δύνωμαι πλεῖστα. Νὴ τὴν
 Ἥραν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἔγαμαί γέ σου, διότι οὐκ
 ἀργυρίου καὶ χρυσίου προαίλου θησαυροὺς κεκτησθαι
 μᾶλλον ἢ σοφίας· δῆλον γάρ ὅτι νομίζεις ἀργύριον
 καὶ χρυσίον οὐδὲν βελτίους ποιεῖν τοὺς ἀνθρώπους,
 τὰς δὲ τῶν σοφῶν ἀνδρῶν γνώμας ἀρετῇ πλουτίζειν
 τοὺς κεκτημένους. καὶ ὁ Εὐθύδημος ἔχαιρεν ἀκούων

ταῦτα, νομίζων δοκεῖν τῷ Σωκράτει ὀρθῶς μετιέναι τὴν σοφίαν. ὁ δὲ καταμαθὼν αὐτὸν ἡσθιέντα τῷ ἐπαίνῳ τούτῳ· Τί δὲ δὴ βουλούμενος ἀγαθὸς γενέσθαι,¹ ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, συλλέγεις τὰ γράμματα; ἐπεὶ δὲ διεσιώπησεν ὁ Εὐθύδημος σκοπῶν ὅ τι ἀποκρίναιτο, πάλιν ὁ Σωκράτης· Ἄρα μὴ ἰατρός; ἔφη· πολλὰ γὰρ καὶ ἰατρῶν ἐστὶ συγγράμματα. καὶ ὁ Εὐθύδημος· Μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἔγωγε. Ἀλλὰ μὴ ἀρχιτέκτων βούλει γενέσθαι; γνωμονικοῦ γὰρ ἀνδρὸς καὶ τοῦτο δεῖ. Οὐκ οὖν ἔγωγ', ἔφη. Ἀλλὰ μὴ γεωμέτρης ἐπιθυμεῖς, ἔφη, γενέσθαι ἀγαθός, ὥσπερ ὁ Θεόδωρος; Οὐδὲ γεωμέτρης, ἔφη. Ἀλλὰ μὴ ἀστρολόγος, ἔφη, βούλει γενέσθαι; ὡς ἔλε καὶ τοῦτο ἡρνεῖτο· Ἀλλὰ μὴ ῥαψῳδός; ἔφη· καὶ γὰρ τὰ Ὀμήρου σέ φασιν ἔπη πάντα κεκτήσθαι. Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη· τοὺς γὰρ τοὶ ῥαψῳδοὺς οἶδα τὰ μὲν ἔπη ἀκριβοῦντας, αὐτοὺς δὲ πάννυ ἡλιθίους ὄντας. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Οὐ δὴπον, ὦ Εὐθύδημε, ταύτης¹ τῆς ἀρετῆς ἐφίεσαι, δι' ἣν ἀνθρώποι πολιτικοὶ γίνονται καὶ οἰκονομικοὶ καὶ ἀρχεῖν ἱκανοὶ καὶ ὠφέλιμοι τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις καὶ ἑαυτοῖς; καὶ ὁ Εὐθύδημος· Σφόδρα γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, ταύτης τῆς ἀρετῆς δέομαι. Νῆ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, τῆς καλλίστης ἀρετῆς καὶ μεγίστης ἐφίεσαι τέχνης· ἐστὶ γὰρ τῶν βασιλέων αὕτη καὶ καλεῖται βασιλική. ἅτάρ, ἔφη, κατανευόηκας, εἰ οἶόν τέ ἐστὶ μὴ ὄντα δίκαιον ἀγαθὸν ταῦτα γενέσθαι; Καὶ μάλα, ἔφη· καὶ οὐχ οἶόν τέ γε ἔνευ δικαιοσύνης ἀγαθὸν πολίτην γενέσθαι. Τί οὖν;¹¹ ἔφη, σὺ δὴ τοῦτο κατείργασαι; Οἶμαί γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐδενὸς ἂν ἦτον φανῆναι δίκαιος. Ἄρ' οὖν, ἔφη, τῶν δικαίων ἐστὶν ἔργα ὥσπερ τῶν τεκτόνων; Ἔστι μέντοι, ἔφη. Ἄρ' οὖν, ἔφη, ὥσπερ οἱ τέκτονες

ἔχουσι τὰ ἑαυτῶν ἔργα ἐπιδείξαι, οὕτως οἱ δίκαιοι τὰ
αὐτῶν ἔχοιεν ἂν ἐξηγήσασθαι; Μὴ οὖν, ἔφη ὁ Εὐθύ-
δημος, οὐ δύναμαι ἐγὼ τὰ τῆς δικαιοσύνης ἔργα
ἐξηγήσασθαι; καὶ νῆ Δί' ἔγωγε τὰ τῆς ἀδικίας· ἐπεὶ
οὐκ ὀλίγα ἔστι καθ' ἑκάστην ἡμέραν τοιαῦτα ὁρᾶν τε
καὶ ἀκούειν. Βούλει οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, γράψωμεν
ἐνταυθοῖ μὲν δέλτα, ἐνταυθοῖ δὲ ἄλφα, εἴτα ὅ τι μὲν
ἂν δοκῇ ἡμῖν τῆς δικαιοσύνης ἔργον εἶναι, πρὸς τὸ
δέλτα τιθῶμεν, ὅ τι δ' ἂν τῆς ἀδικίας, πρὸς τὸ ἄλφα;
Εἰ τί σοι δοκεῖ, ἔφη, προσδεῖν τούτων, ποιεῖ ταῦτα.
καὶ ὁ Σωκράτης γράψας ὥσπερ εἶπεν· Οὐκοῦν, ἔφη,
ἔστιν ἐν ἀνθρώποις ψεύδεσθαι; Ἔστι μέντοι, ἔφη.
Ποτέρωσε οὖν, ἔφη, θῶμεν τοῦτο; Δῆλον ὅτι, ἔφη,
πρὸς τὴν ἀδικίαν. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ ἑξαπατᾶν ἔστι;
Καὶ μάλα, ἔφη. Τοῦτο οὖν ποτέρωσε θῶμεν; Καὶ
τοῦτο δῆλον ὅτι, ἔφη, πρὸς τὴν ἀδικίαν. Τί δὲ τὸ
κλέπτειν; Καὶ τοῦτο, ἔφη. Τὸ δὲ ἀνδραποδίσσασθαι;
Καὶ τοῦτο. Πρὸς δὲ τῇ δικαιοσύνῃ οὐδὲν ἡμῖν τούτων
κείσεται, ὥ Εὐθύδημε; Δεινὸν γὰρ ἂν εἴη, ἔφη. Τί
δ'; ἔάν τις στρατηγὸς αἰρεθεὶς ἄδικόν τε καὶ ἐχθρὸν
πόλιν ἑξανδραποδίσσεται, φήσομεν τοῦτον ἀδικεῖν; Οὐ
δῆτα, ἔφη. Δίκαια δὲ ποιεῖν οὐ φήσομεν; Καὶ μάλα.
Τί δ'; ἔάν τις ἑξαπατᾷ πολεμῶν αὐτοῖς; Δίκαιον, ἔφη,
καὶ τοῦτο. Ἐάν τις κλέπτῃ τε καὶ ἀρπάξῃ τὰ τούτων,
οὐ δίκαια ποιήσει; Καὶ μάλα, ἔφη· ἀλλ' ἐγὼ σε τὸ
πρῶτον ὑπελάμβανον πρὸς τοὺς φίλους μόνον ταῦτα
ἔρωτάν. Οὐκοῦν, ἔφη, ὅσα πρὸς τῇ ἀδικίᾳ ἐθήκαμεν,
ταῦτα καὶ πρὸς τῇ δικαιοσύνῃ θετέον ἂν εἴη; Ἔοικεν,
ἔφη. Βούλει οὖν, ἔφη, ταῦτα οὕτω θέντες διορισώ-
μεθα πάλιν πρὸς μὲν τοὺς πολεμίους δίκαιον εἶναι τὰ
τοιαῦτα ποιεῖν, πρὸς δὲ τοὺς φίλους ἄδικον, ἀλλὰ

δεῖν πρὸς γε τούτους ὥς ἀπλούστατον εἶναι; Πάν-
 μὲν οὖν, ἔφη ὁ Εὐθύδημος. Τί οὖν; ἔφη ὁ Σωκρά-
 τής, εἴαν τις στρατηγὸς ὁρῶν ἀθύμως ἔχον τὸ στρα-
 τευμα ψευδάμενος φήσῃ συμμαχοῦς προσιέναι καὶ τῷ
 ψεύδει τούτῳ πάντῃ τῆς ἀθυμίας τοὺς στρατιώτας,
 ποτέρῳθι τὴν ἀπάτην ταύτην θήσομεν; Δοκεῖ μοι,
 ἔφη, πρὸς τὴν δικαιοσύνην. Ἐὰν δέ τις νῖδον ἑαυτοῦ
 δεόμενον φαρμακείας καὶ μὴ προσιέμενον φάρμακον
 ἐξαπατήσας ὥς σιτλον τὸ φάρμακον δῶ καὶ τῷ ψεύδει
 χρησάμενος οὕτως ὑγιᾶ ποιήσῃ, ταύτην αὖ τὴν ἀπά-
 την ποῖ θετέον; Δοκεῖ μοι, ἔφη, καὶ ταύτην εἰς τὸ
 εὐτό. Τί δ'; εἴαν τις, ἐν ἀθυμίᾳ ὄντος φίλου, δεισας,
 μὴ διαχρήσῃται ἑαυτόν, κλέψῃ ἢ ἀρπάσῃ ἢ ξίφος ἢ ἄλλο
 τι τοιοῦτον, τοῦτο αὖ ποτέρῳσε θετέον; Καὶ τοῦτο
 νῆ Δί', ἔφη, πρὸς τὴν δικαιοσύνην. Λέγεις, ἔφη, σὺ
 οὐδὲ πρὸς τοὺς φίλους ἅπαντα δεῖν ἀπλοιζεσθαι; Μὰ
 Δί' οὐ δῆτα, ἔφη· ἀλλὰ μετατίθεμαι τὰ εἰρημένα,
 εἴπερ ἔξεστι. Δεῖ γέ τοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἶναι
 πολὺ μᾶλλον ἢ μὴ ὀρθῶς τιθέναι. τῶν δὲ δὴ τοὺς
 φίλους ἐξαπατώντων ἐπὶ βλάβῃ, ἵνα μὴδὲ τοῦτο παρα-
 λίσσωμεν ἄσχετον, πότερος ἀδικώτερός ἐστιν, ὁ ἐκὼν
 ἢ ὁ ἔκων; Ἄλλ', ὦ Σώκρατες, οὐκέτι μὲν ἔγωγε πιστεύω
 οἷς ἀποκρίνομαι· καὶ γὰρ τὰ πρόσθεν πάντα νῦν
 ἄλλως ἔχειν δοκεῖ μοι, ἢ ὥς ἐγὼ τότε ᾤμην· ὅμως
 δὲ εἰρήσθω μοι ἀδικώτερον εἶναι τὸν ἐκόντα ψευδο-
 μενον τοῦ ἄκοντος. Δοκεῖ δέ σοι μάθησις καὶ ἐπιστήμη
 τοῦ δικαίου εἶναι ὥσπερ τῶν γραμμάτων; Ἐμοιγε.
 Πότερου δὲ γραμματικώτερον κρίνεις, ὃς ἂν ἐκὼν μὴ
 ὀρθῶς γράφῃ καὶ ἀναγινώσκῃ ἢ ὃς ἂν ἔκων; Ὅς ἂν
 ἐκὼν, ἔγωγε· δύναται γὰρ εἶναι, ὅποτε βούλοιτο, καὶ
 ὀρθῶς αὐτὰ ποιεῖν. Οὐκοῦν ὁ μὲν ἐκὼν μὴ ὀρθῶς

γράφων γραμματικὸς ἂν εἴη, ὁ δὲ ἄκων ἀγράμματος;
 Πῶς γὰρ οὐ; Τὰ δίκαια δὲ πότερον ὁ ἐκὼν ψευδόμε-
 νος καὶ ἐξαπατῶν οἶδεν ἢ ὁ ἄκων; Ἀῖνον ὅτι ὁ ἐκὼν.
 Οὐκοῦν γραμματικώτερον μὲν τὸν ἐπιστάμενον γράμ-
 ματα τοῦ μὴ ἐπισταμένου φῆς εἶναι; Ναί. Δικαιότερον
 δὲ τὸν ἐπιστάμενον τὰ δίκαια τοῦ μὴ ἐπισταμένου;
 Φαίνομαι· δοκῶ δέ μοι καὶ ταῦτα οὐκ οἶδ' ὅπως λέγειν
 1 Τί δὲ δὴ; ὅς ἂν βουλόμενος τάληθι λέγειν μηδέποτε
 ταῦτ' περὶ τῶν αὐτῶν λέγῃ, ἀλλ' ὁδόν τε φράζων
 τὴν αὐτὴν τοτὲ μὲν πρὸς ἑώ, τοτὲ δὲ πρὸς ἐσπέρην
 1 φράζῃ, καὶ λογισμὸν ἀποφαινόμενος τὸν αὐτὸν τοτὲ
 μὲν πλείω, τοτὲ δ' ἐλάττω ἀποφαίνεται, τί σοι δοκεῖ
 ὁ τοιοῦτος; Ἀῖλος νῆ Δί' εἶναι ὅτι ἂ φρεσὶ εἰδέναι
 2 οὐκ οἶδεν. Οἶσθα δέ τις ἀνδραποδῶδεις καλουμέ-
 νους; Ἐγώ γε. Πότερον διὰ σοφίαν ἢ δι' ἀμαθίαν;
 Ἀῖλον ὅτι δι' ἀμαθίαν. Ἀρ' οὖν διὰ τὴν τοῦ χαλκεύειν
 ἀμαθίαν τοῦ ὀνόματος τούτου τυγχάνουσιν; Οὐ δῆτα.
 Ἀλλ' ἄρα διὰ τὴν τοῦ τεκταίνεσθαι; Οὐδὲ διὰ ταύτην.
 3 Ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ σκυτεύειν; Οὐδὲ δι' ἐν τούτων,
 ἔφη, ἀλλὰ καὶ τοῦναντίον· οἱ γὰρ πλείστοι τῶν γε
 τὰ τοιαῦτα ἐπισταμένων ἀνδραποδῶδεις εἰσίν. Ἀρ'
 οὖν τῶν τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ καὶ δίκαια μὴ εἰδότων
 3 τὸ ὄνομα τοῦτ' ἐστίν; Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη. Οὐκοῦν
 δεῖ παντὶ τρόπῳ διατειναμένους φεύγειν ὅπως μὴ ἀν-
 δράποδα ᾤμεν. Ἀλλὰ νῆ τοὺς θεούς, ἔφη, ὧ Σώ-
 κρατες, πάννυ ᾤμην φιλοσοφεῖν φιλοσοφίαν δι' ἧς ἂν
 μάλιστα ἐνύμιζον παιδευθῆναι τὰ προσήκοντα ἀνδρὶ
 καλοκαγαθίας ὀρεγομένῳ· νῦν δὲ πῶς οἶσι με ἀθύμως
 4 ἔχειν, ὁρῶντα ἑμαυτὸν διὰ μὲν τὰ προπεποιημένα
 οὐδὲ τὸ ἐρωτώμενον ἀποκρίνεσθαι δυνάμενον ὑπὲρ
 ὧν μάλιστα χρὴ εἰδέναι, ἄλλην δὲ ὁδὸν οὐδεμίαν

ἔχοντα ἦν ἂν πορευόμενος βελτίων γενοίμην; καὶ ὁ
 Σωκράτης· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε· εἰς Δελφούς
 δὲ ἤδη πῶποτε ἀφίκου; Καὶ δὲς γε νῆ Δί', ἔφη.
 Κατέμαθες οὖν πρὸς τῷ ναῷ που γεγραμμένον τὸ
 Γινῶθι σαυτόν; Ἔγωγε. Πότερον οὖν οὐδέν σοι τοῦ
 γράμματος ἐμέλησεν ἢ προσέσχεες τε καὶ ἐπεχείρησας
 σαυτόν ἐπισκοπεῖν ὅστις εἴης; Μὰ Δί' οὐ δῆτα, ἔφη·
 καὶ γὰρ δὴ πάνν τοῦτό γε ᾧμην εἰδέναί· σχολῇ γάρ
 ἂν ἄλλο τι ἦδη, εἰ γε μὴδ' ἐμαυτόν ἐρίγνωσκον. Πό-
 τερα δέ σοι δοκεῖ γιννώσκειν ἑαυτόν, ὅστις τοῦνομα
 τὸ ἑαυτοῦ μόνον οἶδεν, ἢ ὅστις, ὥσπερ οἱ τοὺς ἵππους
 ὠνούμενοι οὐ πρότερον οἴονται γιννώσκειν ὅν ἂν βού-
 λωνται γινῶναι, πρὶν ἂν ἐπισκέψωνται, πότερον εὐ-
 πειθής ἐστιν ἢ δυσπειθής, καὶ πότερον ἰσχυρὸς ἢ
 ἀσθενής, καὶ πότερον ταχὺς ἢ βραδύς, καὶ τᾶλλα τὰ
 πρὸς τὴν τοῦ ἵππου χρεῖαν ἐπιτήδειά τε καὶ ἀνεπιτήδεια
 ὥπως ἔχει, οὕτως ἑαυτόν ἐπισκεψάμενος, ὁποῖός ἐστι
 πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην χρεῖαν, ἔγνωκε τὴν αὐτοῦ δύ-
 ναμιν; Οὕτως ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη, ὃ μὴ εἰδώς τὴν
 αὐτοῦ δύναμιν ἀγνοεῖν ἑαυτόν. Ἐκείνο δὲ οὐ φανερόν,
 ἔφη, ὅτι διὰ μὲν τὸ εἰδέναί ἑαυτοὺς πλεῖστα ἀγαθὰ
 πάσχουσιν ἄνθρωποι, διὰ δὲ τὸ ἐψεῦσθαι ἑαυτῶν πλεῖστα
 κακά; οἱ μὲν γὰρ εἰδότες ἑαυτοὺς τὰ τε ἐπιτήδεια ἑαυ-
 τοῖς ἴσασι καὶ διαγινώσκουσιν ἃ τε δύνανται καὶ ἃ
 μὴ· καὶ ἃ μὲν ἐπίστανται πράττοντες πορίζονται τε
 ὧν θέλονται καὶ εὖ πράττουσιν, ὧν δὲ μὴ ἐπίστανται
 ἀπεχόμενοι ἀναμάρτητοι γίνονται καὶ διαφεύγουσι τὸ
 κακῶς πράττειν· διὰ τοῦτο δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώ-
 πους θυνάμενοι δοκιμάζειν καὶ διὰ τῆς τῶν ἄλλων
 χρείας τὰ τε ἀγαθὰ πορίζονται καὶ τὰ κακά φυλάτ-
 τονται. οἱ δὲ μὴ εἰδότες, ἀλλὰ διεψευσμένοι τῆς

ἑαυτῶν δυνάμεως πρὸς τε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους κα-
 τὰλλα ἀνθρώπινα πράγματα ὁμοίως διάκεινται, κα-
 οὔτε ὧν δέονται ἴσασιν οὔτε ὃ τι πράττουσιν οὔ-
 οἷς χρῶνται, ἀλλὰ πάντων τούτων διαμαρτάνοντες τῶ-
 τε ἀγαθῶν ἀποτυγχάνουσι καὶ τοῖς κακοῖς περιπίπτου-
 8 καὶ οἱ μὲν εἰδότες ὃ τι ποιῶσιν, ἐπιτυγχάνοντες ὡς
 πράττουσιν, εὐδοχοί τε καὶ τίμιοι γίνονται· καὶ
 τε ὅμοιοι τούτοις ἡδέως χρῶνται, οἳ τε ἀποτυγχάνον-
 τῶν πραγμάτων ἐπιθυμοῦσι τούτους ὑπὲρ αὐτῶν βου-
 λεύεσθαι, καὶ προϊστασθαι γε αὐτῶν τούτους, καὶ τῶν
 ἐλπίδας τῶν ἀγαθῶν ἐν τούτοις ἔχουσι, καὶ διὰ [πάν-
 9 ταῦτα πάντων μάλιστα τούτους ἀγαπῶσιν, οἱ δὲ μὴ
 εἰδότες ὃ τι ποιῶσι, κακῶς τε αἰρουμένοι καὶ οἷς ὁ
 ἐπιχειρήσωσιν ἀποτυγχάνοντες, οὐ μόνον ἐν αὐτοῖς
 τούτοις ζημιοῦνται τε καὶ κολάζονται, ἀλλὰ καὶ ἀδ-
 ξοῦσι διὰ ταῦτα καὶ καταγέλαστοι γίνονται καὶ κατ-
 φρονούμενοι καὶ ἐτιμαζόμενοι ζῶσιν. ὁρᾷς δὲ καὶ τὰ
 πόλεων ὅτι βῆαι ἂν ἀγνοήσασαι τὴν ἑαυτῶν δύναμιν
 κρείττοσι πολεμήσωσιν, αἱ μὲν ἀνάστατοι γίνονται
 10 αἱ δ' ἐξ ἐλευθέρων δοῦλαι. καὶ ὁ Εὐθύδημος· ὦ
 πάνν μοι ὁκοῦν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, περὶ πολλὰ
 ποιητέον εἶναι τὸ ἑαυτὸν γινώσκειν, οὕτως ἴσθαι
 ὁπόθεν δὲ χρὴ ἄρξασθαι ἐπισκοπεῖν ἑαυτόν, τοῦ
 πρὸς σὲ ἀποβλέπω εἰ μοι ἐθελήσῃς ἂν ἐξηγήσασθαι
 1 Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὰ μὲν ἀγαθὰ καὶ τὰ κα-
 ὁποῖά ἐστι πάντως που γινώσκεις; Νὴ Δί', ἔφ-
 εἰ γὰρ μὴδὲ ταῦτα οἶδα, καὶ τῶν ἀνδραπόδων φαι-
 λότερος ἂν εἴην. Ἴθι δὴ, ἔφη, καὶ ἐμοὶ ἐξηγήσαι αὐτὰ
 Ἀλλ' οὐ χαλεπόν, ἔφη· πρῶτον μὲν γὰρ αὐτὸ
 ὑγιαίνειν ἀγαθὸν εἶναι νομίζω, τὸ δὲ νοσεῖν κακόν
 ἔπειτα καὶ τὰ αἷτια ἑκατέρου αὐτῶν καὶ ποτὰ κα-

βρωτὰ καὶ ἐπιτηδεύματα τὰ μὲν πρὸς τὸ ὑγιαίνειν
 φέροντα ἀγαθὰ, τὰ δὲ πρὸς τὸ νοσεῖν κακὰ. Οὐκοῦν,
 ἔφη, καὶ τὸ ὑγιαίνειν καὶ τὸ νοσεῖν, ὅταν μὲν ἀγαθοῦ
 τινος αἰτία γίγνηται, ἀγαθὰ ἂν εἴη, ὅταν δὲ κακοῦ,
 κακὰ. Πότε δ' ἂν, ἔφη, τὸ μὲν ὑγιαίνειν κακοῦ αἰτίον
 γένοιτο, τὸ δὲ νοσεῖν ἀγαθοῦ; Ὅταν νῆ Δί', ἔφη,
 στρατείας τε αἰσχροῦς καὶ ναυτιλίας βλαβεροῦς καὶ ἄλλων
 πολλῶν τοιούτων οἱ μὲν διὰ ῥώμην μετασχόντες ἀπό-
 λωνται, οἱ δὲ δι' ἀσθένειαν ἀπολειφθέντες σωθῶσιν.
 Ἀληθῆ λέγεις· ἀλλ' ὁρᾷς, ἔφη, ὅτι καὶ τῶν ὠφελίμων
 οἱ μὲν διὰ ῥώμην μετέχουσιν, οἱ δὲ δι' ἀσθένειαν
 ἀπολείπονται. Ταῦτα οὖν, ἔφη, ποτὲ μὲν ὠφελούντα,
 ποτὲ δὲ βλάπτοντα, τί μᾶλλον ἀγαθὰ ἢ κακὰ ἔστιν;
 Οὐδὲν μὰ Δία φαίνεται κατὰ γε τοῦτον τὸν λόγον.
 Ἀλλ' ἢ γέ τοι σοφία, ὦ Σώκρατες, ἀναμφισβητήτως
 ἀγαθὸν ἔστι· ποῖον γὰρ ἂν τις πρᾶγμα οὐ βέλτιον
 πράττοι σοφὸς ὢν ἢ ἀμαθής; Τί δέ; τὸν Δαίδαλον,
 ἔφη, οὐκ ἀκήκοας ὅτι ληφθεὶς ὑπὸ Μίνω διὰ τὴν
 σοφίαν ἠναγκάζετο ἐκείνῳ δουλεύειν καὶ τῆς τε πα-
 τριδος ἅμα καὶ τῆς ἐλευθερίας ἔστερήθη καὶ ἐπιχειρῶν
 ἀποδιδράσκειν μετὰ τοῦ νιοῦ τὸν τε παῖδα ἀπώλεσε
 καὶ αὐτὸς οὐκ ἐδυνήθη σωθῆναι, ἀλλ' ἀπνευχθεὶς εἰς
 τοὺς βαρβάρους πάλιν ἐκεῖ ἐδούλευε; Λέγεται νῆ Δί',
 ἔφη, ταῦτα. Τὰ δὲ Παλαμίδους οὐκ ἀκήκοας πάθῃ;
 τοῦτον γὰρ δὴ πάντες ὑμνοῦσιν ὡς διὰ σοφίαν φθο-
 νηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσσεῶς ἀπόλλυται. Λέγεται καὶ
 ταῦτα, ἔφη. Ἄλλους δὲ πόσους οἶσι διὰ σοφίαν ἀνα-
 σπάστους πρὸς βασιλέα γεγονέναι καὶ ἐκεῖ δουλεύειν;
 Κινδυνεύει, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀναμφιλογώτατον ἀγαθὸν
 εἶναι τὸ εὐδαιμονεῖν. Εἰ γε μὴ τις αὐτό, ἔφη, ὦ
 Εὐθύδημε, ἐξ ἀμφιλόγων ἀγαθῶν συντιθεῖη. Τί δ'

ἄν, ἔφη, τῶν εὐδαιμονικῶν ἀμφίλογον εἶη; Οὐδέν,
 ἔφη, εἰ γε μὴ προσθήσομεν αὐτῷ κάλλος ἢ ἰσχὺν ἢ
 πλοῦτον ἢ δόξαν ἢ καὶ τι ἄλλο τῶν τοιούτων. Ἀλλὰ
 νῆ Δία προσθήσομεν, ἔφη· πῶς γὰρ ἄν τις ἄνευ
 5 τούτων εὐδαιμονοίῃ; Νῆ Δί', ἔφη, προσθήσομεν ἄρα
 ἐξ ὧν πολλὰ καὶ χαλεπὰ συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις·
 πολλοὶ μὲν γὰρ διὰ τὸ κάλλος ὑπὸ τῶν ἐπὶ τοῖς ὤραιοις
 παρακεκυνηκότεων διαφθείρονται, πολλοὶ δὲ διὰ τὴν
 ἰσχὺν μείζουσιν ἔργοις ἐπιχειροῦντες οὐ μικροῖς κακοῖς
 περιπίπτουσι, πολλοὶ δὲ διὰ τὸν πλοῦτον διαθροπύ-
 10 μενοί τε καὶ ἐπιβουλεύμενοι ἀπόλλυνται, πολλοὶ δὲ
 διὰ δόξαν καὶ πολιτικὴν δύναμιν μεγάλα κακὰ πε-
 15 πόνησιν. Ἀλλὰ μήν, ἔφη, εἰ γε μηδὲ τὸ εὐδαιμονεῖν
 ἐπαινῶν ὀρθῶς λέγω, ὁμολογῶ μηδ' ὅ τι πρὸς τοῦ
 θεοῦς εὐχεσθαι χρὴ εἰδέναι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη ὁ
 Σωκράτης, ἴσως διὰ τὸ σφόδρα πιστεύειν εἰδέναι οὐδὲ
 ἔσκεψαι· ἐπεὶ δὲ πόλεως δημοκρατουμένης παρασκευ-
 20 ᾶζει προεστάναι, δῆλον ὅτι δημοκρατίαν γε οἶσθα τι
 ἐστὶ. Πάντως δῆπον, ἔφη. Δοκεῖ οὖν σοι δυνατόν
 εἶναι δημοκρατίαν εἰδέναι μὴ εἰδότα δῆμον; Μὰ Δί'
 οὐκ ἔμοιγε. Καὶ δῆμον ἄρ' οἶσθα τί ἐστίν; Οἶμαι
 ἔγωγε. Καὶ τί νομίζεις δῆμον εἶναι; Τοὺς πένητας
 25 τῶν πολιτῶν ἔγωγε. Καὶ τοὺς πένητας ἄρα οἶσθα
 Πῶς γὰρ οὐ; Ἄρ' οὖν καὶ τοὺς πλουσίους οἶσθα
 Οὐδέν γε ἦντον ἢ καὶ τοὺς πένητας. Ποίους δὲ πένη-
 30 τας καὶ ποίους πλουσίους καλεῖς; Τοὺς μὲν, οἶμαι
 μὴ ἱκανὰ ἔχοντας εἰς ἃ δεῖ τελεῖν πένητας, τοὺς δὲ
 πλείω τῶν ἱκανῶν πλουσίους. Καταμεμάθηκας οὖν
 35 ὅτι ἐνίοις μὲν πάνυ ὀλίγα ἔχουσιν οὐ μόνον ἄρξε-
 40 ταῦτα, ἀλλὰ καὶ περιποιῶνται ἀπ' αὐτῶν, ἐνίοις δὲ
 πάνυ πολλὰ οὐχ ἱκανὰ ἐστὶ; Καὶ νῆ Δί', ἔφη

Εὐθύδημος, ὁρθῶς γάρ με ἀναμινήσκεις, οἶδα καὶ
 τυράννους τινάς, οἳ δι' ἐνδειαν ὥσπερ οἱ ἀπορώτατοι
 ἀναγκάζονται ἀδικεῖν. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ 39
 γε ταῦτα οὕτως ἔχει, τοὺς μὲν τυράννους εἰς τὸν δῆμον
 θήσομεν, τοὺς δὲ ὀλίγα κεκτημένους, ἐν οἰκονομικῇ
 ὥσιν, εἰς τοὺς πλουσίους. καὶ ὁ Εὐθύδημος ἔφη·
 Ἀναγκάζει με καὶ ταῦτα ὁμολογεῖν δῆλον ὅτι ἡ ἐμὴ
 φευλότης· καὶ φροντίζω μὴ κράτιστον ἢ μοι σιγᾶν·
 κινδυνεύω γὰρ ἀπλῶς οὐδὲν εἰδέναι. καὶ πάννυ ἀθύρμας
 ἔχων ἀπῆλθε καὶ καταφρονήσας ἑαυτοῦ καὶ νομίσας
 τῷ ὄντι ἀνδράποδον εἶναι. πολλοὶ μὲν οὖν τῶν οὕτω 40
 διατεθέντων ὑπὸ Σωκράτους οὐκ ἐτι αὐτῷ προσῆσαν,
 οὓς καὶ βλακότερους ἐνόμιζεν· ὁ δὲ Εὐθύδημος ὑπέ-
 λαβεν οὐκ ἂν ἄλλως ἀνὴρ ἀξιόλογος γενέσθαι, εἰ μὴ
 ὅ τι μάλιστα Σωκράτει συνείη· καὶ οὐκ ἀπελείπετο
 ἐτι αὐτοῦ, εἰ μὴ τι ἀναγκαῖον εἶη· ἐνια δὲ καὶ ἐμι-
 λῆτο ὃν ἐκεῖνος ἐπετήδευνεν. ὁ δ', ὥς ἔγνω αὐτὸν
 οὕτως ἔχοντα, ἥμισυ μὲν διετάραττεν, ἀπλούστατα δὲ
 καὶ σαφέστατα ἐξηγεῖτο ὅ τε ἐνόμιζεν εἰδέναι δεῖν καὶ
 ἐπιτηδεύειν κράτιστα εἶναι.

Τὸ μὲν οὖν λεπτικοὺς καὶ πρακτικοὺς [καὶ μηχανι-III.
 κοὺς] γίνεσθαι τοὺς συνόντας οὐκ ἐσπευδεν, ἀλλὰ
 πρότερον τούτων ᾗετο χρῆναι σωφροσύνην αὐτοῖς ἐγ-
 γενέσθαι. τοὺς γὰρ ἄνευ τοῦ σωφρονεῖν ταῦτα δυ-
 ναμένους ἀδικωτέρους τε καὶ δυνατωτέρους κακουργεῖν
 ἐνόμιζεν εἶναι. πρῶτον μὲν δὴ περὶ θεοὺς ἐπειρᾶτο·
 σῶφρονας ποιεῖν τοὺς συνόντας. [ἄλλαι μὲν οὖν αὐτῷ
 πρὸς ἄλλους οὕτως ὁμιλοῦντι παραγενόμενοι διηροῦντο·
 γὰρ ὅς, ὅτε πρὸς Εὐθύδημον τοιάδε διελέγετο, παρε-
 γενόμην.] Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἥδη ποτέ σοι
 πῆλθεν ἐνθυμηθῆναι, ὥς ἐπιμελῶς οἱ θεοὶ ὦν οἱ

ἄνθρωποι θέονται κατεσκευάκασι; καὶ ὅς· Μὰ τὸν
 Δι', ἔφη, οὐκ ἔμοιγε. Ἀλλ' οἴσθα γ', ἔφη, ὅτι πρῶτον
 μὲν φωτὸς θεόμεθα, ὃ ἡμῖν οἱ θεοὶ παρέχουσι; Νῆ
 Δι', ἔφη, ὃ γ' εἰ μὴ εἶχομεν, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἂν
 ἦμεν ἐνεκά γε τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν. Ἀλλὰ μὴν
 καὶ ἀναπαύσεώς γε θεομένοις ἡμῖν νύκτα παρέχουσι
 κάλλιστον ἀναπαυτήριον. Πάνυ γ', ἔφη, καὶ τοῦτο
 χάριτος ἄξιον. Οὐκοῦν καὶ ἐπειδὴ ὁ μὲν ἥλιος φωτει-
 νὸς ὢν τὰς τε ὥρας τῆς ἡμέρας ἡμῖν καὶ τὰλλα πάντα
 σαφηνίζει, ἡ δὲ νύξ διὰ τὸ σκοτεινὴ εἶναι ἁσαφεστέρα
 ἐστίν, ἄστρα ἐν τῇ νυκτὶ ἀνέφηναν, ἃ ἡμῖν τῆς νυκτὸς
 τὰς ὥρας ἐμφανίζει, καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ ὢν θεόμεθα
 πράττομεν; Ἔστι ταῦτα, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν ἢ γε σελήνη
 οὐ μόνον τῆς νυκτὸς, ἀλλὰ καὶ τοῦ μηνὸς τὰ μέλη
 φανερὰ ἡμῖν ποιεῖ. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Τὸ δ', ἐπεὶ
 τροφῆς θεόμεθα, ταύτην ἡμῖν ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδόναι
 καὶ ὥρας ἐρροιστοῦσας πρὸς τοῦτο παρέχειν, αἱ ἡμῖν
 οὐ μόνον ὢν θεόμεθα πολλὰ καὶ παντοῖα παρασκευά-
 ζουσιν, ἀλλὰ καὶ οἷς εὐφραινόμεθα; Πάνυ, ἔφη, καὶ
 ταῦτα φιλάνθρωπα. Τὸ δὲ καὶ ὕδωρ ἡμῖν παρέχειν οὕτω
 πολλοῦ ἄξιον, ὥστε συμφέειν τε καὶ συναύξειν τῇ γῇ
 καὶ ταῖς ὥραις πάντα τὰ χρήσιμα ἡμῖν, συντρέφειν δὲ
 καὶ αὐτοὺς ἡμᾶς καὶ μινύμενον πᾶσι τοῖς τρέφουσιν
 ἡμᾶς εὐκατεργαστότερα τε καὶ ὠφελιμώτερα καὶ ἡδίω
 ποιεῖν αὐτά, καὶ ἐπειδὴ πλείστον θεόμεθα τούτου,
 ἀφθονέστατον αὐτὸ παρέχειν ἡμῖν; Καὶ τοῦτο, ἔφη,
 τ'προνοητικόν. Τὸ δὲ καὶ τὸ πῦρ πορίσαι ἡμῖν, ἐπί-
 κουρον μὲν ψύχους, ἐπίκουρον δὲ σκότους, συνεργὸν
 δὲ πρὸς πᾶσαν τέχνην καὶ πάντα ὅσα ὠφελείας ἐνεκα
 ἄνθρωποι κατασκευάζονται; ὥς γὰρ συνελόντι εἰπεῖν
 οὐδὲν ἀξιόλογον ἄνευ πυρὸς ἄνθρωποι τῶν πρὸς τὸν

βίον χρησίμων κατασκευάζονται. Ὑπερβάλλει, ἔφη,
 καὶ τοῦτο φιλανθρωπία. Τὸ δὲ τὸν ἥλιον, ἐπειδὴν ἐν 8
 χειμῶνι τράπηται, προσιέναι τὰ μὲν ἀδρύνοντα, τὰ δὲ
 ξηραίνοντα, ὧν καιρὸς διελήλυθε, καὶ ταῦτα διαπραξά-
 μενον μηκέτι ἐγγυτέρω προσιέναι, ἀλλ' ἀποτρέπεσθαι
 φυλαττάμενον μή τι ἡμᾶς μᾶλλον τοῦ δέοντος θερμαί-
 νων βλάβῃ, καὶ ὅταν αὖ πάλιν ἀπὸ τῶν γένηται, ἔνθα
 καὶ ἡμῖν δῆλόν ἐστιν ὅτι, εἰ προσωτέρω ἔπεισιν, ἀπο-
 παρησόμεθα ὑπὸ τοῦ ψύχους, πάλιν αὖ τρέπεσθαι καὶ
 προσχωρεῖν, καὶ ἐνταῦθα τοῦ οὐρανοῦ ἀναστρέφεσθαι
 ἔνθα ὦν μάλιστα ὅν ἡμᾶς ὠφελοίη; Νῆ τὸν Δί', ἔφη,
 καὶ ταῦτα παντάπασιν ἔοικεν ἀνθρώπων ἕνεκα γιγνο-
 μένοισι. Τὸ δ', ἐπειδὴ καὶ τοῦτο φανερόν ἐστι οὐκ ἂν 9
 ὑπενέγκοιμεν οὔτε τὸ καῦμα οὔτε τὸ ψύχος, εἰ ἐξα-
 πίνης γίγνοιτο, οὔτω μὲν κατὰ μικρὸν προσιέναι τὸν
 ἥλιον, οὔτω δὲ κατὰ μικρὸν ἀπιέναι, ὥστε λανθάνειν
 ἡμᾶς εἰς ἑκάτερα τὰ ἰσχυρότατα καθισταμένους; Ἐγὼ
 μὲν, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, ἤδη τοῦτο σκοπῶ, εἰ ἄρα τί
 ἐστὶ τοῖς θεοῖς ἔργον ἢ ἀνθρώπους θεραπεύειν· ἐκείνο
 δὲ μόνον ἐμποδίζει με, ὅτι καὶ τᾶλλα ζῶα τούτων
 μετέχει. Οὐ γὰρ καὶ τοῦτ', ἔφη ὁ Σωκράτης, φανερόν 10
 ὅτι καὶ ταῦτα ἀνθρώπων ἕνεκα γίγνεται τε καὶ ἀνα-
 τρέφεται; τί γὰρ ἄλλα ζῶον αἰγῶν τε καὶ οἰῶν καὶ
 βοῶν καὶ ἵππων καὶ ὄνων καὶ τῶν ἄλλων ζῴων το-
 σαῦτα ἀγαθὰ ἀπολαύει ὅσα ἄνθρωποι; ἔμοι μὲν γὰρ
 δοκεῖ, πλείω ἢ τῶν φυτῶν· τρέφονται γοῦν καὶ χρη-
 ματίζονται οὐδὲν ἥτιον ἀπὸ τούτων ἢ ἀπ' ἐκείνων·
 πολὺ δὲ γένος ἀνθρώπων τοῖς μὲν ἐκ τῆς γῆς φυομέ-
 νοις εἰς τροφήν οὐ χρήται, ἀπὸ δὲ βοσκημάτων γάλακτι
 καὶ τυρῷ καὶ κρέασι τρεφόμενοι ζῶσι· πάντες δὲ
 τιθασεύοντες καὶ θαμάζοντες τὰ χρήσιμα τῶν ζῴων

- εἰς τε πόλεμον καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ συνεργοῖς χρῶνται. Ὅμογνωμονῶ σοι καὶ τοῦτ', ἔφη· ὁρῶ γὰρ αὐτῶν καὶ τὰ πολὺ ἰσχυρότερα ἡμῶν οὕτως ὑποχείρια γιγνόμενα τοῖς ἀνθρώποις ὥστε χρῆσθαι αὐτοῖς ὅ τι ἂν βούλωνται.
- 11 Τῷ δ', ἐπειδὴ πολλὰ μὲν καλὰ καὶ ὠφέλιμα, διαφέροντα δὲ ἀλλήλων ἐστὶ, προσθεῖναι τοῖς ἀνθρώποις αἰσθήσεις ἀρμοττοῦσας πρὸς ἕκαστα, δι' ὧν ἀπολαύομεν πάντων τῶν ἀγαθῶν· τὸ δὲ καὶ λογισμὸν ἡμῖν ἐμφῦσαι, ᾧ περὶ ὧν αἰσθανόμεθα λογιζόμενοι τε καὶ μνημονεύοντες καταμανθάνομεν, ὅπῃ ἕκαστα συμφέρει, καὶ πολλὰ μηχανώμεθα, δι' ὧν τῶν τε ἀγαθῶν ἀπολαύομεν καὶ τὰ
- 12 κακὰ ἀλεξόμεθα· τὸ δὲ καὶ ἐρμηνεῖαν δοῦναι, δι' ἧς πάντων τῶν ἀγαθῶν μεταδίδομεν τε ἀλλήλοις διδάσκοντες καὶ κοινωνοῦμεν καὶ νόμους τιθέμεθα καὶ πολιτευόμεθα; Παντάπασιν εἰκόασιν, ὧ Σώκρατες, οἱ θεοὶ πολλὴν τῶν ἀνθρώπων ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι. Τὸ δὲ καί, ἥ ἀδυνατοῦμεν τὰ συμφέροντα προνοεῖσθαι ὑπὲρ τῶν μελλόντων, ταύτη αὐτοὺς ἡμῖν συνεργεῖν, διὰ μαντικῆς τοῖς πυνθανομένοις φράζοντας τὰ ἀποβησόμενα καὶ διδάσκοντας ἥ ἂν ἄριστα γίγναιτο; Σοὶ δ', ἔφη, ὧ Σώκρατες, εἰκόασιν ἔτι φιλικώτερον ἢ τοῖς ἄλλοις χρῆσθαι, εἰ γε μηδὲ ἐπερωτώμενοι ὑπὸ σοῦ
- 13 προσημαίνουσί σοι ἅ τε χρὴ ποιεῖν καὶ ἅ μὴ. Ὅτι δὲ γε ἀληθῆ λέγω, καὶ σὺ γνώσει, ἂν μὴ ἀναμένῃς ἕως ἂν τὰς μορφὰς τῶν θεῶν ἴδῃς, ἀλλ' ἐξαρκῇ σοι τὰ ἔργα αὐτῶν ὁρῶντι σέβεσθαι καὶ τιμᾶν τοὺς θεοὺς. [ἐννόει δὲ ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ θεοὶ οὕτως ὑποδεικνύουσιν· οἳ τε γὰρ ἄλλοι ἡμῖν τὰ γαθὰ διδόντες οὐδὲν τούτων εἰς τούμφανές ἰόντες διδόασιν, καὶ ὁ τὸν ὅλον κόσμον συντάττων τε καὶ συνέχων, ἐν ᾧ πάντα καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἐστὶ, καὶ αἰεὶ μὲν χρωμένοις ἀτριβῇ τε καὶ ὑγιᾷ

καὶ ἀγήρατα παρέχων, θᾶπτον δὲ νοήματος ὑπηρετοῦντα
 ἐναμαρτήτως, οὗτος τὰ μέγιστα μὲν πράττων ὁρᾶται,
 τὰδε δὲ οἰκονομῶν ἀόρατος ἡμῖν ἐστίν.] ἐννόει δ' ὅτι 14
 καὶ ὁ πᾶσι φανερός δοκῶν εἶναι ἥλιος οὐκ ἐπιτρέπει
 τοῖς ἀνθρώποις ἐαυτὸν ἀκριβῶς ὁρᾶν, ἀλλ', εἴαν τις
 αὐτὸν ἀναιδῶς ἐγγειρῇ θεάσασθαι, τὴν ὕψιν ἀφαιρείται.
 καὶ τοὺς ὑπηρέτας δὲ τῶν θεῶν εὐρήσεις ἀφανεῖς ὄντας·
 κεραυνός τε γὰρ ὅτι μὲν ἄνωθεν ἀφίεται, θῆλον, καὶ ὅτι
 οἷς ἂν ἐντύχη πάντων κρατεῖ, ὁρᾶται ὅ' οὐτ' ἐπὶ ὧν οὐτ'
 ἰγκατασκήψας οὔτε ἀπὶ ὧν· καὶ ἄνεμοι αὐτοὶ μὲν οὐχ
 ὁρῶνται, ἀ δὲ ποιοῦσι φανερὰ ἡμῖν ἐστίν, καὶ προσίόν-
 των αὐτῶν αἰσθανόμεθα. ἀλλὰ μὴν καὶ ἀνθρώπου γε
 ψυχῇ, ἥ, εἴπερ τι καὶ ἄλλο τῶν ἀνθρωπίνων, τοῦ θείου
 μετέχει, ὅτι μὲν βασιλεύει ἐν ἡμῖν, φανερόν, ὁρᾶται
 ὅς οὐδ' αὐτῇ. ἀ χορὴ κατανοοῦντα μὴ καταφρονεῖν
 τῶν ἐοράτων, ἀλλ' ἐκ τῶν γιγνομένων τὴν δύναμιν
 αὐτῶν καταμανθάνοντα τιμᾶν τὸ δαιμόνιον. [Ἐρῶ 11
 μὲν, ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, ὅτι μὲν οὐδὲ
 μικρὸν ἀμελήσω τοῦ δαιμονίου, σαφῶς οἶδα· ἐκεῖνο
 δὲ ἀθυμῶ, ὅτι μοι δοκεῖ τὰς τῶν θεῶν εὐεργεσίας
 οὐδ' ἂν εἰς ποτε ἀνθρώπων ἀξίαις χάρισιν ἐμείβεσθαι.
 Ἀλλὰ μὴ τοῦτο ἀθύρει, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε· ὁρᾷς γάρ 16
 ὅτι ὁ ἐν Δελφοῖς θεός, ὅταν τις αὐτὸν ἐπερωτᾷ πῶς
 ἂν τοῖς θεοῖς χαρίζοιτο, ἀποκρίνεται· Νόμος πόλεως-
 νόμος δὲ δήπου πανταχοῦ ἐστὶ κατὰ δύναμιν ἱεροῖς
 θεοῖς ἀρέσκεσθαι. πῶς οὖν ἂν τις κάλλιον καὶ εὐσε-
 βέστερον τιμῇ θεοὺς ἢ, ὥς αὐτοὶ κελεύουσιν, οὕτω
 ποιῶν; ἀλλὰ χορὴ τῆς μὲν δυνάμεως μηδὲν ὀφείσθαι·
 ὅταν γάρ τις τοῦτο ποιῇ, φανερός δήπου ἐστὶ τότε οὐ 17
 τιμῶν θεοὺς. χορὴ οὖν μηδὲν ἐλλείποντα κατὰ δύναμιν
 τιμᾶν τοὺς θεοὺς θαρρεῖν τε καὶ ἐλπίζειν τὰ μέγιστα

ἀγαθὰ. οὐ γὰρ παρ' ἄλλων γ' ἂν τις μείζω ἐλπίζων
 σωφρονοίῃ ἢ παρὰ τῶν τὰ μέγιστα ὠφελεῖν δυναμέ-
 νων, οὐδ' ἂν ἄλλως μᾶλλον ἢ εἰ τούτοις ἀρέσκοι·
 ἀρέσκοι δὲ πῶς ἂν μᾶλλον ἢ εἰ ὥς μάλιστα πείθοντο
 18 αὐτοῖς;] τοιαῦτα μὲν θῆ λέγων τε καὶ αὐτὸς ποιῶν
 εὐσεβεστέρους τε καὶ σωφρονεστέρους τοὺς συνόντας
 παρῃσκεύαζεν.

V. [Ἀλλὰ μὲν καὶ περὶ τοῦ δικαίου γε οὐκ ἀπεκρύ-
 πτετο ἢν εἶχε γνώμην, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ ἀπεδείκνυτο,
 ἰδίᾳ τε πᾶσι νομίμως τε καὶ ὠφελίμως χρῶμενος καὶ
 κοινῇ ἄρχουσί τε ἃ οἱ νόμοι προστάττειεν πειθόμενος
 καὶ κατὰ πόλιν καὶ ἐν ταῖς στρατείαις οὕτως ὥστε
 2 διάδηλος εἶναι παρὰ τοὺς ἄλλους εὐτακτῶν, καὶ ὅτε
 ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ἐπιστάτης γενόμενος οὐκ ἐπέτρεψε
 τῷ δήμῳ παρὰ τοὺς νόμους ψηφίσασθαι, ἀλλὰ σὺν
 τοῖς νόμοις ἡγαντιώθη τοιαύτη ὁρμῇ τοῦ δήμου ἢν
 3 οὐκ ἂν οἶμαι ἄλλον οὐδένα ἄνθρωπον ὑπομεῖναι· καὶ
 ὅτε οἱ τριάκοντα προσέτακτον αὐτῷ παρὰ τοὺς νόμους
 τι, οὐκ ἐπέιδετο· τοῖς τε γὰρ νέοις ἀπαγορευόντων
 αὐτῶν μὴ διαλέγεσθαι καὶ προσταξάντων ἐκείνῳ τε
 καὶ ἄλλοις τισὶ τῶν πολιτῶν ἀγαγεῖν τινα ἐπὶ θανάτῳ,
 μόνος οὐκ ἐπέισθη, διὰ τὸ παρὰ τοὺς νόμους αὐτῷ
 4 προστάττεσθαι· καὶ ὅτε τὴν ὑπὸ Μελέτῃου γραφὴν
 ἔφρευγε, τῶν ἄλλων εἰωθότων ἐν τοῖς δικαστηρίοις πρὸς
 χάριν τε τοῖς δικασταῖς διαλέγεσθαι καὶ κολακεύειν
 καὶ δεῖσθαι παρὰ τοὺς νόμους, καὶ διὰ τὰ τοιαῦτα
 πολλῶν πολλὰκις ὑπὸ τῶν δικαστῶν ἀφιεμένων, ἐκεῖνος
 οὐδὲν ἡθέλησε τῶν εἰωθότων ἐν τῷ δικαστηρίῳ παρὰ
 τοὺς νόμους ποιῆσαι, ἀλλὰ ὁμοίως ἂν ἀφεθεὶς ὑπὸ
 τῶν δικαστῶν, εἰ καὶ μετρίως τι τούτων ἐποίησε,
 προεῖλετο μᾶλλον τοῖς νόμοις ἐμμένων ἀποθανεῖν ἢ

παραινουμένων ἤν. καὶ ἔλεγε δὲ οὕτως καὶ πρὸς ἄλλους
 μὲν πολλάκις,] οἶδα δέ ποτε αὐτὸν καὶ πρὸς Ἰππῖαν
 τὸν Ἡλείον περὶ τοῦ δικαίου τοιαύδε διαλεχθέντα. διὰ
 χρόνου γὰρ ἀφικόμενος ὁ Ἰππίας Ἀθήνας παρεγένετο
 τῷ Σωκράτει λέγοντι πρὸς τινες, ὡς θαυμαστὸν εἶη
 τό, εἰ μὲν τις βούλοιο σκυτέα διδάξασθαι τινα ἢ
 τέκονα ἢ χαλκέα ἢ ἱππέα, μὴ ἀπορεῖν ὅποι ἂν πέμ-
 νας τούτου τύχοι· [φασὶ δέ τινες καὶ ἱππον καὶ βοὴν
 τῷ βουλομένῳ δικαίους ποιήσασθαι πάντα μεστὰ εἶναι
 τῶν διδασκόντων·] εἰ δέ τις βούληται ἢ αὐτὸς μαθεῖν
 τὸ δίκαιον ἢ υἱὸν ἢ οἰκέτην διδάξασθαι, μὴ εἰδέναι
 ὅποι ἂν ἐλθὼν τύχοι τούτου. καὶ ὁ μὲν Ἰππίας ἀκού-
 σας ταῦτα ὥσπερ ἐπισκώπτων αὐτόν· Ἐπὶ γὰρ σύ,
 ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐκεῖνα τὰ αὐτὰ λέγεις ἢ ἐγὼ πάλαι
 ποτέ σου ἤκουσα; καὶ ὁ Σωκράτης· Ὁ δέ γε τούτου
 θεινότερον, ἔφη, ὦ Ἰππία, οὐ μόνον αἰεὶ τὰ αὐτὰ λέγω,
 ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν αὐτῶν· αὐτὸ δ' ἴσως διὰ τὸ πολυ-
 μαθῆς εἶναι περὶ τῶν αὐτῶν οὐδέποτε τὰ αὐτὰ λέγεις.
 Ἀμέλει, ἔφη, πειρῶμαι καινόν τι λέγειν αἰεὶ. Πότερον,
 ἔφη, καὶ περὶ ὧν ἐπίστασαι; οἷον περὶ γραμμάτων
 ἢ τις ἐρηται σε, πόσα καὶ ποῖα Σωκράτους ἐστίν,
 ἀλλὰ μὲν πρότερον, ἀλλὰ δὲ νῦν πειρᾷ λέγειν; ἢ περὶ
 αριθμῶν τοῖς ἐρωτῶσιν, εἰ τὰ διὰ πέντε δέκα ἐστίν,
 ὁ τὰ αὐτὰ νῦν ἢ καὶ πρότερον ἀποκρίναι; Περὶ μὲν
 οὕτων, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὥσπερ σύ, καὶ ἐγὼ αἰεὶ τὰ
 αὐτὰ λέγω· περὶ μέντοι τοῦ δικαίου πάνν οἶμαι νῦν
 χεῖν εἰπεῖν, πρὸς ἢ οὔτε σύ οὔτ' ἂν ἄλλος οὐδεὶς
 δύναιτ' ἀντειπεῖν. Νῆ τὴν Ἥραν, ἔφη, μέγα λέγεις
 γὰθόν ἡδρηκέναι, εἰ παύσονται μὲν οἱ δικασταὶ δίχα
 ἡφιζόμενοι, παύσονται δ' οἱ πολῖται περὶ τῶν δικαίων
 συτιλέγοντές τε καὶ ἀντιδικοῦντες καὶ στασιάζοντες,

παύσονται ὃ αἱ πόλεις διαφερόμεναι περὶ τῶν δικαίων
καὶ πολεμοῦσαι. καὶ ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν ἀπο-
λειφθεῖν σου πρὸ τοῦ ἀκοῦσαι τηλικούτου ἀγαθὸν
ἢ ἡυρηκότος. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἀκούσει, πρὶν γ'
ἂν αὐτὸς ἀποφήνῃ, ὃ τι νομίζεις τὸ δίκαιον εἶναι.
ἄρχει γάρ, ὅτι τῶν ἄλλων καταγελάς ἐρωτῶν μὲν καὶ
ἐλέγχων πάντας, αὐτὸς δ' οὐδενὶ ἐθέλων ὑπέχειν λόγον
οὐδὲ γνώμην ἀποφαίνεσθαι περὶ οὐδενός. Τί δέ, ὃ
Ἰππίας; ἔφη, οὐκ ἤσθησαι, ὅτι ἐγὼ ἂν δοκεῖ μοι δίκαια
εἶναι οὐδὲν παύομαι ἀποδείκνυμενος; Καὶ ποῖος θή-
σοι, ἔφη, οὗτος ὁ λόγος ἐστίν; Εἰ δὲ μὴ λόγῳ, ἔφη,
ἀλλ' ἐργῷ ἀποδείκνυμαι· ἢ οὐ δοκεῖ σοι ἀξιοτεκ-
μαρτώτερον τοῦ λόγου τὸ ἔργον εἶναι; Πολύ γε νῆ
Δί', ἔφη· δίκαια μὲν γὰρ λέγοντες πολλοὶ ἄδικα
ποιοῦσι, δίκαια δὲ πράττων οὐδ' ἂν εἰς ἄδικος εἴη.
11 Ἡσθησαι οὖν πώποτε μου ἢ ψευδομαρτυροῦντος ἢ
συκοφαντοῦντος ἢ φίλους ἢ πόλιν εἰς στάσειν ἐμβάλ-
λοντος ἢ ἄλλο τι ἄδικον πράττοντος; Οὐκ ἔγωγ', ἔφη.
Τὸ δὲ τῶν ἀδίκων ἀπέχεσθαι οὐ δίκαιον ἡγεῖ; Ἀἴολος
εἶ, ἔφη, ὃ Σώκρατες, καὶ νῦν διαφεύγειν ἐργειῶν τὸ
ἀποδείκνυσθαι γνώμην, ὃ τι νομίζεις τὸ δίκαιον· οὐ
γὰρ ἂν πράττουσιν οἱ δίκαιοι, ἀλλ' ἂν μὴ πράττουσι,
12 ταῦτα λέγεις. Ἀλλ' ὅμην ἔγωγ', ἔφη ὁ Σωκράτης, τὸ
μὴ θέλειν ἀδικεῖν ἱκανὸν δικαιοσύνης ἐπίδειγμα εἶναι.
εἰ δέ σοι μὴ δοκεῖ, σκέψαι, εἰάν τόδε σοι μᾶλλον ἀρέ-
σκῃ· φημὶ γὰρ ἐγὼ τὸ νόμιμον δίκαιον εἶναι. Ἄρα
τὸ αὐτὸ λέγεις, ὃ Σώκρατες, νόμιμόν τε καὶ δίκαιον
13 εἶναι; Ἐργωγε, ἔφη. Οὐ γὰρ αἰσθάνομαί σου μᾶλλον
ὅποιον νόμιμον ἢ ποῖον δίκαιον λέγεις. Νόμους δὲ
πόλεως, ἔφη, γινώσκεις; Ἐργωγε, ἔφη. Καὶ τίνας
τούτους νομίζεις; Ἀ οἱ πολῖται, ἔφη, συνθέμενοι ἂ

τε δεῖ ποιεῖν καὶ ὧν ἀπέχεσθαι ἐγράψαντο. Οὐκοῦν,
 ἔφη, νόμιμος μὲν ἂν εἴη ὁ κατὰ ταῦτα πολιτευόμενος,
 ἄνομος δὲ ὁ ταῦτα παραβαίνων; Πάννυ μὲν οὖν, ἔφη.
 Οὐκοῦν καὶ δίκαια μὲν ἂν πράττοι ὁ τούτοις πειθό-
 μενος, ἄδικοι δ' ὁ τούτοις ἀπειθῶν; Πάννυ μὲν οὖν.
 Οὐκοῦν ὁ μὲν τὰ δίκαια πράττων δίκαιος, ὁ δὲ τὰ
 ἄδικοι ἄδικος; Πῶς γάρ οὔ; Ὁ μὲν ἄρα νόμιμος
 δίκαιός ἐστιν, ὁ δὲ ἄνομος ἄδικος. καὶ ὁ Ἰππίας· Νό-
 μους δ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, πῶς ἂν τις ἡγήσαιο σπου-
 दाῖον πρᾶγμα εἶναι ἢ τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς, οὕς γε
 πολλάκις αὐτοὶ οἱ θέμενοι ἀποδοκιμάσαντες μετατίθεν-
 ται; Καὶ γὰρ πόλεμον, ἔφη ὁ Σωκράτης, πολλάκις
 ἠράμεναι αἱ πόλεις πάλιν εἰρήνην ποιοῦνται. Καὶ μάλα,
 ἔφη. Διάφορον οὖν τι οἶε ποιεῖν, ἔφη, τοὺς τοῖς
 νόμοις πειθομένους φανλίζων, ὅτι καταλυθεῖεν ἂν οἱ
 νόμοι, ἢ εἰ τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις εὐτακτοῦντας ψέγοις,
 ὅτι γένοιτ' ἂν εἰρήνη; ἢ καὶ τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις
 ταῖς πατρίσι προθύμως βοηθοῦντας μέμφει; Μὰ Δί'
 οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Αὐκοῦργον δὲ τὸν Λακεδαιμόνιον,¹
 ἔφη ὁ Σωκράτης, καταμεμέθηκας ὅτι οὐδὲν ἂν διάφο-
 ρον τῶν ἄλλων πόλεων τὴν Σπάρτην ἐπαίησεν, εἰ μὴ
 τὸ πείθεσθαι τοῖς νόμοις μάλιστα ἐνθουράσαστο αὐτῇ;
 τῶν δὲ ἀρχόντων ἐν ταῖς πόλεσιν οὐκ οἶσθα ὅτι, οὔτινες
 ἂν τοῖς πολίταις αἰτιώτατοι ᾧσι τοῦ τοῖς νόμοις πείθε-
 σθαι, οὗτοι ἄριστοί εἰσι, καὶ πόλεις, ἐν ἣ μάλιστα οἱ
 πολῖται τοῖς νόμοις πείθονται, ἐν εἰρήνῃ τε ἄριστα
 διάγει καὶ ἐν πολέμῳ ἀννυπόστατός ἐστιν; ἀλλὰ μὴν¹⁶
 καὶ ὁμόνοιά γε μέγιστόν τε ἀγαθὸν δοκεῖ ταῖς πόλεσιν
 εἶναι καὶ πλειστάκις ἐν αὐταῖς αἱ τε γερονσίαι καὶ οἱ
 ἄριστοι ἄνδρες παρακελεύονται τοῖς πολίταις ὁμονοεῖν,
 καὶ πανταχοῦ ἐν τῇ Ἑλλάδι νόμος κεῖται τοὺς πολῖτας

ὁμνύναι δημοσιεύειν, καὶ πανταχοῦ ὁμνύουσι τὸν ὅρκον
 τοῦτον· οἶμαι δ' ἐγὼ ταῦτα γίνεσθαι οὐχ ὅπως τοὺς
 αὐτοὺς χοροὺς κρίνωσιν οἱ πολῖται, οὐδ' ὅπως τοὺς
 αὐτοὺς ἀνλητὰς ἐπαινῶσιν, οὐδ' ὅπως τοὺς αὐτοὺς
 ποιητὰς αἰρῶνται, οὐδ' ἵνα τοῖς αὐτοῖς ἡδῶνται, ἀλλ'
 ἵνα τοῖς νόμοις πεύθωνται. τούτοις γὰρ τῶν πολιτῶν
 ἐμμενόντων, αἱ πόλεις ἰσχυρόταται τε καὶ εὐδαιμονέ-
 σταται γίνονται· ἄνευ δὲ ὁμονοίας οὐτ' ἂν πόλεις εὖ
 7 πολιτευθεῖη οὐτ' οἶκος καλῶς οἰκηθεῖη. ἰδίᾳ δὲ πῶς
 μὲν ἂν τις ἦττον ὑπὸ πόλεως ζηραιοῖτο, πῶς δ' ἂν
 μᾶλλον τιμῶτο, ἢ εἰ τοῖς νόμοις πεύθοιτο; πῶς δ' ἂν
 ἦττον ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἡτιῶτο ἢ πῶς ἂν μᾶλλον
 νικῶη; τίτι δ' ἂν τις μᾶλλον πιστεύσειε παρακαταθέ-
 σθαι ἢ χρήματα ἢ υἱοὺς ἢ θυγατέρας; τίνα δ' ἂν ἡ
 πόλις βλῇ ἀξιοπιστότερον ἡγήσαιο τοῦ νομίμου; παρὰ
 τίνας δ' ἂν μᾶλλον τῶν δικαίων τύχοιεν ἢ γονεῖς ἢ
 οἰκετοὶ ἢ οἰκέται ἢ φίλοι ἢ πολῖται ἢ ξένοι; τίτι δ' ἂν
 μᾶλλον πολέμιοι πιστεύσειαν ἢ ἀνοχὰς ἢ σπονδὰς ἢ
 συνθήκας περὶ εἰρήνης; τίτι δ' ἂν μᾶλλον ἢ τῷ νομίμῳ
 σύμμαχοι ἐθέλοιεν γίνεσθαι; τῷ δ' ἂν μᾶλλον οἱ
 σύμμαχοι πιστεύσειαν ἢ ἡγεμονίαν ἢ προουραρχίαν ἢ
 πόλεις; τίνα δ' ἂν τις εὐεργετήσας ὑπολάβοι χάριν
 κομισέσθαι μᾶλλον ἢ τὸν νόμιμον; ἢ τίνα μᾶλλον ἂν
 τις εὐεργετήσειεν ἢ παρ' οὗ χάριν ἀπολήψεσθαι νομίζει;
 τῷ δ' ἂν τις βούλοιο μᾶλλον φίλος εἶναι ἢ τῷ τοιούτῳ
 ἢ τῷ ἦττον ἐχθρὸς; τῷ δ' ἂν τις ἦττον πολεμήσειεν
 ἢ ὃ μάλιστα μὲν φίλος εἶναι βούλοιο, ἥκιστα δ' ἐχθρὸς
 καὶ ὃ πλείστοι μὲν φίλοι καὶ σύμμαχοι βούλοιντο εἶναι
 18 ἐλάχιστοι δ' ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι; ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ
 Ἰππία, τὸ αὐτὸ ἐποδείκνυμαι νόμιμόν τε καὶ δίκαιον
 εἶναι· σὺ δ' εἰ πάναντία γινώσκεις, δίδασκε. καὶ

ὁ Ἰαπείας· Ἀλλὰ μὰ τὸν Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐ
 μοι δοκῶ τάναντία γινώσκειν οἷς εἰρηκας περὶ τοῦ
 δικαίου. Ἀγράφους δέ τινας οἶσθα, ἔφη, ὦ Ἰαπεία,¹
 νόμους; Τούς γ' ἐν πάσῃ, ἔφη, χώρα κατὰ ταῦτά
 νομιζομένους. Ἐχοῖς ἂν οὖν εἰπεῖν, ἔφη, ὅτι οἱ ἄν-
 θρωποι αὐτοὺς ἔθεντο; Καὶ πῶς ἂν, ἔφη, οἱ γε οὔτε
 συνελθεῖν ἅπαντες ἂν δυνηθεῖεν οὔτε ὁμόφωνοί εἶσι;
 Τίνας οὖν, ἔφη, νομίζεις τεθεικέναι τοὺς νόμους τού-
 τους; Ἐγὼ μὲν, ἔφη, θεοὺς οἶμαι τοὺς νόμους τούτους
 τοῖς ἀνθρώποις θεῖναι· καὶ γὰρ παρὰ πᾶσιν ἀνθρώ-
 ποις πρῶτον νομίζεται θεοὺς σέβειν. Οὐκοῦν καὶ²
 γονέας τιμᾶν πανταχοῦ νομίζεται; Καὶ τοῦτο, ἔφη.
 Οὐκοῦν καὶ μήτε γονέας παισὶ μίγνυσθαι μήτε παῖδας
 γονεῦσιν; Οὐκέτι μοι δοκεῖ, ἔφη. ὦ Σώκρατες, οὗτος
 θεοῦ νόμος εἶναι. Τί δὴ; ἔφη. Ὅτι, ἔφη, αἰσθάνομαι
 τινας παραβαίνοντας αὐτόν. Καὶ γὰρ ἕλλα πολλά,²¹
 ἔφη, παρανομοῦσιν· ἀλλὰ δίκην γέ τοι διδόνουσιν οἱ
 παραβαίνοντες τοὺς ὑπὸ τῶν θεῶν κειμένους νόμους,
 ἣν οὐδενὶ τρόπῳ δυνατόν ἀνθρώπῳ διαφυγεῖν, ὥσπερ
 τοὺς ὑπ' ἀνθρώπων κειμένους νόμους ἐνιοι παραβαί-
 νοντες διαφεύγουσι τὸ δίκην διδόναι, οἱ μὲν λανθάν-
 οντες, οἱ δὲ βιαζόμενοι. Καὶ ποῖαν, ἔφη, δίκην, ὦ²²
 Σώκρατες, οὐ δύνανται διαφεύγειν γονεῖς τε παισὶ καὶ
 παῖδες γονεῦσι μινυόμενοι; Τὴν μερίστην νῆ Δί',
 ἔφη· τί γὰρ ἂν μείζον πάθοιεν ἄνθρωποι τεκνοποιού-
 μενοι τοῦ κακῶς τεκνοποιεῖσθαι; Πῶς οὖν, ἔφη, κακῶς²³
 οὗτοι τεκνοποιοῦνται, οὓς γε οὐδὲν κωλύει ἀγαθοῦς
 αὐτοὺς ὄντας ἐξ ἀγαθῶν παιδοποιεῖσθαι; Ὅτι νῆ Δί',
 ἔφη, οὐ μόνον ἀγαθοῦς δεῖ τοὺς ἐξ ἀλλήλων παιδο-
 ποιούμενους εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἀκμάζοντας τοῖς σώμασιν
 ἢ δοκεῖ σοι ὅμοια τὰ σπέρματα εἶναι τὰ τῶν ἀκμα-

ζόντων τοῖς τῶν μήπω ἀκμαζόντων ἢ τῶν παρηγμακό-
 των; Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ εἰκὸς ὁμοία εἶναι. Πότερα
 οὖν, ἔφη, βελτίω; Δῆλον ὅτι, ἔφη, τὰ τῶν ἀκμαζόν-
 των. Τὰ τῶν μὴ ἀκμαζόντων ἄρα οὐ σπουδαῖα; Οὐκ
 εἰκὸς μὰ Δί', ἔφη. Οὐκοῦν οὕτω γε οὐ δεῖ παιδο-
 ποιεῖσθαι; Οὐ γὰρ οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν οἱ γε οὕτω
 παιδοποιούμενοι ὥς οὐ δεῖ παιδοποιοῦνται; Ἐμοίγε
 δοκεῖ, ἔφη. Τίνες οὖν ἄλλοι, ἔφη, κακῶς ἂν παιδο-
 ποιοῖντο, εἰ γε μὴ οὗτοι; Ὁμογνωμονῶ σοι, ἔφη, καὶ
 4 τοῦτο. Τί δέ; τοὺς εὖ ποιοῦντας ἀντενεργεῖν οὐ
 πανταχοῦ νόμιμόν ἐστι; Νόμιμον, ἔφη· παραβαίνεται
 δὲ καὶ τοῦτο. Οὐκοῦν καὶ οἱ τοῦτο παραβαίνοντες
 δίκην διδῶσι, φίλων μὲν ἀγαθῶν ἐρημοὶ γιγνόμενοι,
 τοὺς δὲ μισοῦντας ἑαυτοὺς ἀναγκαζόμενοι διώκειν; ἢ
 οὐχ οἱ μὲν εὖ ποιοῦντες τοὺς χρωμένους ἑαυτοῖς ἀγαθοὶ
 φίλοι εἰσίν, οἱ δὲ μὴ ἀντενεργετοῦντες τοὺς τοιούτους
 διὰ μὲν τὴν ἀχαριστίαν μισοῦνται ὑπ' αὐτῶν, διὰ δὲ
 τὸ μάλιστα λυσιτελεῖν τοῖς τοιούτοις χρῆσθαι τούτους
 μάλιστα διώκουσι; Νῆ τὸν Δί', ὦ Σώκρατες, ἔφη,
 θεοῖς ταῦτα πάντα ἔοικε· τὸ γὰρ τοὺς νόμους αὐτοὺς
 τοῖς παραβαίνουσι τὰς τιμωρίας ἔχειν βελτίονος ἢ κατ'
 25 ἄνθρωπον νομοθέτου δοκεῖ μοι εἶναι. Πότερον οὖν,
 ὦ Ἰππία, τοὺς θεοὺς ἡγεῖ τὰ δίκαια νομοθετεῖν ἢ ἄλλα
 τῶν δικαίων; Οὐκ ἄλλα μὰ Δί', ἔφη· σχολῇ γὰρ ἂν
 ἄλλος γέ τις τὰ δίκαια νομοθετήσκειν, εἰ μὴ θεός. Καὶ
 τοῖς θεοῖς ἄρα, ὦ Ἰππία, τὸ αὐτὸ δίκαιόν τε καὶ νό-
 μιμον εἶναι ἁρῆσκει.

[Τοιαῦτα λέγων τε καὶ πράττων δικαιότερους
 ἐποίει τοὺς πλησιάζοντας.]

V. [Ὡς δὲ καὶ πρακτικωτέρους ἐποίει τοὺς συνόντας
 ἑαυτῷ, νῦν αὖ τοῦτο λέξω. νομίζων γὰρ ἐγκράτειαν

ὑπάρχειν ἀγαθὸν εἶναι τῷ μέλλοντι καλὸν τι πράξειν, πρῶτον μὲν αὐτὸς φανερὸς ἦν τοῖς συνοῦσιν ἡσυχῶς αὐτὸν μάλιστα πάντων ἀνθρώπων, ἔπειτα διαλεγόμενος προεστρέπετο πάντων μάλιστα τοὺς συνόντας πρὸς ἐγκράτειαν. αἰὲ μὲν οὖν περὶ τῶν πρὸς ἀρετὴν χρησίμων² αὐτὸς τε διετέλει μεμνημένος καὶ τοὺς συνόντας πάντας ὑπομιμνήσκων·] οἶδα δέ ποτε αὐτὸν καὶ [πρὸς Εὐθύδημον] περὶ ἐγκρατείας τοιάδε διαλεχθέντα· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἄρα καλὸν καὶ μεγαλοῖον νομίζεις εἶναι καὶ ἀνδρὶ καὶ πόλει κτῆμα ἐλευθερίαν; Ὡς οἶόν τέ γε μάλιστα, ἔφη. Ὅστις οὖν ἄρχεται ὑπὸ τῶν διὰ³ τοῦ σώματος ἡδονῶν καὶ διὰ ταύτας μὴ δύναται πράττειν τὰ βέλτιστα, νομίζεις τοῦτον ἐλευθέρον εἶναι; Ἥκιστα, ἔφη. Ἵσως γὰρ ἐλευθέριον φαίνεται σοι τὸ πράττειν τὰ βέλτιστα, εἴτα τὸ ἔχειν τοὺς κωλύοντας τὰ τοιαῦτα ποιεῖν ἀνελεύθερον νομίζεις; Παντάπασι γ', ἔφη. Παντάπασι ἄρα σοι δοκοῦσιν οἱ ἀκρατεῖς⁴ ἀνελεύθεροι εἶναι; Νῆ τὸν Δί' εἰκότως. Πότερα δέ σοι δοκοῦσιν οἱ ἀκρατεῖς κωλύεσθαι μόνον τὰ κάλλιστα πράττειν ἢ καὶ ἀναγκάζεσθαι τὰ αἰσχιστα ποιεῖν; Οὐδὲν ἦτιον ἔμοιγ', ἔφη, δοκοῦσι ταῦτα ἀναγκάζεσθαι ἢ ἐκεῖνα κωλύεσθαι. Ποίους δέ τινας δεσπότας ἡγεῖ⁵ τοὺς τὰ μὲν ἄριστα κωλύοντας, τὰ δὲ κακίστα ἀναγκάζοντας; Ὡς δυνατόν νῆ Δί', ἔφη, κακίστους. Δουλείαν δὲ ποῖαν κακίστην νομίζεις εἶναι; Ἐγὼ μὲν, ἔφη, τὴν παρὰ τοῖς κακίστοις δεσπόταις. Τὴν κακίστην ἄρα δουλείαν οἱ ἀκρατεῖς δουλεύουσιν; Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη. Σοφίαν δὲ τὸ μέγιστον ἀγαθὸν οὐ δοκεῖ σοι ἀπείργουσα⁶ τῶν ἀνθρώπων ἢ ἀκρασία εἰς τὸνναντίον αὐτοὺς ἐμβάλλειν; ἢ οὐ δοκεῖ σοι προσέχειν τε τοῖς ὠφελοῦσι καὶ καταμανθάνειν αὐτὰ κωλύειν, ἀφέλκουσα ἐπὶ τὰ

ἡδέα, καὶ πολλὰκις αἰσθανομένους τῶν ἀγαθῶν τε καὶ
 τῶν κακῶν ἐκπλήξασα ποιεῖν τὸ χεῖρον ἀντὶ τοῦ βελ-
 7 τίονος αἰρεῖσθαι; Γίνεται τοῦτ', ἔφη. Σωφροσύνης
 δέ, ὦ Εὐθύδημε, τίτι ἀν φαίμεν ἥτιον ἢ τῷ ἀκρατεῖ
 προσήκειν; αὐτὰ γὰρ δῆπου τὰ ἐναντία σωφροσύνης
 καὶ ἀκρασίας ἔργα ἐστίν. Ὁμολογῶ καὶ τοῦτο, ἔφη.
 [Τοῦ δ' ἐπιμελεῖσθαι ὧν προσήκει οἷσι τι κωλυτικώ-
 τερον εἶναι ἀκρασίας; Οὐκοῦν ἔγωγ', ἔφη.] Τοῦ δὲ
 ἀντὶ τῶν ὠφελούντων τὰ βλάπτοντα προαιρεῖσθαι ποι-
 οῦντος καὶ τούτων μὲν ἐπιμελεῖσθαι, ἐκείνων δὲ ἀμε-
 λεῖν πείθοντος καὶ τοῖς σωφρονοῦσι τὰ ἐναντία ποιεῖν
 ἀναγκάζοντος οἷσι τι ἀνθρώπῳ κάκιον εἶναι; Οὐδέν,
 8 ἔφη. Οὐκοῦν τὴν ἐγκράτειαν τῶν ἐναντίων ἢ τὴν
 ἀκρασίαν εἰκὸς τοῖς ἀνθρώποις αἰτίαν εἶναι; Πάνυ μὲν
 οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ τῶν ἐναντίων τὸ αἷτιον εἰκὸς
 ἄριστον εἶναι; Εἰκὸς γάρ, ἔφη. "Εοικεν ἄρ', ἔφη, ὦ
 Εὐθύδημε, ἄριστον ἀνθρώπῳ ἐγκράτεια εἶναι; Εἰκότως
 9 γάρ, ἔφη, ὦ Σώκρατες. Ἐκεῖνο δέ, ὦ Εὐθύδημε, ἤδη
 πώποτε ἐνεθυμήθης; Ποῖον; ἔφη. Ὅτι καὶ ἐπὶ τὰ
 ἡδέα, ἐφ' ἅπερ μόνα δοκεῖ ἡ ἀκρασία τοὺς ἀνθρώπους
 ἄγειν, αὐτὴ μὲν οὐ δύναται ἄγειν, ἡ δ' ἐγκράτεια
 πάντων μάλιστα ἡδεσθαι ποιεῖ. Πῶς; ἔφη. Ἡ μὲν
 ἀκρασία οὐκ ἐῷσα καρτερεῖν οὔτε λιμὸν οὔτε δίψας
 οὔτε ἀφροδισίων ἐπιθυμίαν οὔτε ἀγρυπνίαν, δι' ὧν
 μόνων ἔστιν ἡδέως μὲν φαγεῖν τε καὶ πιεῖν καὶ ἀφρο-
 δισιάζειν, ἡδέως δ' ἀναπαύσασθαι τε καὶ κοιμηθῆναι,
 περιμείναντας καὶ ἀνασχομένους, ἕως ἂν ταῦτα ὥς ἐν
 ἡδίστα γένηται, κωλύει τοῖς ἀναγκαιοτάτοις τε καὶ
 συνεχεστάτοις ἀξιολόγως ἡδεσθαι· ἡ δ' ἐγκράτεια μόνη
 ποιοῦσα καρτερεῖν τὰ εἰρημένα μόνη καὶ ἡδεσθαι ποιεῖ
 ἀξίως μνήμης ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις. Παντάπασιν, ἔφη,

ἀληθῆ λέγεις. Ἀλλὰ μὴν τοῦ μαθεῖν τι καλὸν καὶ ἀγαθὸν καὶ τοῦ ἐπιμεληθῆναι τῶν τοιούτων τινός, δι' ὧν ἂν τις καὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα καλῶς διοικήσῃ καὶ τὸν ἑαυτοῦ οἶκον καλῶς οἰκονομήσῃ καὶ φίλοις καὶ πόλει ὠφέλιμος γένοιτο καὶ ἐχθροὺς κρατήσῃεν, ἀφ' ὧν οὐ μόνον ὠφέλεια, ἀλλὰ καὶ ἡδοναὶ μέγισται γίνονται, οἱ μὲν ἐγκρατεῖς ἀπολαύουσι πράττοντες αὐτά, οἱ δ' ἀκρατεῖς οὐδενὸς μετέχουσι. τῷ γὰρ ἂν ἦττον φήσαιμεν τῶν τοιούτων προσήκειν, ἢ ᾧ ἥμισυ ἐξεστὶ ταῦτα πράττειν, κατεχομένῳ ἐπὶ τῷ σπουδάζειν περὶ τὰς ἐγγυστάς ἡδονάς; καὶ ὁ Εὐθύδημος· Δοκεῖς μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, λέγειν ὡς ἀνδρὶ ἦττον τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν πάμπαν οὐδεμιᾶς ἀρετῆς προσήκει. Τί γὰρ διαφέρει, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἄνθρωπος ἀκρατὴς θηρίον τοῦ ἀμαθεστάτου; ὅστις γὰρ τὰ μὲν κράτιστα μὴ σκοπεῖ, τὰ ἥδιστα δ' ἐκ παντὸς τρόπου ζητεῖ ποιεῖν, τί ἂν διαφέρει τῶν ἀφρονεστάτων βοσκημάτων; ἀλλὰ τοῖς ἐγκρατέσι μόνοις ἐξεστὶ σκοπεῖν τὰ κράτιστα τῶν πραγμάτων, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ διαλέγοντας κατὰ γένη τὰ μὲν ἀγαθὰ προαιρεῖσθαι, τῶν δὲ κακῶν ἀπέχεσθαι. καὶ οὕτως ἔφη ἀρίστους τε καὶ εὐδαιμονεστάτους ἂν-
δρας γίνεσθαι καὶ διαλέγεσθαι δυνατωτάτους· ἔφη δὲ καὶ τὸ διαλέγεσθαι ὀνομασθῆναι ἐκ τοῦ συνιόντας κοινῇ βουλευέσθαι διαλέγοντας κατὰ γένη τὰ πράγματα. [δεῖν οὖν πειρᾶσθαι ὅτι μάλιστα πρὸς τοῦτο ἑαυτὸν ἑτοιμον παρασκευάζειν καὶ τούτου μάλιστα ἐπιμελεῖσθαι· ἐκ τούτου γὰρ γίνεσθαι ἄνδρας ἀρίστους τε καὶ ἡγεμονικωτάτους καὶ διαλεκτικωτάτους.]

Ὡς δὲ καὶ διαλεκτικωτέρους ἐποίησε τοὺς συνόν-
τας, πειράσομαι καὶ τοῦτο λέγειν. Σωκράτης γὰρ τοὺς
μὲν εἰδότες, τί ἕκαστον εἴη τῶν ὄντων, ἐνόμιζε καὶ

τοῖς ἄλλοις ἂν ἐξηγησθαι δύνασθαι· τοὺς δὲ μὴ εἰδότες
οὐδὲν ἔφη θαυμαστὸν εἶναι αὐτούς τε σφάλλεσθαι καὶ
ἄλλους σφάλλειν· ὧν ἕνεκα σκοπῶν σὺν τοῖς συνοῦσι,
τί ἕκαστον εἴη τῶν ὄντων, οὐδέποτε ἔληγε. | πάντα μὲν
οὖν ἧ διωρίζετο πολὺ ἔργον ἂν εἴη διεξελθεῖν· ἐν
ὅσοις δὲ τὸν τρόπον τῆς ἐπισκέψεως δηλώσειν οἶμαι,
1 τοσαῦτα λέξω. | πρῶτον δὲ περὶ εὐσεβείας ὧδέ πως
ἐσκόπει· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθυδήμε, ποῖόν τι νομί-
ζεις εὐσεβείαν εἶναι; καὶ ὅς· Κάλλιστον νῆ Δί', ἔφη.
Ἔχεις οὖν εἰπεῖν ὁποῖός τις ὁ εὐσεβής ἐστιν; Ἐμοὶ
μὲν δοκεῖ, ἔφη, ὁ τοὺς θεοὺς τιμῶν. Ἐξεστὶ δὲ ὅν
ἂν τις βούληται τρόπον τοὺς θεοὺς τιμᾶν; Οὐκ ἀλλὰ
νόμοι εἰσὶ καθ' οὓς δεῖ τοὺς θεοὺς τιμᾶν. Οὐκοῦν ὁ
τοὺς νόμους τούτους εἰδὼς εἰδείη ἂν ὥς δεῖ τοὺς θεοὺς
τιμᾶν; Οἶμαι ἔγωγ', ἔφη. Ἄρ' οὖν ὁ εἰδὼς ὥς δεῖ τοὺς
θεοὺς τιμᾶν οὐκ ἄλλως οἶεται δεῖν τοῦτο ποιεῖν ἢ ὥς
οἶδεν; Οὐ γάρ οὖν, ἔφη. Ἀλλως δέ τις θεοὺς τιμᾶ ἢ
4 ὥς οἶεται δεῖν; Οὐκ οἶμαι, ἔφη. Ὁ ἄρα τὰ περὶ τοὺς
θεοὺς νόμιμα εἰδὼς νομίμως ἂν τοὺς θεοὺς τιμῇ;
Πάννυ μὲν οὖν. Οὐκοῦν ὅ γε νομίμως τιμῶν ὥς δεῖ
τιμᾶ; Πῶς γάρ οὐ; Ὁ δέ γε ὥς δεῖ τιμῶν εὐσεβής
ἐστὶ; Πάννυ μὲν οὖν, ἔφη. Ὁ ἄρα τὰ περὶ τοὺς θεοὺς
νόμιμα εἰδὼς ὁρθῶς ἂν ἡμῖν εὐσεβής ὁρισμένος εἴη;
Ἐμοὶ γοῦν, ἔφη, δοκεῖ.

5 Ἀνθρώποις δὲ ἄρα ἐξεστὶν ὅν ἂν τις τρόπον βού-
ληται χρῆσθαι; Οὐκ ἀλλὰ καὶ περὶ τούτους [ὁ εἰδὼς ἅ]
ἐστὶ νόμιμα, καθ' ἃ δεῖ [πρὸς ἀλλήλους χρῆσθαι, νό-
μιμος ἂν εἴη]. Οὐκοῦν οἱ κατὰ ταῦτα χρώμενοι ἀλλή-
λοις ὥς δεῖ χρώνται; Πῶς γάρ οὐ; Οὐκοῦν οἱ γε
ὥς δεῖ χρώμενοι καλῶς χρώνται; Πάννυ μὲν οὖν, ἔφη.
Οὐκοῦν οἱ γε τοῖς ἀνθρώποις καλῶς χρώμενοι καλῶς

πράττουσι τὰνθρώπεια πράγματα; Εἰκός γ', ἔφη. [Οὐκοῦν οἱ τοῖς νόμοις πειθόμενοι δίκαια οὗτοι ποιοῦσι; Πάνν μὲν οὖν, ἔφη.] Δίκαια δὲ οἶσθα, ἔφη, ὅποια ὁ καλεῖται; Ἄ οἱ νόμοι κελεύουσιν, ἔφη. Οἱ ἄρα ποιοῦντες ἂ οἱ νόμοι κελεύουσιν δίκαιά τε ποιοῦσι καὶ ἂ δεῖ; Πῶς γὰρ οὐ; Οὐκοῦν οἱ γε τὰ δίκαια ποιοῦντες δίκαιοι εἰσιν; Οἶμαι ἔγωγ', ἔφη. Οἶει οὖν τινας πείθεσθαι τοῖς νόμοις μὴ εἰδότας ἢ οἱ νόμοι κελεύουσιν; Οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Εἰδότας δὲ ἂ δεῖ ποιεῖν οἶει τινὰς οἶεσθαι δεῖν μὴ τὰντα ποιεῖν; Οὐκ οἶμαι, ἔφη. Οἶσθα δὲ τινας ἄλλα ποιοῦντας ἢ ἂ οἰονται δεῖν; Οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Οἱ ἄρα τὰ περὶ ἀνθρώπους νόμιμα εἰδότες οὗτοι τὰ δίκαια ποιοῦσι; Πάνν μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν οἱ γε τὰ δίκαια ποιοῦντες δίκαιοι εἰσι; Τίνες γὰρ ἄλλοι; ἔφη. Ὅρθῶς ἂν ποτε ἄρα ὀριζόμεθα ὀριζόμενοι δικαίους εἶναι τοὺς εἰδότας τὰ περὶ ἀνθρώπους νόμιμα; Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη.

Σοφίαν δὲ τί ἂν φήσαιμεν εἶναι; εἰπέ μοι. πότερά τ σοι δοκοῦσιν οἱ σοφοί, ἂ ἐπίστανται, τὰντα σοφοὶ εἶναι, ἢ εἰσὶ τινες ἂ μὴ ἐπίστανται σοφοί; Ἄ ἐπίστανται δήλον ὅτι, ἔφη. πῶς γὰρ ἂν τις, ἔ γε μὴ ἐπίσταντο, τὰντα σοφὸς εἴη; Ἄρ' οὖν οἱ σοφοὶ ἐπιστήμη σοφοὶ εἰσι; Τίτι γὰρ ἂν, ἔφη, ἄλλῳ τις εἴη σοφός, εἰ γε μὴ ἐπιστήμη; Ἄλλο δὲ τι σοφίαν οἶει εἶναι ἢ ᾧ σοφοὶ εἰσιν; Οὐκ ἔγωγε. Ἐπιστήμη ἄρα σοφία ἐστίν; Ἐμοιγε δοκεῖ. Ἄρ' οὖν δοκεῖ σοι ἀνθρώπῳ δυνατόν εἶναι τὰ ὄντα πάντα ἐπίστασθαι; Οὐδὲ μὰ Δι' ἔμοιγε πολλοστὸν μέρος αὐτῶν. Πάντα μὲν ἄρα σοφὸν οὐχ οἶόν τε ἀνθρώπου εἶναι; Μὰ Δι' οὐ ὀητα, ἔφη. Ὁ ἄρα ἐπίστανται ἕκαστος, τοῦτα καὶ σοφός ἐστιν; Ἐμοιγε δοκεῖ.

Ἄρ' οὖν, ὦ Εὐθύδημε, καὶ τέλειον οὕτω ζητη-

τέον ἐστί; Πῶς; ἔφη. Δοκεῖ σοι τὸ αὐτὸ πᾶσιν ὠφέλιμον εἶναι; Οὐκ ἔμοιγε. Τί δέ; τὸ ἄλλω ὠφέλιμον οὐ δοκεῖ σοι ἐνίοτε ἄλλω βλαβερὸν εἶναι; Καὶ μάλα, ἔφη. Ἄλλο δ' ἂν τι φαίης ἀγαθὸν εἶναι ἢ τὸ ὠφέλιμον; Οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Τὸ ἄρα ὠφέλιμον ἀγαθὸν ἐστὶν ὅτε ἂν ὠφέλιμον ᾖ; Δοκεῖ μοι, ἔφη.

10 Τὸ δὲ καλὸν ἔχοιμεν ἂν πως ἄλλως εἰπεῖν; ἢ ἐστὶν, ὃ ὀνομάζεις καλὸν ἢ σῶμα ἢ σκευὸς ἢ ἄλλ' ὅτιοῦν, ὃ οἶσθα πρὸς πάντα καλὸν ὄν; Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Ἄρ' οὖν, πρὸς ὃ ἂν ἕκαστον χρήσιμον ᾖ, πρὸς τοῦτο ἕκάστῳ καλῶς ἔχει χρῆσθαι; Πάνν μὲν οὖν, ἔφη. Καλὸν δὲ πρὸς ἄλλο τί ἐστὶν ἕκαστον, ἢ πρὸς ὃ ἕκάστῳ καλῶς ἔχει χρῆσθαι; Οὐδὲ πρὸς ἓν ἄλλο, ἔφη. Τὸ χρήσιμον ἄρα καλὸν ἐστὶ πρὸς ὃ ἂν ᾖ χρήσιμον; Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη.

0 Ἀνδρείαν δέ, ὦ Εὐθύδημε, ἄρα τῶν καλῶν νομίζεις εἶναι; Κάλλιστον μὲν οὖν ἔγωγ', ἔφη. Χρήσιμον ἄρα οὐ πρὸς τὰ ἐλάχιστα νομίζεις τὴν ἀνδρείαν; 5 Νῆ Δί', ἔφη, πρὸς τὰ μέγιστα μὲν οὖν. Ἄρ' οὖν δοκεῖ σοι πρὸς τὰ δεινὰ τε καὶ ἐπικίνδυνα χρήσιμον εἶναι τὸ ἀγνοεῖν αὐτά; Ἡμιστά γ', ἔφη. Οἱ ἄρα μὴ φοβούμενοι τὰ τοιαῦτα διὰ τὸ μὴ εἰδέναι τί ἐστὶν οὐκ ἀνδρεῖοι εἰσὶ; Νῆ Δί', ἔφη, πολλοὶ γὰρ ἂν οὕτω γε τῶν τε μαινομένων καὶ τῶν δειλῶν ἀνδρεῖοι εἴεν. Τί δὲ οἱ καὶ τὰ μὴ δεινὰ δεδοικότες; Ἐτι γε νῆ Δί' ἦτιον, 1 ἔφη. — Ἄρ' οὖν τοὺς μὲν ἀγαθοὺς πρὸς τὰ δεινὰ καὶ ἐπικίνδυνα ὄντας ἀνδρεῖους ἡγέει εἶναι, τοὺς δὲ κακοὺς 11 δειλοὺς; Πάνν μὲν οὖν, ἔφη. Ἀγαθοὺς δὲ πρὸς τὰ τοιαῦτα νομίζεις ἄλλους τινας ἢ τοὺς δυναμένους αὐτοὺς καλῶς χρῆσθαι; Οὐκ ἀλλὰ τούτους, ἔφη. Κακοὺς δὲ ἄρα τοὺς οἷους τούτοις κακῶς χρῆσθαι; Τίνας γὰρ ἄλλους; ἔφη. Ἄρ' οὖν ἕκαστοι χρῶνται ὡς οἴονται

καλῶς χρῆσθαι ἴσασιν ὥς δεῖ χρῆσθαι; Οὐ δῆπου γε,
ἔφη. Οἱ ἄρα εἰδότες, ὥς δεῖ χρῆσθαι, οὗτοι καὶ δύ-
ναται; Μόνοι γ', ἔφη. Τί δέ; οἱ μὴ διημαρτηκότες
ἔρα κακῶς χρῶνται τοῖς τοιαύτοις; Οὐκ αἶμαι, ἔφη.
Οἱ ἔρα κακῶς χρῶμενοι διημαρτήκασιν; Εἰκός γ', ἔφη.
Οἱ μὲν ἔρα ἐπιστάμενοι τοῖς δεινοῖς τε καὶ ἐπικινδύνοις
καλῶς χρῆσθαι ἀνδρεῖοί εἰσιν, οἱ δὲ διαμαρτάνοντες
τούτου δειλοί; Ἐμοιγε δοκοῦσιν, ἔφη.

Βασιλείαν δὲ καὶ τυραννίδα ἀρχὰς μὲν ἀρφοτέραι
ἡγεῖτο εἶναι, διαφέρειν δὲ ἀλλήλων ἐνόμιζε. τὴν μὲν
γὰρ ἐκόντων τε τῶν ἀνθρώπων καὶ κατὰ νόμους τῶν
πόλεων ἀρχὴν βασιλείαν ἡγεῖτο, τὴν δὲ ἀκόντων τε
καὶ μὴ κατὰ νόμους, ἀλλ' ὅπως ὁ ἄρχων βούλοιτο, τυ-
ραννίδα. καὶ ὅπου μὲν ἐκ τῶν τὰ νόμιμα ἐπιτελούντων
αἱ ἀρχαὶ καθίστανταιί, ταύτην μὲν τὴν πολιτείαν ἀρι-
στοκρατίαν ἐνόμιζεν εἶναι, ὅπου δ' ἐκ τιμημάτων,
πλουτοκρατίαν, ὅπου δ' ἐκ πάντων, δημοκρατίαν.

Εἰ δέ τις αὐτῷ περὶ του ἀντιλέγοι μηδὲν ἔχων
σαφὲς λέγειν, ἀλλ' ἔνευ ἀποδείξεως ἦτοι σοφώτερον
πράσκων εἶναι, ὃν αὐτὸς λέγοι, ἢ πολιτικώτερον ἢ ἀν-
δρειότερον ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων, ἐπὶ τὴν ὑπόθεσιν
ἐπανῆγεν ἂν πάντα τὸν λόγον ὧδέ πως· Φῆς σὺ ἀμείνω
πολίτην εἶναι ὃν σὺ ἐπαινεῖς ἢ ὃν ἐρώ; Φημί γάρ
οὖν. Τί οὖν οὐκ ἐκεῖνο πρῶτον ἐπεσκεψάμεθα, τί
ἔστιν ἔργον ἀγαθοῦ πολίτου; Ποιῶμεν τοῦτο. Οὐκοῦν
ἐν μὲν χρημάτων διοικήσει κρατοίῃ ἂν ὁ χρήμασιν
εὐπορωτέραν τὴν πόλιν ποιῶν; Πάντο μὲν οὖν. Ἐν
δὲ γε πολέμῳ ὁ καθυπερτέραν τῶν ἀντιπάλων; Πῶς
γάρ οὔ; Ἐν δὲ πρηνείᾳ ἂν ὥς ἂν φίλους ἀντὶ πολε-
μίων προμυθεύῃ; Εἰκός γε. Οὐκοῦν καὶ ἐν δημοκρασίᾳ

ὁ στάσεις τε παύων καὶ ὁμόνοιαν ἐμποιῶν; Ἐμοιγε
δοκεῖ. οὕτω δὲ τῶν λόγων ἐπαναγομένων καὶ τοῖς
5 ἀντιλέγουσιν αὐτοῖς φανερὸν ἐρίγνετο τᾷ ληθές. ὁπότε
δὲ αὐτός τι τῷ λόγῳ διεξίει, διὰ τῶν μάλιστα ὁμολογου-
μένων ἐπορεύετο, νομίζων ταύτην τὴν ἀσφάλειαν εἶναι
λόγον. τοιγαροῦν πολὺ μάλιστα ὧν ἐγὼ οἶδα, ὅτι
λέγοι, τοὺς ἀκούοντας ὁμολογοῦντας παρεῖχε. ἔφη δὲ
καὶ Ὅμηρον τῷ Ὀδυσσεὶ ἀναθεῖναι τὸ ἀσφαλὲς ῥήτορα
εἶναι, ὡς ἱκανὸν αὐτὸν ὄντα διὰ τῶν δοκούντων τοῖς
ἀνθρώποις ἔχειν τοὺς λόγους.

1. Ὅτι μὲν οὖν ἀπλῶς τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἀπεφαί-
νετο Σωκράτης πρὸς τοὺς ὁμιλοῦντας αὐτῷ, δοκεῖ μοι
δηλὸν ἐκ τῶν εἰρημένων εἶναι. ὅτι δὲ καὶ αὐτάρκειαι
ἐν ταῖς προσηκούσαις πράξεσιν αὐτοὺς εἶναι ἐπεμελεῖτο,
νῦν τοῦτο λέξω. πάντων μὲν γὰρ ὧν ἐγὼ οἶδα μάλ-
ιστα ἔμελεν αὐτῷ εἰδέναι, ὅτου τις ἐπιστήμων εἴη
τῶν συνόντων αὐτῷ. ὧν δὲ προσήκει ἀνδρὶ καλῷ
κἀγαθῷ εἰδέναι, ὅ τι μὲν αὐτὸς εἰδείη, πάντων προθυ-
μότερα ἐδίδασκεν. ὅτου δὲ αὐτὸς ἀπειρότερος εἴη,
2 πρὸς τοὺς ἐπισταμένους ἤγειν αὐτούς. ἐδίδασκε δὲ καὶ
μέχρι ὅτου δέοι ἔμπειρον εἶναι ἐκάστου πράγματος τὸν
ὀρθῶς πεπαιδευμένον. αὐτίκα γεωμετρίαν μέχρι μὲν
τούτου ἔφη δεῖν μανθάνειν, ἕως ἱκανὸς τις γένοιτο, εἰ
ποτε δεήσεις, γῆν μέτρω ὀρθῶς ἢ παραλαβεῖν ἢ παρα-
δοῦναι ἢ διανεῖμαι ἢ ἔργον ἀποδείξασθαι. οὕτω δὲ
τοῦτο ῥᾷδιον εἶναι μαθεῖν ὥστε τὸν προσέχοντα τὸν
1 νοὺν τῇ μετρήσει ἄμα τὴν τε γῆν ὁπόση ἐστὶν εἰδέναι
3 καὶ ὡς μετρεῖται ἐπιστάμενον ἀπιέναι. τὸ δὲ μέχρι τῶν
δυσσυνέτων διαγραμμάτων γεωμετρίαν μανθάνειν ἀπε-
δοκίμαζεν. ὅ τι μὲν γὰρ ὠφελοῦν ταῦτα, οὐκ ἔφη
ὀρεῖν. καίτοι οὐκ ἔμπειρός γε αὐτῶν ἦν. ἔφη δὲ ταῦτα

ἱκανὰ εἶναι ἀνθρώπου βίον κατατρίβειν καὶ ἄλλων
 πολλῶν τε καὶ ὠφελίμων μαθημάτων ἀποκωλύειν.
 ἐκέλευε δὲ καὶ ἀστρολογίας ἐμπεύρους γίγνεσθαι, καὶ
 ταύτης μέντοι μέχρι τοῦ νυκτός τε ὥραν καὶ μηνός
 καὶ ἐνιαυτοῦ δύνασθαι γιννώσκειν ἕνεκα πορείας τε
 καὶ πλοῦ καὶ φυλακῆς, καὶ ὅσα ἄλλα ἢ νυκτός ἢ μηνός
 ἢ ἐνιαυτοῦ πράττεται, πρὸς ταῦτ' ἔχειν τεκμηρίους
 χρῆσθαι, τὰς ὥρας τῶν εἰρημένων διαγινώσκοντας·
 καὶ ταῦτα δὲ ῥάδια εἶναι μαθεῖν παρὰ τε νυκτοδηγῶν
 καὶ κυβερνητῶν καὶ ἄλλων πολλῶν, οἷς ἐπιμελὲς ταῦτα
 εἰδέναι. τὸ δὲ μέχρι τούτου ἀστρονομίαν μανθάνειν,
 μέχρι τοῦ καὶ τὰ μὴ ἐν τῇ αὐτῇ περιφορᾷ ὄντα, καὶ
 τοὺς πλάνητάς τε καὶ ἀσταθμήτους ἀστέρας, γινῶναι
 καὶ τὰς ἀποστάσεις αὐτῶν ἀπὸ τῆς γῆς καὶ τὰς περιό-
 δους καὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν ζητοῦντας κατατρίβεσθαι,
 ἰσχυρῶς ἀπέτρεπεν. ὠφέλειαν μὲν γὰρ οὐδεμίαν οὐδ'
 ἐν τούτοις ἔφη ὄραν· καίτοι οὐδὲ τούτων γε ἀνήκοος
 ἦν· ἔφη δὲ καὶ ταῦτα ἱκανὰ εἶναι κατατρίβειν ἀνθρώ-
 που βίον καὶ πολλῶν καὶ ὠφελίμων ἀποκωλύειν. ὁλως
 δὲ τῶν οὐρανίων, ἥ ἕκαστα ὁ θεὸς μηχανᾶται, φρον-
 τιστὴν γίγνεσθαι ἀπέτρεπεν· οὔτε γὰρ εὐρετὰ ἀνθρώ-
 ποις αὐτὰ ἐνόμιζεν εἶναι οὔτε χαρίζεσθαι θεοῖς ἂν
 ἡγεῖτο τὸν ζητοῦντα ἢ ἐκεῖνοι σαφηνίσαι οὐκ ἐβουλή-
 θησαν. κινδυνεύσαι δ' ἂν ἔφη καὶ παραφρονῆσαι τὸν
 ταῦτα μεριμνῶντα οὐδὲν ἥττον ἢ Ἀναξαγόρας παρε-
 φρόνησεν ὁ μέγιστος φρονήσας ἐπὶ τῷ τὰς τῶν θεῶν
 μηχανὰς ἐξηγεῖσθαι. ἐκεῖνος γὰρ λέγων μὲν τὸ αὐτὸ
 εἶναι πῦρ τε καὶ ἥλιον ἡγνύει, ὅτι τὸ μὲν πῦρ οἱ
 ἄνθρωποι ῥαδίως καθορώσιν, εἰς δὲ τὸν ἥλιον οὐ δύ-
 νανται ἀντιβλέπειν, καὶ ὑπὸ μὲν τοῦ ἡλίου καταλαμπό-
 μνοι τὰ χρώματα μελάντερα ἔχουσιν, ὑπὸ δὲ τοῦ

πυρός οὐ· ἡγνώνει δὲ καί, ὅτι τῶν ἐκ τῆς γῆς φανομένων
 ἄνευ μὲν ἡλίου ἀνγῆς οὐδὲν δύναται καλῶς αὔξεσθαι, ὑπὸ
 δὲ τοῦ πυρός θερμαινόμενα πάντα ἀπόλλυται· φάσκων
 δὲ τὸν ἥλιον λίθον διάπυρον εἶναι καὶ τοῦτο ἡγνώνει,
 ὅτι λίθος μὲν ἐν πυρὶ ὦν οὔτε λάμπει οὔτε πολὺν
 χρόνον ἀντέχει, ὁ δὲ ἥλιος τὸν πάντα χρόνον πάντων
 8 λαμπρότατος ὦν διαμένει. ἐκέλευε δὲ καὶ λογισμοῖς
 μανθάνειν. καὶ τούτων δὲ ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ἐκέλευε
 φυλάττεσθαι τὴν μάταιον πραγματείαν, μέχρι δὲ τοῦ
 ὠφελίμου πάντα καὶ αὐτὸς συνεσκόπει καὶ συνδιεξήκει
 9 τοῖς συνοῦσι. προύτρεπε δὲ σφόδρα καὶ ὑγίειας ἐπι-
 μελεῖσθαι τοὺς συνόντας παρὰ τε τῶν εἰδότεων μανθά-
 νοντας, ὅσα ἐνδέχοιτο, καὶ ἑαυτῷ ἕκαστον προσέχοντα
 διὰ παντὸς τοῦ βίου, τί βρῶμα ἢ τί πῶμα ἢ ποῖος
 πόνος συμφέροι αὐτῷ, καὶ πῶς τούτοις χρώμενος ὑγιει-
 νύται· ἂν διάγοι· τοῦ γὰρ οὕτω προσέχοντος ἑαυτῷ
 ἔργον ἔφη εἶναι εὐρεῖν ἰατρὸν τὰ πρὸς ὑγίειαν συμ-
 φέροντα αὐτῷ μᾶλλον διαγιγνώσκοντα [αὐτοῦ].

10 [Εἰ δέ τις μᾶλλον ἢ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν
 ὠφελεῖσθαι βούλοιο, συνεβούλευε μαντικῆς ἐπιμελεῖ-
 σθαι. τὸν γὰρ εἰδότα δι' ὧν οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις
 περὶ τῶν πραγμάτων σημαίνουσιν οὐδέποτε ἔρημον
 ἔφη γίνεσθαι συμβουλῆς θεῶν.

11. Εἰ δέ τις, ὅτι φάσκοντος αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον
 ἑαυτῷ προσημαίνειν, ἃ τε δέοι καὶ ἃ μὴ δέοι ποιεῖν,
 ὑπὸ τῶν δικαστῶν κατεγνώσθη θάνατος, οἶεται αὐτὸν
 ἐλέγχεσθαι περὶ τοῦ δαιμονίου ψευδόμενον, ἐννοησάτω
 12 πρῶτον μὲν, ὅτι οὕτως ἤδη τότε πόρρω τῆς ἡλικίας
 ἦν, ὥστ', εἰ καὶ μὴ τότε, οὐκ ἂν πολλῷ ὕστερον τελευ-
 τῆσαι τὸν βίον· εἶτα ὅτι τὸ μὲν ἐχθεινότατον τοῦ
 βίου καὶ ἐν ᾧ πάντες τὴν διάνοιαν μειοῦνται ἀπέλειπεν,

ἀντὶ δὲ τούτου τῆς ψυχῆς τὴν δόμην ἐπιδειξάμενος
 εὐκλειαν προσεκτίσματο, τὴν τε δίκην πάντων ἀνθρώ-
 πων ἀληθέστατα καὶ ἐλευθεριώτατα καὶ δικαιοτάτα
 εἰπὼν καὶ τὴν κατάγνωσιν τοῦ θανάτου προότατα καὶ
 ἀνδρωδέστατα ἐνεργῶν. ὁμολογεῖται γὰρ οὐδένα πω²
 τῶν μνημονευομένων ἀνθρώπων κάλλιον θάνατον ἐνεγ-
 κεῖν. ἀνάγκη μὲν γὰρ ἐγένετο αὐτῷ μετὰ τὴν κρίσιν
 τριάκοντα ἡμέρας βιώσαι διὰ τὸ Διήλια μὲν ἐκείνου
 τοῦ μηνὸς εἶναι, τὸν δὲ νόμον μηδένα ἔαν δημοσίᾳ
 ἀποθνήσκῃν ἕως ἂν ἡ θεωρία ἐκ Διήλου ἐπανέλθῃ,
 καὶ τὸν χρόνον τοῦτον ἅπασι τοῖς συνήθεσι φανερός
 ἐγένετο οὐδὲν ἄλλοιότερον διαβιῶνς ἢ τὸν ἔμπροσθεν
 χρόνον· καίτοι τὸν ἔμπροσθεν γε πάντων ἀνθρώπων
 μάλιστα ἐθαυμάζετο ἐπὶ τῷ εὐθύμως τε καὶ εὐκόλως
 ζῆν. καὶ πῶς ἂν τις κάλλιον ἢ οὕτως ἀποθάνοι; ἢ³
 ποῖος ἂν εἴη θάνατος καλλίω· ἢ ὃν κάλλιστά τις ἀπο-
 θάνοι; ποῖος δ' ἂν γένοιτο θάνατος εὐδαιμονέστερος
 τοῦ καλλίστου; ἢ ποῖος θεοφιλέστερος τοῦ εὐδαιμονε-
 στάτου; <Αἴξω δὲ καὶ ἃ Ἑρμογένους τοῦ Ἰππολύτου⁴
 ἤκουσα περὶ αὐτοῦ. ἔφη γάρ, ἤδη Μελήτου γεγραμ-
 μένου αὐτὸν τὴν γραφὴν, αὐτὸς ἀκούων αὐτοῦ πάντα
 μᾶλλον ἢ περὶ τῆς δίκης διαλεγομένου λέγειν αὐτῷ,
 ὥς χορὴ σκοπεῖν, ὃ τε ἀπολογησεται. τὸν δὲ τὸ μὲν
 πρῶτον εἰπεῖν· Οὐ γὰρ δοκῶ σοι τοῦτο μελετῶν δια-
 βεβιωκέναι; ἐπεὶ δὲ αὐτὸν ἤρετο, ὅπως, εἰπεῖν αὐτόν,
 ὅτι οὐδὲν ἕλλο ποιῶν διαγεγένηται ἢ διασκοπῶν μὲν
 τὰ τε δίκαια καὶ τὰ ἄδικα, πράττων δὲ τὰ δίκαια καὶ
 τῶν ἀδίκων ἀπεχόμενος, ἥνπερ νομίζοι καλλίστην μελέ-
 την ἀπολογίας εἶναι. αὐτὸς δὲ πάλιν εἰπεῖν· Οὐχ ὅ-
 ῤῃς, ὦ Σώκρατες, ὅτι οἱ Ἀθηῆνσι δικασταὶ πολλοὺς
 μὲν ἤδη μηδὲν ἀδικοῦντας λόγῳ παραχθέντες ἀπέκτειναν,

πολλοὺς δὲ ἀδικοῦντας ἀπέλυσαν· Ἀλλὰ νῦν τὸν Δία,
 φάναι αὐτόν, ὃ Ἑρμόγενης, ἤδη μου ἐπιχειροῦντος
 φροντίσαι τῆς πρὸς τοὺς δικαστὰς ἀπολογίας ἦεν-
 3 τιώθη τὸ δαιμόνιον. καὶ αὐτὸς εἰπεῖν· Θαυμαστὰ
 λέγεις. τὸν δέ· Θαυμάζεις, φάναι, εἰ τῷ θεῷ δοκεῖ
 βέλτιον εἶναι ἐμὲ τελευτᾶν τὸν βίον ἤδη; οὐκ οἶσθ'
 6 ὅτι μέχρι μὲν τοῦδε τοῦ χρόνου ἐγὼ οὐδενὶ ἀνθρώπων
 ὑφείμην ἂν οὔτε βέλτιον οὔθ' ἥδιον ἐμοῦ βεβιωχέναι;
 ἄριστα μὲν γὰρ οἶμαι ζῆν τοὺς μάλιστα ἐπιμελομένους
 τοῦ ὥς βελτίστους γίνεσθαι, ἥδιστα δὲ τοὺς μάλιστα
 9 αἰσθανομένους ὅτι βελτίους γίνονται. ἃ ἐγὼ μέχρι
 τοῦδε τοῦ χρόνου ἡσθάνομην ἑμαυτῷ συμβαίνοντα,
 καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἐντυγχάνων καὶ πρὸς τοὺς
 ἄλλους παραθεωρῶν ἑμαυτόν οὕτω διατετέλεκα περὶ
 ἑμαυτοῦ γιγνώσκων· καὶ οὐ μόνον ἐγὼ, ἀλλὰ καὶ οἱ
 ἐμοὶ φίλοι οὕτως ἔχοντες περὶ ἐμοῦ διατελοῦσιν, οἷον
 διὰ τὸ φιλεῖν ἐμέ, καὶ γὰρ οἱ τοὺς ἄλλους φιλοῦντες
 οὕτως ἂν εἶχον πρὸς τοὺς ἑαυτῶν φίλους, ἀλλὰ διόπερ
 12 καὶ αὐτοὶ ἂν οἴονται ἐμοὶ συνόντες βέλτιστοι γίνε-
 8 σθαι. <εἰ δὲ βιώσομαι πλείω χρόνον, ἴσως ἀναγκαῖον
 εἶσται τὰ τοῦ γήρως ἐπιτελεῖσθαι καὶ ὁρᾶν τε καὶ ἀκού-
 ειν ἥττον καὶ διανοεῖσθαι χεῖρον καὶ δυσμαθέστερον
 ἀποβαίνειν καὶ ἐπιλησμονέστερον, καὶ ὧν πρότερον
 15 βελτίων ἦν, τούτων χεῖρω γίνεσθαι· ἀλλὰ μὴν ταῦτα
 γε μὴ αἰσθανομένῳ μὲν ἀβίωτος ἂν εἴη ὁ βίος, αἰσθα-
 νοῦμενον δὲ πῶς οὐκ ἀνάγκη χεῖρόν τε καὶ ἀηδέστερον
 18 ζῆν;> ἀλλὰ μὴν εἰ γε ἀδίκως ἀποθανοῦμαι, τοῖς μὲν
 3 ἀδίκως ἐμὲ ἀποκτείνουσι αἰσχρὸν ἂν εἴη τοῦτο· εἰ
 γὰρ τὸ ἀδικεῖν αἰσχρὸν ἐστὶ, πῶς οὐκ αἰσχρὸν καὶ τὸ
 ἀδίκως ὀτιοῦν ποιεῖν; ἐμοὶ δὲ τί αἰσχρὸν τὸ ἑτέρου
 μὴ δύνασθαι περὶ ἐμοῦ τὰ δίκαια μήτε γνῶναι μήτε

ποιῆσαι; <ὁρῶ δ' ἔγωγε καὶ τὴν δόξαν τῶν προγεγο-
 νότων ἀνθρώπων ἐν τοῖς ἐπιγιγνομένοις οὐχ ὁμοίαν
 καταλειπομένην τῶν τε ἀδικησάντων καὶ τῶν ἀδικη-
 θέντων. οἶδα δ' ὅτι καὶ ἐγὼ ἐπιμελείας τεύξομαι ὑπ'
 ἀνθρώπων, καὶ ἐὰν νῦν ἀποθάνω, οὐχ ὁμοίως τοῖς
 ἐμὲ ἀποκτείνουσιν· οἶδα γάρ αἰ μαρτυρήσεσθαι μοι,
 ὅτι ἐγὼ ἠδίκησα μὲν οὐδένα πώποτε ἀνθρώπων οὐδὲ
 χεῖρω ἐποίησα, βελτίους δὲ ποιεῖν ἐπειρώμην αἰ τοὺς
 ἐμοὶ συνόντας.> τοιαῦτα μὲν πρὸς Ἑρμογένη τε διε-
 λέχθη καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους.] τῶν δὲ Σωκράτη¹
 γινγνωσκόντων, οἷος ἦν, οἱ ἀρετῆς ἐφιέμενοι πάντες
 ἔτι καὶ νῦν διατελοῦσι πάντων μάλιστα ποθοῦντες
 ἐκείνον, ὥς ὠφελιμώτατον ὄντα πρὸς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν.
 ἐμοὶ μὲν δὴ, τοιοῦτος ὢν οἷον ἐγὼ διήγημαι, εὐσεβῆς
 μὲν οὕτως ὥστε μηδὲν ἄνευ τῆς τῶν θεῶν γνώμης ποιεῖν,
 δίκαιος δὲ ὥστε βλάπτειν μὲν μηδὲ μικρὸν μηδένα,
 ὠφελεῖν δὲ τὰ μέγιστα τοὺς χρωμένους αὐτῷ, ἐγκρατὴς
 δὲ ὥστε μηδέποτε προαιρεῖσθαι τὸ ἥδιον ἀντὶ τοῦ
 βελτίονος, φρόνιμος δὲ ὥστε μὴ διαμαρτάνειν κρίνων
 τὰ βελτίω καὶ τὰ χεῖρω μηδὲ ἄλλου προσδέεσθαι, ἀλλ'
 αὐτάρκης εἶναι πρὸς τὴν τούτων γνώσιν, ἱκανὸς δὲ
 καὶ λόγῳ εἰπεῖν τε καὶ διορίσασθαι τὰ τοιαῦτα, ἱκανὸς
 δὲ καὶ ἄλλους δοκιμάσαι τε καὶ ἀμαρτάνοντας ἐλέγξει
 καὶ προτρέψασθαι ἐπ' ἀρετὴν καὶ καλοκαγαθίαν, ἐδόκει
 τοιοῦτος εἶναι οἷος ἂν εἴη ἀριστός τε ἀνὴρ καὶ εὐδαι-
 μονέστατος. [εἰ δέ τῳ μὴ ἀρέσκει ταῦτα, παραβάλλων
 τὸ ἄλλων ἥθος πρὸς ταῦτα οὕτω κρίνέτω.]

INDEX NOMINUM.

Acumenus medicus III, 13, 2.
Aegyptus I, 4, 17.

Aesculapii in templo bibe-
batur aqua calida III, 13, 3.

Agamemno III, 1, 4. III, 2.

Alcibiades, Socratis auditor,
indemocratia intemperans fuit
I, 2, 12. cur Socrate magistro
usus sit ib. §. 16. quibus rebus
sit corruptus 24. 25. disputat
cum Pericle tutore suo 40 sqq.

Alcibiadis filium (Alcibia-
dem, natum anno 416 aut 415,
pro quo Isocratis or. 16 et in
quem Lys. or. 14 et 15 scriptae
sunt. Sed *Ἀλκιόχου νῖον* bene
coniecit Cobet propter Symp.
4, 12) osculatur Critobulus I,
3, 8. 10.

Amphiarai in templo vel luco
aqua frigida lavabantur aegroti
III, 13, 3.

Anaxagoras castigatur a So-
crate, quod solem statuerit
esse ignem IV, 7, 6.

Antipho sophista refutatur
a Socrate I, 6.

Antisthenes, Socratis audi-
tor, qui post Cynicorum prin-
ceps fuit, cum Socrate dispu-
tat de amicorum pretio II, 5.
nunquam relinquit Socratem
III, 11, 17.

Antisthenes ex oeconomio
factus imperator III, 4.

Apollodorus assiduus Socra-
tis auditor III, 11, 17. Cf. de
eo Plat. Symp. init., Apol. 34 A.
38 B, Phaed. 59 B. 117 D.

Archedemus (ut videtur, non
is, qui Hellen. I, 7, 2 memo-
ratur), homo pauper et diser-
tus, liberat Critonem a syco-
phantis II, 9.

Areopagi senatus laudatur
gravitas et iustitia III, 5, 20.

Aristarchus Atheniensis, cu-
ius inopiam sublevat consilium
Socratis II, 7.

Aristippus, qui Cyrenaeorum
princeps fuit, disputat cum
Socrate de voluptate II, 1. de
bono et pulcro III, 8.

Aristodemus, cognomine Par-
vus, contemptor divinationis
et religionis, a Socrate redu-
citur ad deos colendos I, 4.
Cf. de eo Plat. Symp. 173 B.
174 A. 223 B.

Aspasia II, 6, 36.

Athenae plus decem milia
familiarum habent III, 6, 14.

Athenienses laudantur et
reprehenduntur III, 5. victi a
Boeotis ib. §. 4. iurant de con-
cordia IV, 4, 16.

Attica, cincta et divisa mon-
tibus III, 5, 25.

Axiocchi filius Clinias ex coni.
Cobeti I, 3, 8. 10; cf. Symp. 4, 12.

Boeotiam vastaverunt Athenienses III, 5, 4.

Boeoti comparantur cum Atheniensibus III, 5, 2 sqq. sunt insolentiores adversus Athenienses ib. §. 14.

Carthaginienses imperium Libyae tenent II, 1, 10.

Cebes Thebanus, Socratis auditor laude dignus I, 2, 48. III, 11, 17. Cf. de eo Plat. Crit. 45 B, Phaed. 59 C. 60 C sqq.

Cecrops diiudicavit litem deorum III, 5, 10.

Ceramo locuples multos alebat servos II, 7, 3.

Chaerecrates, frater minor Chaerephontis II, 3. Socratis auditor probabilis I, 2, 48.

Chaerephon, frater Chaerecratis, Socratis auditor II, 3, 1, 2, 48. Cf. de eo Plat. Apol. 20 E sq., Charm. 153 B, Gorg. et Ar. Nub.

Charicles cum Critia fuit legis lator tempore XXX tyrannorum I, 2, 31 sqq. Cf. 'Critias'.

Charmides Glauconis filius (frater patruelis Critiae secundum Plat. Charm. p. 154 A et, ut ille, Glauconis minoris patruus et a. 403 in pugna interfectus) III, 6, 1. 14. 15 (cf. Symp. 4, 31) ad remp. capessendam excitatur a Socrate III, 7. Cf. de eo Xenoph. Symp. Hellen. II, 4, 19. Plat. Charm., Symp. 222 B, Prot. 315 A.

Circes fabula quid sibi velit I, 3, 7.

Clito, ignotus Atheniensis statuarius, cui Socrates praecipit ut animi quoque affectus exprimat III, 10, 6—8.

Collytensis Vd. 'Demeas'.

Critias in oligarchia avarus fuit et multa per vim egit I, 2, 12. cur Socrate magistrum usus sit, ib. §. 16. in Thesauria depravatus 21. amator Euthydemi 29. legem tulit, ne ara disserendi doceretur 31. Socratem disserere vetat 32 sqq.

Crito, pater Critobuli I, 3, 8. Socratis amicus probabilis I, 2, 48. tutus fit a sycophantia II, 9. Cf. de eo Plat. Apol. 33 D. 38 B, Crit., Phaed., Euthyd.

Critobulus, Critonis filius, osculatur Alcibiadem puerum I, 3, 8. 10. cum eo disserit Socrates de amicis deligendis et conciliandis II, 6. Cf. de eo Xenoph. Oecon. et Symp.

Cyribus Athen. pistor II, 7, 6.

Daedalus, ob artis peritiam captus a Minoe servus factus, inde cum filio aufugere conatus filium amisit, et ad barbaros delatus servivit IV, 2, 33.

Daemonium Socratis I, 1, 2 sqq. I, 4, 15. IV, 3, 12. IV, 8, 1, 5.

Delia IV, 8, 2; cf. III, 3, 12.

Delium, ad quod victi sunt Athenienses III, 5, 4.

Delphis in templo Apollinis fuit inscriptum *Nosce te ipsum* IV, 3, 24.

Delphicus deus quid responderit de modo colendi deos IV, 3, 16. I, 3, 1.

Delus insula quo chori mittuntur a Graecis III, 3, 12. ab Atheniensibus navis sacra IV, 8, 2.

Demeas Collytensis, artifex chlamydam II, 7, 6.

Diodorus, Socratis familiaris,

compellitur ad benefaciendum Hermogeni II, 10.

Dionysodorus profitetur artem imperatoriam III, 1. Idem sophista in Platonis Euthydemo.

Epicharmus citatur II, 1, 20.

Epigenes, Socratis auditor, corporis negligentior III, 12, 1. Cf. de eo Plat. Apol. 33 E, Phaed. 59 B.

Erasinides praetor ab Atheniensibus anno 406 capitis damnatus I, 1, 18.

Erechtheus, rex Atheniensium, eius educatio, hospitium, bellum cum Graecis III, 5, 10.

Euthernus Atheniensis pauper bello factus compellitur ad vitae genus convenientius II, 8.

Euthydemus, amatus a Critia I, 2, 29. cognomine Formosus, ab initio alienus ab omni disciplina, postea assiduus Socratis discipulus IV, 2, 1—40. ad deos colendos excitatur IV, 3. cum eo disputat Socrates de intemperantia IV, 5. de notionibus quibusdam IV, 6. Cf. de eo Plat. Symp. 223 B.

Glauco, Charmidis pater (Glauconis avus) III, 7, 1.

Glauco, Aristonis filius, Platonis frater, cuius patruus (§§. 14, 15) Charmides est, temere reip. capessendae cupidus conarguitur a Socrate III, 6. Cf. de eo Plat. Rep. et Parm.

Heraclicae adiuti ab Atheniensibus III, 5, 10.

Hercules pubescens II, 1, 21 sqq.

Hermogenes Hipponici filius, auditor Socratis I, 2, 48 (ex coni.), hortatur Socratem ut de apologia cogitet IV, 8, 4. pauper et inops cum sit, auctore Socrate a Diodoro adiuvatur II, 10. Cf. de eo Xenoph. Symp., Plat. Cratyl. et Phaed. 59 B.

Hesiodus citatur I, 2, 56. I, 3, 3. II, 1, 20. (= *Egy.* 311. 336. 287 sqq.)

Hippias Eleus sophista disputat cum Socrate de iustitia et legibus naturalibus IV, 4.

Hippocrates, dux Atheniensium victus ad Delium III, 5, 4.

Hipponicus. Vd. *'Hermogenes'*.

Homerus, carminis epici princeps I, 4, 3. citatur I, 2, 58. II, 6, 11 (= *Ilias* II, 188 sqq. et *Od.* XII, 184). III, 1, 4. III, 2, 1. 2. IV, 6, 15. Homeri carmina IV, 2, 10.

Lacedaemonii colunt senes III, 5, 15. corpora exercent, ib. parent magistratibus et legibus, ib. et IV, 4, 15. mutuum colunt concordiam III, 6, 15. utuntur clipeis et hastis III, 9, 2.

Lamprocles, Socratis filius natu maximus, matri iratus placatur II, 2.

Lebadae anno 447 cladem Athenienses acceperunt III, 5, 4.

Libyes parent Carthaginiensibus II, 1, 10.

Lichas Lacedaemonius peregrinos hospitio excepit I, 2, 61. Cf. de eo Thucyd. V, 22. 50. 75. VIII, 39, 43. 52, 84.

Lycurgus fecit ut Lacedae-

monii praeter ceteros oboedirent legibus IV, 4, 15.

Lydi subiecti Persarum imperio II, 1, 10.

Maeotae in Europa subiecti sunt Scythis II, 1, 10.

Megareses plerique occupati sunt exomidum confectioe II, 7, 8.

Melanippides carminis dithyrambici princeps I, 4, 3.

Meletus accusator Socratis IV, 4, 4. IV, 8, 4.

Meno Atheniensis opifex paenularum II, 7, 6.

Mysi et Pisidae libertate utuntur et populantur Persarum regionem III, 5, 26.

Nausicydes Atheniensis multos alebat servos ad potentiam faciendum II, 7, 6.

Nicias, Nicerati filius, emit talento servum, qui praesset argenti fodinis II, 5, 2.

Nicomachides Atheniensis praeturam petens repulsam tulit III, 4, 1.

Olympia III, 13, 5.

Palamedes, celeberrimus, ob sapientiam invisus Ulixi periit IV, 2, 33.

Parrhasio Atheniensi, claro illi pictori, Socrates suadet animos quoque non pingere nisi pulchros et vitis liberos III, 10, 1-5.

Peloponnesi III, 5, 4. 10. 11.

Pericles dicitur δ πᾶσι III, 5, 1. tutor Alcibiadis et civitatis rector I, 2, 40. disserit de legibus ib. §§. 40-46. disertissimus II, 6, 13.

Pericles, Periclis filius notus; cum eo disputat Socrates de revocandis Atheniensibus ad pristinam fortitudinem et de eis quae munus imperatorium exigit III, 5.

Persae imperium Asiae tenent II, 1, 10. domini Asiae et Europae usque ad Macedoniam fuerunt III, 5, 11.

Phaedondas Socratis auditor probabilis I, 2, 48. Cf. de eo Plat. Phaed. 59 C.

Phryges parent Persis II, 1, 10. Pisidae. Vd. 'Mysi'.

Pistias, loricarum opifex, de artis suae ratione a Socrate docetur III, 10, 9-15.

Plato amatur a Socrate III, 6, 1.

Polycletus princeps statuariorum I, 4, 3.

Procrustes latro II, 1, 14.

Prodicus, sapiens; eius narratio de Hercule II, 1, 21 sqq.

Pythia sacerdos I, 3, 1. Cf. IV, 3, 16.

Rhapsodi IV, 2, 10.

Sciro latro II, 1, 14.

Scylla II, 6, 31.

Scythae excellent usu arcuum III, 9, 2. imperant Maeotis II, 1, 10.

Simmius Thebanus, auditor Socratis I, 2, 48. III, 11, 17. Cf. de eo Plat. Phaed., Crit. 45 B, Phaedr. 242 B.

Sinis latro II, 1, 14.

Sirenes II, 6, 11. 31.

Socrates senator fuit I, 1, 18. pater Lamproclis II, 2, 1. eius familiares aliquot I, 2, 48.

Thebani adversus ceteros Boeotos inturbi III, 5, 2.

Themistocles benefaciendo sibi paravit civium amorem II, 6, 13. apud barbaros celebr III, 6, 2. unde factum sit ut civibus excelleret IV, 2, 2.

Theodorus, geometra celebr IV, 2, 10. Cf. de eo Plat. Theaet., Soph., Polit.

Theodota meretrix III, 11.

Theognis citatur I, 2, 20 (= vv. 35 sq.).

Theseo imperante Athenienses bella bene gesserunt III, 5, 10.

Thracas excellunt usu pel-
tarum et iaculorum III, 9, 2.

Thrasyllus praetor ab Athe-

niensibus anno 106 capitis
damnatus I, 1, 18.

Tolmides, Atheniensium dux,
victus ad Lebadium anno 447.
III, 5, 4.

Ulixes cur tutus fuerit a
Circes incantationibus I, 3, 7.
orator valens IV, 6, 15.

Xenophon refutatur a S-
crate, cum negasset oscu-
esse periculosum I, 3, 8-

Zeuxis, pictorum princ.
I, 4, 3.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Βέροιας

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ